

29 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 29 maj fm.

Svar på frågor av:

	Sid.
herr Larsson i Norderön (cp) ang. handläggningen av frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland	5
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. bestridandet av kostnader för utredning m. m. beträffande anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland.	9
herr andre vice talmannen Cassel (m) ang. handläggningen av frågan om Vindelälvens utbyggnad.	10
herr Ullsten (fp) ang. kontakten mellan SIDA och utrikesdepartementet i samband med planering av nya biståndsprojekt.	12
herr Holmberg (m) ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter.	14
herr Eriksson i Arvika (fp) ang. lättnad i beskattningen av lastbilstrafiken.	19
herr Wikner (s) ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i Jämtlands län.	19
herr Mundebo (fp) ang. bestämmelserna om barntillägg till ålders- och förtidspension.	20
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. bestämmelserna om statsanställds ledighet för vidareutbildning.	21
herr Romanus (fp) ang. statliga myndigheters utannonsering av tjänster.	23
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. principerna för beräkning av tillägg till livränta.	25
herr Hermansson (vpk) ang. forskning rörande den kemiska krigföringen i Vietnam.	26
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. stödet till yrkesfiskare på grund av kvicksilverförekomst i fisk.	27

	Sid.
fru Nilsson (cp) ang. trädgårdsnäringens problem vid ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete	28
herr Larsson i Borrby (cp) ang. importen av hästar	30
fru Ryding (vpk) ang. Kungl. Maj:ts kungörelse rörande de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna	31
herr Strömberg (fp) ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet	34
Svar på interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. rätten till avdrag vid beskattningen för kostnader för intäkternas förvärvande	36
herr Andersson i Storfors (s) ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården	38
Ändring i rättegångsbalken, m. m.	42
Ändring i vattenlagen, m. m.	69
Ändringar i landstingslagen, m. m.	74
Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder	95
Den reglerade älgjakten	100

Torsdagen den 29 maj em.

Den äldre arbetskraftens sysselsättning	102
Bidragen för rehabilitering, m. m.	105
Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar	109
Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.	126
Beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall såvitt avser narkotikamissbrukare	132
Åtgärder mot narkotikamissbruket	134
Anslag till folkhögskolor, m. m.	138
Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter	142
Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.	152
Åtgärder mot företagsnedläggningar	167
Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.	171
Inventering av väderkvarnar	172
Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	173

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 29 maj fm.	Sid
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 51, ang. godkännande av avtal med Liberia för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.	42
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 38, rörande ändring i rättegångsbalken, m. m.	42
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. ändring i vattenlagen, m. m.	69
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. ändringar i landstingslagen och särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun	74
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. användningen av vissa fettvaruavgifter	95
— nr 26, om statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder.	95
— nr 27, ang. den reglerade älgjakten	100

Torsdagen den 29 maj em.

<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. den äldre arbetskraftens sysselsättning.	102
— nr 46, ang. bidragen för rehabilitering och om en enhetlig organisation för samhällets rehabiliteringsverksamhet m. m.	105
— nr 47, ang. datateknikens inverkan på den enskildes integritet	109
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. skyddet för svenska fiskefartyg utanför den norska kusten.	109
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. ändring i lagen om aktiebolag	109
— nr 36, ang. ändring i allmänna ordningsstadgan	109
— nr 37, ang. ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.	126
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 109, om bemyndigande att avstå fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden såsom arv	132
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 42, ang. ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.	132
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. upphävande av lagen om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket	132
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 59, ang. ändring i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall	132
— nr 60, ang. lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.	134
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 113, ang. åtgärder mot narkotikamissbruket.	134
— nr 112, om anslag till folkhögskolor och ang. lärarutbildning för folkhögskolan m. m.	138
— nr 114, ang. stat för riksgäldsfonden.	142
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 45, ang. ändring i kommunal-skattelagen.	142
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.	152
— nr 29, ang. byggnadsmaterialindustrin och byggnadsindustrin.	167

	Sid.
— nr 32, om överförande i samhällets ägo av rikets mineraltillgångar	167
— nr 33, om åtgärder mot företagsnedläggningar	167
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 48, om rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.	171
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 34, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	172
— nr 35, ang. verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning	172
— utlåtande nr 36, om förhöjda pensionsförmåner åt f. d. avdelningssekreteraren i statsutskottet Åke Gyllenram	172
— nr 37, om ADB-teknikens utnyttjande i riksdagsarbetet	172
<i>Första lagutskottets</i> memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	172
<i>Tredje lagutskottets</i> memorial nr 44, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.	172
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 48, om inventering av väderkvarnar	172
— memorial nr 49, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	173
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. godkännande av konvention om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur	173
— nr 11, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation . . .	173
— nr 12, ang. godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område	176
— memorial nr 13, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	176
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 115, ang. avskaffande av almanacksprivilegiet m. m.	176
— nr 116, ang. utgifter på tilläggsstat III (avskrivning av nya kapitalinvesteringar)	176
— nr 117, om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.	176
— nr 118, ang. allmän beredskapsstat i vad avser godkännande av förslag till stat, m. m.	176
— nr 119, om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	176
— memorial nr 120, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	176
<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 49, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	176
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. ändring i reglementet för Nordiska rådets svenska delegation	176
— nr 28, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	176
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende	176

Torsdagen den 29 maj

Kl. 10.00

§ 1

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Norderön har frågat statsministern om regeringen avser att låta riksdagen ta ställning till frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland 1976. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sedan förslag väckts om att anordna olympiska vinterspel i Östersund år 1976 har regeringen låtit utreda förutsättningarna därför. Med ledning av utredningsresultatet och däröver avgivna yttranden har regeringen prövat frågan om staten bör garantera anordnandet av dessa vinterspel. Detta har regeringen inte ansett sig böra föreslå. Följaktligen kommer inte någon proposition i ärendet att föreläggas riksdagen.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret på min fråga, samtidigt som jag beklagar innehållet i svaret.

Fjölårets riksdag uttalade på grundval av en motion och ett utlåtande från beredningsutskottet att det fanns goda skäl för att Östersund och Sverige borde ansöka om att få anordna 1976 års vinterspel. Bakom denna ståndpunkt stod också berörda kommuner i Jämt-

land liksom länets landsting och vårt lands idrottsrörelse.

Sverige är en av de stora nationerna på vinteridrotternas område. Olympiska vinterspel har aldrig hållits i vårt land. Man kan utan vidare hävda att det borde vara självklart för vårt land att eftersträva att få arrangera en vinterolympiad. Visst kostar det pengar att hålla olympiska vinterspel, och kostnaderna skall naturligtvis vägas mot andra angelägna ändamål, men om vi tror att idrottsrörelsen och det idrottsliga utbytet mellan nationerna har betydelse för freden och samarbetet i världen måste vi vara beredda att i samma utsträckning som andra medverka aktivt. Det är väl ändå en självklar uppgift för oss att som en av de främsta vintersportnationerna någon gång ikläda oss ansvaret som arrangörer för de olympiska vinterspelen. Vårt land är ju ett av de rikaste i världen, och man kan därför inte hävda att vi inte har råd att stå som arrangörer för en vinterolympiad. Hur skulle då det idrottsliga samarbetet i världen kunna fortgå?

Riksdagen har ställt sig positiv till frågan om en vinterolympiad i Sverige. Det var ett viktigt besked. Men när frågan nu avgöres står riksdagen utan möjlighet att öva inflytande. Detta är inte någon formell anmärkning mot regeringen. Våra grundlagar är ännu så utformade att riksdagen i ett läge som detta inte har någon initiativrätt, vilket är att beklaga. Det hade varit till fördel om regeringen hade velat tillvarata möjligheterna till kontakt med riksdagen. Men det enda meddelande regeringen lämnat är, såvitt jag kunnat finna, en kommuniké från handelsdepartemen-

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland

tet till pressen om att regeringen tänker säga nej till frågan om en olympiad i Östersund. Regeringen kunde t. ex. ha tagit kontakt med riksdagsgrupperna. Det brukar ju regeringen göra när den är i trångmål.

Det måste vara orimligt att överlåta idrottssamarbetet på de fattiga folken, när vårt land alltjämt anses som ett av de rikaste länderna, och det är unikt att en regering ställer sig avvisande till arrangerandet av olympiska spel, i vilka landet annars alltid deltar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Larsson i Norderön beklagar att utgången av regeringens prövning har blivit som den blivit, och det kan jag från herr Larssons utgångspunkter förstå. Men det är inte så att det bakom regeringens ställningstagande ligger ett underkännande av de olympiska vinterspelens betydelse för det idrottsliga utbytet mellan nationerna och spelens stimulans för den idrottsliga verksamheten här i landet.

Frågan har ju också gällt vilka fördelar som skulle vara förknippade med ett anordnande av olympiska spel mot bakgrunden av de kostnader som är förenade därmed. Det är vid denna prövning som regeringen funnit att de belopp, som kommer i fråga, är så betydande att det idrottsliga värdet knappast helt skulle uppväga kostnaderna jämfört med vad man skulle få ut om en motsvarande summa anslogs till den idrottsliga verksamheten i stort. Vi får ju ganska snart ta ställning till ett betänkande om den framtida idrottspolitik, och det blir då tillfälle att överväga, om inte planmässiga insatser på hela idrottsområdet skulle ha ännu större effekt både för det internationella utbytet på idrottens fält och för det idrottsliga utövandet i vårt land.

Det var den ena sidan av frågan. Vidare anför herr Larsson i Norderön att

olympiska vinterspel aldrig har hållits i vårt land och att vi därför borde ta den chans som föreligger att få ordna 1976 års vinterspel. Hur stor denna chans är vill jag inte uttala mig om, men det är inte alldeles givet att Östersund ändå skulle ha fått stå som anordnare av vinterspelen 1976. Vi har, uppriktigt sagt, åtskilliga konkurrenter. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det bland dessa konkurrenter om att få anordna vinterspelen inte finns något u-land. De länder som är aktuella är USA, Schweiz och Canada. Några u-landskandidater finns alltså inte denna gång.

Herr Larsson i Norderön säger också att riksdagen ställt sig positiv till Sveriges anordnande av de olympiska vinterspelen. Det är nu inte riktigt. Riksdagen ställde sig positiv till en utredning, och denna har också verkställts. Jag hade gärna sett att utredningen hade varit färdig i så god tid att riksdagsledamöterna under den allmänna motions-tiden, då motioner får inges utan att vara knutna till några propositioner, hade kunnat begagna rätten att föra fram frågan, men det var inte möjligt. Utredningen framlades den 30 januari och vi var också tvungna att avvakta remissbehandlingen av den.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag vill än en gång betona att det är just det förhållandet att riksdagen, som tidigare ställt sig positiv till möjligheterna att anordna de olympiska vinterspelen, nu står helt vid sidan av skeendet som jag finner beklagligt. Vår riksdagsordning är helt enkelt sådan att riksdagen inte kan ta några initiativ i nuvarande läge.

När det gällt att pröva utredningsresultatet har regeringen enligt pressmeddelandet hänvänt sig till sin egen partigrupp, men det har inte gjorts några hänvändelser till de andra parti-grupperna här i riksdagen. Jag vill inte

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland

påstå att resultatet skulle ha blivit positivt om sådana hänvändelser hade skett, men jag ifrågasätter lämpligheten av att man inte i ett så viktigt ärende som detta låtit riksdagen få ett ord med i laget.

För att nu bortse från det idrottsliga värdet — det skall vi egentligen inte göra, men det är ju bara ett av leden i detta sammanhang — vill jag med anledning av hänvisningen till att det finns andra länder som ligger lika bra till som vårt när det gäller att få anordna vinterspelen säga att detta är en annan sida av saken. Jag har bara velat framhålla att Sveriges riksdag inte fått tillfälle att säga sin mening i frågan.

Vad beträffar övriga synpunkter i detta sammanhang är det ju känt att ganska betydande lokaliseringspolitiska mål skulle nås, om Östersund finge arrangera vinterspelen. Det har i debatterna här i kammaren under de senaste dagarna sagts att det saknas privata initiativ när det gäller att skapa sysselsättningsstillfällen. I detta fall har ett privat initiativ tagits i Jämtland, och det har givits besked om att länet skulle kunna tillföras cirka 350 arbetstillfällen per år intill år 1976 och därefter en mera permanent sysselsättning för något över 300 personer. Initiativet borde väl ha beaktats även ur den synpunkten.

Det är således, tycker jag, många komponenter i denna bild som visar att riksdagen borde ha fått tillfälle att säga sitt ord innan ärendet slutligen avgjordes på detta sätt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Sedan olympiska vinterspel första gången ägde rum 1924, har, som vi vet, åtskilliga sådana spel anordnats. Men jag kan också erinra om att det inte finns något exempel på att olympiska vinterspel anordnats utanför alpina områden eller på platser som inte ligger i nära anslutning till en stor-

stad. Det anordnades olympiska vinterspel i Oslo 1952, men Oslo är ju en storstad. Vid de spel som skall äga rum 1972 i Japan har man att falla tillbaka på en stad på 800 000 invånare. Trots detta visar det sig att kostnaderna för anordnandet av dessa spel blivit mycket, mycket högre än de som beräknats av utredningsmannen för olympiska spel i Östersund. Den siffra som angivits i utredningen betraktar jag som en minimisiffra, och jag tror inte ett ögonblick att beloppen skulle kunna hållas inom där angivna kostnadsram.

Jag vill slutligen beträffande sysselsättningsfrågan säga att det har beräknats — och den beräkningen tror jag att man kan godtaga — att förberedelser och anordningar som skulle möjliggöra arrangerandet av de olympiska vinterspelen skulle innebära sysselsättning för 1 200 årsarbetare. Om detta sprids på fem år blir det alltså mellan 200 och 300 människor som får sysselsättning. Det är inte helt betydelselöst — det erkänner jag gärna.

Mera tveksamt är det om detta verkligen får någon nämnvärd effekt för sysselsättningen på längre sikt. I utredningen har räknats med i bästa fall stadigvarande sysselsättningsmöjligheter för 300 man. Men då skall det observeras att av dessa 300 sysselsättningsstillfällen, som skulle tillkomma, hänför sig drygt 200 till ett hotell på Frösön, som ingen tror skulle komma att vara fullbelagt mer än tillfälligtvis sedan de olympiska vinterspelen anordnats.

Detta är fakta som regeringen haft att ta hänsyn till. Och när vi sedan också sett på de idrottsliga vinsterna har vi sagt oss att de torde kunna uppnås utan dessa mycket avsevärda kostnader. Därför har utfallet av prövningen blivit det som nu är känt.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag vill inte försöka misstyda handelsministern, men när

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om statligt stöd för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland

han säger att Östersund är en alltför obetydlig och liten ort för att samla olympiska vinterspel omkring uppkommer frågan: Om Stockholm haft möjligheter att anordna dessa spel, hade regeringen då varit mera beredd att satsa på dem?

Representanter för internationella kommittéer som har med denna sak att göra har ju besökt Östersund och studerat förhållandena, och de säger att där finns möjligheter att genomföra dessa spel. Det var beklämmande att nu få höra att det skulle vara fråga om en ort som är för liten för att regeringen skall vilja satsa på den i sammanhanget.

Jag vill ytterligare ställa frågan i belysning av vad som de senaste dagarna sagts om lokalisering och om pengar. Det har ju framhållits att det inte råder brist på pengar utan bara brist på objekt, på sysselsättningsmöjligheter. Här är ett friskt initiativ som vid ett genomförande i stor utsträckning skulle bidra till uppnåendet av länsplaneringens mål fram till 1980 — ett friskt initiativ som stoppas av olika anledningar.

Jag tycker att handelsministern med vad han sist sade visade en negativ inställning, framför allt till orten i fråga.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag beklagar att herr Larsson i Norderön inte hörde vad jag sade. Jag sade aldrig att den omständigheten, att det var Östersund som hade ansökt om OS utgjorde ett skäl för regeringen att avslå ansökan. Jag konstaterade bara att olympiska vinterspel aldrig tidigare hade anordnats vid orter av Östersunds storlek, och detta har sin betydelse för kostnadsfrågan. Stockholm är inte aktuellt i sammanhanget, men det kan nämnas att något särskilt hotell inte behövde byggas i Oslo 1952

för att möjliggöra olympiska spel — jag tar detta som ett litet exempel.

Uppförandet av ett hotell vid Östersund som enligt sakkunskapens uppgifter icke kommer att kunna helt föräntas drar en kostnad på 17 miljoner kronor. Representanter för hotellbranschen har vid förfrågningar klart angivit att man inte kan tänka sig att föränta mer än möjligen hälften av detta belopp. Detta bidrar alltså till att kostnaderna blir stora. Det var allt vad jag ville säga i sammanhanget, och det innebär i och för sig ingen nedklassning av Östersund.

Slutligen vill jag, herr talman, göra ytterligare ett påpekande. För att olympiska spel skall kunna anordnas räknar man både lokalt och i utredningen med att det behövs 23 000 rum. Av dessa 23 000 rum — det är alltså inte fråga om 23 000 personer som skall beredas rum — skulle vid uppförandet av ett nytt hotell 7 500 rum finnas tillgängliga i hotell i Östersund, Åre och Storlien. Därutöver får man räkna med att ta i anspråk vandrarhem och liknande förläggningar. En olympisk by på 1 000 rum skulle också uppföras. Då återstår 15 000 rum, vilka skall uppbibras privat. En del av dem kan man få i stugor, men en betydande del av inkvarteringen måste ske i familjer. Jag är inte säker på att de som hänvisas till sådan inkvartering kommer att betrakta förhållandena som idealiska.

Detta är ett handikapp som en stad av Östersunds storlek också har och som vi varit tvungna att ta viss hänsyn till.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag skall inte alltför mycket fördjupa mig i utredningssiffrorna. Klart är ändå att arbetsmarknadsverket som är ett statligt verk har framräknat vissa lokaliseringspolitiska effekter av denna olympiad. Dessa effekter skulle nära nog motsvara det årliga behov som enligt länsplanering 1967

Svar på fråga ang. bestridandet av kostnader för utredning m. m. beträffande anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland

skulle föreligga i vårt län fram till 1980.

Jag skall inte säga mera än att jag beklagar att riksdagen kommit att stå vid sidan om detta beslut. Jag har försökt att väcka motion i ärendet, men riksdagsordningen tillåter inte detta. Under den allmänna motionstiden, som utgick den 28 januari, fanns det ingen anledning att motionera eftersom utredningens resultat då inte hade framlagts. Detta lades fram den 30 januari, och remisstiden var sedan mycket kort — fram till den 28 februari. Jag har själv varit med om att utarbeta en del remissvar, och jag har kunnat konstatera att man inte fick någon förlängning av denna remisstid. I direktiven angavs att arbetet måste forceras, så att 1969 års vårriksdag hade möjlighet att ta ställning till frågan. Det är just det faktum att riksdagen inte får ta ställning till frågan som jag beklagar. Jag skulle böja mig för ett negativt beslut från riksdagen om den hade fått pröva ärendet. Men jag tycker inte att det resultat regeringen kommit till är godtagbart. Jag vet att regeringen inte begått något formellt fel och har heller inte anklagat regeringen därför, men jag vill påpeka att det här verkligen är på sin plats att riksdagsordningen ändras.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är glad över att kunna konstatera, att herr Larsson i Norderön anser att regeringen inte har gjort något formellt fel. Den har inte heller begått något reellt fel.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. bestridandet av kostnader för utredning m. m. beträffande anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat statsministern om regeringen är beredd att föreslå riksdagen att de lokala utrednings- och förberedelsekostnader, som redan nedlagts för att få 1976 års vinter-OS förlagt till Sverige, betalas av staten. Frågan har lämnats över till mig för besvarande.

Svaret är nej. De kostnader det här är fråga om har vederbörande kommuner och landsting med öppna ögon tagit på sig utan att dessförinnan återförsäkra sig om stöd från staten.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret. Det är alldeles klart att han har rätt i att vederbörande kommuner och landsting har åtagit sig dessa kostnader med öppna ögon, och de har inte heller jämrat sig. Eftersom jag representerar det aktuella länet i riksdagen måste jag emellertid påpeka, att riksdag och regering har sitt medansvar, i varje fall för kostnadernas storlek. Det är därför jag har funnit skäl för att frågan åtminstone skulle kunna prövas.

Sedan i januari 1968 har denna fråga legat hos riksdagen och hos regeringen sedan i januari i år. Nu har ett besked äntligen lämnats. Det är uppenbart att de lokala kostnaderna inte har blivit lägre under denna tid.

Vid riksdagsbehandlingen av frågan gjorde allmänna beredningsutskottet ett noggrant arbete, som väckte vissa förhoppningar i de berörda bygderna. Det var såvitt jag kan förstå en mycket värdefull insats. Riksdagsdebatterna i samband med allmänna beredningsutskottets utlåtande gav också ett positivt intryck och verkade uppmuntrande på de krafter som lokalt hade att ta hand om det hela.

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om Vindelälvens utbyggnad

Dessutom har de lokala socialdemokratiska organen agerat på ett sådant sätt att det kunde väcka tilltro till att det skulle bli någonting. De gav ut ett näringspolitiskt program inför valet, vari det sades att alla möjligheter skulle prövas för att få olympiska spel förlagda till Jämtland och Östersund. Ett sådant handlande av ett regionalt organ för ett politiskt parti som har regeringsställning måste naturligtvis väcka vissa förhoppningar i länet.

Nu har vi fått besked från ansvarigt regeringshåll, och det är negativt. Därigenom har tilltron vänts i stor besvikelse. Det är givet att många också känner att riksdag och regering bär ett visst ansvar för kostnadernas storlek.

Regeringens handläggning av denna fråga har inte varit så oerhört mönster-gill. Hade man velat ge riksdagen möjlighet att ta ställning, kunde man åtminstone ha bett utredarna att avlämna sitt förslag ett par dagar tidigare, så att tillfälle att motionera hade förelagat. Förslaget kom den 30 januari, och den allmänna motionstiden var slut den 28. Det verkar mycket egendomligt, men det kan tänkas att regeringen inte har möjlighet att be om att utredningsresultat skall framläggas; i varje fall har det hänt att utredningar ibland har dröjt på ett litet underligt sätt.

Efter allt detta frågar man sig med fog: Under vilka förhållanden skall Sverige kunna ordna OS? Man kan knappast förstå när villkoren skulle kunna bli bättre.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGÉ**:

Herr talman! Om olympiska spel kommer att anordnas i framtiden är sann-
ligen inte beroende av om Sverige står som värd eller ej. Det finns alltid en rad kandidater, och det är en hård kamp om att få anordna sådana spel. Det är därför kostnaderna för aktiviteten i detta sammanhang, som herr Jöns-

son i Ingemarsgården har berört i sin fråga, har blivit så stora. Man har bl. a. tagit kontakt med personer i den internationella olympiska kommittén och försökt intressera dem för sina önskemål.

Jag vill bara säga ytterligare en sak: Jag har inte reda på att de olympiska spelen i Östersund omnämns i något näringspolitiskt program som diskuterades under den senaste valrörelsen.

Herr **JÖNSSON** i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag blev mycket förvånad när handelsministern sade att han inte kände till att de olympiska spelen i Östersund har omnämnts av något lokalt socialdemokratiskt organ i ett näringspolitiskt program; jag har svårt att sätta tilltro till det påståendet. Det finns dock tre socialdemokratiska representanter för området här i kammaren, och uppvaktningar har gjorts från landsting och stad. Därvid måste väl ha betonats att de lokala politiska organen tagit ställning för detta förslag och verkat för det — det vore underligt om så inte hade skett.

Min fråga gällde inte, om olympiska spel i framtiden kommer att anordnas, utan under vilka förhållanden som Sverige skall kunna ordna olympiska spel därest det inte går att göra det nu.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om Vindelälvens utbyggnad

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet **WICKMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Cassel har frågat statsministern i vilken form regeringen avser bereda 1969 års höstriksdag till-

Svar på fråga ang. handläggningen av frågan om Vindelälvens utbyggnad

fälle ta ställning till frågan om Vindelälvens utbyggnad. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Om det beslut, som regeringen kommer att fatta, skulle innebära att investeringsmedel behöver anvisas av riksdagen, kommer självfallet riksdagen att i vanlig ordning föreläggas förslag härom i form av en proposition. Huruvida detta i så fall skulle ske redan under höstriksdagen 1969 låter sig ännu inte bedömas.

Vidare anförde:

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för industridepartementet för svaret på min enkla fråga till statsministern.

Min fråga gällde inte huruvida riksdagen skulle beredas tillfälle att ta ställning till frågan om Vindelälvens utbyggnad, utan formen, sättet att inhämta riksdagens mening. Att denna riksangelägenhet skulle avgöras utan riksdagens medverkan finner jag helt otänkbart, detta så mycket mer som riksdagen efter långa debatter klart och tydligt har givit till känna sin mening att utbyggnad ej skall få ske. Självfallet förседdes denna mening med den reservationen att riksdagen byggde sitt ställningstagande på det material som då förelåg. Detta innebär bara att om Kungl. Maj:t på grund av nya omständigheter, som kan ha blivit kända efter det att riksdagsbeslutet fattades 1967, skulle vilja gå ifrån riksdagens ställningstagande måste samma material som regeringen då grundar sitt beslut på föreläggas riksdagen, så att den får tillfälle att på nytt pröva frågan.

Jag är naturligtvis fullt medveten om att regeringen enligt vattenlagens 4 kap. 13 § är formellt berättigad att själv ta ställning till frågan utan att bekymra sig om riksdagens mening. Men, herr talman, ett sådant förfarande vore att visa en sidovörnad gentemot riksdagen

som jag är övertygad om att regeringen inte vill göra sig skyldig till. Det torde dessutom knappast stå i överensstämmelse med konstitutionell praxis.

Det talades 1967 om att man borde vänta med att koppla in riksdagen till frågan om anslag för utbyggnadsarbetena blev aktuell, och detta är precis vad som nu sägs i svaret. Riksdagen skulle alltså bara komma in i bilden när och om man behöver pengar.

Detta, herr talman, finner jag inte på något sätt tillfredsställande. Principbeslut får icke föreligga som ett fullbordat faktum, så att riksdagen de facto är bunden innan den har fått tillfälle att säga sitt ord.

Herr talman! Beslut om Vindelälven bör självfallet fattas i god samverkan mellan regering och riksdag.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det finns mycket att säga om Vindelälven, men jag tror att man i varje fall inte skall kunna driva den linjen att handläggningen av Vindelälvsfrågan på något sätt skulle utgöra ett hot mot demokratin eller innebära ett åsidosättande av riksdagen.

Vad är det som är aktuellt i fallet? Det är kronan som innehar fallrättigheterna i Vindelälven. Skall det bli en utbyggnad av Vindelälven är det bara Sveriges riksdag som kan bevilja medel härför och alltså i verkligheten fatta det avgörande beslutet. Det är alldeles självklart att denna fråga kommer att avgöras med riksdagens fulla medverkan. Att ta den medverkan i olika etapper finner jag opraktiskt och meningslöst. Det material som regeringen kommer att ha som underlag för sitt beslut — det är arbetet med det materialet som nu pågår — skall självfallet redovisas för riksdagen, när regeringen har fattat sitt beslut i frågan.

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Svar på fråga ang. kontakten mellan SIDA och utrikesdepartementet i samband med planering av nya biståndsprojekt

Herr talman! Vi befinner oss i den mycket speciella situationen, att riksdagen sagt ifrån hur den vill ha det. Riksdagen har talat om sin principiella inställning, visserligen — jag har redan gjort den reservationen — med hänsyn till de omständigheter som då förelåg. Vill regeringen att riksdagen skall ta ny ställning till frågan, måste regeringen presentera det nya materialet för riksdagen, så att riksdagen får tillfälle att tänka om i frågan — om den nu vill tänka om. Om man efter regeringens ställningstagande vidtar vissa förberedelser med stakningar och byggnationer, så att allmänheten får föreställningen att det nu skall bli av, och först därefter kommer till riksdagen och begär pengar, då är ju riksdagen de facto bunden och tvingad att fatta samma beslut som regeringen.

Det är detta jag anser vara fel. Jag betraktar det som alldeles självklart att riksdagen skall få möjlighet att ta ställning i den stora och avgörande principfrågan, om denna älv skall offras eller inte, samtidigt som regeringen gör det.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! För den händelse — denna diskussion måste av naturliga skäl vara hypotetisk — regeringen skulle begära investeringsmedel av riksdagen, bestrider jag bestämt att riksdagen i ett sådant läge de facto skulle vara bunden på grund av de kostnader som nedlagts och de förväntningar som väckts med anledning av regeringens beslut. Riksdagen kommer att vara lika litet bunden hösten 1969 eller våren 1970 — vilken tidpunkt det nu kan bli fråga om — som riksdagen var 1967. Redan i det läget hade vattenfallsverket lagt ned kostnader av storleksordningen 20 miljoner kronor. Någon ytterligare kostnad av nämnvärd betydelse har icke lagts ned sedan den tiden, och eftersom riksdagen inte var bunden då,

kan jag inte förstå, att riksdagen i denna hypotetiska situation skulle behöva anse sig mer bunden än 1967.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. kontakten mellan SIDA och utrikesdepartementet i samband med planering av nya biståndsprojekt

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Ullsten har bett mig lämna en redogörelse för formerna för och omfattningen av de kontakter som förekommer mellan SIDA och utrikesdepartementet i samband med planeringen av nya biståndsprojekt.

I enlighet med principen om fördelning mellan departement och verk av arbetsuppgifterna ansvarar Kungl. Maj:t, d. v. s. departementen, för principiella frågor och budgetfrågor. Utrikesministern uppdrar i samråd med övriga berörda departementschefer allmänna riktlinjer för det framtida biståndet, vilka underställs riksdagen. Planeringen av enskilda projekt åligger SIDA. SIDA:s mandat inbegriper också planering på längre sikt inom biståndsmyndighetens hela kompetensområde. Kungl. Maj:t prövar alla av SIDA föreslagna nya projekt. SIDA:s anslagsframställningar inför statsverkspropositionen blir föremål för ingående prövning inom departementen. Även i samband med utfärdandet av regleringsbrev granskas förefintliga planer.

Vissa principfrågor på biståndsområdet diskuteras dessutom fortlöpande i den interdepartementala biståndsberedningen, som utgör en särskild samrådsform mellan statsrådsberedningen, utrikesdepartementet, finansdeparte-

Svar på fråga ang. kontakten mellan SIDA och utrikesdepartementet i samband med planering av nya biståndsprojekt

mentet, handelsdepartementet samt SIDA.

Vidare anförde:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Att jag tagit upp denna sak nu har sin bakgrund i de upplysningar som framkommit om vissa svårigheter i SIDA:s planering. Av den skrivelse som jag refererade till i förra veckans u-landsdebatt framgår att en i och för sig mycket lovvärd ambition hos SIDA och dess tjänstemän att få fram bra projekt för den bilaterala svenska u-hjälpen lett till att anslagsramarna i viss utsträckning överskridits. Resultatet har blivit — som det heter i skrivelsen — »att begränsningar för 69/70 och 70/71 måste taga formen av kraftiga och ur diplomatisk synvinkel ibland tämligen ömtåliga nedskärningar av programenheter».

På sina håll har man, anser jag, dragit alltför långtgående slutsatser beträffande de problem som detta medför.

En slutsats som dock är rimlig gäller just samarbetet och kontakterna mellan utrikesdepartementet och SIDA. SIDA har i sin verksamhet en omfattande kontakt med främmande staters regeringar och myndigheter. När det gäller andra grenar av förvaltningen sköts sådana kontakter normalt via utrikesdepartementet. Biståndsarbetets karaktär är dock sådan att det knappast vore möjligt att i det dagliga arbetet gå omvägen via våra beskickningar eller genom UD. SIDA kommer därigenom helt naturligt att i realiteten stå för viktiga delar av våra förbindelser med främmande makter, och det är ofrånkomligt att detta ibland kan påverka våra diplomatiska relationer.

Det vore därför enligt min mening både administrativt enklare och ur principiell synpunkt riktigare om tjänstemän som arbetar inom vissa bistånds-

verksamheter kunde agera i utrikesdepartementets namn. Vi har ju från vårt håll tidigare varit inne på tanken att lägga SIDA helt under UD och att för uppgiften inrätta en särskild statsrådspost.

En fråga som vid ett par tillfällen diskuterats i kammaren och som visar dessa svårigheter är vietnamhjälpen. Från regeringshåll har i detta fall utlovats en »massiv» insats. Man kan fråga sig om regeringen då den givit detta löfte haft sådana kontakter med SIDA så att det finns underlag för utrikesministerns påstående att denna stora hjälp skall kunna klaras inom ramen för enprocentsprogrammet?

Jag tycker det verkar högst tveksamt mot bakgrunden av vad som sägs i skrivelsen, nämligen att man »ser ingen särskild anledning att vänta sig betydande reservationer till vare sig 71/72 eller 72/73». Vem skall vi i detta läge tro på: utrikesministern som säger att det om kanske tre år då anslagsutbetalningar kan bli aktuella kommer att finnas pengar eller SIDA som säger att det *inte* finns pengar?

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Herr Ullsten har här framkastat en organisationsfråga som i och för sig kan debatteras men som det hade varit mer naturligt att ta upp vid statsutskottets behandling av biståndsverksamheten. Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på saken.

Herr Ullsten hänvisar på nytt till en intern skrivelse som har skickats ut av någon i SIDA:s ledning till beskickningar och till SIDA:s personal ute på fältet. Jag ber att få understryka att detta i och för sig inte är så anmärkningsvärt som han framhåller. Han har funnit en formulering som han tolkar så, att det skulle ha givits löften till andra länder om biståndsinsatser som sedan inte kan bli av, därför att peng-

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

arna inte räcker. Han säger alltså att det skulle ha givits löften utöver de anslagsramar som regering och riksdag har beslutat.

Jag kan försäkra herr Ullsten att han har fel och att han sålunda kan lugna sig. Det ges inga löften av SIDA-tjänstemän eller av UD-tjänstemän, utan löften lämnas av regeringen på grundval av riksdagens beslut och bemyndiganden.

Om någon på den ena sidan under det långa och invecklade planeringsarbetet ger intryck av att ha större befohgenheter än han har eller om någon på den andra sidan får större förhoppningar än det finns fog för, är detta dels inte onaturligt, dels får det stå för vederbörandes egen räkning. Jag har inte vid något tillfälle från personer i andra länders regeringar fått förebråelse för svikna löften.

Det finns inte anledning att här ännu en gång gå in på den s. k. vietnamhjälpen — den diskuterade vi häromdagen.

Kanske menar herr Ullsten att behovet av bistånd i den fattiga världen är större än tillgångarna och att förhoppningarna sträcker sig längre än löfthena. I så fall kan jag bara säga att detta inte är någonting nytt.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det hade naturligtvis varit utmärkt, om vi i statsutskottet hade haft tillgång till dessa upplysningar när vi behandlade u-landshjälpen. Jag tror att vi då skulle ha kunnat göra en mera realistisk bedömning av anslagens storlek, behovet av insatser och SIDA:s möjligheter att genomföra det program som man har ålagt att genomföra.

Jag medger att det kan verka tjatigt om jag återkommer till vietnamhjälpen men den är ett utmärkt exempel på den problematik som jag tagit upp, nämligen samarbetet inom bistandsverksam-

hetens ram mellan utrikesförvaltningen och SIDA.

Utrikesministern har sagt i en debatt här i kammaren: »Omfattningen av biståndet bör därför, som jag anført i årets statsverksproposition, bedömas inom ramen för tillgängliga medel.» Litet senare sade han: »Utrymme för de insatser som vi i dag bedömer möjliga då fientligheterna upphör finns emellertid nu i biståndsbudgeten och kommer att finnas också vid den tidpunkt då åtgärder kommer att aktualiseras.»

Mot detta står det ansvariga ämbetsverksuttalande att alla reservationsmedel är ianspråktagna tre, fyra år framåt i tiden. Här finns alltså ett påtagligt glapp mellan utrikesförvaltningen och SIDA, ett glapp som kanske inte skulle ha behövt uppstå om SIDA:s verksamhet varit helt inordnad under utrikesdepartementet.

Det är kanske inte anledning att fortsätta att gräla om det här brevet eller ens att diskutera mera långsiktiga planer på en samordning mellan SIDA och UD, men jag hoppas att en sådan samordning så småningom kommer till stånd. Jag tycker emellertid att utrikesministern bör dra den praktiska slutsatsen — jag kräver inte att han skall göra det här i kammaren — att man i det läge som har uppstått och som delvis beror på dålig kontakt mellan hans eget departement och SIDA helt enkelt bör ge ett löfte till SIDA att planera vietnamhjälpen utanför enprocentsramen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

Herr talman! Herr Holmberg har frågat mig, om jag är beredd att medverka till sådan ändring av fastighetsbeskattningen att de höjningar av taxeringsvärdena på fastigheter som kan föranledas av den kommande fastighetstaxeringen ej medför skärpning av fastighetsskatten.

Vissa riktlinjer för taxeringsarbetet har lagts fram på ett riksmöte med fastighetstaxeringsexperter i Stockholm den 12—14 maj 1969. Taxeringsvärdena bestäms emellertid av fastighetstaxeringsnämnderna. Den första allmänna överblicken över taxeringsutfallet kommer inte att föreligga förrän tidigast under andra kvartalet 1970. De nya taxeringsvärdena får betydelse första gången vid 1971 års taxering. Det är för tidigt att för dagen ta ställning till herr Holmbergs fråga.

Vidare anförde:

Herr **HOLMBERG** (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, men jag vill understryka att det bara är ett formellt tack, ett tack för att finansministern på andra områden än då det gäller skatter har uppträtt förtjänstfullt. De som inte har anledning att vara glada över svaret är de tiotusentals villaägare, radhusägare, kedjehusägare och jordbrukare som kommer att drabbas av de ökade utgifter som följer i spåren av höjda taxeringsvärden.

Finansministern har i sitt svar inte sagt någonting om att han skulle vilja motverka dessa skatteskräpningar. Man kan onekligen fråga sig varför herr Sträng behandlar villaägarna, som han ju tidigare kallat för »vårt folk», på detta mycket styvmoderliga sätt.

Jag tror emellertid att den skatteskräpning som nu hotar inte bör ses isolerad, eftersom den är en etapp i en ständig skärpning av bördorna på fastighetsägarna. För tre år sedan skärpte

man skatten genom att införa en progressiv skala för beräkning av hyresvärdet. Man har också genomfört en skärpt s. k. evig realisationsvinstbeskattning. Jag kan också nämna förmögenhetsskatten, som alltsedan 1952, då skatteskalorna fastställdes, har skärpts i takt med inflationen. Nu skall man tydligen ta nästa steg genom en kraftig höjning av taxeringsvärdena.

Att det här är fråga om stora summor framgår av att om taxeringsvärdet för en villa höjs exempelvis från 100 000 till 150 000 kronor så blir kostnadsökningen för villaägaren i ett ogynnsamt läge cirka 1 500 kronor. Varifrån skall dessa fastighetsägare, dessa familjer som har löst sin bostadsfråga genom att skaffa en villa, få de pengarna?

Som motiv för att behandla villaägarna på detta styvmoderliga sätt anför man att de har gjort en bra kapitalplacering. En kapitalplacering är tydligen något som regeringen ser med oblida ögon. Jag tror det är en felsyn. Vad det är fråga om är nämligen att unga familjer köper villor, radhus eller kedjehus för att över huvud taget kunna skaffa sig ett hem i bostadsbristens Sverige.

Jag vill slutligen återigen konstatera att finansminister Sträng tydligen har avvisat tanken på att ingripa på ett sådant sätt, att det inte blir fråga om några skattehöjningar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Herr Holmberg försökte skapa så mycket panik i denna fråga som han hann med på den relativt korta tid han stod här i talarstolen.

Jag har observerat hur man i pressen och på andra håll har på ett utomordentligt ensidigt sätt illustrerat en rekommendation från ett möte i Medborgarhuset med taxeringsexperterna. Men skrämselfpropaganda tillhör ju taktiken

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

i detta spel, så jag får väl finna mig i den.

Herr Holmberg frågar, om jag inte vill motverka effekterna av den föreslagna höjningen. När jag inte så här utan vidare kan säga att jag kommer att motverka effekterna, drar han snabbt slutsatsen att jag därmed har avvisat alla eventuella tankar på att balansera effekterna. Den slutsatsen är naturligtvis för snabbt dragen. Jag vill emellertid se resultatet av taxeringarna, och dessutom har det ju i svaret angivits, att jag har mycket god tid på mig, innan jag behöver ta ställning till om och i så fall vilka balanserande åtgärder som kan vara rimliga och motiverade att vidta.

I själva verket är det inte någon större skillnad mellan den rekommendation som riksskattenämndens ordförande lade till grund för sitt inlägg på expertmötet och de gamla reglerna för fastighetstaxering. Ser man lugnt och sansat på denna fråga är det svårt att komma ifrån, att den som har ett förmögenhetsvärde får finna sig i att taxera detta såsom en förmögenhet. Fastigheterna — jordbruksfastigheter, villafastigheter, hyresfastigheter och fritidsfastigheter — är förmögenhetsvärden som kan variera från tid till annan, och därför gör man en viss preferens beträffande dessa förmögenhetsvärden genom att vid fastighetstaxeringar inte gå på marknadspriserna utan räkna ned dessa med hänsyn till att man här har att göra med vissa variationer. En fastighetstaxering skall ju gälla i fem år framåt, och under femårsperioden kan naturligtvis en hel del inträffa.

Tidigare har man gjort på det sättet, att man har tagit medelvärdet under den sist förflutna femårsperioden och lagt det som grund för vad som skall vara det rätta värdet vid fastighetstaxeringen. I en tid av uppåtgående priser på realvärden, i detta fall på de omnämnda fastigheterna, ger ett sådant

medelvärde, om det skett en jämn prisstegring under perioden, en viss marginal för förändringar under den kommande femårsperioden.

Man har inte varit helt nöjd med det systemet utan sagt sig att det är bättre att utgå från den prisstatistik man har från försäljningarna och därefter göra en reduktion på dessa priser. Här har rekommenderats en reduktion med 25 procent för villor och jordbruksfastigheter. Då kommer man ned till ett förmögenhetsvärde, som innehåller en säkerhetsmarginal för den händelse förändringar i nedåtgående riktning skulle ske under den kommande femårsperioden.

I den allmänna panikdebatten har man snabbt stått till tjänst med att från försäljningsvärdet eller produktionsvärdet av en ny fastighet belägen på ett utomordentligt attraktivt område räkna fram vad resultatet skulle bli. Jag har sett exempel från Bromma, Äppelviken och Djursholm. Sedan har man generaliserat och tagit det såsom något slags måttstock för vad detta rent allmänt skulle innebära.

Redan i dag torde man kunna säga att efter de prisjusteringar, som kommer att tillämpas vid den nya metoden, fastighetsvärdena kommer att betydligt skilja sig från vad som enligt ovan gjorts gällande. I många län visar det sig att försäljningsvärdena på grund av den urbaniseringsprocess som vi är inne i sannerligen inte är upptrissade. Man har t. ex. räknat med att beträffande skogslänen, om jag då räknar in även Dalarna — det gäller således Kopparbergs län, Gävleborgs län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län — skulle den nya beräkningsmetoden för taxeringsvärden för villor medföra att det skulle bli en uppräknig av taxeringsvärdena från lägst 13 upp till högst 25 procent.

Det är således någonting helt annat än vad som diskuterats i tidningarna.

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

I de attraktiva länen — Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län — ligger värdena mellan lägst 23 procent och högst 47 procent. De av kammarens ledamöter som råkar ha en stuga och kommer ihåg justeringen vid den senaste fastighetstaxeringen måste ändå dra en lättnadens suck och säga sig att de nya värdena närmast vittnar om en beskedligare upptaxering än vad den förra innebar enligt den gamla metoden. Det intrycket har man inte kunnat få av den allmänna publiciteten, men detta är i själva verket sanningen.

Beträffande flerfamiljshusen tycks det bli fråga om höjningar av taxeringsvärdena här i Stockholms län, Södermanlands län, Uppsala län och de andra mellansvenska länen med 2, 3, 4 eller 5 procent. Den nya metoden för beräkning av taxeringsvärdena har en fördel då det gäller den relativa rättvisan mellan värderingarna av de olika fastigheterna. Fastighetstaxeringsnämnderna är ju suveräna när det gäller att bestämma taxeringsvärdena i de enskilda fallen, men det finns ju alla besvärsmöjligheter och dessa kommer nog att bli relativt livligt anlitade, bland annat på grund av den mycket inflammerade debatten i fråga. Det är emellertid generaldirektör Dahlgrens tanke att man vid fixerandet av värdet skall ta försäljningsvärdet på nyproducerad fastighet reducerat med 25 procent. Därefter skall man för andra i samma distrikt liggande fastigheter ta hänsyn till kostnaden för den nyproducerade fastigheten. Är en annan fastighet fem år gammal skall den värderas lägre, är den tio år gammal ännu lägre o. s. v. Är den dåligt underhållen, omodernt byggd, illa utrustad o. s. v. skall det även tas hänsyn till detta vid den individuella prövningen av fastighetstaxeringsvärdet för fastigheten i fråga. Har man bara ett något så när riktigt utgångsvärde går det bra. Jag har haft svårt att förstå att detta utgångsläge skulle vara så felaktigt som

det gjorts gällande och som även herr Holmberg tyckte mena.

Låt oss först se vart det bär hän. Därefter kan vi ta ställning till om några balanserande åtgärder erfordras. Är åtgärder av det slaget erforderliga står jag inte oförstående inför tanken att överväga att vidta sådana.

Det är väl riktigt att jag någon gång sagt att egnahemsägarna är »vårt folk» och jag tror att de kommer att vara det även i fortsättningen. Däremot är det väl i fullständighetens intresse riktigt att fastslå att villaägarna i Djursholm och på andra exklusiva platser är herr Holmbergs folk — vi kan ju dela på klientelet på det sättet.

Herr **HOLMBERG** (m):

Herr talman! Finansministern försöker nu tala om panik och skrämselpropaganda och vill över huvud taget göra gällande att känslan av oro bland fastighetsägare, villaägare och radhusägare — vare sig de som finansministern bor i Bromma eller i södra Stockholm i rad- och kedjehus eller om de till och med bor i Djursholm — skulle vara ett utslag av panik. Jag tror inte alls att det förhåller sig på det sättet. De som befinner sig i särskilt goda förmögenhetsomständigheter kan säkert klara det här problemet på något sätt, men det allvarliga är att det nya förslaget om höjning av fastighetstaxeringsvärdena slår så hårt även beträffande vanliga villor och radhus och alltså drabbar små inkomstagare som därigenom får mycket svårt att klara ekonomin.

Nu säger finansministern att det blir inte så farligt; ökningen blir för flerfamiljshusen 2, 3, 4 eller 5 procent. Men vi har inte talat om flerfamiljshusen, herr finansminister. Låt oss hålla oss till villorna. Och om generaldirektör Dahlgren får sina önskemål igenom, som finansministern säger, är det alldeles klart att det blir en skattehöjning för villaägarna på 1 000 kronor eller

Svar på fråga ang. ändring av fastighetsbeskattningen i samband med höjning av taxeringsvärdena på fastigheter

mera, som jag sade tidigare, och det är tillräckligt för att aktualisera detta problem.

Vi får vänta och se till fram emot 1971, sade finansministern. Är det verkligen ett uttryck för ekonomiskt och skattemässigt förutseende hos regeringen? Det är möjligt att regeringen bedömer det så, men de som direkt beröres av skatteskärpningen gör det inte. Jag tycker därför att man bör kunna kräva ett besked av finansministern, som går ut på att om de nya fastighetstaxeringarna leder till en skatteskärpning är han beredd att sänka repartitionstalet för att kompensera skatthöjningarna eller att höja gränsen för förmögenhetsbeskattningen, eventuellt en kombination av båda åtgärderna.

Detta är för övrigt inte en fråga bara för villaägarna, var de än bor, utan det är också en mycket stor fråga för jordbrukarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För att uppgifterna i protokollet skall bli riktiga vill jag upplysa om att jag inte bor i Bromma utan i Spånga. Det är inte riktigt lika fint men heller ingenting att klaga på.

När jag talade om flerfamiljshusen gjorde jag inte det för att komma bort från redovisningen beträffande villorna. Jag lämnade en ganska utförlig redovisning för dem. Orsaken till att jag nämnde flerfamiljshusen var min oförbätterliga benägenhet att alltid vilja tala om saker och ting för herr Holmberg, eftersom jag tycker att han behöver all den upplysning han kan få.

Om ungefär ett år får vi veta hur taxeringsutfallet slår, och då tycker jag det är den lämpliga tiden att ta ställning till om vi behöver vidta några balanserande motåtgärder, för den händelse taxeringarna slår för hårt. Men som det nu ser ut blir utfallet mera moderat än vad villaägare och jordbrukare

kanske har tänkt sig vid den första konfrontationen med ärendet via pressen.

Herr HOLMBERG (m):

Herr talman! Om finansministern har en sådan oförbätterlig benägenhet att tala om och utveckla allting, varför då inte också göra det enkla uttalandet i denna kammare i dag, att finansministern är beredd att genom en sänkning av repartitionstalet eller annan åtgärd se till att det inte blir några skattehöjningar? Finansministern undviker att göra ett sådant uttalande, och därför måste vi dra den slutsatsen att han är ointresserad av det och tydligen låter det fiskala intresset slå igenom. Och denna gång är det villaägare och jordbrukare som får betala, oavsett om de bor i Spånga eller i Bromma eller någon annanstans.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Skillnaden mellan herr Holmbergs och min uppfattning i dessa frågor är väl helt enkelt konstitutionellt betingad. Herr Holmberg vill först fatta beslut och sedan ta reda på vad det är fråga om. Jag tycker att man skall göra tvärtom.

Herr HOLMBERG (m):

Herr talman! Om inte landets finansminister känner till hur fastighetstaxeringarna fungerar efter så många års arbete på skatteområdet är det att beklaga. Jag tror att det finns tillräckligt underlag i dag för att ett principuttalande skulle kunna göras på denna punkt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Vi kan ju inte nu ha underlag för den fastighetstaxering som skall påbörjas kommande höst. Det är väl alldeles obestridligt. Jag har vida-

Svar på fråga ang. lättnad i beskattningen av lastbilstrafiken — Svar på fråga ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i Jämtlands län

re ett par gånger sagt att jag, om det visar sig att det underlag vi då får fram kommer att ge anledning till balanserande åtgärder, inte skall ställa mig oförstående till sådana.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. lättnad i beskattningen av lastbilstrafiken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har frågat, om jag ämnar vidta några snara åtgärder för att uppnå sådana förändringar i vägtrafikbeskattningen att konkurrensförhållandena för gods-transporter med lastbil i och mellan Sverige och Norge blir mer likvärdiga.

Jag är medveten om att den olika utformade vägtrafikbeskattningen i Sverige och Norge i viss utsträckning missgynnar svenska åkare i förhållande till norska. Enligt vad jag inhämtat avser den pågående bilskatteutredningen att redan i höst avge delbetänkande med förslag till lösning av bl. a. det av herr Eriksson berörda spørsmålet. Innan utredningens förslag föreligger, är jag inte beredd att ta ställning till frågan.

Vidare anförde

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Skälet till min fråga är att jag på nära håll sett vilka besvärigheter de svenska åkarna har när det gäller att konkurrera med de norska kollegerna om transporter med lastbil. Orsaken till svårigheterna är utan tveivel olikheten i de bestämmelser som gäller i vägtrafikbeskattningen i de båda länderna.

De svenska åkarna får dels betala

skatt i Sverige, dels vägavgifter i Norge, under det att de norska lastbilsägarna inte betalar någon skatt i Sverige utan får köra helt gratis här.

Låt mig ta ett exempel på vilka konsekvenser detta får. En svensk åkare, som har en fast körning mellan de olika länderna, betalade förra året 11 100 kronor i bilskatt i Sverige och 18 600 kronor i vägavgifter i Norge. Den norske åkare som utför samma transporter betalar däremot enbart de norska vägavgifterna. Det är naturligt att dessa olikheter i bestämmelserna vållar stark irritation hos de svenska åkarna.

Jag ber att få tacka finansministern för det positiva svaret på min fråga. Han sade i svaret att han räknar med att ett delbetänkande i detta spörsmål skall framläggas till hösten, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag tycker att det är på tiden, eftersom utredningen ändå har arbetat sedan 1965. Jag vill stryka under att det är ytterst viktigt att ett förslag kommer fram så snart som möjligt. Finansministerns positiva inställning lovar emellertid gott för frågans lösning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i Jämtlands län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat statsministern, om regeringen på grund av ställningstagandet till olympiska spelen i Jämtlands län kommer att vidta en ännu kraftigare satsning för att öka industrilokaliseringen och därmed sysselsättningen i Jämtlands län och hur denna satsning kommer att ske. Frågan

Svar på fråga ang. bestämmelserna om barntillägg till ålders- och förtidspension

har överlämnats till mig för besvarande.

Statsministern lämnade för ett par dagar sedan i denna kammare ett svar till herr Skoglund på en enkel fråga om åtgärder för att främja sysselsättningen i norrlandslänen. I svaret angavs i elva punkter riktlinjerna för det fortsatta arbetet med att öka arbetstillgången i Norrland. Dessa riktlinjer kommer givetvis att vara vägledande för arbetet även i Jämtlands län. Det innebär att en ännu kraftigare satsning än tidigare för att förbättra sysselsättningen i Jämtlands län liksom i Norrland i övrigt kommer att göras.

Vidare anförde

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret, som jag bedömer som mycket positivt. Svaret bevisar att inrikesministern känner till Jämtlands sysselsättningsförhållanden, och därför skall jag inte ytterligare utveckla saken.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. bestämmelserna om barntillägg till ålders- och förtidspension

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Mundebo har frågat, om jag avser att föreslå uppmjukning av gällande regler rörande minskning av barntillägg till ålderspension och förtidspension med hänsyn till utgående tilläggspension.

Några sådana förslag som herr Mundebo efterlyst behandlas inte för närvarande i socialdepartementet. Reglerna

rörande ifrågavarande barntillägg har anknytning till de familjepensionsfrågor som utreds av pensionsförsäkringskommittén.

Vidare anförde:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min fråga.

De nuvarande reglerna innebär att en folkpensionär, som får en tilläggspension om knappt 3 000 kronor, erhåller ett fullt barntillägg — i dagens penningvärde 1 450 kronor — medan om tilläggspensionen ökar till det dubbla — knappt 6 000 kronor — barntillägget försvinner. Det innebär alltså att staten tar tillbaka hälften av ökningen av tilläggspensionen. Desutom medför den höjda tilläggspensionen lägre kommunala bostadstillägg, eftersom en del av tilläggspensionen räknas som inkomst, och den kan även medföra höjd skatt.

Det kan vara rimligt att en mycket hög tilläggspension skall inverka på barntillägget men knappast rimligt att reglerna skall vara så snäva som de nu är. En folkpensionär får ju inte särskilt hög standard, om han dessutom har barn under 16 år. Vederbörande får förvisso vara synnerligen sparsam också om han får behålla sina barntillägg.

Det sägs i svaret att reglerna har anknytning till de familjepensionsfrågor som utreds av pensionsförsäkringskommittén. Jag vet inte om den formuleringen innebär att kommittén inte bara kan utan också bör, ja, *skall* gå in på denna fråga. Jag tycker det vore naturligt att kommittén gjorde det; om det inte framgår av direktiven att kommittén skall ta upp frågan borde direktiven förtydligas och kompletteras på den punkten.

Jag vet inte något exakt om tidsplanen för pensionsförsäkringskommitténs arbete. Familjepensioneringen är ju en stor och komplicerad fråga, och det kan komma att ta tid innan vi får nya

Svar på fråga ang. bestämmelserna om statsanställds ledighet för vidareutbildning

lagar på detta område. Därför tycker jag att socialministern kunde föreslå en viss justering av nu gällande regler. Det är enkelt att göra detta. Det behöver inte medföra någon principiell bindning, och det skulle innebära större trygghet för de människor som berörs av socialförsäkringarna härvidlag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Barntilläggens belopp anknyter till barnpensionerna. I pensionsförsäkringskommitténs uppdrag ingår att utreda familjepensionerna. Det pekas i direktiven särskilt på möjligheterna att förstärka barnpensionerna. Eftersom det finns en koppling mellan barnpensionerna och barntilläggen är det anledning att överväga dessa förmåner i ett sammanhang.

Därmed har jag, herr talman, svarat på den fråga som herr Mundebo ställde.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. bestämmelserna om statsanställds ledighet för vidareutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **GUSTAFSSON**, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat mig, om eller när de under två år utlovade tillämpningsföreskrifterna angående innebörden i uttrycket restriktivitet i behandlingen av ledighet för vidareutbildning kommer att utfärdas för befattningshavare i statens tjänst.

Jag känner inte till var det uttryck förekommer om vars innebörd fru Eriksson efterlyser tillämpningsföreskrifter. Jag vet inte heller av vem eller i vilket sammanhang sådana tillämpningsföreskrifter utlovats.

Möjligen är det så att fru Eriksson åsyftar den allmänna undersökning beträffande en begränsning av tiden för tjänstledigheter med C-avdrag på lönen, som pågår inom civildepartementet. Anledning till en sådan begränsning kan finnas med hänsyn till det personalpensionsskydd som bibehålls under sådan ledighet och vidare med hänsyn till att löneklassuppflyttning numera sker med beaktande även av tid för sådan ledighet. Denna undersökning avser i princip alla tjänstledighetsanledningar utom tjänstledighet för offentligt uppdrag.

Om fru Eriksson med sin fråga avser denna allmänna undersökning, vill jag svara att någon bestämd tidpunkt för dess slutförande ännu ej kan anges.

Vidare anförde:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag beklagar att civilministern inte känner till reglerna och hur de tillämpas. Det jag antydde var att även om vederbörande får vidkännas C-avdrag, d. v. s. avstår hela lönen, vid tjänstledighet för studier lämnas inte tjänstledigheten utan särskild prövning. Studier skall anses nödvändiga för tjänsten, d. v. s. vara studier som staten har ett direkt intresse av att tjänstemannen bedriver.

Civilministern säger att han inte vet vilka tillämpningsföreskrifter som har utlovats. Verken har av anledning som jag skall återkomma till ställt sig tveksamma till tolkningen av grunderna för studietjänstledighet. De har hört sig för hos avtalsverket och fått beskedet att tillämpningsföreskrifter skall komma. Detta har tyvärr sagts under flera år, utan att någonting skett.

I nr 4/1966 av Aktuellt från statens avtalsverk ges en viss vägledning för hur man skall tolka bestämmelserna. Där står, att sedan tjänstetid även räk-

Svar på fråga ang. bestämmelserna om statsanställds ledighet för vidareutbildning

nas vid ledighet med C-avdrag — vilket statsrådet här nämnde — skall sådan lämnas mera restriktivt än förr. Det betyder alltså att det under senare år blivit en skärpning i fråga om möjligheterna att få ledighet för att förkovra sig genom ytterligare studier. Jag tycker att detta mycket dåligt harmonierar med den nya giv för jämlikhet, som vuxenutbildningen skulle förverkliga och som f. ö. accepterats av riksdagen.

Alla vet att den vuxenutbildning som nu bjuds tyvärr mest tillgodogörs av den som redan har en relativt god grundutbildning, medan den som har en dålig skolutbildning och haft besvärigheter under sin ungdom att klara sin existens har svårt att först komplettera barndomsskolan och sedan vuxengymnasiet o. s. v., så att han så småningom får den skolbildning som nu anses nödvändig.

Det finns i dag en tendens att döma ut redan tjänstgörande personal såsom dåligt utbildad. Därför är det oerhört viktigt att man ger de människor, som har ett yrke inom vilket de meriterat sig och som kanske är i 30—40-årsåldern och har försörjningsbörd, möjlighet till ytterligare skolbildning för att kunna avancera inom sitt yrkesområde. Många får ej tjänstledighet med bibehållande av en del av lönen. Det må vara hänt, men de har även svårt att få tjänstledighet med C-avdrag. Om man vill skapa jämlikhet, måste det bli möjligt för en människa med goda kvalifikationer, intresse för sitt arbete och vilja att lära sig mera, att avancera från botten till den högsta ledningen. Högsta ledningen kan man förstås fortfarande nå utan att ha sådana meriter. Man kan, som jag brukar säga, bli både statsråd och generaldirektör utan mer än mycket dåliga skolkunskaper — därmed inte sagt att man har dåliga kunskaper — men det är relativt hopplöst för en vaktmästare att arbeta sig upp från sin ställning till en mera kvalificerad post, om han inte får

ledighet från sin tjänst för att ytterligare skola sig.

Jag hoppas att civildepartementet och avtalsverket, när de efter nämnda utredning lämnar föreskrifter, skall visa sig generösa. Eller får jag tolka statsrådets svar så, att han redan nu välsignar alla tjänstledigheter som begärs av människor med dålig skolutbildning i avsikt att studera vidare? Om jag inte får något annat besked anser jag att det föreligger rätt för ett verk att ge sådana ledigheter mycket generöst så att vederbörande tjänsteman inte tvingas begära sitt avsked.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Det hade varit tacknämligt om min gamla vän Nancy Eriksson hade utformat sin fråga på ett sådant sätt, att det hade varit litet lättare att begripa den. Frågan är så formulerad, att fru Eriksson vill ha ett besked om »när de under två år utlovade tillämpningsföreskrifterna angående innebörden i uttrycket restriktivitet i behandlingen av ledighet för vidareutbildning kommer att utfärdas för befattningshavare i statens tjänst». Detta känner jag inte till någonting om. Jag har inte i något sammanhang under de år jag har sysslat med dessa ting utlovat några tillämpningsbestämmelser eller föreskrifter i detta avseende, och jag vet inte vem som har gjort det.

Fru Eriksson säger att det är verk och myndigheter som har stått för denna tillämpning. Det är nog riktigt, eftersom det är verk och myndigheter som har att ta ställning till frågor om huruvida en ledighet kan vara befogad.

Fru Eriksson för också in den kanske betydligt vidare frågan om vuxenutbildningen i allmänhet. Man kan naturligtvis alltid diskutera huruvida staten skall ta på sig kostnaderna för denna i egenkap av arbetsgivare eller i annan egenkap. Även statens lönekostnader bör kunna redovisas så, att däri inte ingår

Svar på fråga ang. statliga myndigheters utannonsering av tjänster

utgifter som inte belastar andra arbetsgivare, med vilka staten i många avseenden inte kan undgå jämförelser.

Härmed har jag inte tagit någon ställning till denna fråga; den får prövas när den rent generella undersökning om C-ledighetsanledningar som nu pågår har slutförts. Låt mig bara tillägga att jag vågar hävda att staten beträffande sådan utbildning som betraktas som nyttig för den enskilde arbetstägaren i hans arbete torde ha generösare bestämmelser än någon annan arbetsgivare — i många fall medger staten att man under sådana utbildningskurser under mycket lång tid får uppbära oavkortad lön.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att det är önskvärt med en gränsdragning mellan de direkta löneutgifterna och de utgifter som staten kan ha för en anställd som genomgår vidareutbildning. Det fall som jag särskilt tog sikte på var emellertid det då anställda inte har annan löneförmån under ledigheten än att de får räkna tjänstetid. Jag betonar än en gång att för människor som har en kort skolutbildning från början borde bestämmelserna tolkas så generöst att ingen löper risken att mista sin anställning. Sådant har nämligen varit aktuellt. Verken har känt sin rätt att ge ledigheter mycket beskuren då de har fått anmaning att tolka föreskrifterna mer restriktivt än förr.

Om jag får uppfatta civilministerns senaste inlägg som en borgen för att det inte kommer att bli någon anmärkning, om verken låter en människa som själv vill studera få ytterligare ett års tjänstledighet med C-avdrag, är jag därför tacksam.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm skall inte dra ut mer av mitt yttrande än vad jag har sagt; jag kan

inte lämna några sådana garantier som fru Eriksson efterlyser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. statliga myndigheters utannonsering av tjänster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig, om jag uppmärksammat att statliga myndigheter annonserar ut arbeten som »manliga» resp. »kvinnliga» och vilka åtgärder jag tänker vidta med anledning av detta.

Genom kungörelse den 15 juni 1945 (nr 424) angående förbud mot särskiljande av statstjänster i manliga och kvinnliga, som trädde i kraft den 1 januari 1946, förordnade Kungl. Maj:t, att statsmyndighet inte utan Kungl. Maj:ts medgivande får förbehålla viss statstjänst eller annat allmänt uppdrag för endast män eller endast kvinnor.

Den 8 februari 1963 skrev expeditiionschefen i civildepartementet — på uppdrag av chefen för samma departement, som i ärendet samrätt med övriga statsråd — till samtliga expeditiionschefer i statsdepartementen samt chefen för utrikesdepartementets personalavdelning och uppmanade dem att tillse, att vid utannonsering av tjänster tillhörande vederbörande departement annonserna inte infördes under rubrik avsedd för enbart manliga eller enbart kvinnliga tjänster. Det påpekades i skrivelsen, att annonserna självfallet inte heller skulle utformas så, att därav kunde utläsas att person av visst kön önskades för viss tjänst. Om vad sålunda skulle iaktas för statsdepartementens del förutsattes de till respektive departement hörande myndigheterna bli under-

Svar på fråga ang. statliga myndigheters utannonsering av tjänster

rättade genom vederbörande expeditionschefers försorg.

Jag är medveten om att annonsering av det slag som herr Romanus påtalar förekommit även under senare tid. En sådan annonsering står inte i överensstämmelse med vad som föreskrivits på området. Ett nyligen inträffat fall redovisas i justitieombudsmännens ämbetsberättelse till riksdagen år 1969 (s. 393).

Den av mig tidigare redovisade skrivelsen delgavs statsmyndigheterna så sent som år 1963 och innehöll även en hänvisning till den tidigare nämnda kungörelsen. Att ett ärende om felaktig annonsering redovisas i justitieombudsmännens senaste ämbetsberättelse kommer enligt min mening att ytterligare bidra till att bestämmelserna efterlevs. Någon vidare åtgärd från min sida anser jag därför inte vara behövlig.

Vidare anförde:**Herr ROMANUS (fp):**

Herr talman! Civilministern och jag är ense om huvudregeln, att befattningar i statens tjänst inte skall utannonseras som »manliga» respektive »kvinnliga». Det är jag naturligtvis tacksam för och hade, med tanke på grundlagen och vad som övrigt är stadgat, givetvis inte väntat mig något annat. Civilministern är också medveten om att det förekommer övertramp på detta område.

Däremot är jag inte överens med civilministern om att ingen ytterligare åtgärd behövs. Civilministern tycks grunda sin uppfattning på känslan att det endast förekommer enstaka fall av överträdelser.

Jag har i min hand listor från Stockholms arbetsförmedling över lediga platser; så här många listor utkommer det under en vecka från arbetsförmedlingen. I dessa listor utannonseras platser som »manliga» respektive »kvinnliga» av inte mindre än 57 statliga myn-

digheter och verk, och därutöver ett antal företag som ägs av staten eller har sådan anknytning till staten, att man borde ha kunnat förvänta sig att de skulle ha respekterat de regler som finns i grundlagen och på annat håll.

I spetsen för dessa statliga myndigheter som överträder gällande regler står fyra departement inom regeringens eget kansli: justitiedepartementet, utrikesdepartementet, finansdepartementet och handelsdepartementet.

Justitiedepartementet vill t. ex. ha en manlig expeditionsvakt som skall handha kontorsmateriel och ta kontakt med folk. Det anses tydligen att en kvinna inte kan sköta de besvärliga uppgifterna.

Dessutom skall han vara mellan 21 och 40 år. Jag trodde att det också fanns direktiv från civildepartementet om att det inte skall sättas upp sådana åldersgränser för anställning i statens tjänst.

Det inträffade är allvarligt av tre skäl:

1. Det är en diskriminering av de individer som vill avvika från det gängse könsmönstret för yrkesval, personer som t. ex. inte accepterar att det alltid är en kvinna som skall skriva stenciler, medan det däremot skall vara en man som drar ut dem och häftar ihop pappren.

2. Hela denna annonsering bidrar till att konservera ett föråldrat mönster och en föråldrad könsuppdelning på arbetsmarknaden och därmed också till en föråldrad uppdelning i höglöneyrken och låglöneyrken.

3. Det innebär ett överträdande av gällande bestämmelser och överensstämmelser, såvitt jag förstår, inte med andan i regeringsformens § 28.

Det är naturligtvis särskilt betänkligt att arbetsmarknadsstyrelsen, som finns med bland dessa 57 myndigheter, och arbetsförmedlingarna, som ger ut dessa listor, tydligen inte känner till gällande regler utan tvärtom genom utformningen av de blanketter som utgör

Svar på fråga ang. principerna för beräkning av tillägg till livränta

underlaget för listorna leder in de andra statliga myndigheterna på denna felaktiga väg.

Herr talman! Jag skall be att få ställa tre följdfrågor till civilministern:

1. Hur kan dessa mycket omfattande överträdelser av gällande bestämmelser få pågå? Har de som sysslar med anställning av personal inom statliga verk ingen aning om reglerna? Har de inga handböcker och får de ingen utbildning som lär dem att detta är fel?

2. Är det verkligen riktigt att ingen åtgärd behövs? Räcker det med att hänvisa till ett cirkulär som är sex år gammalt? Måste det inte göras någonting för att få slut på detta systematiska nonchalerande av gällande bestämmelser?

3. Kan man inte tänka sig att arbetsförmedlingarna får direktiv att helt upphöra med betecknandet av vissa tjänster som »manliga» respektive »kvinnliga»? Det kanske är det enda som hjälper.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Det har inte bara gått ut ett cirkulär, vilket enligt herr Romanus är sex år gammalt, till verk och myndigheter, utan frågan har också tagits upp i JO:s ämbetsberättelse till innevarande års riksdag. Däri påtalar JO ett fall och framhåller att han betraktar detta förfaringssätt som allvarligt. Jag förutsätter att verk och myndigheter tar del av JO:s berättelse. På det sättet får man ytterligare en påminnelse om att man inte skall förfara så här vid utannonsering av tjänster.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det må vara att detta står i JO:s ämbetsberättelse. De personer som anställer folk i de statliga verken läser tydligen inte JO:s ämbetsberättelse, ty de listor jag åberopade är hämtade från maj 1969. Jag skall utöka exempelsamlingen genom att visa en

förteckning över lediga feriejobb för ungdomar där precis samma sak förekommer; det gäller statistiska centralbyrån, skolöverstyrelsen och en rad andra statliga verk.

Tusentals ungdomar som skall göra sin första bekantskap med arbetsmarknaden får redan från början lära sig att vissa jobb är manliga och vissa är kvinnliga. Till detta bidrar alltså de statliga ämbetsverken.

Civilministern kunde möjligen börja med att sända ut ett meddelande till åtminstone avdelningarna inom Kungl. Maj:ts kansli. Men man får väl vara tacksam för att inte civildepartementet utan endast justitiedepartementet, utrikesdepartementet, finansdepartementet och handelsdepartementet finns med i exempelsamlingen. (Jag vill understrika att detta är vad arbetsförmedlingen i Stockholm har presterat på en vecka. Det kan tänkas att andra departement finns med andra veckor.)

Herr talman! Jag vill med beklagande konstatera att civilministern ansett att de hittills vidtagna åtgärderna på detta område är tillräckliga, trots att företeelsen är så flagrant att under en vecka 57 statliga myndigheter och departement har överträtt bestämmelserna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. principerna för beräkning av tillägg till livränta

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag avser att ompröva principerna för beräkning av tillägg till livräntor för att åstadkomma högre tillägg och bättre överensstämmelse mellan olika slag av livräntor.

Det finns tre huvudtyper av livrän-

Svar på fråga ang. forskning rörande den kemiska krigföringen i Vietnam

tor: yrkesskadelivräntor, trafiklivräntor och andra livräntor. Eftersom frågan är ställd till mig, förutsätter jag att den avser sådana statliga skadeståndslivräntor som inte är att anse som trafiklivräntor och ej heller fastställts enligt grunderna för lagstiftningen om yrkesskadeförsäkring.

Enligt beslut vid 1967 års riksdag har trafiklivräntor, yrkesskadelivräntor och därmed jämförliga livräntor uppräknats för tid fr. o. m. år 1968 och dessutom värdesäkrats för framtiden.

I proposition 1968:95 tog jag upp frågan om en förbättring av de statliga skadeståndslivräntor som jag förutsätter att frågan avser. Härvid uttalade jag att jag ansåg att även dessa livräntor borde förbättras och att man vid valet av metod för en förbättring i första hand borde eftersträva en anpassning till antingen reglerna för uppräknings- och värdesäkring av yrkesskadelivräntor eller motsvarande regler om trafiklivräntor. Jag var emellertid inte beredd att utan ytterligare utredning ta ställning till vilken av de två lösningarna som från skilda synpunkter var mest lämplig. Med hänsyn till omständigheterna var jag dock villig att medverka till en provisorisk förbättring av ifrågasatt livräntor och föreslog att de skulle höjas med 25 procent om skadan inträffat år 1961 eller tidigare, med 20 procent om skadan inträffat något av åren 1962—1964 och med 10 procent om skadan inträffat något av åren 1965—1967. Tillägg till livräntorna förutsattes skola höjas i samma mån. Riksdagen godtog förslaget.

Jag tillkallade förra året en särskild utredningsman med uppgift att utreda och föreslå en slutlig reglering av de statliga skadeståndslivräntorna. Utredningsmannen har anmält för mig att det krävs ett omfattande utredningsarbete och att utredningen därför blir klar först i höst.

I proposition nr 79 till innevarande

års riksdag föreslog jag, i avvaktan på resultatet av utredningen, att de statliga skadeståndslivräntorna skulle ytterligare förbättras samt att förbättringen skulle utformas i anslutning till reglerna om värdesäkring av yrkesskadelivräntorna. Även detta förslag godtog av riksdagen.

Mitt svar på herr Gustavssons i Alvesta fråga är att jag räknar med att 1970 års riksdag kommer att föreläggas förslag om en slutlig reglering av de statliga skadeståndslivräntor som det nu är fråga om.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Svaret var positivt, och till civilministern har jag alltså endast att säga tack för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. forskning rörande den kemiska krigföringen i Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat utbildningsministern om denne är villig att understödja forskning rörande möjligheterna att restaurera områden som förgiftats genom den kemiska krigföring som Förenta staterna bedriver i Vietnam. Frågan har lämnats över till mig för besvarande.

Den typ av insats som här ifrågasätts bör ses som en del av återuppbyggnadsfrågan i dess helhet.

Skulle vietnameserna framställa önskemål om svenskt bistånd i detta avseende kommer vi inom ramen för våra möjligheter att lämna sådant bistånd.

Vidare anförde

Svar på fråga ang. stödet till yrkesfiskare på grund av kvicksilverförekomst i fisk

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är ett oerhört problem det här gäller. USA-imperialismens krig i Vietnam medför, förutom den omfattande direkta förstörelsen, på sikt även ett miljövårdsproblem av mycket stora mått. Över södra delarna av Vietnam sprider USA:s trupper enorma mängder av olika kemiska stridsmedel. Det är bl. a. s. k. avlövningsmedel — gifter som är gjorda för att under mycket lång tid omöjliggöra för växter och djur att leva i de förgiftade områdena.

Det finns en omfattande dokumentation om denna giftspridning. I den amerikanska tidskriften Science har flera redogörelser publicerats, och på den nyligen hållna internationella Vietnamkonferensen i Stockholm gav professor J. B. Neilands, specialist på biokemi, en utförlig rapport om den kemiska krigföringen i Vietnam och dess följder.

När USA tvingats lämna Vietnam står det vietnamesiska folket inför den oerhörda uppgiften att bygga upp det skövade landet. Att man kan återställa de förgiftade jordarna är då en förutsättning för att södra Vietnam åter skall bli den risbod det var innan USA inledde skövningen.

Genom att i dag stödja forskning rörande metoder att åstadkomma en sådan restaurering kan Sverige lämna ett värdefullt bidrag till återuppbyggnaden inte bara av Vietnam, utan även av andra länder som drabbas av kemisk krigföring. Det är detta jag har tagit upp i min fråga. Jag har för mig att det finns svenska forskare som kunde engageras för denna uppgift. Det är möjligt att ett internationellt samarbete skulle ge de bästa resultaten, men någon part bör ta initiativet. En vetenskaplig undersökningsgrupp till södra Vietnam kan vara ett första steg. Att undersökningarna kanske väsentligen måste göras i Vietnam kan inte vara ett skäl mot ett svenskt engagemang.

Jag ber att få tacka utrikesministern för det positiva svaret på min fråga. Om regeringen inte i dag anser sig kunna ta ställning, vill jag uttrycka förhoppningen att man tar kontakt med FNL för att visa sitt intresse och för att dryfta vad som kunde göras från svensk sida i denna sak.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13**Svar på fråga ang. stödet till yrkesfiskare på grund av kvicksilverförekomst i fisk**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat om jag är beredd att medverka till utvidgat ekonomiskt stöd till de yrkesfiskare som fått vidkännas inkomstbortfall genom avlysning av vattenområden med otjänligt fiskbestånd på grund av kvicksilverförekomst.

Jag vill erinra om att riksdagen så sent som i år godtagit proposition nr 41, vari föreslås viss förbättring av ersättningsmöjligheterna för fiskare som fått minskade inkomster av fiske till följd av att fiskevatten svartlistats på grund av kvicksilverförekomst i fisk. Med anledning av förslag i samma proposition har riksdagen även beslutat om andra åtgärder för att förbättra fiskarnas ekonomiska situation. Stödåtgärderna är givetvis avsedda även för de av herr Nilsson åsyftade fiskarna. Jag finner det önskvärt att först avvakta utfallet av de beslutade stödåtgärderna, innan frågan om eventuella ytterligare åtgärder tas upp till övervägande.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Först framför jag ett tack till statsrådet för att han har svarat på frågan.

Svaret är ganska kort. Statsrådet hänvisar till det beslut som riksdagen har fattat tidigare i år och säger att han vill avvakta och se vad detta kommer att innebära. Därom är kanske inte så mycket att säga, men att jag har ställt frågan beror, som statsrådet väl känner till, på att man har fått en utökad svartlistning av fiskevatten vid västra Blekingekusten, nämligen större delen av Pukaviksbukten. Det är rätt naturligt om de fiskare som bor där och som under senare år haft mycket besvärliga ekonomiska förhållanden med oro frågar sig hur det skall gå för dem i framtiden.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till den långa föredragningslistan inte trötta kammaren med den långa statistik som jag har i min hand, men jag vill ändå säga att på tre år såväl fångsterna av som priserna på gädda har fallit katastrofalt, helt och hållet beroende på kvicksilverdebatten, som jag tror ibland har uppvisat en del överdrifter.

Statsrådet säger nu att han har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag hoppas då att statsrådet följer utvecklingen mycket noggrant och ser till att dessa människor får den hjälp som de utan tvivel kommer att behöva. Jag är övertygad om att deras ekonomiska situation blir sådan att de behöver all den hjälp som kan ställas till förfogande genom riksdagens beslut.

Jag vill ännu en gång uppprepa att jag skall fatta mig kort med hänsyn till att kammaren har en mycket lång föredragningslista — annars skulle jag ha åtskilligt att anföra. Jag säger ännu en gång tack till statsrådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på fråga ang. trädgårdsnäringsproblem vid ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Nilsson har frågat mig om jag vill medverka till att det inom det utredningsarbete, som pågår angående ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete, ägnas tillräcklig tid och intresse åt trädgårdsnäringsens speciella problem, så att inte vårt lands trädgårdsodling äventyras.

Trädgårdsnäringsens ställning i ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete är en av de frågor som diskuteras under det pågående utrednings- och förhandlingsarbetet. Det är givet att vi på svensk sida under detta arbete på bästa sätt söker tillvarata den svenska trädgårdsnäringsens intressen. Kontakt hålls därvid med företrädare för näringen.

Vidare anförde:

Fru NILSSON (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengtsson för svaret på min fråga. Den har jag ställt med anledning av att svenska trädgårdsodlare känner en viss oro inför det utredningsarbete som pågår om ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete.

I den preliminära rapport som de nordiska ämbetsmännen lagt fram har Danmark föreslagit långtgående preferenser för sin trädgårdsproduktion. Danmark har dock för sin egen del en restriktiv importreglering. Också i Norge och Finland skyddas trädgårdsnäringsen med importförbud och kvantitativa regleringar. Detta tillämpas i vårt land endast för äpplen och päron.

Vidare framgår det av ämbetsmannarapporten att ett preferenssystem skulle vara det enda praktiskt möjliga för att

Svar på fråga ang. trädgårdsnäringens problem vid ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete

på kort sikt få fram en ökad samhandel. Det är möjligt att Norge och Finland skulle kunna gå med på ett sådant system, eftersom dessa länder i motsats till Sverige har kvantitativa regleringar och alltså helt kan reglera importen av trädgårdsprodukter.

Det är här som de stora svårigheterna skulle uppstå för den svenska trädgårdsnäringen. Vårt land har endast tullskydd och saknar helt de övriga nordiska ländernas system med importregleringar. Av detta torde klart framgå att vår näring inte har möjligheter att som ett tillägg till all den övriga importen också konkurrera med tullfria danska trädgårdsprodukter. De svenska trädgårdsodlarna hoppas att Danmark inte heller vill ha det på det sättet utan att man i stället genom att skapa ett yttre skyddssystem, där tullar och kvantitativa restriktioner kombineras, vill ge de nordiska producenterna ett tillräckligt skydd för deras näringsutövning.

Det borde också vara självklart att ett eventuellt vidgat nordiskt samarbete på trädgårdsområdet måste ske på lika villkor. Det skulle bl. a. innebära, som jag såsom trädgårdsodlare ser det, att ett gemensamt importregleringssystem skulle skapas för de trädgårdsprodukter som skulle införas i Norden från utomstående stater.

Till sist vill jag, herr talman, uttrycka mina starka farhågor för att trädgårdsodlingen i Sverige faktiskt inte kan leva kvar och utvecklas om de redan nu mycket ojämna konkurrensförhållandena ytterligare försämras.

Jag hoppas att det av det här anförda har framgått att trädgårdsodlingen har speciella problem som bör beaktas i det utredningsarbete om Nordek som nu pågår. I svaret har statsrådet sagt att kontakt hålls med företrädare för näringen. Jag hoppas att det blir en mycket intim kontakt.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille (m).

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Fru Nilsson hade frågat, om man inom det utredningsarbete som pågår ägnar tillräcklig tid och intresse åt trädgårdsnäringen. Det bör ju framgå av mitt svar att så är fallet.

Jag är inte beredd att diskutera innehållet i ett eventuellt nordiskt ekonomiskt samarbete. Det pågår ju överläggningar. Det väsentliga för trädgårdsnäringen är emellertid, att näringens företrädare hela tiden hålls underrättade om vad som äger rum under detta utredningsarbete. Jag kan tala om för fru Nilsson att jag på tisdag i nästa vecka skall ha en överläggning med bl. a. trädgårdsnäringens företrädare för att diskutera de speciella problem de har. Men skulle man följa fru Nilssons rekommendationer är det ju inte stor idé att vi håller på att resonera om något nordiskt ekonomiskt samarbete över huvud taget.

Fru NILSSON (cp):

Herr talman! Jag har här i dag givit uttryck för de tankegångar som jag har träffat på hos odlare inom trädgårdsnäringen. Jag har varit angelägen om att få framföra dem, så att uppmärksamheten riktas på vår näring, därför att vi verkligen har speciella problem att ta hänsyn till. Jag är glad över de ytterligare synpunkter som statsrådet framförde angående kontakt med företrädare för näringen.

Att jag inte skulle vilja ha ett nordiskt ekonomiskt samarbete vill jag på det bestämdaste bestrida. Jag är nämligen positivt inställd till ett sådant samarbete. Men jag vill också i det sammanhanget understryka, vad som från denna talarstol sades i årets remissdebatt på tal om Nordek, nämligen att man inte skall ställa större krav på

Svar på fråga ang. importen av hästar

andra än på sig själv och att man i möjligaste mån skall ordna det på det sättet att de belastningar som uppkommer läggs på samtliga medborgargrupper och inte bara på speciella sådana.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15**Svar på fråga ang. importen av hästar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrbby har frågat om jag är villig medverka till åtgärder för att förhindra de negativa effekter för svensk hästavel som vållats av viss hästimport.

Jag vill erinra om att 1966 års riksdag på grundval av 1963 års hästutrednings betänkande behandlade bl. a. frågan om import av avelshästar. Därvid ansågs att någon reglering av hästimporten från kvalitetssynpunkt inte var nödvändig, bl. a. med hänsyn till de kvalitetskrav på avelshingstar som följer av bestämmelserna om hingstbesiktningstväng. Denna bedömning synes alltså riktigt.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrbby (cp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Statsrådet har ju under de senaste dagarna fått ganska goda möjligheter att redovisa synpunkter beträffande flera olika områden inom sitt departement.

Jag är angelägen framhålla att i min fråga inte ligger någon kritik av vad som eventuellt kan ha gjorts från departementets sida. Tvärtom har man nu funnit att såväl 1963 års hästutrednings förslag som därpå grundad proposition och riksdagens beslut innebar

en liten olyckshändelse vad beträffar frågan om ohämmd import.

Min fråga gällde nu närmast, om statsrådet var intresserad av att försöka stänga igen den olyckliga lucka som uppkommit i detta sammanhang. Jag är därför litet besviken över att statsrådet säger, att den bedömning som man gjorde vid dessa tillfällen alltså synes riktig. Kvalitetskraven på avelsdjur i Sverige har ju verkligen ingen betydelse, om man, som det nu visar sig, plötsligt helt ohämmt kan föra in hästar i landet i poster på 2 000 åt gången när man önskar, hästar som inte identifieras, som inte är fallna efter premierade föräldrar.

Det måste vara en fullständig katastrof för svenska hästuppfödare. Jag medger gärna att det är en liten grupp och att frågan är perifer i riksdags-sammanhang, men den uppfödning som nu skett i många generationer, inte bara häst- utan också människogenerationer, har gett ett förnämligt material. Nu utsätts uppfödarna plötsligt för konkurrens genom import av oidentifierade hästar av mycket låg kvalitet. Jag menade att det skulle vara utomordentligt värdefullt om statsrådet insett att det föreligger en liten olyckshändelse på regeringsplanet och i minst lika hög grad på riksdagsplanet — en olyckshändelse vars verkningar vi borde hjälpas åt att rätta till.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag kan inte inse att det skedde någon olyckshändelse i och med det beslut riksdagen fattade och kan inte heller finna någon lucka i lagen. Det stod vid tillfället i fråga helt klart att import av hästar fick äga rum och att det inte infördes någon bestämmelse om import av ett visst antal. Visserligen finns det en importreglering men den rör inte aveln, som

Svar på fråga ang. Kungl. Maj:ts kungörelse rörande de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna

ju herr Larsson i Borrby diskuterar, utan har med jordbruksregleringen att göra.

Det väsentliga är att vi har hingstbesiktningstvång här i landet, så att den som vill använda en hingst som beskällare måste uppvisa hingsten för en hästpremieringsnämnd för att få den godkänd. Avsikten är att få fram prima hästar, och det har inte skett någon förändring i detta avseende. Jag kan inte förstå herr Larssons i Borrby synpunkter beträffande import av undermåliga hästar. Sådana kan inte påverka vår hästavel eftersom undermåliga hingstar inte godkänns som beskällare och såvitt jag vet är detta avgörande då det gäller avelsfrågor. Jag tycker att det av riksdagen fattade beslutet och vårt hingstbesiktningstvång är tillräcklig garanti för hästaveln i landet.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag beklagar att statsrådet inte kan förstå mitt resonemang men skall försöka klargöra frågeställningen en gång till. Låt oss förutsätta att allt vad statsrådet sagt om de gällande bestämmelserna och de krav som ställs är korrekt redovisat. Men man må betänka de ekonomiska konsekvenserna för en ambitiös uppfödare av att man i stället för att använda avelsdjur som uppfyller höga krav tar in ohyra från utlandet, som räcker för att täcka hela det svenska behovet av hästar. Vilket syfte tjänar då den ambitiösa kontrollen och besiktningen? Det är där problemet ligger. Jag vet inte om jag förklarat saken tillräckligt tydligt den här gången.

Statsrådet sade vidare att vi har en importavgift, men så är inte alls fallet. Den import som föranlett min fråga klarar sig undan importavgiften, vilket förvärrar saken ännu mer. Visserligen kommer det att införas en importavgift den 1 juli, och det är min förhoppning

att den blir stor. För närvarande finns det emellertid ingen importavgift.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag förstår mycket väl vad herr Larsson i Borrby talar om men han har i sin fråga tagit upp den svenska hästaveln och gjort gällande att importen av hästar skulle inverka menligt på denna.

Det är en helt annan sak att jag köper en skröplig häst från utlandet. Även jag begriper att den hästen inte blir bättre för att vi har en effektiv kontroll med hingstbesiktningstvång och liknande. Men det är inte den frågan det nu gäller, utan huruvida importen av hästar inverkar menligt på den svenska hästaveln.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Den inverkar menligt på den svenska hästavelns framtid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på fråga ang. Kungl. Maj:ts kungörelse rörande de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat chefen för utbildningsdepartementet av vilken anledning uppgifterna om de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 50 av den 28 mars 1969, § 16, icke överensstämmer med statsutskottets utlåtande nr 34, 1969, s. 14, vilket godkänts av riksdagen. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Svar på fråga ang. Kungl. Maj:ts kungörelse rörande de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna

Fru Rydings fråga torde avse möjligheten till successivt val för studerande som följer särskild utbildningslinje.

Som framgår av 16 § i kungörelsen den 28 mars 1969 (nr 50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna inrättas särskild utbildningslinje för studerande som begär det. Den särskilda utbildningslinjen omfattar de studiekurser som den studerande bestämmer. I sin anmälan skall den studerande ange samtliga studiekurser, som utbildningslinjen skall omfatta och i vilken ordningsföljd han avser att studera dem.

Genom bestämmelserna i 29 och 30 §§ i samma kungörelse har den studerande som väljer särskild utbildningslinje tillförsäkrats möjlighet till successivt val.

Vidare anförde:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min enkla fråga.

Det är alldeles riktigt att det här gäller de särskilda utbildningslinjerna och möjligheterna till successivt val där. I svaret framhålls att det i 16 § fastställs att den som väljer särskild utbildningslinje i sin anmälan skall ange samtliga studiekurser som utbildningslinjen skall omfatta och i vilken ordningsföljd han avser att studera dem. Vederbörande måste alltså ha studiegången fullt klar för sig, och redan där anser jag att det föreligger en differens jämfört med vad som står i statsutskottets utlåtande nr 34. Där står nämligen följande: »Utskottet har inhämtat att samma rätt till successivt val avses föreligga på särskild utbildningslinje som på fast linje och anser det därför inte behövt att riksdagen gör något uttalande i denna fråga.» Jag anser sålunda att 16 § inte ger samma rätt som för dem som går på allmän utbildningslinje.

Vidare hänvisar statsrådet till 29 och

30 §§ i Kungl. Maj:ts kungörelse. Han tror tydligen att det skall vara en »räddningsplanka» och att man ur de paragraferna skall kunna läsa ut att samma rätt föreligger för dem som valt särskild utbildningslinje som för övriga studerande. Men statsrådet aktar sig noggsamt för att tala om vad som står i 29 § nämligen: »Studerande på särskild utbildningslinje har rätt att övergå till allmän utbildningslinje, när han godkänts i samtliga prov för studiekurs.» Han skall alltså först presentera en särskild utbildningslinje och efter det har han rätt att övergå till allmän linje.

I 30 § står sedan: »Byte av utbildningslinje eller studiekurs i annat fall än som anges i 29 § får ske endast efter medgivande av den utbildningsnämnd — — —.» Detta gäller inte för den som har valt allmän utbildningslinje. Jag anser därför att det alljämt föreligger olikheter mellan kungörelsen och statsutskottets utlåtande och kan inte med bästa vilja i världen tolka kungörelsen så, att samma rätt föreligger för dessa båda kategorier studerande. Jag vill därför fråga vad statsrådet anser böra göras nu för att Kungl. Maj:ts kungörelse skall bringas helt i överensstämmelse med det beslut vi fattat här i riksdagen och för att orden »samma rätt» skall få den innebörd de i verkligheten har.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Frågan om de särskilda utbildningslinjerna var en ganska stor fråga. Avsikten med inrättandet av sådana särskilda utbildningslinjer var att vi ville möjliggöra för de få studenter som inte anser sig kunna välja någon av de 17 utbildningsvägarna att nå fram till sitt mycket klart fixerade utbildningsmål. Jag fastslog detta klart i propositionen och i detta uttalande instämde också utskottet. Till yttermera visso uttalade ordföranden i statsutskottets andra avdelning från denna talarstol under debatten två gånger i en dis-

Svar på fråga ang. Kungl. Maj:ts kungörelse rörande de särskilda utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna

kussion med fru Ryding, att utskottet på denna punkt icke hade annan mening än vad regeringen i propositionen angivit. Det är viktigt att ha detta som utgångspunkt för bedömningen av huruvida formuleringen av den rätt, som även dessa studenter skall ha att ändra sig, är korrekt,

Nu hävdar fru Ryding att det redan i 16 § införts en begränsning genom att man där från början avkräver de ungdomar, som vill välja särskild utbildningslinje, ett besked om vilka ämnen de vill läsa på sin utbildningslinje. Detta krav återfaller emellertid på det som jag först nämnde, nämligen att den särskilda utbildningslinjen är avsedd för de studenter, vilka precis vet vad de vill läsa och vilkas önskemål inte går att förena med de 17 utbildningsvägar. Det är inte för mycket begärt att dessa studerande från början talar om vilka ämnen de kommer att läsa.

Härutöver har vi emellertid givit dessa studerande en möjlighet att ändra sig på basis av de erfarenheter de gör under sina studier. Den består för det första i att de, om de klarar det första ämnet på de givna villkoren, utan vidare kan få gå över till en av de 17 utbildningslinjerna. För det andra kan de efter särskild prövning av utbildningsnämnden få lägga upp en helt ny särskild utbildningslinje.

Skulle inte dessa möjligheter vara tillräckliga, fru Ryding, för att de originella ungdomar det gäller skall få utlopp för sina studieambitioner, förstår jag inte vad meningen är. Eller är det något annat fru Ryding är ute efter? Är anledningen till fru Rydings fråga möjligen det som vi diskuterade under riksdagsdebatten, nämligen att det finns en liten högljudd grupp studenter i vårt land, som till varje pris vill fortsätta aktionen mot de fasta studieängarna? Läser vi deras egna tidningar ser vi att det där fortfarande publiceras artiklar som slutar med orden »Stoppa UKAS!»

Jag erinrade i riksdagsdebatten om att denna inställning tog sig ett uttryck i Göteborg, där en riksdagskandidat på samma lista som fru Ryding formulerade denna negativism i så obehagliga ordalag, att han mer eller mindre uppmanade de unga studenterna att välja särskild utbildningslinje för att omöjliggöra reformens genomförande. Är det denna opinion och problematik som fru Ryding fortfarande nosar på?

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Trots den långa repetitionen av tidigare debatt i ämnet här i kammaren och trots statsrådets försök att provocera mig kvarstår fortfarande det spørsmål som jag framställt i min enkla fråga och inget annat. Jag har den uppfattningen att man i utskottets utlåtande med orden »samma rätt» också menade att studerande på särskild utbildningslinje skall ha samma rätt som de andra. Jag har också den uppfattningen att denna rätt inte kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts kungörelse, vare sig i 16 § eller i de paragrafer som statsrådet hänvisat till och som skulle tillförsäkra de studerande möjligheter till successiva val.

Enligt min uppfattning gäller alltså *inte* samma rätt för alla studerande. Jag beklagar bara att statsrådet fortfarande håller fast vid att kungörelsen står i överensstämmelse med vad vi beslutat. Jag finner det en smula nonchalant mot riksdagen att man kan göra en sådan tolkning av en kungörelse.

Jag upprepar alltså att kungörelsen inte står i överensstämmelse med vad som beslutats, och jag har inte fått svar på de frågor som jag ställt om vad man tänker göra för att skapa större klarhet än nu.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Klarhet *har* skapats genom formuleringen i kungörelsen, och det är på basis av den kungörelsen som

Svar på fråga ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

nu studierådgivning och yrkesvägledning bedrivs ute på fältet.

Fru Ryding kommer tillbaka till frågan om »samma rätt». Jag vill ställa en motfråga: Vad är det för variant på successivt val som fru Ryding är ute efter?

Situationen är ju olika för dem som väljer särskild utbildningslinje och dem som väljer en av de 17. De som väljer en av de 17 utbildningslinjerna har möjlighet att efter första året vid sitt andra val — alltså andra året — välja mellan ett antal angivna ämnen. Någon sådan möjlighet finns inte för dem som valt särskild utbildningslinje, eftersom de fått rätten och möjligheten att kombinera ämnena precis som de vill.

Skulle man ge tolkningen av deras valfrihet någon annan utformning än som gjorts i kungörelsen ser jag inte att man kan hamna i mer än en situation, nämligen den att man bibehåller det nuvarande helt regellösa systemet. Ty då skulle tolkningen närmast vara den, att man band sig för ett ämne första året, varefter man skrev dit två andra ämnen — vilka som helst — som inte skulle ha någon avgörande betydelse för de fortsatta studierna, och året därpå kunde man förklara att man ville gå över till en annan utbildningslinje, varvid man valde ett annat ämne och satte dit helt godtyckliga ämnen för tredje året. Den varianten av successivt val för dem som studerar på särskild utbildningslinje ville vi inte acceptera, ty den skulle klart strida mot riksdagens beslut i frågan.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Det är med intresse jag konstaterar att statsrådet Moberg tolkar »samma rätt» på ett sätt för dem som studerar på särskild utbildningslinje och på ett annat sätt för dem som studerar på allmän utbildningslinje. Jag kan tyvärr inte ansluta mig till den tolkningen.

Vad beträffar dem som studerar på

särskild utbildningslinje, så kanske inte statsrådet Moberg känner till att på de ämneskonferenser som universitetskanslersämbetet anordnade, ställdes frågan: Hur gör ni om ett alltför stort antal väljer särskild utbildningslinje? Svaret blev: Ja, det kan vi klara.

Mot denna bakgrund konstaterar jag att om man tolkar »samma rätt» på två sätt, så kan man kanske till nöds godkänna den oklara kungörelsen. Men jag hade för mig att man åtminstone när det gäller besluten här i riksdagen och Kungl. Maj:ts kungörelser skall ha en entydig tolkning av orden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Svar på fråga ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Strömberg har frågat chefen för utbildningsdepartementet vilket tidsprogram som gäller för utbyggnaden av Stockholms universitet i Frescati. Enligt fastställt ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

I höstas påbörjades fem institutionsbyggnader för de icke-laborativa institutionerna vid universitetet i Stockholm. Efter beslut av årets riksdag har byggnadskomplexet utvidgats till att omfatta sex byggnader med en sammanlagd rumsyta av drygt 40 000 kvm. Kostnaderna för byggnaderna beräknas till 72,5 miljoner kronor. Inflyttningen i dessa byggnader beräknas börja hösten 1970 och vara avslutad två år senare.

Byggnadsstyrelsen har i början av denna vecka redovisat resultatet av en översyn av planen för den återstående utbyggnaden. En granskning av styrelsens förslag skall nu ske med sikte

Svar på fråga ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

på att beslut snabbt skall kunna fattas om projektering av permanenta lokaler för bibliotek, matsalar och kårlokaler samt av en laboratoriebyggnad för kemiämnen, d. v. s. de objekt för vilka LUP-kommittén och byggnadsstyrelsen färdigställt lokalprogram och övrigt beslutsunderlag. Jag räknar med att byggnadsarbetena för dessa objekt därefter skall kunna sättas i gång snarast möjligt.

Vidare anförde:

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret. Det är denna månad tio år sedan riksdagen beslöt att Stockholms universitet skulle flyttas till Frescati. Under denna tid har antalet studenter vid universitetet ökat från 6 000 till cirka 27 000.

Ökningen av antalet studerande är glädjande, men den medför en enorm påfrestning på lokalerna, eleverna och lärarna, och detta går i sista hand ut över undervisningen. Från början hade man tänkt sig att de första husen i Frescati skulle vara inflyttningsklara hösten 1967. Nu räknar man med årsskiftet 1970/1971. Denna försening innebär att nästan en hel utbildningsgeneration studenter tvingas använda alltför trånga lokaler. Det är inte förvånande att många studenter upplevt och upplever detta mycket negativt och att man har svårt att förstå utbildningsdepartementets agerande.

Enligt uppgifter publicerade av studentkåren i Stockholm har departementet haft byggnadsprogram för vissa byggnader för naturvetenskapliga institutionen sedan hösten 1967 och för andra sedan våren 1968. Beslut har dock ej fattats i dessa ärenden, vilket kan medföra ytterligare förseningar.

För att universitetet i Frescati skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt fordras inte bara undervisningslokaler utan också de servicebyggnader

som skall rymma nödvändiga komplement för undervisningen, t. ex. bibliotek. Dessa serviceenheter måste komma fram i takt med övriga lokaler.

I det svar jag nu fått lämnar statsrådet Moberg inte något direkt tidsprogram och han säger inte heller att något sådant finns. Statsrådet omtalar dock att man nu skall ta itu med den återstående delen av planerna för hela Frescatiområdet. Därmed synes det mig finnas underlag och möjligheter för att fastställa ett program för utbyggnaden.

I senare delen av svaret använder statsrådet, såsom jag uppfattade det, positiva uttryck när han säger att »beslut snabbt skall kunna fattas». Han säger även att byggnadsarbetena »skall kunna sättas i gång snarast möjligt». Jag är tacksam för detta, men statsrådet måste förstå att man ställer sig något tveksam till dessa uppgifter när förseningarna varit så pass stora på detta område.

Jag skulle nu vilja fråga om statsrådet tror sig om att — sedan dessa i svaret redovisade överläggningar ägt rum — kunna lämna ett tidsprogram för den fortsatta utbyggnaden.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Riksdagen underrättas successivt år från år om detta komplicerade byggnadsobjekts utveckling. Jag tror att riksdagen fattade sitt beslut i ärendet för nästa år en dag innan herr Strömberg ställde sin fråga. I och för sig är det då något egenartat att dra upp denna problematik i efterhand.

Men jag kan förstå varför så har skett; studenterna har varit framme och lämnat en skrift innehållande en del riktiga och en del felaktiga uppgifter.

Vad först gäller den fråga om dimensioneringen, som herr Strömberg tog upp, kan jag säga att planeringen är så utformad, att man skall kunna bygga ut inom det fastställda området för att ta emot 30 000 eller än fler studenter. De byggnadsprojekt som påbörjats i södra

Svar på interpellation ang. rätten till avdrag vid beskattningen för kostnader för intäkternas förvärvande

delen av området, d. v. s. de sex byggnader som omnämndes i svaret, är så omfattande och har så stor yta att man där skall kunna ge utbildning för 25 000 studenter.

När vi såg svårigheterna att få fram planen i tid, vilka delvis sammanhängser med de komplicerade trafikproblemen i Storstockholmsområdet, fattade riksdagen beslut om att i rekordtakt i innerstaden uppföra ytterligare två byggnader, varför Stockholms universitet under den fördröjning som skett fått ett ordentligt tillskott av lokaler, som från början inte var planerade.

Herr Strömberg frågar vidare efter anledningen till att somliga byggnadsprojekt har blivit liggande i kanslihuset i upp till två år. Den framgår indirekt av mitt svar. För att kunna ta ställning till de konkreta projekten har vi tvingats att först bestämma oss för en översiktlig lösning för den del av området det här gäller. Byggnadsstyrelsen, universitetet och studenterna har under årens lopp fört fram nya idéer, som byggnadsstyrelsen mycket ambitiöst har prövat. Det är anledningen till att vi inte tidigare har kunnat fatta beslut om de konkreta projekten, men nu när vi har hela materialet på bordet kommer vi — som jag nyss sade — att ta ställning.

Att vi därutöver skulle fixera någon annan form av tidsprogram ser jag inte något skäl för. Jag vet inte riktigt vad herr Strömberg åsyftar, annat än att vi skall ge byggnadsstyrelsen de uppdrag som den har begärt. Jag är övertygad om att vi nu i snabb takt får universitetet vid Frescati färdigställt.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Den försening som har drabbat Frescatiprojektet — två, tre år eller en hel studerandegeneration — är i och för sig nog för att man skall vilja diskutera frågan i riksdagen.

Det är riktigt att vissa lokaler har

tillkommit inne i Stockholm. Jag har från studenthåll fått upplysningen att universitetet för närvarande har cirka 40 lokaler, vilket inte är särskilt tillfredsställande. För övrigt är långt ifrån alla lämpliga för undervisning.

Jag önskar emellertid statsrådet lycka till med att förverkliga projektet snabbt och effektivt. Jag tror att statsrådet lika väl som vi andra är intresserad av att ytterligare förseningar undviks.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Justerades protokollet för den 20 innevarande maj.

§ 19

Svar på interpellation ang. rätten till avdrag vid beskattningen för kostnader för intäkternas förvärvande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag anser det befogat med en översyn av gällande bestämmelser och praxis då det gäller avdragsrätten beträffande kostnader för inkomsternas förvärvande.

I kommunalskattelagen anges principerna för den aktuella avdragsrätten. Taxeringsmyndigheternas avgöranden i det enskilda fallet sker dessutom med ledning av bl. a. riksskattenämndens anvisningar och regeringsrättens praxis.

Att det i den rikhaltiga flora av avdragsfall som årligen förekommer ibland kan uppstå olika uppfattningar i bedömningen är självklart. Det fall som uppmärksammats i interpellationen och som torde ha föranlett frågan

Svar på interpellation ang. rätten till avdrag vid beskattningen för kostnader för intäkternas förvärvande

är avgjort i kammarrätten. Jag har erfarit att ett överklagande är aktuellt.

Huruvida utgången i det berörda målet motiverar en översyn av lagbestämmelserna bör bedömas då målet slutligt avgjorts.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Anledningen till min interpellation var vissa uppgifter i pressen beträffande en känd persons skatteavdrag. Vederbörande hade av taxeringsmyndigheterna tillerkänts ett betydande avdrag för kläder, smink, hårvård etc. Kostnaderna hade i detta fall ansetts nödvändiga i samband med uppvisning av kläder vid betalda framträdanden.

Jag har inte, herr talman, för avsikt att närmare diskutera det aktuella fallet, bl. a. därför att det blivit föremål för besvär i regeringsrätten. I stället vill jag se de aktualiserade frågorna ur en mera principiell synpunkt.

Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation. I detta klagörs bl. a. grunderna för taxeringsmyndigheternas avgöranden i frågor gällande avdrag beträffande kostnader för inkomsternas förvärvande. Kommunal-skattelagen, som finansministern nämnde, föreskriver således att från intäkten av tjänst avdrag får göras för alla utgifter som är nödvändiga för tjänsteinkomsternas förvärvande. Förutsättningen är emellertid att för samma kostnaders bestridande inte anvisas särskilt anslag som enligt 32 § 3 mom. kommunalskattelagen är skattefritt. Det är givet att man samtidigt måste kunna styrka skäligheten i det begärda avdraget.

Trots regeringsrättens praxis och riksskattenämndens anvisningar tillämpar de skilda taxeringsnämnderna bestämmelserna ganska olika. Jag medger att det kan vara svårt att åstadkomma en fullständig överensstämmelse trots

de handledningar som finns hos taxeringsnämnderna. En översyn av tillämpningen av bestämmelserna om avdrag för inkomsternas förvärvande skulle dock vara nyttig.

Jag vill således inte anknäta denna översyn till det fall som aktualiserades i interpellationen; det gäller i stället att generellt eftersträva en så rättvis, och därmed menar jag likformig, tillämpning av beskattningsreglerna som det är möjligt att åstadkomma. Jag tror att finansministern håller med mig på den punkten. Likformighetskravet är en rättvisefråga inte bara från geografisk synpunkt — t. ex. mellan olika taxeringsdistrikt — utan också mellan olika kategorier.

För att något exemplifiera kan jag nämna att avdrag regelmässigt ej medges för arbetskläder, uniform, överdragskläder o. d. och inte heller för underhåll eller tvätt av sådana kläder. Avdrag har sålunda vägrats svetsare, fyrbiträde, fiskare, polisman, präst, militär, hotellvaktmästare, hovmästare m. fl.

Avdragsreglerna beträffande hjälpmedel som är fysiskt eller medicinskt motiverade ter sig ofta onödigt restriktiva. Sålunda har en folkskollärarinna vägrats avdrag för batterier till hörapparat och en teleexpeditör har vägrats avdrag med halva kostnaden för batterier. En annan skattskyldig har inte fått göra avdrag för anskaffad ögonprotes.

Det finns en hel del sådana fall som i och för sig kan verka stötande och i varje fall svärförklarliga för den enskilde skattskyldige. Det understryker naturligtvis behovet av en översyn av reglerna och information i dessa frågor.

Det är säkerligen också en hållbar hypotes att högre och ofta mer välutbildade inkomsttagare har lättare att komma i åtnjutande av dessa avdrag. Dessa grupper har naturligtvis många gånger lättare än andra att anföra besvär över taxeringen och fullfölja besvären i högre instanser. Samtidigt förhåller det sig

Svar på interpellation ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården

sannolikt så att man i dessa grupper just på grund av sin högre inkomst har möjlighet att göra avdrag för inkomsternas förvärvande som mer än proportionellt svarar mot den högre inkomsten. Arbetsuppgifternas olika art ger fullt legalt ökade avdragsmöjligheter, och det kan finnas fall där man kan göra avdrag för högre belopp än vanliga levnadskostnader uppgår till. Även om det ligger utanför denna debatt vill jag påpeka att progressiviteten i skattesystemet gör att det blir ett helt annat utslag i skattelättnad för avdrag inom de högre inkomstlägena.

Till sist vill jag betona att det naturligtvis är mycket viktigt att vi även i fortsättningen har ett taxeringsförfarande där lekmannasynpunkten kan göra sig gällande. Någon strikt och fullständig enhetlighet kan det naturligtvis aldrig bli fråga om, men det utesluter inte att en översyn kan vara befogad.

Jag ber än en gång att få tacka finansministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Svar på interpellation ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har i en interpellation till jordbruksministern frågat om denne stannat för vilket organ inom den kommunala förvaltningen som skall handha frågor rörande natur- och miljövärd och om jordbruksministern har för avsikt att rekommendera kommunerna en enhetlig lösning i detta hänseende.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt naturvårdslagen är naturvår-

den en såväl statlig som kommunal angelägenhet. De kommunala insatserna på naturvårdsområdet är av väsentlig betydelse. I fråga om kommunernas organisation för naturvården gäller — liksom på andra områden för oreglerad kommunal förvaltning — att kommunerna får anpassa sig till vad som är mest praktiskt i varje kommun. Frågor enligt naturvårdslagen handläggs sålunda av den nämnd som kommunen bestämmer.

Genom annan lagstiftning har betydelsefulla uppgifter av intresse i detta sammanhang lagts på byggnadsnämnden och hälsovårdsnämnden. Byggnadsnämnden som svarar för plan- och byggnadsväsendet inom kommunen skall sålunda vid planläggning enligt byggnadslagen bl. a. tillse att områden med särskild naturskönhet eller säregna naturförhållanden såvitt möjligt bevaras. Hälsovårdsnämnden har bl. a. att tillse att industrianläggningar m. m. inrättas och drivs så att de inte medför sanitär olägenhet samt att erforderliga åtgärder vidtas för att motverka vattenförorening. I proposition 1969: 28 med förslag till miljöskyddslag m. m. har föreslagits bl. a. att hälsovårdsstadgan ändras så att det kommer till tydligt uttryck att hälsovårdsnämnden också har till uppgift att övervaka luftföroreningar, buller och andra sådana störningar. Särskild betydelse bör enligt propositionen tillmätas hälsovårdsnämndens insatser i fråga om den löpande tillsynen på miljövärdområdet.

Natur- och miljövärd är en del av samhällsplaneringen i stort. På detta område är det naturligtvis av största vikt att samarbete kommer till stånd inte bara mellan stat och kommun utan också mellan olika kommunala organ.

Vid tillkomsten av naturvårdslagen prövades frågan om den kommunala organisationen för uppgifter enligt lagen. Tanken på att i lagstiftningen binda organisationen avvisades. Det lämnades alltså åt kommunerna att bestämma om

Svar på interpellation ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården

ifrågavarande uppgifter skulle anförtros en bestående nämnd, t. ex. byggnadsnämnden eller hälsovårdsnämnden, eller en nämnd för uteslutande sådana uppgifter. Utser en kommun ingen särskild nämnd för uppgifterna ankommer dessa på kommunens styrelse. I fråga om samordningen av en kommuns insatser av betydelse för natur- och miljövård ligger det i sakens natur att bindande föreskrifter knappast kan ges. Det måste vara mest ändamålsenligt att kommunerna i detta avseende får välja den organisationsform som lämpar sig bäst för varje kommun. Det innebär att samordningsuppgifterna ankommer på kommunens styrelse, om de inte anförtros något annat organ, antingen en bestående nämnd eller, vilket skett i en del fall, ett särskilt för ändamålet tillsatt samordningsorgan. Av styrelsens uppgift att leda förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha inseende över övriga nämnders verksamhet följer att, oavsett vilken organisationsform som väljs, styrelsen har ett ansvar för samordning av kommunens insatser på natur- och miljövårdsområdet.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på mina frågor. Svaret är av den arten att det inte ger anledning till någon lång kommentar.

Anledningen till mina frågor var att jag ville få klarhet i huruvida jordbruksministern — det var ju till honom jag ställde frågorna — verkligen menade att speciella organ för miljövården var modellen ute i kommun. Statsrådet Lundkvist redovisar nu en uppfattning som jag helt kan dela. Kommunernas anpassning till den bästa lösningen skall helt naturligt vara ledstjärnan. Men låt mig tillägga, att det för mig står helt klart att inga nya or-

gan utöver de redan befintliga — hälsovårdsnämnd och byggnadsnämnd — är behövliga. Min förhoppning är att kommunerna över lag skall besluta utse hälsovårdsnämnden till natur- och miljövårdsorgan. Jag tror att det är den klokaste lösningen, herr statsråd.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! I motsats till herr Andersson i Storfors tror jag att det finns anledning att diskutera dessa frågor, kanske inte så mycket i dag men väl framöver. Jag är nämligen inte säker på att den lösning som här skisserats är tillfredsställande. Vi har under årens lopp tillskapat organ dels centralt och dels regionalt, och för snart fem år sedan antog vi naturvårdslagen. I denna lag fastslogs kommunernas uppgifter. Men jag vågar påstå att det hela inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. Jag arbetar själv aktivt på länsplanet i naturvårdsrådet. Jag upplever det så, att det är en brist i kontakterna; man vet inte riktigt vem som har ansvaret i kommunen. Om miljövårdsarbetet skall kunna aktiveras och få det innehåll som vi avser är till stor del beroende av att dessa frågor tacklas på ett riktigt sätt på det kommunala planet. I annat fall kan vi inte följa upp intentionerna i de lagar vi stiftar.

Nu har vi fattat beslut om en ny miljövårdslag. Denna innebär att kommunerna får ännu större uppgifter. Nu säger statsrådet Lundkvist att hälsovårdsnämnderna enligt tilläggen i hälsovårdsstadgan har till uppgift att övervaka och utöva tillsyn. Men jag ifrågasätter om det är tillräckligt med övervakning och tillsyn. Viktigt är nämligen att detta organ kommer in på planeringsstadiet och från början blir insatt i hela problematiken. Det innebär att hälsovårdsnämnden måste delta i planeringsdiskussion. Jag tror att det är nödvändigt att vi får någon form av miljövårdsberedning, om vi i fortsätt-

Svar på interpellation ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården

ningen skall kunna klara upp dessa frågor.

Jag kan vara överens med både statsrådet och herr Andersson i Storfors att det inte är fråga om att tillskapa ett nytt organ, utan det viktiga är att man får en beredning för att kunna samordna och planera dessa ärenden. Frågorna kommer troligen att få en ännu större aktualitet i och med den nya miljöskyddslagens ikraftträdande.

Vid årets början framhöll vi i en motion att vi ville ha en utredning beträffande kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken just i syfte att effektivera och aktivera kommunerna på detta viktiga område. Tyvärr har behandlingen av denna motion uppskjutits till hösten och det innebär att vi får återkomma då.

Herr talman! Efter att i fyra år ha tillhört Kronobergs läns naturvårdsråd har jag den inställningen, att det är nödvändigt att åstadkomma en samordning av dessa frågor och att göra klart för kommunerna betydelsen av en aktiv insats samt att denna insats bör göras redan på planeringsstadiet.

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Jag tar tillfället i akt att yttra mig i detta ärende, eftersom jag anser att ett moment blivit bortglömt.

När man talar om kommunala naturvårdsorgan finns det en mycket stor serie av uppgifter som skall skötas på naturvårdens område. Det skall vara ett inspirerande organ — ett kommunens samvete i naturvårdsfrågor — det skall vara ett informativt, bevakande och förvaltande organ som även skall kunna förvärva mark för naturreservat o. s. v.

Något som glömts bort i debatten men som kommer att tas upp i höst i samband med att motioner skall prövas är frågan om myndighetsuppgifterna. Såsom framhållits i interpellationssvaret sägs i 2 § naturvårdslagen att naturvård är en kommunal uppgift. I

39 § i slutet av denna lag sägs att det kommunala organ som är naturvårdsorgan kan föranstalta om handräckning i sådana fall där man behöver tillgripa sådan enligt naturvårdslagen.

Det är annorlunda med byggnadslagstiftningen, såsom herr statsrådet nämnde i sitt svar, och med hälsovårdslagstiftningen. Där har man centrala organ, länsorgan och kommunala organ. De kommunala organen är tillståndsgivande och dispensgivande. På byggnadslagsidan förekommer inte obligatorisk dispens, utan länsstyrelsen avgör vilka byggnadsnämnder som får ge dispens.

En sådan möjlighet saknas helt på naturvårdssidan. Jag förväntar mig alltså en ändring av naturvårdslagen som gör det möjligt för kommunerna att inrätta organ som själva beslutar i sådana frågor. Annars kan man inte tala om att man har några uppgifter som är jämförbara med hälsovårdsnämndernas, byggnadsnämndernas o. s. v.

Man kanske nu säger att hälsovårdsnämnden eller byggnadsnämnden kan vara naturvårdsorgan, men de har ingen möjlighet att utöva några myndighetsuppgifter. Det är fråga om sådana enkla saker som strandlagsdispenser, borttagande av stängsel, grustäcker och inte minst frågor som gäller landskapsbilden, att lägga om en väg eller avverka skog eller måla om ett hus. Alla möjliga sådana små detaljfrågor skall länsstyrelserna nu avgöra, eftersom kommunerna inte får besluta i dem.

På andra lagstiftningsområden avgör kommunerna sådana ärenden. Det behövs alltså en ändring av naturvårdslagen. En sådan möjlighet kunde kanske inte vara med från början, eftersom kommunerna var ovana vid dessa uppgifter.

Jag hoppas att man efter dessa diskussioner skall kunna reda ut att man menar olika saker. Å ena sidan är det fråga om att förvalta naturvårdsområden, å andra sidan har vi utövandet av

Svar på interpellation ang. kommunernas ansvar för miljö- och naturvården

myndighetsuppgifter. Här har naturligtvis kommunikationsministern inte så mycket att säga till om, utan det är jordbruksministern och justitieministern som skall se till att det blir en ändring i naturvårdslagen i detta avseende.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag har haft tillfälle att som ordförande i Kommunförbundets hälsovårdsdelegation ta ställning i denna fråga. Förbundets styrelse har också yttrat sig i ärendet, och yttrandet har gått ut till samtliga de utskott i riksdagen som har begärt att få det. Jag skall be att få läsa upp ett par avsnitt för att visa vilken uppfattning Kommunförbundet har:

»Att lägga samordningsuppgiften på kommunens styrelse är ett alternativ som för många kommunalmän framstår som den mest realistiska lösningen. Därigenom markeras styrelsens centrala ansvar även i miljövardshänseende och vidare vinnes garantier för att miljövarsfrågorna integreras med kommunens ekonomiska planering. För kommunens styrelse är det också naturligt att bevaka miljövarsfrågorna i en mer vid bemärkelse. I sin samordnande och ledande funktion är det dock väsentligt att styrelsen respekterar och understöder specialorganens arbete så att dessa inte förlorar känslan av ansvar. Eventuellt erforderliga organisatoriska arrangemang för handhavandet av dessa uppgifter måste lösas från rent lokala utgångspunkter. Det är uppenbart att förhållandena är olika beroende på kommunernas storlek och struktur. I de största kommunerna med deras starkt splittrade förvaltning kan det vara befogat att till styrelsen knyta ett särskilt samordningsorgan.»

Så kommer slutklämmen: »Oavsett hur samarbets- och samordningsfrågorna löses rent praktiskt vill styrelsen dock sammanfattningsvis framhålla att några nya organ ägnade att konkurrera med redan befintliga inte bör införas

och att den kommunala miljövarsorganisationen bör kännetecknas av starka hälsovårdsnämnder och ett levande engagemang i miljövarsfrågorna från kommunens styrelses sida.»

Jag tycker att detta enhälliga yttrande innebär en bra sammanfattning, och uppfattningen sammanfaller med uppfattningen i det interpellations svar, som kommunikationsministern nu har avgivit.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Tobé har tagit upp denna fråga från en helt annan utgångspunkt än den som jag har haft för mitt svar i dag.

Herr Tobé har tagit upp frågan från utgångspunkten vilken lagstiftning vi i fortsättningen skall ha i naturvarsfrågor och i vilken mån det skall bli speciella bestämmelser om kommunala uppgifter. Jag har däremot haft att svara på en fråga om den organisation vi skall ha på basis av den lagstiftning som finns i dag.

Jag har på den punkten sagt att vi har den möjlighet som herr Gustavsson i Alvesta efterlyste, att åstadkomma den beredning som kan vara nödvändig i många kommuner för att man skall få inte bara en bättre tillsyn utan också en bättre planering i dessa ärenden. De olika organen som har speciella uppgifter bör naturligtvis samverka, exempelvis hälsovårdsnämnden och byggnadsnämnden. Här måste naturligtvis också kommunens styrelse i högsta grad komma in i bilden, eftersom kommunens styrelse har ansvaret för att vi får en samordning mellan de olika åtgärder vi vill vidta och den ekonomiska planering som kommunen skall bedriva.

Jag har alltså svarat på frågan. Jag har konstaterat att förhållandena skiftar från kommun till kommun och att det därför, såsom riksdagen också tidigare har uttalat, inte finns skäl att skapa

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

någon speciell organisationsform för samordning lika för alla kommuner.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 21

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 26, statsutskottets utlåtande nr 121 och bevillningsutskottets betänkande nr 50.

§ 22

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Liberia för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att ärendet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls utskottets i betänkandet i övrigt gjorda hemställan.

§ 23

Föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 38 och 39.

§ 24**Ändring i rättegångsbalken, m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 38, rörande dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., dels i anledning av propositionen väckta motioner, dels ock motion om sänkning av valbarhetsåldern för nämndeman.

Genom en den 14 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 44, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i rättegångsbalken,
2) lag om ändring i lagen den 20 december 1946 (nr 804) om införande av nya rättegångsbalken,

3) lag om fastighetsdomstol,

4) lag om ändring i statstjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 274),

5) lag om ändring i lagen den 20 november 1964 (nr 645) med vissa bestämmelser angående statens övertagande av huvudmannaskapet för rådhusrätterna,

6) lag om upphävande av lagen den 20 november 1964 (nr 647) med vissa bestämmelser angående stads förenande med domsaga,

7) lag om ändring i föräldrabalken,

8) lag om ändring i giftermålsbalken,

9) lag om ändring i lagen den 20 december 1946 (nr 807) om handläggning av domstolsärenden,

10) lag om ändring i brottsbalken,

11) lag om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,

12) lag om ändring i lagen den 13 april 1945 (nr 118) om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl.,

13) lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472),

14) lag om ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet,

15) lag om ändring i vattenlagen,

16) lag om ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet,

17) lag om ändring i lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äkten-
skap, förmynderskap och adoption,

dels godkänna i propositionen förordade riktlinjer för den framtida domkretsindelningen för de allmänna underrätterna.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

I propositionen föreslås ett flertal lagändringar som bl. a. syftar till att införa en ny, *enhetlig organisation av de allmänna underrätterna*. De allmänna underrätterna skall utgöras av tingsrätter, som ersätter nuvarande häradsrätter och rådhusrätter. För alla tingsrätter gemensamma regler om sammansättningen i mål och ärenden föreslås.

För att ge *nämnden* en starkare ställning och för att ge utrymme för en mer individuellt betonad medverkan från nämndemännens sida föreslås olika ändringar i rättegångsbalkens regler om nämndmedverkan i brottmål. Förslaget innebär att den nuvarande ordningen med två olika nämndsammansättningar avskaffas. I stället införs en enhetlig nämnd bestående av fyra eller, i särskilt tidskrävande mål, fem nämndemän. Omröstningsreglerna föreslås ändrade så att man när i princip samma resultat som om nämndemännen haft individuell rösträtt. Vidare får nämndeman samma möjlighet att få skiljaktig mening antecknad i rättens protokoll som lagfaren ledamot i rätten nu har.

Vid *särskild huvudförhandling i tvistemål* i allmänhet skall tingsrätt ha sådan sammansättning med tre eller högst fyra lagfarna domare som nu förekommer i rådhusrätt. När det gäller sammansättningen i mål och ärenden angående vårdnad eller umgängesrätt föreslås emellertid särskilda bestämmelser. Dessa innebär att underrätt vid slutlig prövning av bl. a. tvistiga eller tveksamma frågor om vårdnad eller umgängesrätt skall bestå av lagfaren domare och nämnd.

Vidare föreslås att *enklare tvistemål* i något vidgad omfattning skall kunna handläggas av ensamdomare. Den förklarade form av huvudförhandling som enligt nuvarande bestämmelser i rättegångsbalken får hållas inför ensamdomare i omedelbart samband med förberedelse föreslås sålunda få användas även i fall då huvudförhandlingen hålls

viss kortare tid efter det förberedelsen avslutats.

När det gäller *domstolsärenden* föreslås att underrätterna vid sådan handläggning som kräver mer än en domares medverkan skall ha den för tvistemål i allmänhet föreskrivna sammansättningen, dvs. normalt tre lagfarna domare. Undantag görs dock för tvistiga och tveksamma vårdnadsärenden, vilka i stället skall prövas under medverkan av nämnd. I en övergångsbestämmelse ges vidare möjlighet för de minsta underrätterna att handlägga ärenden med lagfaren ordförande och nämnd i stället för juristkollegium. Det föreslås också att enklare ärenden skall kunna prövas av ensamdomare i större utsträckning än f. n.

För handläggning av mål angående fastighetsbildning m. m. föreslås att *fastighetsdomstolar* inrättas. Som fastighetsdomstol skall i princip en underrätt i varje län fungera. Domstolen skall bestå av fem ledamöter, varav två lagfarna domare, en ledamot med teknisk sakkunskap och två nämndemän.

I propositionen föreläggs riksdagen vidare *allmänna riktlinjer för den framtida domkretsindelningen*. Domkretsarna bör enligt dessa riktlinjer helst göras så stora att de ger arbetsunderlag för minst tre domare. Stora möjligheter till undantag från denna princip skall dock finnas. Det förordas vidare att domkretsarna liksom f. n. byggs upp med kommuner som minsta enheter. I detta avseende föreslås en anpassning till de större kommuner som enligt vad som planeras skall bildas av kommunblocken. Avsikten är också att det skall åstadkommas bättre överensstämmelse mellan gränserna för domkretsarna och för andra indelningar, såsom åklagar- och polisdistrikten. Den nya domkretsindelningen avses bli genomförd successivt och i huvudsak vara slutförd år 1975. Det förutses emellertid att ändringarna i domkretsindelningen i några fall kommer att ta längre tid

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

att genomföra.

Frågan om de närmare villkoren och formerna för ett statligt övertagande av lokalhållningen för underrätterna utreds särskilt inom justitiedepartementet. I avvaktan på det slutliga ställningstagandet i frågan föreslås nu endast sådana ändringar som behövs för att den nuvarande ordningen skall kunna bestå när tingsrätter införs.

Flertalet lagförslag som läggs fram i propositionen föreslås träda i kraft den 1 januari 1971 med befogenhet dock för Kungl. Maj:t att förordna om tidigare ikraftträdande. Lagen om fastighetsdomstol skall enligt förslaget träda i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner.

A. Motioner väckta i anledning av propositionen

1) De likalydande motionerna I: 971 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 1144 av herr Enarsson m. fl.

2) I de likalydande motionerna I: 993 av herr Alexanderson m. fl. samt II: 1151 av herrar Wiklund i Stockholm och Eriksson i Arvika hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att den framtida domkretsindelningen borde baseras på principen att domkretsen beredde sysselsättning för minst 2 ordinarie domare.

3) I de likalydande motionerna I: 994 av herr Bengtson m. fl. och II: 1152 av herr Hedlund m. fl. hemställdes att riksdagen vid behandling av proposition nr 44 måtte besluta, att som riktlinje för rikets indelning i domkretsar skulle gälla, att tingsrätt i allmänhet skulle inrättas då arbetets omfattning gäve sysselsättning åt två eller flera lagfarna domare med möjlighet att när speciella skäl föreläge även inträtta endomarkretsar.

4) I de likalydande motionerna I: 995 av herr Ernulf m. fl. och II: 1146 av

herr Eriksson i Arvika hemställdes att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 44 måtte för sin del besluta 1) att tingsrätt vid särskild huvudförhandling i tvistemål eller ärende som regel skulle bestå av tre eller fyra lagfarna domare men att sammansättningen skulle vara lagfaren domare med nämnd såsom i brottmål, om parterna begärde detta eller samtyckte därtill samt domstolen funne det kunna ske utan väsentlig olägenhet, samt 2) att utskottet utformade erforderlig lagtext.

5) De likalydande motionerna I: 996 av herr Ernulf m. fl. och II: 1145 av herr Eriksson i Arvika.

6) I de likalydande motionerna I: 997 av herr Per Jacobsson m. fl. och II: 1150 av herr Wiklund i Stockholm hemställdes att riksdagen måtte besluta, att propositionens förslag till lydelse av RB 4: 6 — i avvaktan på ytterligare utredning — kompletterades med en regel av innebörd att det för behörigheten att vara nämndeman krävdes att vederbörande fyllt 25 år.

7) I de likalydande motionerna I: 998 av herr Helge Karlsson m. fl. och II: 1143 av herr Elmstedt m. fl. hemställdes att riksdagen måtte besluta, att den nya domkretsindelningen skulle baseras på domkretsar som gäve sysselsättning för minst två domare, med möjlighet till undantag från denna princip för domkretsar som gäve sysselsättning åt endast en domare, när särskilda skäl föreläge, samt att riksdagen måtte uppdraga åt vederbörande utskott att företaga de ändringar i berörd lagtext som kunde föranledas härav.

8) I de likalydande motionerna I: 999 av herrar Ferdinand Nilsson och Svanström samt II: 1142 av herrar Dockered och Magnusson i Nennesholm hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 44 måtte besluta 1) att de allmänna underdomstolarna vid behandling av såväl brottmål som tvistemål skulle vara sammansatta av en lagfaren domare och nämnd, 2) att som

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

riktlinje för rikets indelning i domkretsar skulle gälla, att tingsrätt i allmänhet skulle inrättas då arbetets omfattning gäve sysselsättning åt två lagfarna domare med möjligheter att när speciella skäl föreläge även inrätta endomarkretsar, 3) att uppdra åt vederbörande utskott att utforma vederbörlig lagtext.

9) I de likalydande motionerna I: 1000 av herrar *Schötl* och *Lidgard* samt II: 1147 av fru *Kristensson m. fl.* hemställdes 1. att riksdagen måtte a) uttala att Kungl. Maj:t vid det fortsatta utredningsarbetet med domkretsindelningen måtte beakta vad i motionerna anförts angående domkretsarnas storlek och antal, b) besluta att Kungl. Maj:t, innan beslut fattades om ny domkrets-bildning, skulle underställa riksdagen förslaget för yttrande, c) besluta att i nämnd skulle sitta minst fem och högst sju nämndemän, d) besluta att vid omröstning nämndens mening skulle gälla om antingen alla i nämnden eller alla så när som på en vore ense om skälen och slutet samt att i annat fall ordförandens mening skulle gälla, e) besluta att chefdomaren i tingsrätt skulle kallas häradshövding, f) avslå förslaget om sänkning av valbarhetsåldern för nämndeman; 2. att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar.

10) I de likalydande motionerna I: 1001 av herrar *Wirtén* och *Åkesson* samt II: 1149 av herr *Sjöholm m. fl.* hemställdes att riksdagen måtte besluta att sammansättningen av underrätt i tvistemål i allmänhet skulle vara en lagfaren domare med nämnd, att juristkollegial sammansättning dock skulle anordnas i tvistemål, om parterna vore ense därom och domstolen funne att så lämpligen kunde ske, att nämnd skulle bestå av 5 eller 6 ledamöter samt att vid omröstning till dom nämndens mening skulle gälla om minst 4 eller, då i nämnden tjänstgjorde 6, minst 5 nämndemän vore eniga om såväl domskäl som domslut.

11) I motionen I: 992 av herrar *Alexander* och *Ernulf* hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 44 måtte 1) besluta att domarna vid tingsrätten skulle benämnas häradshövding respektive tingsdomare; 2) ändra lydelsen av 1 kap. 6 § RB på sätt i motionen angivits; 3) avslå förslaget om sänkning av valbarhetsåldern för nämndeman; 4) avslå förslaget om skyldighet för vissa domare att tjänstgöra vid annan domstol.

12) I motionen II: 1140 av herr *Dockered* hemställdes att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 44 måtte besluta att som benämning på den främste domaren i tingsrätten anta beteckningen *häradshövding* och såsom benämning för övriga ordinarie domare anta beteckningen *tingsdomare*, samt att vederbörande utskott utarbetade härför erforderlig lagtext.

13) I motionen II: 1141 av herr *Dockered* hemställdes att riksdagen vid behandling av propositionen nr 44 måtte besluta 1) att antalet ledamöter i nämnden skulle vara fem — dock att antalet finge vara fyra om förfall inträffade för någon nämndeman sedan huvudförhandlingen påbörjats; 2) att vid beslut i domstolen skulle gälla den mening som omfattades av mer än hälften av ledamöterna och att vid lika röstetal skulle gälla den mening som ordföranden omfattade; 3) att uppdra åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig lagtext.

14) I motionen II: 1148 av herrar *Oskarson* och *Magnusson* i Borås hemställdes 1. att riksdagen måtte a) uttala att Kungl. Maj:t vid det fortsatta utredningsarbetet med domkretsindelningen måtte beakta vad i motionen anförts angående domkretsarnas storlek och antal, b) besluta att Kungl. Maj:t, innan beslut fattades om ny domkrets-bildning, underställde riksdagen förslaget för prövning, c) besluta att i nämnd skulle sitta 7 nämndemän, d) besluta att tingsrätt vid särskild huvudförhandling i

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

tvistemål skulle vara domför med ordförande och nämnd, e) besluta att vid omröstning i brottmål nämndens mening skulle gälla om alla i nämnden vore ense om skälen och slutet samt att i annat fall ordförandens mening skulle gälla, f) besluta att nuvarande valbarhetsålder för nämndemän skulle bestå; 2. att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar.

B. Motion väckt vid riksdagens början

15) Motionen II: 44 av fru Hörnlund och herr Carlstein.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte:

Beträffande enhetlig organisation av de allmänna underrätterna

A. antaga det genom förevarande proposition, nr 44, framlagda förslaget till ändring i 1 kap. 1 § rättegångsbalken;

Beträffande tingsrättsdomarnas titlar

B. med avslag å *dels* propositionens förslag att chefsdomare i tingsrätt skulle benämnas »lagman» och annan ordinarie domare i tingsrätt »rådman», *dels* propositionens förslag till ändrad lydelse av 2 kap. 3 § rättegångsbalken, bifalla förslaget i motionerna I: 1000 och II: 1147 punkt 1 e, I: 992 punkt 1 samt II: 1140 att chefsdomaren skulle benämnas »häradshövding» och annan ordinarie domare »tingsdomare»;

Beträffande domkretsindelningen

C. med avslag å motionerna I: 971 och II: 1144, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 b samt II: 1148 punkt 1 b godkänna i propositionen förordade riktlinjer för den framtida domkretsindelningen och i anledning av motionerna I: 993 och II: 1151, I: 994 och II: 1152, I: 998 och II: 1143, I: 999 och II: 1142 punkt 2, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 a samt II: 1148 punkt 1 a i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet i avsnittet »Utskottets synpunk-

ter» på s. 45—47 anført om domkretsindelningen;

D. 1. — under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under B ovan — i anledning av motionerna I: 993 och II: 1151, I: 994 och II: 1152, I: 998 och II: 1143, I: 999 och II: 1142 punkt 2, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 a samt II: 1148 punkt 1 a, antaga 1 kap. 2 § och punkt 4 i övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken med de ändringar att bestämmelserna erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

D. 2. — under förutsättning av bifall till propositionens förslag att chefsdomare i tingsrätt skulle benämnas »lagman» och annan ordinarie domare i tingsrätt »rådman» — i anledning av — — — (lika med D 1 ovan) — — — angiven lydelse;

Beträffande utvidgad tjänstgörings-skyldighet för underrättsdomare m. fl.

E. 1. — under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under B ovan såvitt avsåge chefsdomare — med avslag å motionen I: 992 punkt 4, för sin del antaga förslaget till lag om ändring i statstjänstemannalagen med de ändringar att bestämmelserna erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

E. 2. — under förutsättning av bifall till propositionens förslag att chefsdomare i tingsrätt skulle benämnas »lagman» — med avslag å motionen I: 992 punkt 4, antaga förslaget till lag om ändring i statstjänstemannalagen;

Beträffande underrätts sammansättning vid handläggning av tvistemål och domstolsärenden m. m.

F. med avslag å motionerna I: 995 och II: 1146, I: 996 och II: 1145 punkt 2, I: 999 och II: 1142 punkt 1, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 d, I: 1001 och II: 1149 andra, tredje och femte attsatserna samt II: 1148 punkt 1 d och e

dels antaga propositionens förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 3 och 8 §§,

16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 9 § och 29 kap. 6 § rättegångsbalken samt om upphävande av 16 kap. 7 § samma balk,

dels för sin del antaga propositionens förslag till ändrad lydelse av 29 kap. 3 § rättegångsbalken med den ändring att lagrummet erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse,

dels för sin del antaga propositionens förslag till lag om ändring i föräldrabalken, lag om ändring i giftermålsbalken och lag om ändring i lagen om handläggning av domstolsärenden med de ändringar att lagarna erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse,

dels för sin del antaga propositionens förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen med den ändring att 97 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse,

dels ock för sin del antaga propositionens förslag till lag om ändring i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption med den ändring att 5 kap. 4 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

Beträffande antalet nämndemän i tingsrätt

G. med avslag å motionerna I: 996 och II: 1145 punkt 1, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 c, I: 1001 och II: 1149 fjärde att-satsen samt II: 1148 punkt 1 c, bifalla motionen II: 1141 punkt 1 och i följd därav för sin del antaga 1 kap. 4 § i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken med den ändring att lagrummet erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

Beträffande ordningen för tingsrätts ordinarie sammanträden

H. med avslag å motionen I: 992 punkt 2 antaga 1 kap. 6 § i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken;

Beträffande valbarhet till nämndeman

J. med avslag å motionerna I: 997 och II: 1150, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 f,

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

I: 992 punkt 3, II: 44 samt II: 1148 punkt 1 f, antaga 4 kap. 6 § i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken;

Beträffande propositionens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken i övrigt

K. antaga propositionens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken i övrigt;

Beträffande fastighetsdomstols sammansättning

L. antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fastighetsdomstol med den ändring att 4 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

Beträffande propositionen i övrigt

M. antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen i övrigt.

Reservationer hade avgivits

Beträffande tingsrättsdomarnas titlar

1) av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herrar *Helge Karlsson* och *Oscar Carlsson*, fru *Löfqvist*, fröken *Bergegren* samt herrar *Martinsson* och *Hansson* i Piteå (alla s), vilka ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 1000 och II: 1147 punkt 1 e, I: 992 punkt 1 samt II: 1140, bifalla propositionens förslag att chefsdomare i tingsrätt skulle benämnas »lagman» och annan ordinarie domare i tingsrätt »rådman» samt antaga propositionens förslag till ändrad lydelse av 2 kap. 3 § rättegångsbalken;

Beträffande utvidgad tjänstgöringskyldighet för underrättsdomare m. fl.

2) av herrar *Alexanderson* och *Ernulf* samt fru *Anér* (alla fp), vilka ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å propositionen såvitt avsåge förslaget till lag om ändring i statstjänstemannalagen, bifalla motionen I: 992 punkt 4;

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Beträffande underrätts sammansättning vid handläggning av tvistemål och domstolsärenden m. m.

3) av herrar *Alexanderson* (fp), *Schött* (m) och *Ferdinand Nilsson* (cp), fru *Kristensson* (m), herr *Larsson* i Norderön (cp) samt fru *Anér* (fp) och fru *Jonäng* (cp), vilka ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 995 och II: 1146, I: 996 och II: 1145 punkt 2, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 d, I: 1001 och II: 1149 femte att-satsen samt II: 1148 punkt 1 e, i anledning av motionerna I: 999 och II: 1142 punkt 1, I: 1001 och II: 1149 andra och tredje att-satserna samt II: 1148 punkt 1 d

dels avslå propositionens förslag om upphävande av 16 kap. 7 § rättegångsbalken, förslagen till lydelse av 1 kap. 3 §, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 9 § och 29 kap. 6 § rättegångsbalken samt förslagen till lag om ändring i föräldrabalken, lag om ändring i giftermålsbalken, lag om ändring i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption,

dels för sin del antaga i reservationen angiven ändrad lydelse av 1 kap. 3 §, 16 kap. 1, 3 och 4 §§ samt 29 kap. 3 och 6 §§ rättegångsbalken,

dels antaga propositionens förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen med den ändring att 97 § erhöles i reservationen angiven lydelse,

dels ock antaga propositionens förslag till lag om ändring i lagen om handläggning av domstolsärenden med de ändringar att lagen erhöles i reservationen angiven lydelse;

4) av herr *Ernulf* (fp), som ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 996 och II: 1145 punkt 2, I: 999 och II: 1142 punkt 1, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 d, I: 1001 och II: 1149 andra, tredje och femte att-satserna samt II: 1148 punkt 1 d och e, bi-

falla motionerna I: 995 och II: 1146 och således

dels avslå propositionens förslag om upphävande av 16 kap. 7 § rättegångsbalken, förslagen till lydelse av 1 kap. 3 §, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 9 § och 29 kap. 6 § rättegångsbalken,

dels för sin del antaga i reservationen angiven ändrad lydelse av 1 kap. 3 § rättegångsbalken,

dels för sin del antaga i reservationen angiven ändrad lydelse av 16 kap. 1 § rättegångsbalken — — — (lika med reservation 3 t. o. m. 97 § militära rättegångslagen) — — — angiven lydelse,

dels antaga propositionens förslag till lag om ändring i lagen om handläggning av domstolsärenden,

dels avslå propositionens förslag till lag om ändring i föräldrabalken såvitt avsåge 20 kap. 37 § samt för sin del antaga förslaget i övrigt med de ändringar att

I. lagens ingress erhöles i reservationen angiven lydelse,

II. den i propositionens förslag upptagna 20 kap. 42 § betecknades 41 § och erhöles i reservationen angiven lydelse,

dels antaga propositionens förslag till lag om ändring i giftermålsbalken,

dels ock för sin del antaga propositionens förslag till lag om ändring i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption med den ändring att 5 kap. 4 § erhöles i reservationen angiven lydelse;

Beträffande ordningen för tingsrättsordinarie sammanträden

5) av herrar *Alexanderson* och *Ernulf* (båda fp), vilka ansett att utskottet under H bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 992 punkt 2 för sin del antaga propositionens förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 6 § rättegångsbalken med den ändring att paragrafen erhöles i reservationen angiven lydelse, innebärande att ordet »ärligen» i para-

grafens första punkt utginge eftersom ordet saknade funktion och att andra punkten uteslötes, enär ferier i egentlig mening icke förekomme för domstolens personal.

Beträffande valbarhet till nämndeman

6) av herrar *Alexanderson* (fp), *Schött* (m) och *Ernulf* (fp), fru *Kristensson* (m), herr *Larsson* i Norderön (cp) samt fru *Anér* (fp) och fru *Jonäng* (cp), vilka ansett att utskottet under J bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag på motionen II: 44 och med bifall till motionerna I: 997 och II: 1150, I: 1000 och II: 1147 punkt 1 f, I: 992 punkt 3 och II: 1148 punkt 1 f, för sin del antaga propositionens förslag till ändrad lydelse av 4 kap. 6 § rättegångsbalken med den ändring att paragrafen erhöles i reservationen angiven lydelse, innebärande bibehållande av den för närvarande gällande nedre åldersgränsen om 25 år för valbarhet till nämndeman.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Frågan om en samlad översyn av underrättens organisation har varit aktuell vid många tillfällen under både detta sekel och det förra. Praktiskt taget varje gång det har förekommit diskussion i grundläggande organisationsfrågor har det visat sig att dessa har varit mer eller mindre kontroversiella.

Det är därför inte ägnat att förvåna att skilda meningar har kommit till uttryck också nu, när ett samlat organisationsförslag äntligen har förelagts riksdagen. Flera av de skilda delfrågorna beträffande organisationen är av sådan art att man kan tänka sig olika lösningar. Jag kan gärna medge att vid den prövning som föregick ställningstagandena i propositionen det på ett

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

par punkter var en ganska liten övervikt för den lösning som valdes jämfört med annan tänkbar lösning.

Utskottsmajoriteten har nu föreslagit vissa avvikelser från förslaget i propositionen. I huvudsak avser jämningsförslagen just sådana delfrågor som jag nyss nämnde, eller med andra ord sådana där skälen för olika lösningar väger ganska jämnt. Mot den bakgrunden har jag inte anledning att rikta några väsentliga invändningar mot utskottsmajoritetens förslag utan kan godta det stora flertalet av dessa, men jag vill med några ord beröra vissa av dessa förslag.

När det gäller sammansättningen vid särskild huvudförhandling i tvistemål framgår av mina uttalanden i propositionen att jag har sett det som en angelägen fråga att söka finna lösningar som innebär att lekmannainflytande skall finnas inom en vid sektor av tvistemålsrättskipningen.

Bl. a. har ingående diskuterats möjligheten att ha nämndsammansättning i familjerättsmål i allmänhet. Därvid ansåg jag mig böra fästa stor vikt vid följande förhållanden. I olika sammanhang har uttryckts uppfattningen att parterna i familjerättsmålen ofta hellre ser att målen handläggs av juristkollegium än av domstol med nämndsammansättning. Av särskild betydelse var vid min bedömning att denna uppfattning år 1951 vann anslutning i ett av riksdagen godkänt utlåtande av första lagutskottet. Propositionen utgår från riksdagens då uttryckta mening. Utskotts-förslaget däremot innebär i realiteten en uppfordran till riksdagen att nu göra en annan bedömning än år 1951. Om så sker har en av premisserna för propositionsförslaget fallit, och i sådant fall är det naturligt om man når en annan slutsats i sammansättningsfrågan för familjerättsmålens del. Vad gäller reservationerna i sammansättningsfrågan vill jag bara hänvisa till de skäl mot ett system med alternativ samman-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

sättning som har redovisats i propositionen.

Vid sina överväganden angående sammansättningen i tvistemål har utskottet tagit upp frågan vilka mål som bör ankomma på de föreslagna fastighetsdomstolarnas prövning. Som framgår av propositionen delar jag utskottets uppfattning om värdet av ett lekmanainflytande vid rättskipningen i mål av det slag som är avsedda att handläggas av fastighetsdomstol. Jag är positiv till tanken att utvidga kompetensområdet för fastighetsdomstolarna till att omfatta alla de målkategorier utskottet har nämnt. Frågan övervägs inom departementet i samband med den genomgripande revision av huvuddelen av lagstiftningen om fast egendom som för närvarande pågår. Större delen av den nya lagstiftningen på detta område är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1972. Detta gäller bl. a. den nya jordabalken. I den skall ingå bl. a. en ny arrendelagstiftning och regler motsvarande den nya hyreslag som träder i kraft den 1 januari i år.

Jag är inte beredd att redan nu göra några utfästelser i frågan om vilka mål som bör ankomma på fastighetsdomstol. Eftersom utskottet särskilt har uppehållit sig vid hyresmålen, vill jag påpeka att det bör övervägas om den föreslagna sammansättningen av fastighetsdomstolen är den mest lämpliga, framför allt med hänsyn till att de allra flesta hyresmålen prövas av hyresnämnd innan de tas upp vid domstol.

I fråga om nämndens storlek har utskottet enhälligt stannat för ett antal av fem nämndemen i normalfallen, d. v. s. en nämndeman mer än enligt propositionen. De synpunkter som har anförts där beträffande storleken har i allt väsentligt godtagits av utskottet. Men utskottet har kommit till en annan slutsats. Det gäller här en allmän bedömning av vilket antal som bör krävas för att det medborgerliga omdömet skall anses komma till uttryck, för att domsto-

len utåt skall anses ha tillräcklig tyngd och för att mångsidighet skall finnas i lekmannainslaget. Som jag framhöll i propositionen blir det delvis en fråga om subjektiva värderingar, när man skall fastställa det lämpliga antalet. Att man kan tycka olika i en fråga av den typen är naturligt, och avgörande argument för att det ena eller andra antalet är det riktiga kan knappast uppletas. Men jag vill gärna erinra om de goda erfarenheter vi har haft av tremansnämnden, som under det senaste decenniet har deltagit i ett väsentligt större antal mål än den stora nämnden, låt vara att det har rört sig om mål där det har varit fråga om lindrigare påföljder. När vi nu alla är ense om att det bör införas en enhetlig nämnd är jag beredd att acceptera den bedömning som enhälligt har gjorts i utskottet.

Men jag vill med anledning av en del motionsyrkanden tillägga, att en större utökning än till fem måste anses göra det helt uteslutet att såsom har föreslagits i propositionen slopa tremansnämnden. På denna ankommer ju för närvarande den största brottmålskategorin, och det vore inte rimligt att i enhetlighetens intresse fördubbla storleken på den nämnden.

Utskottet har med ett undantag godtagit de riktlinjer för en ny domkretsindelning som har tagits upp i propositionen. De allmänna synpunkter som enligt utskottet bör vara avgörande när indelningen övervägs överensstämmer i allt väsentligt med vad jag själv har föreslagit. Jag vill dock ifrågasätta om servicesynpunkterna har den betydelse som utskottet synes vilja göra gällande. Den enskilde har, allmänt sett, ganska sällan anledning att uppsöka en domstol. För genomsnittsmedborgaren torde det inte bli fråga om mer än högst något besök per decennium. Större betydelse bör enligt min mening tillmätas de indirekta konsekvenser det kan få för en ort som är kansliort för domstol om denna domstol dras in. En sådan sak

kan drabba allmänheten t. ex. genom att indragningen av domstolen kan få till följd också andra förändringar.

Den riktlinje för en översyn av domkretsindelningen som har vållat oro är den som gäller domkretsarnas storlek. Utskottets ledamöter har emellertid kunnat enas i frågan. Som framgår av propositionen räknar jag med att tvådomardomsagor kan komma att behållas i ganska stor utsträckning. Eftersom något antal inte har angetts i propositionen, är det inte möjligt att avgöra vad som eventuellt skiljer propositionen och utskottet, men det kan inte röra sig om mer än ett mycket litet antal fall.

När det gäller domstolar med endast en lagfaren domare är det uppenbart att vissa olägenheter tillkommer som inte alls finns eller som är mindre framträdande hos tvådomardomstolarna. Dessa mycket små domstolar är mycket känsliga från personalsynpunkt vid sjukdomsfall, semestrar o. d. Variationer i arbetsmängden gör att sysselsättningen blir mycket ojämn, och tekniska hjälpmedel är svåra att utnyttja på ett ekonomiskt sätt. De mycket små domstolarna är inte heller lockande från rekryteringssynpunkt. Trots dessa omständigheter vill jag i likhet med utskottet inte utesluta möjligheten att behålla någon eller några enstaka domstolar som är så små att de sysselsätter bara en lagfaren domare.

Eftersom utskottet starkt har betonat vikten av de i propositionen gjorda uttalandena om att alla ändringar i den judiciella indelningen föregås av utredningar om de lokala förhållandena vill jag begagna tillfället att framhålla, att få ärenden om ändrad distriktsindelning för statlig verksamhet torde ägnas en så grundlig beredning som ändringar i den judiciella indelningen. I varje ärende görs en utredning, och denna remissbehandlas mycket grundligt. Därefter granskas materialet inom en särskild enhet i departementet, och i de allra flesta fall besöker tjänstemän

från departementet de berörda domstolarna, varvid även kommunala representanter bereds tillfälle att närvara.

Avslutningsvis vill jag erinra om att den nya underrättsorganisationen innebär att de nuvarande båda typerna av allmänna underrätter, häradsrätt och rådhusrätt, kommer att försvinna. Dessa båda domstolstyper, som har anor från medeltiden, har under århundradenas lopp väl förvaltats uppgiften att bilda hörnstenarna i vårt domstolsväsende. Det är med tillfredsställelse jag tror mig kunna påstå, att den nya organisationen innebär väsentliga förbättringar samtidigt som de mest värdefulla inslagen från den gamla ordningen bibehålls.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Som justitieministern framhållit ligger det i dag på riksdagens bord ett förslag, som innebär betydande ändringar i landets judiciella indelning och i domstolarnas konstruktion. Det är en fråga som har varit föremål för överväganden under ganska lång tid, och det är värdefullt att vi nu når fram till ett resultat, så att de människor som beröres får besked om vilken lösning statsmakterna bestämmer sig för.

Det har i och för sig ansetts vara av värde att få enhetliga underrätter och att inte bibehålla systemet med häradsrätter och rådhusrätter. Vi strävar här i landet efter att få en enda typ av kommuner — stadsbegreppet kommer troligen att försvinna — och då skulle det vara oegentligt att ha kvar en sådan domstolsform som rådhusrätten.

Det är därför också angeläget att tingsrätterna — som de kommer att heta om förslaget bifalles — har gemensamma regler för sammansättning och domförhet. Detta leder emellertid till att frågan om lekmännens medverkan

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

i rättskipningen kommer upp till behandling, en fråga som i flera årtionden har diskuterats inom den politiska arbetarrörelsen men också på andra håll. Därvidlag har det varit ganska svåra överväganden att göra, när man skulle skapa ett system som skall gälla lika över hela landet.

Som kammarens ledamöter väl känner till finns det för närvarande i häradsrätterna på landsbygden nämndemän som medverkar i såväl brottmål som civila mål, som går till huvudförhandling, medan man i rådhusrätterna endast har medverkan av lekmän på brottmålssidan. Frågan är då hur man skall klara den problematik som man nu ställes inför. Intresset för lekmanamedverkan har varit stort, vilket också har visat sig vid riksdagens behandling av dessa frågor. Å andra sidan kan man inte bortse från att de mycket besvärliga civilmål, som huvudsakligen förekommer vid rådhusrätterna i våra större städer men som också kan förekomma i utpräglade tätortsområden i närheten av dessa större städer, i många fall kan vara lämpliga för handläggning av en kollegial juristdomstol.

När utskottet haft att ta ställning till dessa frågor har dess majoritet funnit det angeläget att biträda ett system som innebär att vi får en juristkollegial sammansättning i en del av civilmålen.

Lekmännens medverkan vid processerna har förstärkts genom propositionens förslag, som innebär att vi får en mera individualiserad rösträtt, även om den rätten inte är vad man annars brukar kalla för individuell rösträtt. Vi har också i utskottet ansett, att vi förstärkt lekmannainflytandet ytterligare genom att förorda ett ökat antal nämndledamöter, nämligen från föreslagna fyra till fem personer. Vi har även gjort den förbättringen — som vi själva tycker — att vi har utsträckt nämndemännens medverkan något i processerna. Enligt propositionens förslag skulle

nämnd användas i brottmål samt i tvistemål där det rör sig om en officialprövning av vårdnads- och umgängesfrågor. Samhället bör i dessa frågor ha ett avgörande inflytande, och det är angeläget att den allmänna folkopinionen får komma till tals genom representation i nämnden.

Vi har velat utöka området för nämndens verksamhet något och i utlåtandet uttalat, att nämnd bör användas vid tingsrätterna i samtliga familjerättsmål. Mot detta har under remissbehandlingen gjorts vissa invändningar. Bl. a. har det från Sveriges advokatsamfund anförts att parterna ofta inte vill ha någon inblandning av nämnd i sådana mål. Trots detta har vi ansett det vara värdefullt att på detta sätt kunna utvidga nämndens medverkan i processen.

När vi sedan vid behandlingen i utskottet haft att ta ställning till konsekvenserna av de ändringar som föreslagits i propositionen har det blivit klart att det krävs en förändring av domkretsarna, d. v. s. de gamla häradsrätterna, beroende på att man nu i ett ytterligare antal fall får räkna med juristkollegial sammansättning. Justitieministerns riktmärke har varit att få domkretsar av sådan storlek att där skulle finnas arbete för tre jurister.

Vi har inom utskottet inte helt kunnat ansluta oss till denna linje. Vi har ansett att man i större utsträckning än vad justitieministern menat i propositionen skulle kunna behålla domkretsar med två arbetande jurister. Som grund för denna uppfattning har vi lagt det förhållandet, att det av statistiken kan utläsas att de särskilda tvistemål, som gått till huvudförhandling vid dessa domstolar, uppgått till ett mycket ringa antal. Det skulle därför inte medföra några större svårigheter att låna jurister från andra domstolar vid de kanske 10, 15 eller 20 tillfällen varje år när särskild huvudförhandling behöver anordnas.

Vi har vidare lagt servicesynpunkter på denna fråga och ansett att människor som är beroende av att ha kontakt med sin lokala domstol skall ha denna möjlighet utan att behöva underkasta sig de stora kostnader och det besvär som långa resor innebär. Vi har också betraktat det som värdefullt att man i de centralorter, som kommer att finnas i kommunblocken, har tillgång till det serviceorgan som tingsrätten kommer att utgöra. Det finns kanske bank och advokatkontor på en sådan centralort, och det skulle då vara ett allvarligt slag för orten om den förlorede tingsrätten.

Vi har vidare ansett att statsmakternas strävanden att skapa starka centralorter ute i kommunblocken skulle motarbetas om man med tillämpning av en mycket stram regel skulle beröva åtskilliga centralorter deras domsagokanslier.

Dessa frågor behandlas på s. 46 i utskottets utlåtande, där vi anför bl. a. följande: »Departementschefen har anført att domstolar med bara två domare bör inrättas endast när särskilda skäl av lokal natur påkallar detta. Som framgår av det föregående fäster utskottet särskild vikt vid skäl av detta slag och anser, att hänsynstagande härtill kan leda till ett bibehållande av tvådomarsdomsagor i större utsträckning än departementschefen förutsatt och därmed även till ett högre antal domkretsar än kommittén föreslagit. Utskottet anser sålunda, att de av departementschefen angivna riktlinjerna bör tillämpas med stor försiktighet. Om en domstol med endast två domare är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens krav på service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna bör undantag från principen göras. I sammanhanget bör även betonas att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas.»

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Kring denna skrivning har vi till vår glädje lyckats nå fullständig enighet. Vi vill betona att detta har skett efter många ingående överläggningar, vid vilka det givetvis kommit till uttryck intresse av att sträcka sig betydligt längre än utskottets skrivning innebär men även meningar som mera ansluter sig till vad departementschefen har anført.

Jag övergår så till reservationerna.

Vi socialdemokratiska ledamöter av utskottet har — det gäller reservationen 1 — reserverat oss beträffande den s. k. titelfrågan. I propositionen föreslås ju att chefsdomare i tingsrätt skall benämnas »lagman» och övriga ordinarie befattningshavare »rådmän». Vid utskottets behandling av ärendet förelåg emellertid förslag att chefsdomare skulle benämnas »häradshövding», som nu vid häradsrätterna, och övriga ordinarie befattningshavare »tingsdomare». Det blev lottning om saken, och de socialdemokratiska ledamöterna förlorade lottdragningen.

Jag yrkar bifall till reservationen 1. Frågan är kanske mindre viktig. Det har från motsidan framhållits, att titeln häradshövding är gammal och värd att slå vakt om. Det har också sagts att man nu krånglar till saken genom att det blir en lagman i tingsrätten, och att de lagmän, som för närvarande finns vid hovrätterna följaktligen måste benämnas »hovrättslagmän». Men jag tycker att denna argumentering inte har särskilt stor tyngd. Titeln »hovrättspresident» finns redan, och det skall då inte behöva bli något större bekymmer om även benämningen »hovrättslagman» införs. Till stöd för vår mening vill vi också anföra att personalorganisationerna inte haft något att invända mot benämningen.

I reservationen 2 har tre ledamöter gått emot propositionsförslaget beträffande utvidgad tjänstgöringsskyldighet för underrättsdomare m. fl. Vi anser emellertid inom utskottsmajoriteten att

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

det är ologiskt att ledamöter, som anslutit sig till skrivningen angående domkretsarnas storlek, där vi uppenbarligen utgått från att domare skall kunna utlånas från en domstol till en annan, inte vill vara med om att det skall bli en skyldighet för befattningshavarna att tjänstgöra på detta sätt. Det är en viktig princip här i vårt land att en domare skall vara oavsättlig, och den principen har vi all anledning att slå vakt om. Konsekvenserna av principen kan dock knappast dras ut på det sätt som föreslås i reservationen 2, samtidigt som man utgår från att dessa befattningshavare är beredda att frivilligt tjänstgöra vid andra domstolar.

Lagstiftarna kan knappast se så lekärt på sådana här problem. Godtas i en del av lagverket principen om att man skall tjänstgöra i en annan domstol än där man är stationerad, måste det också föreskrivas en skyldighet att göra detta.

När det sedan gäller lekmannamedverkan föreligger reservationen 3 av herr Alexanderson m. fl. och reservationen 4 av herr Ernulf. Reservanterna har där kommit till en annan lösning än vi beträffande lekmannamedverkan. Enligt reservationen 3 skall beslutanderätten rörande sammansättningsformen, d. v. s. om det skall vara juristkollegial sammansättning eller nämnd, ligga i domstols hand men parterna bör höras om sin mening innan beslut fattas.

Vad innebär nu detta? Jo, det innebär att man i lagstiftningen inte tar in någon bindande regel i denna del, utan att man överlämnar åt den enskilde domaren — eftersom detta sker innan han har bestämt sig för hur sammansättningen skall bli — att bestämma om huruvida det skall vara juristkollegial sammansättning eller om det skall vara en nämnd. Jag anser inte att detta överensstämmer med de krav på rättssäkerhet som kan ställas. Praxis kan bli vittskiftande över landet, om vi godtar den

lösning som föreslås i reservationen av herr Alexanderson m. fl., i vilken man utgår från att nämnd är huvudregel men lämnar denna betydande makt åt domaren. Visserligen är han skyldig att höra parterna om deras mening, men över huvud taget tycker jag att det är att deklassera domstolssystemet om man inför en sådan här regel.

Liknande tankegångar är herr Ernulf inne på när han talar om att vi skall försöka skapa ett system med valfrihet och när han säger att det i första hand skall vara juristkollegial sammansättning men med möjlighet för ensamdomare att efter parternas hörande pröva om det i stället skall vara nämnd. Detta öppnar på precis samma sätt vägen för en godtycklig tillämpning, som kan bli vittskiftande över landet.

Jag anser alltså att det inte är särskilt lyckade lösningar som anvisas i dessa två reservationer. De medför också att man får mycket besvärliga och krångliga omröstningsregler, något som kammarens ledamöter mycket väl kan förvissa sig om. Utskottsutlåtandet är ju varken ur teknisk eller ur läsbarhets synpunkt särskilt lättillgängligt, men jag tror att de omröstningsregler som är fogade till reservationen 3 blir i krångligaste laget.

Det finns ytterligare någon punkt som här kan behöva beröras, nämligen frågan om valbarhetsåldern för nämndemän. Majoriteten i utskottet har därvidlag följt departementschefen och anslutit sig till regeln om att myndighetsåldern skall gälla. I reservationen 6 har emellertid herr Alexanderson m. fl. ansett att man nu inte skall göra någon ändring av valbarhetsåldern för nämndemän, utan behålla 25-årsåldern. Frågan skulle i stället tas upp i ett annat sammanhang.

Enligt utskottsmajoritetens mening är nämndemannauppdraget visserligen ett mycket förnämligt medborgerligt uppdrag, men man bör ändå inte ha någon annan åldersregel än när det gäl-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

ler övriga kommunala uppdrag. Det kan kanske litet tillspetsat sägas, att reservanterna tycker att en person när han blivit myndig mycket väl kan sitta här i riksdagen och besluta i de frågor som den har att befatta sig med. Däremot kan han inte sitta i tingsrätt och döma rattfyllerister eller handlägga de andra där förekommande målen förrän han fyllt 25 år. Det tyder på ett bristande sinne för relationer.

Herr talman! Med dessa ord vill jag upprepa mitt tidigare framställda yrkande om bifall till reservationen 1. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! De lagförslag rörande rättegångsväsendet som här framlagts är en naturlig fortsättning på den genomgripande reform som införandet av den nya rättegångsbalken innebar. Det är med tillfredsställelse man kan konstatera att domstolsorganisationen nu görs enhetlig för landsbygden och städerna. Den hittillsvarande olikheten står knappast i samklang med moderna samhällsförhållanden, och någon saklig grund för den existerar väl inte längre.

Det är alltså bra att domstolsorganisationen blir enhetlig, men den fråga som genast inställer sig är vilken domstolsform man skall ha. Valet står mellan att i huvudsak tillämpa en ordning som överensstämmer med de nuvarande häradsrätternas eller att följa en ordning som liknar rådhusrätternas. Kanske kan man ta till vara det bästa hos båda formerna vid skapandet av den nya underrätten, som skall kallas tingsrätt.

Det val som skall träffas har betydelse enbart för särskild huvudförhandling i tvistemål; det är ju där skillnaderna finns för närvarande. Enligt propositionen och utskottets förslag bör den nuvarande ordningen i rådhusrätterna, d. v. s. med juristkollegial sammansättning, vara den huvudform som skall till-

lämpas i tvistemålen i allmänhet. I familjerättsmål skall dock domstolen bestå av lagfaren domare och nämnd. Vår för just den avgränsningen har valts är inte lätt att säga. När man läser utskottsmajoritetens motivering får man den uppfattningen, att nämndsammansättningen är en handläggningsform som i så gott som alla avseenden är överlägsen den juristkollegiala sammansättningen. I var och varannan mening talas det om hur betydelsefullt lekmannainflytandet är.

Jag kan instämma i detta, men förstår som sagt inte att man valt just den avgränsningsmetoden. Utskottets ställningstagande borde i stället logiskt ha utmynnat i att nämndsammansättningen skall vara huvudformen i alla tvistemål. Jag kan alltså instämma med utskottsmajoriteten, då den erinrar om att utvecklingen inom samhället går mot att lekmannainflytandet ges utrymme på allt flera områden, eftersom det bedöms som värdefullt för demokratin och för frågornas allsidiga belysning. Jag kan också ansluta mig till majoritetens uttalande, att starka skäl måste krävas för att utvecklingen skall gå åt motsatt håll inom tvistemålsrättskipningen. Det är naturligt för reservanterna, som jag tillhör, att från dessa utgångspunkter förorda att nämndsammansättningen skall vara huvudform i de tvistemål som inte avgörs av ensamdomare.

Det kan dock inte bestridas att det i undantagsfall kan vara lämpligt att låta handläggningen skötas av ett juristkollegium. Jag tänker på vissa omfattande dispositiva tvistemål som kräver ingående studier av litteratur och rättsfallsamlingar. Det bör i sådana mål finnas möjlighet att utbyta nämndformen mot juristkollegium, men en förutsättning är att parterna först får säga sin mening om vilken form de föredrar.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3 av herr Alexanderson m. fl.

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Jag vill också något uppehålla mig vid frågan om titlarna på tingsrättsdomarna. I propositionen föreslås att de skall kallas lagman och rådmän. Det innebär att man utan egentlig anledning avskaffar den mer än 700 år gamla häradshövdingtiteln. Det förefaller omotiverat att ta bort en titel som har så gammal hävd och som är så välkänd bland allmänheten. Tingsdomartiteln måste väl anses synnerligen lämplig, eftersom domstolen skall kallas tingsrätt. Rådmanstiteln, som föreslås i propositionen, leder närmast tankarna till den gamla styrelsen i städerna och passar därför inte särskilt bra på landsbygden. I likhet med tre av lagrådets ledamöter vill jag därför förorda titlarna häradshövding och tingsdomare.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan under B.

Innan jag går över till den fråga som kanske tilldragit sig det största intresset i den allmänna debatten kring detta ärende, domkretsindelningen, vill jag säga några ord om valbarhetsvillkoren för nämndemännen.

I propositionen föreslås att den nu gällande lägsta åldersgränsen, 25 år, skall tas bort så att den blir valbar till nämndeman som är myndig, d. v. s. har fyllt 20 år. Det är nog litet förvånande att det förslaget har lagts fram nu utan någon föregående utredning och remissbehandling. Jag kan inte finna att det, som herr Martinsson sade, brister i logiken hos reservanterna. Man kan inte jämföra denna valbarhetsålder med åldern för inval till riksdagens kamrar. Jämförelsen måste avse andra domare. En juristdomare skall ha fyllt 25 år och detsamma gäller för jurymän i tryckfrihetsmål och för särskilda ledamöter i vissa sjörättsmål. Det är därför, menar vi reservanter, helt naturligt att alla frågor om domares ålder skall bedömas i ett sammanhang — det måste vara logiskt — efter utredning på vanligt sätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till re-

servationen 6 som är fogad vid utskottets utlåtande.

Jag skall så säga några ord om landets indelning i domkretsar för tingsrätterna. Ett enigt utskott står bakom förslagen i utlåtandet som går ut på att de av domstolskommittén framlagda riktlinjerna för indelningen skall godkännas av riksdagen. Det är emellertid angeläget att understryka vad utskottet uttalat om vikten av att vid tillämpningen av dessa principer allmänhetens krav på god rättsvård och fullgod service blir tillgodosedda. Utskottet skriver att man måste ta stor hänsyn till samhörigheten mellan olika orter och centralorternas uppgift att erbjuda kommunerna fullgod allmän service. Det är självfallet riktigt. Det får ju inte vara så att domkretsindelningen utförs på ett sådant sätt att den strider mot syftena med kommunindelningsreformen och kanske leder till en försvagning av centralorternas möjligheter att erbjuda allmänheten alla tjänster som behövs.

Jag behöver bara nämna hur värdefullt det är att allmänheten har tillgång till advokater i olika angelägenheter. Om domstolen flyttar, flyttar advokaten också.

Utskottet har tvekat mycket inför den princip bland riktlinjerna som går ut på att domkretsen skall bereda arbete för tre domare. Denna princip bör enligt utskottet tillämpas med stor försiktighet. Det är enligt utskottet betydelsefullt att man fäster särskild vikt vid de lokala behoven och räknar med att tvådomarsdomsagor bibehålls i större utsträckning än som förutsatts i propositionen. Undantag från tredomarprincipen måste göras då en indragning av en tvåmansdomstol påtagligt skulle försämra servicen för allmänheten eller medföra väsentliga olägenheter.

Detta medför självfallet att domsagokansli i centralort bör bibehållas så långt det är möjligt. Man bör också ta hänsyn till lokalfrågorna. Det kan ibland

vara orimligt att ett tingshus som fungerar bra för sitt ändamål skall läggas ner. Ofta går det inte att använda tingshusen till något annat utan dyrbara ombyggnader.

Som jag nyss nämnde kan det alltså vara befogat att söka bevara ett större antal tvådomarkretsar än vad propositionen förutsätter. Samma skäl kan också med styrka tala för att en domkrets som bara bereder arbete för en domare bibehålls. Jag har i det fallet ett mycket markant exempel från mitt eget län: hela landskapet Härjedalen skulle kunna berövas sitt enda domsagokansli. Att det i sådana fall inte erbjuder några svårigheter att anordna juristkollegium i vissa tvistemål — det gäller för övrigt mycket få mål — framgår av propositionen. Det går ju att låna domare från granndomsagor och från hovrätten.

Herr talman! Första lagutskottet är enigt i frågan rörande domkretsindelningen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under C, som bl. a. innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört i frågan.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det var egentligen bara på en enda punkt som det rådde absolut enighet i utskottet, och det gällde förslaget om en enhetlig underrättsorganisation. I övrigt har det varit delade meningar dels mellan utskottets ledamöter, dels mellan utskottet i dess helhet och departementschefen. Vi har emellertid strävat efter att i enighetens tecken åstadkomma så goda lösningar som möjligt.

Jag skall börja med att säga några ord om domförhetsreglerna. Jag vill, herr talman, gärna framhålla att jag bedömer frågan om domförhetsreglerna i tvistemål som en ganska liten fråga, eftersom antalet mål som går till särskild huvudförhandling utgör en myc-

ket liten del av det totala antalet. Av ungefär 50 000 tvistemål går bara 5 000 till särskild huvudförhandling. Jag tycker därför att det inte finns anledning att överbetona den frågan.

Beträffande en sak i utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunktstagande till domförhetsreglerna i tvistemål skall jag uppriktigt säga att jag känner mig mycket tveksam. Det gäller yrkandet att lagfaren domare och nämnd skall döma i alla familjerättsmål. Jag avser då inte tvistiga vårdnadsmål och mål om umgängesrätt; för sådana mål föreslås i propositionen nämnd-sammansättning, och jag biträder oreserverat det förslaget. Men beträffande övriga familjerättsmål har jag en känsla av — och den uppfattningen har många remissinstanser anfört — att parterna själva egentligen inte önskar nämnd-sammansättning. Som förklaring till mitt ställningstagande i denna fråga vill jag framhålla, att den alldeles övervägande delen av de övriga familjerättsmålen hittills har avdömts och säkerligen även i fortsättningen kommer att avdömas av ensamdomare. Jag tror därför inte att saken utgör något särskilt stort problem.

I övrigt har jag biträtt reservanternas förslag att huvudregeln i tvistemål skall vara lagfaren domare och nämnd. Jag känner inte den tvekan som herr Martinsson har uttryckt när det gäller att överlåta på den enskilde domaren att avgöra vilka mål som skall avgöras av nämnd och vilka som skall avgöras av juristkollegium. Jag tror tvärtom att det är just den enskilde domaren som bäst kan bedöma om ett konkret mål är mest lämpat att avgöras med lekmannainslag eller om det är mera lämpat för jurister. Detta innebär visst inte en deklassering av domstolssystemet, tvärtom kan det komma att visa sig vara en praktisk lösning på ett besvärligt problem.

Herr Martinsson säger att ett bifall till reservanternas förslag skulle medföra ett krångligt omröstningsförfaran-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

de, men detta anser jag inte vara något skäl som bör anföras i denna debatt.

Det viktiga är frågan om domkretsindelningen. Jag anser inte att man med utgångspunkt i domstolssammansättningen i tvistemål måste anpassa domkretsarnas storlek med hänsyn härtill. Jag har därför inte kunnat acceptera propositionen i dess ursprungliga lydelse, där departementschefen ställt sig bakom domstolskommitténs majoritetsförslag. Det kan göras många invändningar mot en sådan lösning. Domstolskommittén föreslår en reducering till 86 av för närvarande 137 domstolar. En avsevärd nedskärning av antalet domstolar skulle alltså ske om vi följde domstolskommitténs förslag. Enligt min mening står en sådan lösning i hjärtkontrast till de lokaliseringspolitiska strävanden, som vi i stor enighet har ställt oss bakom, att döma av den debatt som förekommit i riksdagen de senaste dagarna.

Från något håll har gjorts gällande att stora domstolar ökar effektiviteten. Men det finns ingen utredning som visar att en stor domstol leder till ökad effektivitet. Den mycket begränsade utredning som gjordes av domstolskommittén i detta avseende visade visserligen att endomardomsagor var minst effektiva; stora domsagor var emellertid inte alls mer effektiva än t. ex. två- eller tredomardomsagor, vilka hade de bästa resultaten.

När det gäller de stora domkretsarna vill jag hänvisa till vad justitiekanslern har framhållit i sitt yttrande över kommitténs betänkande. Han säger att det är »ovedersägligt, att en stor domstol är svåröverskådlig och tungarbetad i administrativt hänseende, särskilt om domstolen såsom fallet är med häradsrätterna arbetar som en enda enhet».

I en stor domstol måste man även i allmänhet räkna med att domarna specialiserar sig, och detta medför att det blir svårt att vid vakanser lösa upp-

kommande personalproblem. Dessutom är det enligt min mening slöseri att i dag slopa i gott skick befintliga domstolslokaler på grund av en reform för vilken man egentligen inte har någon praktisk grund.

Den främsta kritiken mot propositionens ursprungliga förslag anser jag vara, dels att antalet tvådomardomsagor slopas i alltför stor utsträckning, dels att resultatet kommer att bli, inte att vi får ett stort antal tredomardomsagor, utan ett alltför stort antal av mycket stora domsagor där över hälften av antalet domkretsar skulle ha fyra eller flera ordinarie domare och inte mindre än 35 procent av domkretsarna fem eller flera ordinarie domare. Med den befolkningsutveckling som kan förutses inom våra större tätortsregioner kommer denna trend att ytterligare förstärkas, och det tycker jag är en mycket allvarlig utveckling.

Nu anser jag att vi bör uppmärksamma det uttalande som departementschefen gjorde efter lagrådsremissen, att han kunde tänka sig ett ökat antal tvådomardomsagor. Det tycker jag är positivt, och om jag riktigt uppfattade justitieministerns inlägg tidigare i dag i kammaren kunde man tänka sig ett *väsentligt* större antal tvådomardomsagor, och det tycker jag är ännu mer positivt. Därför är det möjligt att departementschefens uppfattning och utskottets enhälliga uppfattning inte skiljer sig så mycket från varandra.

Jag skall avstå, herr talman, från att läsa upp de skrivningar som vi i utskottet har kommit fram till, eftersom både herr Martinsson och herr Larsson i Norderön har gjort det. Jag vill bara peka på att utskottet utgår från att Kungl. Maj:t utnyttjar de möjligheter som finns att bevara även domstolar med endast två domare och att en eventuell ändring av dessa riktlinjer, alltså de som departementschefen och de som utskottet angivit, bör understäl-

las riksdagens prövning. På det viset har riksdagen enligt min mening fått en viss garanti för att ärendet blir handlagt så som vi önskar.

Jag hoppas att vi kan utgå från att departementet inte missbrukar det spelrum, även om det är begränsat, som utskottets skrivning ger, utan respekterar utskottets uppenbara önskemål att man i så stor utsträckning som möjligt skall bevara tvådomardomsagor och inte sträva efter alltför stora domsagor.

Detta blev kanske litet för mycket om den här saken, herr talman, men frågan är trots allt väsentlig.

I detaljfrågan om förflyttningsskyldighet för domarna har jag biträtt departementschefens förslag om en lagstiftning som stadgar förflyttningsskyldighet. Det är kanske principiellt tveaktigt att gå en sådan väg, men jag håller med herr Martinsson om att logiken kräver, om man strävar efter ett ökat antal tvådomardomsagor, en komplettering med en sådan här lagstiftning. Jag förutsätter också att man i praktiken kommer att gå frivillighetens väg och att denna lagstiftning inte kommer att ha någon större praktisk betydelse.

Justitieministern har fått finna sig i att ett enigt utskott har ökat antalet nämndemän i förhållande till vad han har föreslagit. Nu säger statsrådet Kling att det är en bedömningsfråga hur stort antalet nämndemän skall vara. Jag håller med om det. Man kan inte förebringa några saksäl för att fem är bättre än fyra eller att sex är bättre än fem, men man kan säga att lekmannainflytandet förstärks med ökat antal nämndemän. I propositionen gör statsrådet gällande att en minskning av antalet nämndemän från sju till fyra, som han har föreslagit, kombinerad med andra rösträttsregler skulle innebära en avsevärd förstärkning av lekmannainflytandet i brottmål. Jag tycker att det uttalandet saknar verklighetsgrund.

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Vi har enat oss om reglerna angående rösträtt för nämndemän, och jag skall inte orda mer om den saken. Jag tror att lösningen har blivit bra.

Däremot har vi kommit till olika uppfattningar när det gäller valbarhetsålder för nämndemän. Utskottsmajoriteten anser att den bör följa myndighetsåldern, men några reservanter — till dem hör jag — vill vänta med att göra en ändring. Varför bör man då vänta?

För det första stadgas nu att juristdomare skall ha en ålder av minst 25 år, och om man inte funderar på att sänka den åldern tycker jag det är ologiskt att sänka valbarhetsåldern för lekmannadomarna. För det andra finns det domarfunktioner i övrigt för vilka högre ålder föreskrivs — jag tänker på jurymän i tryckfrihetsmål och vissa ledamöter i mål enligt sjölagen.

Vi reservanter har därför menat att denna fråga bör prövas i ett sammanhang och att man inte bör gå i förväg med en ändring just för nämndemännen.

Jag vill säga bara ett par ord till herr Martinsson på den punkten. Han framhåller — och det kan förefalla förkrossande logiskt — att vi har accepterat att man kan välja en riksdagsman som bara är 20 år och då bör vi också kunna ha samma åldersgräns för nämndemän. Det låter säga sig, men situationen för en nämndeman kan vara en helt annan än för en riksdagsman. Om t. ex. fyra eller fem personer skall avgöra, om en person skall dömas till tio års fängelse, föreställer jag mig att svaret känns tyngre för den enskilde än det känns för oss som sitter i ett stort kollektiv och har många fler kolleger att rådgöra med.

För övrigt har herr statsrådet och tidigare även utredningen klart sagt ifrån på många ställen, att man måste kräva att en nämndeman har livserfarenhet och mognad. Det kan hända att några tjuugoåringar har det, men troligt-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

gen har en tjugofemåring litet större livserfarenhet och mognad.

Till slut, herr talman, några ord om titlarna — det är inte alls någon stor eller saklig fråga utan en fråga mera med känslolänkning. Jag tycker det är klämfingrigt att låta en titel som vi haft sedan 1200-talet, nämligen härads-hövding, stryka på foten i enhetens tecken. Om det inte finns några verkliga skäl för att slopa den titeln, tycker jag att den bör bibehållas. Det får också till konsekvens att övriga ordinarie domare vid underrätterna skulle heta tingsdomare. När nu underrätterna kommer att heta tingsrätter kan jag inte finna annat än att det är logiskt att en underrättsdomare kallas tingsdomare i stället för rådman. Titelraseriet florerar enligt min mening väl häftigt när man för att kunna klara problemet med lagman i olika instanser måste använda titeln hovrättslagman. Det är litet för mycket av det goda.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 3 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson var tveksam, om familjerättsmålen borde bedömas av nämnd. Då har jag svårt att förstå hur fru Kristensson har kunnat vara med om den reservation som utgår från att det i princip skall finnas nämnd, givetvis även i dessa mål.

Sedan har det varit fråga om vem som skall avgöra sammansättningen. I realiteten blir det förmodligen den enskilde domaren som själv bestämmer den saken. Man kan tänka sig att den ensamme domaren därvid tar stor hänsyn till vad parterna säger; många gånger blir det parternas ombud som bestämmer rättens sammansättning. Jag tycker att detta vore lika deklasserande för vårt domstolssystem som om en enda person i sin domkrets skall genomföra en viss praxis för sammansättning av rätten.

Fru Kristensson sade att det inte var något argument att omröstningsreglerna blir krångliga. Jag måste för kammaren läsa upp ett stycke ur lagtexten i reservationen, som står på s. 67 i utskottets utlåtande:

»Yppas vid omröstning, då nämnd ej har säte i rätten, flera än två meningar, utan att någon enligt 3 § skall gälla, och är fråga om penningar eller annat, som utgör viss myckenhet, skola rösterna för den större myckenheten sammanläggas med rösterna för närmast mindre — — —.»

Vi kan vara glada att vi slipper se den regeln i vår lagbok, om kammaren, som jag förmodar, följer utskottsmajoriteten.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller familjerättsmålen trodde jag att jag hade klargjort att jag känner tveksamhet inför både majoritetens och minoritetens ståndpunkt, men jag konstaterade att de allra flesta familjerättsmål, om jag bortser från de tvistiga vårdnadsmålen och målen om umgängesrätt, troligen kommer att avgöras av ensamdomare. Därför kunde jag biträda den ståndpunkt som jag i övrigt finner vara den bästa.

Herr Martinsson tror att det är parternas ombud som kommer att få avgörandet. Herr Martinsson är ju själv advokat och vet vad en advokat kan ha att säga till om. Men jag trodde att det var på det viset, att ifall det stod, att det var rättens ordförande som skulle ha avgörandet efter parternas hörande, det också skulle bli så.

Beträffande de krångliga omröstningsreglerna vill jag säga att de inte är krångligare än de som för närvarande gäller enligt RB 16:4 och dem har vi kunnat stå ut med i flera år.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig ytterligt kort. Jag skall huvudsakligen in-

stämma i det mesta som herr Larsson i Norderön och fru Kristensson har sagt.

Vi reserverar från folkpartiet som har deltagit i utskottsbehandlingen i frågan anser i likhet med andra ledamöter av utskottet, att det är mycket lyckligt, om tvådomarsdomsagorna kan bibehållas i avsevärt större utsträckning än som tycks ha förutsetts i propositionen.

Vi ansluter oss också till utskottets majoritet vad beträffar den pittoreska titelfrågan. Vi har faktiskt inte ansett, att det finns några skäl för att avskaffa titeln häradshövding, och i väntan på de skälen tycker vi, att titeln lika gärna kan bibehållas.

Den mest väsentliga punkt, beträffande vilken vi och våra medreserveranter skiljer oss från majoriteten, gäller frågan om underrättens sammansättning. Det har redan sagts tillräckligt om den saken. Vi anser också att man inte under alla omständigheter kan skära alla tvistemål över en kam och att alla bör avgöras med nämnd. Vi anser att valmöjlighet bör finnas och att det kommer att bli ganska lätt att se, i vilka fall det verkligen behövs en speciell sakkunskap som inte lekmännen kan tänkas åstadkomma. Det är alltså en rent saklig fråga och alls inte fråga om någon sidvördnad mot nämndinstitutionen som sådan.

En av folkpartiledamöterna i utskottet hade i princip samma synpunkt på valfriheten, men ville kasta om vad som skulle vara regel och vad som skulle vara undantag. Om det kommer herr Nelander att tala senare.

Vidare är det ytterligare två frågor beträffande vilka vi har reserverat oss. Den ena är frågan om domarnas tjänstgöringsskyldighet. Det föreslås både i propositionen och av utskottet att domare skall kunna mer eller mindre beordras att tjänstgöra vid annan under rätt än sin egen. Det är alltså en liten men väsentlig principfråga som gäller domares skydd mot förflyttning, mot

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

vilken står den praktiska frågan, om man kan få folk till alla dessa tvådomarsdomsagor. Därvidlag anser vi och framför allt mina juridiskt utbildade folkpartikolleger i utskottet, att det hittills har gått mycket bra dels genom frivilliga överenskommelser, dels med hjälp av icke-ordinarie domare som det är lätt att förflytta, varför man icke av hänsyn till den praktiska sidan behöver göra intrång i en mycket allvarlig och väsentlig princip.

Slutligen är det frågan om valbarhetsåldern för nämndeman. Jag skall inte upprepa fru Kristenssons argument här. Vi anser också att det behövs kanske lika stor mognad och ålder för att vara nämndeman som för att vara domare och att åldern för såväl domare som nämndeman bör ändras på samma gång, om därvidlag skall göras en ändring.

Det är en sak som inte har kommit med i utskottets utlåtande, nämligen den uppgiften att av de tre remissinstanser som tillfrågats om motionen II: 44, i vilken föreslagits att man skulle sänka nämndemans valbarhetsålder till 23 år, var det två, nämligen Advokatsamfundet och hovrätten för västra Sverige, som ställde sig klart avvisande mot en sänkning av nämndemans valbarhetsålder. Det är naturligtvis inte någon livsviktig fråga, men vi anser, att man mycket väl kan vänta tills man har fått utreda åldersfrågan i ett större sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 2, 3, 5 och 6 och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Domstolskommittén, vars betänkande ligger till grund för dessa överväganden och frågor, tillsattes år 1961. Den fick också en rådgivande nämnd i vilken åtta riksdagsledamöter ingick. Jag har haft förmånen att få delta i denna nämnd och vill av denna anledning göra några reflexioner.

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Utredningen skulle enligt direktiven företa en samlad bedömning av de utav tidigare utredningar framlagda förslagen. Riktmärket borde vara att försöka förstärka underrätterna och därigenom om möjligt minska fullföljdsfrekvensen till högre instans. Principerna för domkretsindelning skulle också överses. De minsta byggstenarna i detta avseende skulle vara kommunerna och den blockbildning av kommuner varom förslag framlagts och som så småningom kommer att följas upp.

En mycket debatterad punkt har naturligtvis varit domkretsarnas storlek.

Eftersom jag på ett tidigt stadium av kommittéarbetet gick med på en kompromiss i fråga om huvudförhandling i tvistemål kommer jag att något uppehålla mig vid den frågan. Med hänsyn till de senaste årens utveckling och ökningen av antalet tvistemål, beträffande både omfattning och storlek, menar jag att den vid rådhusrätterna tidigare tillämpade formen för juristkollegial sammansättning av rätten som regel är att föredra. Stora tvistemål, exempelvis i städer och andra tätorter, kräver avsevärd tid, och så mycket tid har nämnden sällan till sitt förfogande. För övrigt avsågs ju en dylik huvudförhandling vara ett alternativ till skiljemannaförfarandet. I domstolskommittén diskuterade vi länge möjligheten att dela upp tvistemålen och låta vissa av dem behandlas av domare med nämnd. Svårigheterna för en uppdelning bedömdes dock på juristhåll som oerhört stora.

Nu har emellertid departementschefen företagit en uppdelning, och utskottet har anslutit sig till propositionen men starkare betonat lämpligheten med nämnd i mål enligt giftermålsbalken och föräldrabalken. Själv är jag i detta läge böjd att följa reservationen 4 av herr Ernulf. Majoriteten i domstolskommittén hade stannat för ett system med välfrihet mellan alternativa sammansättningsformer. Jag godtar sålunda reservationens utformning av 1 kap. 3 §

i rättegångsbalken som lyder: »Tingsrätt är i tvistemål domför med tre lagfarna domare. Flera än fyra lagfarna domare må ej sitta i rätten. Efter parternas hörande må rätten förordna, att handläggningen skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämnd. I brottmål skall tingsrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd.»

Denna möjlighet att anlita domare med nämnd bör alltså enligt min mening kunna användas av rätten i mål där det huvudsakligen rör sig om skälighetsbedömning av olika slag, bevisvärdering eller andra inte renodlat rättsliga avgöranden, vid vilka det mera kommer an på allmän livserfarenhet än på juridisk skolning och erfarenhet för att nå fram till ett riktigt resultat. I första hand bör det alltså i tvistemål vara ett juristkollegium, utom i tvistiga vårdnadsfrågor och dylikt, och därvid i andra hand domare med nämnd.

Beträffande antalet nämndemän i tingsrätt vill jag biträda utskottets förslag att i nämnd skall sitta fem nämndemän men att om förfall inträder efter huvudförhandlings påbörjande rätten skall anses domför med fyra i nämnden. Detta måste anses bättre än departementschefens förslag om fyra nämndemän som regel, fem vid mål under mer än två dagar och tre vid hastigt påkommet förfall.

Den lekmanamedverkan som länge prövats vid våra domstolar har vunnit allmänhetens förtroende, och det torde därför inte vara riktigt att minska nämnds medverkan. Med de förslag som nu framlagts — bl. a. har ju den s. k. tremannanämnden borttagits och en enhetlig nämnd på fyra respektive fem nämndemän införts; vidare har nya omröstningsregler fastlagts, som närmast innebär individuell rösträtt, liksom möjligheter till antecknande av skiljaktig mening har faktiskt nämndens ställning vid rättegång enligt min mening förstärkts.

Domstolsutredningens uttalande be-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

träffande domkretsindelningen, nämligen att domkretsarna bör göras så stora att de ger arbetsunderlag för minst tre domare, baseras ju bl. a. — förutom på arbetsfaktorer — på beslutet om den juristkollegiala sammansättningen med tre jurister i tvistemål. Jag har i kommittén förfäktat den meningen, att då särskilda skäl därtill finns skall en underrätt kunna existera även med två domare i tjänst. Så har det också skrivits in i betänkandet. Om man någon gång behöver ytterligare domare i tvistemål kan sådan lånas från angränsande rätt eller ordnas genom hovrättens försorg.

I domstolskommitténs betänkande anges som sagt tredomarkretsarna som regel, och i förslaget om indelning har det inte blivit mer än 5 domkretsar med två domare mot 33 kretsar med tre domare. Departementschefen uttalar att det kan bli fler tvådomarsagor, och jag har ingenting att invända däremot. Även utredningen har ställt den möjligheten i utsikt. Jag förutsätter att utformningen av domkretsarna i enlighet med de principer som godtagits av riksdagen delegeras till Kungl. Maj:t och att praktiska synpunkter därvid i så stor utsträckning som möjligt lägges på indelningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4 av herr Ernulf samt till reservationen 6 av herr Alexanderson m. fl. I övrigt biträder jag utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Lönsboda och Källstad (båda fp).

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Det mesta som kan sägas i denna fråga är kanske redan sagt, och jag skall därför inskränka mig till några korta kommentarer i anledning av motionerna I: 998 och II: 1143 som gäller domkretsarnas storlek.

Frågan om en reformering av under-

rätternas organisation har ju varit föremål för uppmärksamhet under ett antal år. När domstolskommitténs förslag avlämnades, vilket bl. a. innebar en avsevärd minskning av antalet domkretsar genom att kretsarna skulle göras större, vaknade en opinion runt om i landet. Den opinionen tilltog i styrka när lagrådsremissen i ärendet presenterades. Jag vill här erinra om den aktionskommitté som utsågs av representanter för ett fyrtiotal orter och som har verkat mycket aktivt i denna fråga. När propositionen sedan framlades föreslogs där visserligen en del uppmjukningar i förhållande till lagrådsremissen, men de var långt ifrån tillräckliga. Antalet motioner i ärendet talar ju också sitt tydliga språk.

I den service till allmänheten som en centralort bör ge spelar domsagokanslierna en betydande roll både direkt och indirekt, för att här bara nämna ett av motiven för bibehållandet av ett större antal kansliorter. En centralort som mister sitt domsagokansli löper uppenbar risk att halka efter i utvecklingen och i konkurrensen med andra regioner. Denna fråga har också haft stor betydelse i kommunindelningsdebatten och har det väl alltjämt på vissa håll. Den var ett av de argument som talade för en sammanslagning av kommuner.

Även i utskottet har tydligen denna fråga spelat stor roll, och det förstår jag. Jag är glad för att man har tagit så stor hänsyn till de motionskrav som framförts från många håll när det gäller ett bevarande av tvådomarkretsarna och i vissa fall av endomarkretsarna. Av den opinion, som i detta fall har kommit till uttryck under det senaste året sedan frågan om ny kretsindelning blev verkligt aktuell, framgår klart hur angelägen man anser frågan vara i berörda områden. Alla som i likhet med mig har kontakt med vederbörande orter torde dela denna uppfattning.

På s. 46 i utskottets utlåtande framhåller utskottet på ett par ställen att

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

man finner det angeläget att frågan om ändring i domkretsindelningen nog prövas och att stor hänsyn toges till lokala synpunkter rörande bygdens behov sedda från rättsvårdssynpunkter och när det gäller service. Detta utskottets enhälliga uttalande ser jag som en garanti för att man i berörda bygder kan se lugnare på detta problem i framtiden.

Utskottet betonar vidare att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas, och det måste självfallet gälla såväl en- som tvådomarkanslier. Jag ser det som högst betydelsefullt, kanske i många fall avgörande, att detta så klart har fastlagts av utskottet.

Även om utskottets skrivning är en lösning i kompromissens tecken, finns det anledning för oss som arbetat för ett bibehållande av de mindre domkretsarna att ett gott stycke på vägen känna oss till freds med utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Westberg* i Ljusdal (fp), fru *Thunvall* (s) och herr *Jonsson* i Mora (fp).

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag skall gå in på en del lokala förhållanden i detta sammanhang. När propositionen i förevarande ärende kom på riksdagens bord ingav den en hel del farhågor. Den domsaga vi tidigare hade haft i min hemtrakt, nämligen Gärds-Albo domsaga, delades för ett par, tre år sedan upp, så att Gärds härad fördes till Kristianstad medan Albo härad fördes till Simrishamn. Vi protesterade inte mot detta utan godtog den gjorda indelningen därför att vi tyckte att den var sakligt motiverad.

När vi däremot i propositionen läste om att departementet var inne på tankegången att avskaffa även vår nya domsaga och flytta den till Ystad reagerade vi mycket starkt — det säger jag utan någon överdrift, herr talman. Vi har dock tidigare mer än en gång fått

det beskedet att avsikten med kommunblocken och så småningom storkommunerna skulle vara att det i dessa skulle skapas centralorter, där det skulle ordnas en service som skulle tillgodose även ortens omland. Att nu beröva centralorten den ena viktiga servicefunktionen efter den andra skulle emellertid enligt vår mening vara att låta skam gå på torra land.

Vi har haft en överläggning i denna fråga i Simrishamn med domhavanden, chefsåklagaren och polismästaren. Vad vi därvid kom fram till är nedskrivet på ett papper, som jag har i min hand, men jag lovar herr talmannen och kammarens övriga ledamöter att jag inte skall läsa upp vad som står där.

Efter att ha läst utlåtandet, lyssnat till flera av kammarens ledamöter och även hört statsrådet själv får jag säga att utskottet enligt min mening utan överdrift gjort ett gott arbete och även har slipat av de värsta kantigheterna. Utskottet har trots allt kommit fram till ett ganska gott utlåtande.

Statsrådet förklarade också för snart en timme sedan i denna kammare, att han kunde tänka sig vissa smärre ändringar. Vad vi framför allt protesterat mot i min hemtrakt var att vi som i dag har två domare i vår domsaga skulle behöva nöja oss med detta antal också i framtiden. Domhavanden förklarade för oss att den tid inte skulle vara långt avlägsen när vi skulle behöva ha tre domare. För kansliet har arbetsbördan t. o. m. ökat till något över det dubbla. Att i ett sådant läge få veta att organisationen eventuellt skall läggas ned stämmer en inte till glada tankar.

Jag tycker för min del att vi nu får nöja oss med de förslag vi fått från utskottet. Statsrådet har ju dessutom uttalat en viss välvilja. Jag hoppas liksom många andra nu bara att riksdagen innan förslaget träder i kraft får tillfälle att se på frågan en gång till och uttala sin mening om hur den nya organisationen skall gestaltas.

Herr talman! Eftersom jag vet att kammarens ledamöter önskar att alla under vårsessionen återstående ärenden skall vara färdigbehandlade till i morgon kl. 17, skall jag för min del söka bidra härtill genom att avsluta mitt anförande med detta.

Fru JONÄNG (cp):

Herr talman! Förevarande lagförslag innebär att vi kommer att få en enhetlig domstolsorganisation i städerna och på landsbygden, vilket hälsas med tillfredsställelse. Det finns i dag inga motiv för de skillnader som föreligger mellan rådhusrätt och häradsrätt. Den nya underrätten, tingsrätten, får en enhetlig utformning.

När det gäller nämndsammansättningen har man haft att välja mellan lagfaren domare och nämnd å ena sidan och å andra sidan juristkollegial sammansättning. Departementschefen och utskottsmajoriteten uttalar sig för juristkollegial sammansättning som huvudform när det gäller tvistemålen i allmänhet. I familjerättsmålen skall dock sammansättningen — som tidigare framhållits — vara domare och nämnd. Jag instämmer med herr Larsson i Norderön när han säger att man kan ställa sig frågande till varför avgränsningen valts på sätt som skett.

Vi går mot ett större lekmannainflytande och vi bedömer detta som värdefullt inom alla områden. Lekmannainflytandet har stor betydelse eftersom lekmännen tillför de organ det gäller praktisk erfarenhet och medverkar till en mångsidigare belysning av frågorna. Det är värdefullt också ur demokratins synpunkt. Och det är värdefullt med ett lekmannainflytande i domstolarna därför att kontakt på så sätt skapas mellan domstol och allmänhet, en kontakt som bidrar till att öka allmänhetens förtroende för domstolarna.

Vi som avgivit reservationen 3 uttalar oss för lagfaren domare med

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

nämnd, och enligt min mening har det inte anförts några bärande skäl för att nämndens medverkan i handläggningen av tvistemål skulle inskränkas i så hög grad som föreslås i propositionen. Vi anser dock att det kan finnas fall där man skall ha möjlighet att utbyta nämnd med domare mot juristkollegium, nämligen vid invecklade rättsfrågor som kan föreligga i dispositiva tvistemål.

Jag övergår till att säga några ord om tingsrättsdomarnas titlar. Tre av lagrådets ledamöter har förordat titlarna häradshövding och tingsdomare. Man kan inte se någon egentlig anledning att slopa den gamla häradshövdingtiteln; att komplettera den med titeln tingsdomare i de nya tingsrätterna förefaller logiskt och lämpligt, som också fru Kristensson framhöll.

Beträffande valbarhetsåldern för nämndemän vill jag bara erinra om att det framlagda förslaget att den skall kunna väljas som är myndig — d. v. s. den som fyllt 20 år — inte har föregåtts av utredning eller remissbehandling. Tills så skett måste samma ålder gälla som för juristdomare, och en sådan måste ha fyllt 25 år. Härvidlag bör alltså enligt min mening samma regler gälla, och de bör bedömas i ett sammanhang.

När det gäller indelningen i domkretsar har vi i utskottet, som framgår av utlåtandet och som påpekats i tidigare anföranden, enats. Vi anger vissa riktlinjer för den framtida indelningen och understryker allmänhetens berättigade krav på god rättsvård och fullgod service. Det heter i utlåtandet att stor hänsyn bör tas till de synpunkter som från lokalt håll kan komma att anföras rörande bygdens behov från rättsvårdssynpunkt och i fråga om service. Kommunindelningsreformen tog sikte på att skapa goda centralorter med möjligheter till all den service som människorna behöver. En domkretsindelning måste infogas i detta system och får

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

inte medverka till en försvagning av centralorterna.

När det gäller principen om tre domare har stor tvekan rått inom utskottet, och det är endast med jämkningar som vi kunnat biträda propositionsförslaget. Vi uttalar att särskild vikt bör fästas vid de lokala behoven och att man bör räkna med tvådomardomsagor i större utsträckning än vad som anges i propositionen. Jag vill understryka utskottets uttalande på denna punkt: »Om en domstol med endast två domare är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens krav på service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna bör undantag från principen göras.»

Det heter också att domsagokansli i centralort bör behållas så långt möjligt. Om man som jag bor i Bollnäs känner man naturligtvis stor tillfredsställelse över denna skrivning. Den innebär i realiteten att vårt hotade kansli i Bollnäs får vara kvar.

Samma skäl som utskottet uttalat och som jag åberopat gäller för domkretsar med endast en domare. Lokala synpunkter gör sig därvidlag också gällande. Här kommer en annan hälsingedomsaga med i bilden, nämligen den i Ljusdal. Det kan enligt utskottet ur service-synpunkt finnas starka skäl för att bevara en endomardomsaga. Här öppnas alltså en möjlighet för denna domsaga och för många andra i vårt land att få bibehållas.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 3 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Senast i natt diskuteras lokaliseringpolitiken här i kammaren, och från alla partier deklarerades då det positiva intresset för att bereda sysselsättnings- och utvecklingsmöjligheter i avfolkningsbygderna. Men när vi nu redan dagen efter behandlar ett

ärende som har direkt lokaliseringspolitisk anknytning tycks inte intresset vara påfallande stort för lokaliseringssynpunkten.

Jag konstaterar detta med beklagande. De mindre orterna förlorar genom det förslag som här föreligger ytterligare en sysselsättnings- och servicemöjlighet. På vår landsbygd pågår en ständig centralisering av olika serviceorgan till större orter. Låt mig nämna ett par exempel. Polisen har centraliserats och man avser att centralisera den kommunala förvaltningen inom större kommuner. Nu föreslås också en centralisering av domstolsväsendet.

Detta kan få allvarliga konsekvenser för vissa orter. Östhammars stad i Stockholms län, som redan förut har stora bekymmer med att upprätthålla sysselsättningen i orten, riskerar genom det beslut som troligen om en liten stund kommer att fattas här att förlora tingsrätten till annan ort. Om så sker slopas också befintliga mycket goda lokaler, medan nya måste byggas på annat håll.

Att en ort på detta sätt förlorar olika slag av service får givetvis konsekvenser också i andra avseenden när det gäller sidoservice av olika slag, när det gäller sysselsättningen, företagslokalisering o. s. v. Utskottet säger att man skall ta hänsyn till lokala förhållanden, och jag hoppas därför att så kommer att bli fallet beträffande både Östhammar och andra orter i samma belägenhet. Att ta sådana hänsyn skulle vara ett led i en aktiv lokaliseringspolitik. Jag hoppas att man verkligen låter tingsrätterna på dessa mindre orter finnas kvar.

Utskottet har avstyrkt de motioner från moderata samlingspartiet i vilka yrkats avslag på propositionen. Eftersom det nu inte torde finnas några större möjligheter att erhålla kammarens uppslutning för ett bifall till dem, avstår jag från att ställa något sådant yrkande.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att så här i riksdagssessionens elfte timme mycket kortfattat få avge en stilla protest mot de många namnändringar som vi har upplevt under senare tid.

Även i den nu aktuella propositionen, nr 44, föreslår justitieministern en sådan ändring genom omkristning av häradshövdingar till lagmän. Jag antar att den senaste tidens titeländringar och namnändringar ingår som ett led i pågående jämlikhetssträvanden. Medicinalstyrelsen har blivit socialstyrelsen, och därmed har en adekvat och internationellt vedertagen benämning utplånats. Riksheraldikern har blivit statsheraldikern, och därmed har det svenska ordet riks utbytt mot det främmande låneordet stats, en ganska meningslös reform. Underståthållaren har omdöpts till det hemska länsöverdirektör. Men vad vet jag, herr talman; kanske ligger det nyanser och klanger av jämlikhetspolitik i titeln länsöverdirektör som mitt öra inte förmår uppfatta.

Värst av allt hitintills är väl när statsrådet Lundkvist på starka socialdemokratiska fadersarmar vill bära fram månghundraåriga städer som viljelösa spädbarn till dopfunten för omkristning till kommuner. Nu är alltså turen kommen till häradsdomarna.

Dessa namn- och titeländringar har emellertid en mycket viktig principiell natur. Jag har fått lära mig att man skall respektera ett namn, och jag tycker att regeringen har visat otillbörlig nonchalans mot och bristande respekt för dem det gäller, när den helt godtyckligt rufsar om i ett hundraårigt språkbruk. Hur skulle statsråden reagera, om det funnes någon högre politisk makt som utan vidare omdöpte dem till t. ex. riksstyrelseledamöter eller något sådant? Säkerligen skulle regeringen på det bestämdaste — och med all rätt — protestera.

Herr talman! Jag vill uttala en en-

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

trägen vädjan till kammarens ledamöter att skruva ned aktiviteten när det gäller andlig, kulturell och språklig jämlikhet och i stället öka ansträngningarna att skapa ekonomisk jämlikhet och minska klassmotsättningar. Då vinner vi bättre gehör hos svenska folket än om vi i onödan kladdar med namn- och titeländringar, som ingen, vare sig enskild eller organisation eller institution, har begärt.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Herr Ringabys ord var ju mycket tänkvärda — de påminde mig dock om prästen som citerade Bibeln och sade: »Lev som jag lär och inte som jag lever.» Vi har ju haft ganska mycket besvär med moderata samlingspartiet, som tidigare hette högerpartiet. Det hade därför varit värdefullt om herr Ringaby hade kommit med ett varningens ord även när det namnbytet bestämdes.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Den namnändring som herr Martinsson nu talar om har diskuterats och begärts av partiet men det har inte den namnändring som föreslås i propositionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Martinsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

första lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Erik Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 102 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Erik Svedberg m. fl.

Mom. C och D 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. E 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herr Alexanderson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. F

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 3) av herr Alexanderson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 4) av herr Ernulf; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Anér begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av

kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Nelander votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. F) i första lagutskottets utlåtande nr 38 antager reservationen 3) av herr Alexanderson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4) av herr Ernulf.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 76 ja och 13 nej, varjämte 114 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. F) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 86 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. G

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. H

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5) av herrar Alexanderson och Ernulf; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. J

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. J) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Ändring i rättegångsbalken, m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. K—M

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 25

Ändring i vattenlagen, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 28 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 104, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vattenlagen,

2) lag om ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled,

Ändring i vattenlagen, m. m.

3) lag om ändring i lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegods.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 1032 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II: 1186 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Petersson* i Gäddvik, i vilka motioner bl. a. hemställdes

A. att riksdagen beslutade att i lag om ändring i vattenlagen och lagen den 19 juni 1919 om flottning i allmän flottled skulle intagas bl. a. bestämmelser

1) att nedläggning och avlysning av huvudflottled finge ske först efter allsidig utredning ur såväl företagsekonomisk, samhällsekonomisk som social synpunkt för berörda områden,

2) att flottningsförening skulle vara skyldig att hålla myndigheter och enskilda sakägare orienterade om planer för nedläggning och avlysning av flottleder,

5) att, i det fall mer än en länsstyrelse vore berörd av flottledsavlysning eller nedläggning, de berörda länsstyrelserna tillsammans skulle handlägga de frågor som gällde avlysning, återställningsåtgärder och val av förvaltare samt att länsstyrelserna skulle erhålla redovisning från förvaltaren;

B. att Kungl. Maj:t utarbetade författnings- och lagtext i enlighet med vad som i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte anta de i propositionen nr 104 framlagda lagförslagen;

B. att motionerna I: 1032 och II: 1186, såvitt avsåge yrkandet under 1 om allsidig utredning i avlysningsfrågor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna, såvitt avsåge yrkandet under 2 om skyldighet för flott-

ningsförening att underrätta myndigheter och enskilda om planer på flottledsnedläggelse, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna, såvitt avsåge yrkandet under 5 att länsstyrelserna i de län som berördes av flottledsnedläggelse skulle gemensamt handlägga frågor om återställningsåtgärder m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionerna, såvitt avsåge de däri under 3 och 4 framställda yrkandena, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid B i utskottets hemställan

I. av herr *Hedin* (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1032 och II: 1186, såvitt avsåge yrkandet under 1 om allsidig utredning i avlysningsfrågor, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag till bestämmelser i ämnet framlades i enlighet med vad reservanten anförde;

Vid C i utskottets hemställan

II. av herr *Hedin* (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1032 och II: 1186, såvitt avsåge yrkandet under 2 om skyldighet för flottningsförening att underrätta myndigheter och enskilda om planer på flottledsnedläggelse, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag till bestämmelser i ämnet framlades i enlighet med vad reservanten anförde;

Vid D i utskottets hemställan

III. av herr *Hedin* (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1032 och II: 1186, såvitt

Ändring i vattenlagen, m. m.

avsåge yrkandet under 5 att länsstyrelserna i de län som berördes av flottledsnedläggelse skulle gemensamt handlägga frågor om återställningsåtgärder m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla att förslag till bestämmelser i ämnet framlades i enlighet med vad reservanten anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Nedläggningen av allmänna flottleder är i sig själv i många fall en naturlig utveckling, då transporten av skogsprodukter i takt med utbyggnaden av vägnätet alltmer övergår till att bli landsvägsbunden med direkt transport från upplag i skogen till industrin. Inte minst har utvecklingen av systemet med framkomstmätning inneburit att denna transportordning blivit ekonomiskt förvarlig på alla sätt.

I propositionen 104 som ligger till grund för tredje lagutskottets utlåtande nr 43 upptas i första hand frågor som berör åtgärder i flottleder som blivit avlysta. Det gäller återställningsåtgärder betingade av naturvårdsskäl eller åtgärder för att vandringsfisken skall komma fram etc. I princip anser jag att det är bra att vi får en reglering av hur dessa åtgärder skall komma till stånd och hur de skall finansieras.

På några punkter har jag en gentemot utskottsmajoriteten avvikande mening. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt departementschefens förslag. I vattenlagens 6 kap. 27 § regleras frågan om avlysning, som handläggs ibland av vattendomstol och ibland av Kungl. Maj:t. Genom propositionsförslaget sker en liten förändring av kompetensfördelningen i detta avseende. I motionerna I: 1032 och II: 1186 har framhållits att erfarenheterna från avlysning tidigare, bl. a. från Indalsälven, visar att de enskilda skogsägarna ibland har haft mycket små möjligheter att påverka ut-

vecklingen och att de ställs inför ett fullbordat faktum att en flottled är nedlagd även om de inte hade önskat att så skulle vara fallet. Deras intressen har fått stå i bakgrunden till förmån för framför allt vattenkraftindustrin, som haft stora vinster att vänta när en flottled lagts ner och vatten inte längre behöver reserveras för flottleden.

Många skogsägare som inte har sina marker liggande intill allmän väg har genom nedläggningen fått sina transportkostnader för skogsprodukterna avsevärt ökade. I vissa fall har de genom nedläggningen kommit i den situationen, att deras skogsområden har blivit nollområden, alltså områden där det över huvud taget inte lönar sig att driva skogsbruk.

Det är för att förebygga en sådan utveckling som motionärerna och jag såsom reservant föreslår att man, innan man beslutar om avlysning, skall företa en allsidig utredning av frågan. Om man gör det, får alla skogsägare tillfälle att göra sig hörda i frågan, och alla synpunkter av social eller samhällsekonomisk natur kan föras fram innan man definitivt beslutar om avlysning skall ske eller ej. Jag tycker att det är starka skäl som talar för en sådan ordning och beklagar att utskottsmajoriteten inte har velat gå med på den.

Jag yrkar bifall till reservation I.

Det föreslås i propositionen att man i 81 § flottningslagen skall införa en bestämmelse, att de flottande, om de överväger att övergå från flottning till annan transportordning, skall underrätta Kungl. Maj:ts befallningshavande. Den delen av förslaget hänger samman med den som jag nyss har argumenterat för i anslutning till reservation I. Det är naturligtvis angeläget att inte bara länsstyrelsen utan också de enskilda sakägarna får information — och får den i god tid — om vad som skall ske i detta avseende.

Jag tycker därför, att det finns starka skäl för att i 81 § ange att inte bara

Ändring i vattenlagen, m. m.

länsstyrelsen utan också enskilda sakägare skall underrättas, och jag tycker det är angeläget, även om det såvitt jag förstår bara blir i form av en rekommendation, om det står i paragrafen.

Det är uppenbart att utskottet har i princip samma uppfattning. Det sägs nämligen på s. 35: »Självfallet är det också angeläget att fastighetsägare och andra enskilda som berörs av den planerade nedläggningen får tillfälle att framföra sina synpunkter på de problem som nedläggningen kan medföra samt deltaga i behandlingen av frågorna. Det torde därför kunna förutsättas att länsstyrelsen genom kungörelse i ortspresen eller på annat sätt underrättar enskilda intressenter om förestående sammanträden m. m. Någon särskild bestämmelse härom synes inte erforderlig.»

Jag är naturligtvis tacksam för de ord som är skrivna här, men jag tycker att man ändå på ett bättre sätt skulle få fram de här synpunkterna om man skreve in dem i 81 §, och jag yrkar bifall till reservation II.

I flottningslagens § 82 a sägs att Kungl. Maj:ts befallningshavande skall utse förvaltare för att vidta sådana återställningsåtgärder som jag nyss berörde. Det regleras också hur förvaltarens arbete skall ske i kontakt med länsstyrelsen. I ett stycke längre ner i paragrafen sägs att med Kungl. Maj:ts befallningshavande i detta avseende menas länsstyrelsen i det län där flottningsstyrelsen har eller har haft sitt säte.

Nu kan ju en flottningsanläggning vara mycket långsträckt och beröra flera län, och de som bor nere vid kusten och de som bor i inlandet kan ha vitt skilda synpunkter på återställningsåtgärderna. Därför har motionärerna och jag i reservationen sagt att det borde ankomma på alla de länsstyrelser som kan vara berörda — två eller flera — att välja förvaltare att handlägga de här frågorna. Jag yrkar därför slutligen bifall till reservation III, som innehåller detta förslag.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten delar herr Hedins uppfattning att dessa lagändringar är både viktiga, nödvändiga och önskvärda. De kommer att ge möjligheter att städa upp kring våra flottleder och på så sätt tillgodose vitala intressen för naturvård, fiskevård o. s. v.

Däremot kan vi inte dela herr Hedins uppfattning, att det är nödvändigt att företa några ändringar i de i den föreliggande propositionen framlagda lagförslagen, alldenstund alla de önskemål, som motionärerna framfört, enligt utskottets mening kan tillgodoses inom ramen för propositionen.

I den första reservationen yrkas att det i lagen skall intas en bestämmelse om att nedläggning och avlysning av huvudflottled får ske först efter allsidig utredning från företagsekonomisk, samhällsekonomisk och social synpunkt för berörda områden.

Här är att observera, att den föreslagna lagstiftningen främst tar sikte på åtgärder i flottleder som redan är avlysta. Yrkanget ligger således utanför propositionens ram och berör frågor av mycket stor trafikpolitisk räckvidd. Utskottet har inte funnit anledning att ta upp detta yrkande till behandling.

Vidare kräver reservanten att det skall göras omfattande utredningar innan en flottled får läggas ned. Nu blir väl frågor om nedläggning föremål för prövning i olika instanser. Departementschefen förutsätter att de tas upp i länsstyrelsernas planeringsråd och att man då hör företrädare för arbetsmarknadsstyrelsen, statens järnvägar, statens vägverk, fiske- och naturvårdsmyndigheter o. s. v. På så sätt blir det möjligt att klarlägga konsekvenserna av en nedläggning.

Vad sedan beträffar underrättelser till berörda sakägare får man väl anse

Ändring i vattenlagen, m. m.

att behovet är tillfredsställande tillgodosett genom att departementschefen förutsätter att länsstyrelsen genom kungörelse i ortspressen eller på annat sätt underrättar enskilda intressenter om förestående sammanträden o. s. v. Från den utgångspunkten kan någon särskild bestämmelse om att underrätta den enskilde sakägaren väl inte anses erforderlig. Jag tycker att man inte bör yrka på onödiga byråkratiska åtgärder utan tvärtom vara tacksam för att myndigheterna inte krånglar till förfarandet i alltför hög grad.

I övrigt yrkas att man skall vidta åtgärder för att vandringsfisken skall komma fram och att det vidtas återställningsåtgärder i avlysta flottleder. I propositionen påpekas de möjligheter som finns att med hjälp av arbetsmarknadsmedel o. s. v. avhjälpa brister och vidta förbättringar. Den uppgiften kommer väl närmast att ankomma på den förvaltare som man förutsätter skall utses för att hålla uppsikt över de flottleder som har avlysts.

Vidare har framställts ett yrkande om att länsstyrelserna i berörda områden skall höras, när förvaltare utses. Departementschefen säger, att länsstyrelsen i det län där flottningsföretaget har sin styrelse skall utse förvaltare. Motionärerna anser att om flera län är berörda bör länsstyrelserna i dessa län höras. Departementschefen påpekar att det väl är helt naturligt att länsstyrelserna i de berörda områdena håller kontakt med varandra och att det går mycket bra för vederbörande länsstyrelse att, sedan den har hört den andra länsstyrelsen, utse lämplig förvaltare.

Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets förslag i dess utlåtande nr 43.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande har menat att motionärernas önskemål i stor utsträckning kan tillgodoses inom ramen för förslagen i proposition 3* — *Andra kammarens protokoll 1969. Nr 29*

tionen. Jag vill erkänna att en del av dessa förslag kommer att medverka till att frågorna måhända kommer att handläggas bättre ur den enskildes synpunkt än vad som har skett tidigare. Men utgångspunkten för motionärerna och för reservationerna är just den erfarenhet som vi har haft, och denna anses av företrädare för de enskilda intressena där uppe inte vara särskilt god.

Denna fråga har väckt mycket stor uppmärksamhet, bl. a. i Jämtland, och därför tror jag det finns anledning att genom att bifalla de i de olika reservationerna framlagda förslagen om tillläggsbestämmelser ytterligare stärka den enskildes möjligheter att påverka utvecklingen. En av anledningarna till att det varit och fortfarande är svårt för den enskilde att bevaka sina intressen är ju flottningsföreningarnas egendomsliga konstruktion. Det rör sig om en mycket flytande konstruktion, i det att bara de som för tillfället håller på med flottningen är medlemmar av föreningen. Det kan gälla skogsägare som flottar ett år för att sedan göra uppehåll under ett eller flera år. Under denna tid tillhör de alltså inte alls flottningsföreningen och har då mycket svårt att hålla sig à jour med vad som händer och sker i flottningsföreningen liksom även med beslut om slutlig avlysning av flottleden.

Dessa negativa erfarenheter ligger bakom motionärernas och mina förslag. Jag vidhåller yrkandet om bifall till reservationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen

Ändringar i landstingslagen, m. m.

nen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 27 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 28 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III) av herr Hedin; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. E

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av proposition med förslag till ändringar i landstingslagen och till särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun jämte följdmotioner.

I propositionen nr 112 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga förslag till

- 1) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319),
- 2) lag med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun,
- 3) lag om antalet landstingsmän och

valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för valperioden 1971—1973.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås särskild lagstiftning med vissa bestämmelser som avviker från landstingslagen eller kompletterar denna och som avses bli tillämpliga på Stockholms läns landstingskommun efter det samgående mellan denna och Stockholms stad som staden och landstingskommunen nyligen fattat beslut om.

Särreglerna rör i huvudsak landstingskommunens kompetens, antalet landstingsmän, valkretsindelningen och landstingets sammanträden.

Samtidigt föreslås vissa ändringar i landstingslagen med giltighet för alla landstingskommuner. Bl. a. föreslås att bestämmelsen om obligatoriskt landstingsmöte den första måndagen i oktober tas bort.

Särreglerna för Stockholms läns landstingskommun avses träda i kraft så snart Kungl. Maj:t beslutat angående samgåendet. I övrigt avses ändringarna träda i kraft den 1 januari 1970.

Förslaget till lag med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun var i följande delar så lydande.

4 §.

Rätt att väcka förslag vid landstingsmöte tillkommer, utöver dem som anges i 21 § 1 mom. första stycket landstingslagen, kommun inom landstingskommunens område.

I fråga om tid för väckande av förslag vid landstingsmöte, om tryckning av inkomna förslag samt om tid för avlämnande och besvarande av interpellation gäller vad landstinget föreskriver.

7 §.

Utän hinder av 30 § andra stycket landstingslagen får landstinget företaga

Ändringar i landstingslagen, m. m.

ärendet till avgörande, även om det ej blivit berett av särskilt utskott.

11 §.

Besvär över beslut av landstinget eller av förvaltningsutskottet eller annan nämnd får anföras av, utöver medlem av landstingskommunen, kommun inom landstingskommunens område. I fråga om sådana besvär äger 78 § landstingslagen motsvarande tillämpning.

I anledning av propositionen hade väckts följande *motioner*:

1) I: 1052 av herr *Alexanderson* och II: 1216 av herr *Akerlind m. fl.*;

2) I: 1053 av herr förste vice talmanen *Strand m. fl.* och II: 1215 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*;

3) I: 1054 av herr *Werner* och II: 1213 av herr *Hermansson*;

4) I: 1055 av herr *Hübinette m. fl.* och II: 1214 av fru *Mogård m. fl.*;

5) I: 1057 av herr *Manne Olsson m. fl.* och II: 1212 av herr *Gustafsson* i Barkarby *m. fl.*;

6) II: 1210 av herrar *Grebäck* och *Sundman*; samt

7) II: 1211 av herrar *Grebäck* och *Sundman*.

Samtliga nedan redovisade motioner avsåge förslaget till lag med särskilda bestämmelser om Stockholms landstingskommun.

Motionerna I: 1052 och II: 1216 påpekade vissa oklarheter i 9 §.

Motionerna I: 1053 och II: 1215 åsyftade att särbestämmelser skulle införas även om fastställelse av utgifts- och inkomststat.

Motionerna I: 1057 och II: 1212 åsyftade att särbestämmelser icke skulle införas om särskild initiativrätt och besvärsrätt för primärkommunerna och om möjlighet att avstå från dubbel beredning, vilket betydde att 4 § första stycket samt 7 och 11 §§ skulle utgå.

Motionerna II: 1210 och II: 1211 hade

Ändringar i landstingslagen, m. m.

samma syfte som sistnämnda motionspar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. anta det i proposition nr 112 framlagda förslaget till lag om ändring av landstingslagen;

2. med avslag på motionerna I:1054 och II:1213 anta det i proposition nr 112 framlagda förslaget till lag om antalet landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för valperioden 1971—1973;

3. i fråga om det i proposition nr 112 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun

a) med bifall till motionerna I:1057 och II:1212 samt II:1210 i vad de avsåge primärkommuns förslagsrätt anta 4 § med ändringen att första stycket utginge;

b) med avslag på motionerna I:1057 och II:1212 i vad de avsåge dubbelt beredningstvång och på motionen II:1211 anta 7 §;

c) med bifall till motionerna I:1052 och II:1216 anta i utskottets hemställan angiven lydelse av 9 §;

d) med bifall till motionerna I:1057 och II:1212 samt II:1210 i vad de avsåge primärkommuns besvärsmätt besluta att 11 § skulle utgå;

e) förklara motionerna I:1053 och II:1215 besvarade med vad utskottet anfört; samt

f) med avslag på motionerna I:1055 och II:1214 anta förslaget i övriga delar;

4. förklara motionerna I:1057 och II:1212 i vad de avsåge översyn av landstingslagen besvarade med vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1) till punkten 3 a i utskottets hemställan (primärkommuns förslagsrätt) av herrar *Sörenson* och *Richardson* (båda fp), fröken *Lundbeck* (m) samt

herr *Strömberg* (fp), vilka ansett att utskottet under 3 a bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I:1057 och II:1212 samt II:1210 i vad de avsåge primärkommuns förslagsrätt anta 4 § oförändrad;

2) till punkten 3 b i utskottets hemställan (dubbelt beredningstvång) av herrar *Erik Olsson* (s) och *Sveningsson* (m), fru *Thunvall* (s), herrar *Boo* (cp) och *Gustafsson* i Barkarby (s) samt fru *Mogård* (m), vilka ansett att utskottet under 3 b bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1057 och II:1212 i vad de avsåge dubbelt beredningstvång och till motionen II:1211 besluta att 7 § skulle utgå och att följande paragrafer skulle erhålla härav föranledda ändrade nummer;

3) till punkten 3 d i utskottets hemställan (primärkommuns besvärsmätt) av herrar *Sörenson* och *Richardson* (båda fp), fröken *Lundbeck* (m), fru *Anér* (fp) samt herr *Strömberg* (fp), vilka ansett att utskottet under 3 d bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I:1057 och II:1212 samt II:1210 i vad de avsåge primärkommuns besvärsmätt anta 11 §;

4) till punkten 3 e i utskottets hemställan (fastställelse av stat) av herrar *Sörenson* och *Richardson* (båda fp), fröken *Lundbeck* (m) samt herr *Strömberg* (fp), vilka ansett att utskottet under 3 e bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1053 och II:1215 besluta

att efter övriga paragrafer i lagen, med det nummer som följde av riksdagens beslut i övrigt beträffande lagen, intoges en paragraf med följande lydelse:

»Landstinget tager upp styrelsens statförslag till granskning och fastställelse vid sammanträde senast den 15 november. Valår sker granskningen och

fastställelsen genom det nyvalda landstinget.»

och att i övergångsbestämmelserna tillfogades en punkt av följande lydelse:

»4. Det under år 1970 valda landstinget skall senast den 15 november 1970 granska och fastställa utgifts- och inkomststat för år 1971.»

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fru *Mogård* (m).

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Bakgrunden till de förslag till ändringar i landstingslagen och till särskilda bestämmelser för Stockholms läns landstingskommun som framlagts av regeringen är väl känd av kammarens ledamöter, och jag skall därför inte närmare ingå på den. Det är som alla vet det förestående samgåendet mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting som varit orsaken till att förslagen nu lagts fram.

Utskottet har i stort sett inte gjort några erinringar mot förslagen. Endast beträffande ett par detaljbestämmelser har utskottet gjort en annan bedömning än departementschefen; jag återkommer till den saken litet längre fram. Huvudfrågan är om det behövs en särlagstiftning för Stockholms läns landsting, som man sagt kommer att få uppgifter som andra landsting inte har. Orsaken till detta förhållande torde vara den urbanisering som försiggår i stockholmsområdet. Jag vågar emellertid hävda att det är en utveckling som är på gång även i andra delar av landet. Sålunda pågår för närvarande förhandlingar mellan Malmö stad och Malmöhus läns landsting om ett samgående. Urbaniseringen i den s. k. öresundsregionen är nämligen inte mindre än den som pågår i stockholmsområdet. Man bör i blickpunkten ha det förhållandet att miljonstaden Köpenhamn ligger alldeles inpå Malmö stads knutar, och plane-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

ringsfrågorna för Malmö stad och Malmöhus läns landsting kan självfallet inte handläggas utan kontakter med Köpenhamn och utan beaktande av förhållandena där. Jag tänker här t. ex. på kommunikations- och kraftförsörjningsfrågorna samt på vattenförsörjningen och vattenreningen m. m. Man skulle kunna räkna upp en rad exempel som visar att ett samgående mellan Malmö stad och Malmöhus läns landsting i så fall har samma behov av en särlagstiftning som stockholmsområdet.

Enligt min mening bör emellertid inte dessa frågor lösas genom en särlagstiftning för de olika landstingen utan inom ramen för landstingslagen. Det har också gjorts framställningar om en översyn av den lagen, främst då av kompetensreglerna men även i andra avseenden. Utskottet skriver på den punkten följande: »Utskottet vill emellertid erinra om att dessa frågor redan aktualiserats dels inom kommunalrättskommittén, som enligt tilläggsdirektiv överser den kommunala kompetensen, dels genom länsdemokratiutredningens principbetänkande, som för närvarande är föremål för remissbehandling, dels genom riksdagens framställning till regeringen förra året om översyn av den kommunala demokratin. En sådan översyn, som motionärerna åsyftar, bör alltså kunna komma till stånd utan något nytt initiativ av riksdagen.»

Det är en uppfattning som helt delas av utskottet.

Utskottet har stannat för propositionens förslag till kompetensregler. Man anser att förslaget kan godtagas och avstyrker därför de väckta motionerna om en annan gränsdragning mellan landstingskommunernas och primärkommunernas kompetens, en fråga som nära sammanhänger med denna.

Departementschefen har föreslagit en speciell lagregel på denna punkt där det heter att landstingskommunen utöver tidigare kompetens får befogenhet att handha angelägenheter som nu ankom-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

mer på primärkommunerna, »om det är påkallat med hänsyn till betydande behov av samverkan mellan kommunerna inom nämnda del av området». En sådan befogenhet hade jag personligen gärna velat ha för alla landsting, men jag skall inte ta upp denna fråga nu.

Herr talman! Jag förmodar att vi framdeles kommer att få anledning att återkomma till denna fråga i riksdagsarbetet. Den stora frågan är emellertid, som jag ser det, om det behövs en speciallag eller inte. Departementschefen har stannat för en begränsad sådan lag, och med hänsyn till det föreliggande läget har utskottet funnit övertygande skäl för en sådan speciallag för stockholmsområdet. Förslaget härtill har utarbetats i nära samarbete med kommunalrättskommittén och den av Stockholms stad och Stockholms läns landsting tillsatta storlandstingskommittén, och dessa kommittéer har i remissyttrandet i huvudsak tillstyrkt förslaget.

Jag skall härefter, herr talman, övergå till att något beröra detaljbestämmelserna, om vilka det väckts en rad motioner med yrkanden i olika riktningar. Jag kommer inte att gå in på dem alla och kommer inte heller att redogöra för dem. Om det uppstår behov härav, får vi återkomma i den följande debatten med en sådan redovisning. Jag vill emellertid slå fast att det i huvudlinjerna råder enighet inom utskottet. Men inte heller i fråga om detaljerna är meningssmottagningarna så stora som de kan synas vara att döma av antalet reservationer. I vissa fall vågar jag säga att det faktiskt är fråga om en strid om påvens skägg. När det gäller antalet landstingsmän råder det enighet inom utskottet om ett tillstyrkande av det av departementschefen framlagda förslaget om 149 mandat, fördelade på så sätt att minst sju landstingsmän väljes inom varje valkrets. Det föreligger en motion om ett ökat antal mandat, vilken avstyrks av utskottet. Det av departe-

mentschefen framlagda förslaget har tillstyrkts av alla remissinstanser.

I samband med kompetensfrågan kommer man också in på primärkommunernas rätt att hos landstinget väcka förslag och att anföra besvär över inom landstinget fattade beslut. Departementschefen framför förslag om införande av sådan rätt, vilket på sitt sätt är en principiell nyhet. Utskottet har den meningen att någon särregel icke bör införas om så inte är direkt motiverat av de speciella förhållandena. Så kan ju inte heller sägas vara fallet vid en bedömning av frågan. Vi anser inom utskottet att detta spörsmål bör prövas i ett vidare sammanhang. Vi tar inte ställning till huruvida en sådan kompetensregel skall införas. Utskottet vill inte gå in på någon närmare sakprövning härav. Vi har emellertid den mycket bestämda meningen att en sådan regel, om den skall införas, inte bara bör gälla Stockholms läns landsting.

När det gäller besvärsmöjligheterna vill jag erinra om att det i den tidigare landstingslagen, som avskaffades när den nu gällande landstingslagen infördes, fanns en regel om kommunernas besvärsmöjligheter. Denna bestämmelse har alltså avskaffats, och vi kan inte inse att det är nödvändigt att nu införa en särregel av samma innebörd för Stockholms läns landsting.

Samma ställning tar utskottet till frågan om det nyvalda eller det gamla landstinget skall besluta under ett valår. Vi anser inte heller i detta avseende att det finns behov av en särregel för Stockholms läns landsting, utan sådana regler bör, om de införs, givetvis avse alla landsting.

Jag vill påpeka att frågan om tidpunkten för val av landstingsmän övervägs av grundlagberedningen. På denna punkt ansluter sig utskottet till departementschefens bedömning att frågan inte skall tas upp till prövning nu utan i ett annat, större sammanhang. Men ut-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

skottet gör ett uttalande som det finns anledning att fästa uppmärksamheten på, nämligen att nyval bör få genomslag så snart som möjligt.

Slutligen vill jag säga några ord om den fråga som kanske vållat mest debatt, nämligen departementschefens förslag om att avskaffa det dubbla beredningstvånget. Jag vill understryka att det är fråga om att avskaffa ett *tvång* om dubbla beredningar och inte — som kanske några av kammarens ledamöter uppfattat saken — fråga om att avskaffa *möjligheten* till dubbla beredningar. Kommunikationsministern anser att landstinget självt bör få avgöra om dubbel beredning skall ske eller ej. Meningsmotsättningarna i den debatt som möjligen uppstår kommer egentligen inte att gälla sakfrågan utan fastmer vad som skall stå i lagen på denna punkt. Landstingen bör enligt utskottsmajoritetens mening själva få bestämma över sin arbetsordning och sin beredning av ärendena. Jag finner detta vara ett rimligt ställningstagande. Personligen anser jag att riksdagen när det gäller kommunallag och landstingslag inte bör binda dessa församlingars arbetsordning alltför hårt, utan de bör själva få ta ställning till saken.

I detta sammanhang skulle vi naturligtvis lätt kunna komma in på en debatt om vad vi lägger in i begreppet kommunal demokrati. Men jag skall inte nu närmare gå in på den frågan. Jag vill emellertid erinra om att vi för någon vecka sedan diskuterade en fråga som har anknytning till det ärende vi nu debatterar, nämligen frågan om sammanläggning av storkommunerna. Vid det tillfället ansåg vissa talare att kommunerna själva helt skulle få avgöra när sammanläggning skulle ske o. s. v. Men jag skall, som sagt, inte gå in på den saken.

Jag vill slå fast att det vi nu diskuterar är en detalj. Under utskottsbehandlingen har jag också funnit att det inte

föreligger några större meningsmotsättningar på denna punkt. Första kammaren anslöt sig ju också vid sin behandling av frågan med överväldigande majoritet till utskottets förslag, som överensstämmer med departementschefens proposition.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt och vad som anförts i utlåtandet yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Av de tre lagförslag som är föremål för överläggning under denna punkt på dagordningen avser jag bara att kommentera förslaget till lag med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun. Den kommentaren berör för övrigt bara vissa delar av lagförslaget. Dessförinnan vill jag emellertid bara göra några reflexioner om det nya stockholmslandstinget.

Man kan se det nya tinget som ett ytterligare led i integrationssträvandena på den kommunala förvaltningens område i stockholmsregionen — och som ett nödvändigt led. Det finns de som tycker att hela denna process har gått för långsamt, och från rent sakliga synpunkter är detta kanske riktigt. Man kan nästan aldrig i sådana här sammanhang bortse från att det finns en viss tvekan och osäkerhet inför det nya hos dem som skall fatta besluten, vilket medverkar till fördröjningar. Man kan tycka bra eller illa om dessa fördröjande faktorer, men man gör klokt i att räkna med dem. Det torde emellertid vara svårt att hävda att det skulle ha gått för fort med integrationsprocessen inom kommunalförvaltningen i stockholmstrakten, i varje fall om man ser den i relation till den näringsgeografiska och bebyggelsemässiga utvecklingen. Att däremot, som det ibland görs, frånkänna kommunalmännen i stockholmsområdet allt intresse för

Ändringar i landstingslagen, m. m.

samarbete är litet orätt. En aldrig så kort översikt över samarbetsformerna under de senaste 25 åren ger i stället en bild av stor variationsrikedom. Här fanns t. ex. åren 1942—1946 kommunala förhandlingsnämnden i Stockholms län. Denna bestod av ett antal förortskommuner som gemensamt handlade förhandlings- och lönefrågor som arbetsgivarorganisation. Den ersattes 1946 av Stockholms förorters samarbetsnämnd som utreder och behandlar frågor om bl. a. vattenförsörjning och avlopp.

År 1951 bildade man Stockholmstraktens regionplaneförbund, i vilket Stockholms stad och en rad länskommuner ingick, och i anslutning till det första aktionsprogrammet för bostadsförsörjningen 1957 bildade man 1958 Storstockholms planeringsnämnd, som också består av Stockholms stad och en rad kranskommuner, för att främja stockholmssområdets utbyggnad.

Beträffande sjukvården kom samarbetet mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting i gång i mitten på 1950-talet, och på det området arbetar nu Storstockholms sjukvårdsberedning. För den kollektiva trafiken bildade man 1965 Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor, eller KSL som det brukar kallas. Där är staden och landstingen med. Då hade emellertid dåvarande finansborgarrådet i Stockholm Hjalmar Mehr i ett ståtall 1963 tagit upp frågan om det s. k. storlandstinget som ett organ för samverkan. Han lanserade alltså detta i stället för förslaget om regionkommuner som varit uppe i 1944 års kommitté för kommunal samverkan och vunnit majoritet. Storlandstingstanken hade där kommit i minoritet och framförts reservationsvis.

Efter herr Mehrs ståtall bildade man alltså storlandstingskommittén i Stockholm 1964 som blev ett utredningsorgan. Förutom dessa organ kan man, om man så vill, räkna upp en lång rad

kommunalförbund, kommittéer och stiftelser, inte minst en lång rad avtal mellan kommunerna i olika frågor. Även om denna uppräknings inte är fullständig, kan man säga att den ger en bild av mångfald och variationsrikedom i samarbetsformerna i storstockholmsstrakten.

Jag tror att det varit värdefullt att detta samarbete har fått ta sig olika vägar och finna olika former men jag tror också att det nu är nödvändigt att man får en mera bestämd organisatorisk ram för samarbetet. Den omfördelning av arbetsuppgifter som pågått mellan olika kommunala organ i storstockholmsområdet fortsätter, och detta beslut kommer inte att bli den sista omfördelningen av arbetsuppgifter. Jag tror att det i framtiden blir nödvändigt att i en snabbare takt beakta behovet av omfördelning av arbetsuppgifter i storstadsregionerna.

På vilket sätt lagstiftningen sedan skall relateras till dessa omfördelningar blir väl, antar jag, föremål för delade meningar. Vad nu gäller den aktuella problematiken i stockholmssområdet delar jag i princip departementschefens ståndpunkt att man bara skall ha sådana särregler som är motiverade av den särskilda inriktningen och omfattningen av Stockholms läns landstingskommun. Jag kan därför också dela utskottets talesmans uppfattning, när han säger att det inte är något speciellt med stockholmssområdet som skulle motivera särdrag i någon större utsträckning.

I praktiken blir det sedan alltid en fråga om hur man tolkar ordet motiverade. På några punkter har jag för min del kommit till en annan avvägning av behovet av särdragstiftning än som redovisas i propositionen. Efter konstitutionsutskottets behandling av propositionen och följdmotioner kan jag säga, att jag för min del i detta inlägg bara skall ta upp ett delproblem, nämligen den s. k. dubbla beredningen.

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Innan jag går in på denna vill jag säga, att propositionen enligt min mening rent allmänt innebär en klar förbättring gentemot utredningsmannens ursprungliga förslag.

Vad den dubbla beredningen beträffar finner man att Stockholms stad och storlandstingskommittén är för dess avskaffande, medan länsstyrelsen i Stockholms län, länets landsting och Svenska landstingsförbundet vill bibehålla den. I propositionen föreslås att det dubbla beredningsförfarandet görs beroende av landstingets eget beslut.

Det är huvudsakligen två skäl som har anförts för ståndpunkten att den dubbla beredningen skall avskaffas. Det ena är att sammanträdena väntas förekomma allt tätare, det andra är tillkomsten av en väl utbyggd nämndorganisation. En högre sammanträdesfrekvens — som det med stor sannolikhet blir — är emellertid i sig själv inget skäl för att avskaffa den dubbla beredningen. Självfallet är det inte frekvensen av utan sättet på vilket sammanträdena ordnas, som är relevant när man skall diskutera ledamöternas reella möjligheter att ta del i landstingets arbete och påverka beslutsprocessen. Sammanträdesfrekvensen finner jag följaktligen i hög grad irrelevant i detta avseende.

Det andra motivet är alltså den väl utbyggda nämndorganisationen, men vi vet inte hur den skall se ut. Några beslut har ännu inte fattats på den punkten. Därför förefaller det litet malplacerat att nu åberopa den som ett skäl. Om man bortser från detta kan man naturligtvis alltid rent teoretiskt tänka sig en nämndorganisation och något slags princip för tillsättning av ledamöter i denna som gör det möjligt att uppnå en jämn fördelning, liknande den som brukar förekomma i landstingsutskotten. Varje ledamot skulle i så fall ha något betydande uppdrag och på det sättet kunna verka aktivt i tinget.

I praktiken får man emellertid med stor sannolikhet inte en så jämn för-

delning, utan det blir en tendens till hopning av uppdragen. I fråga om ett så stort landsting som stockholmstinget avses att bli med 149 ledamöter finns det väl två orsaker till att fördelningen inte blir särskilt jämn. Dels kan man knappast ordna så många facknämnder med någorlunda betydande arbetsuppgifter att alla ledamöter kan beredas plats, dels får man räkna med den vanliga tendensen till koncentration av uppdragen, vilken ur andra synpunkter än de vi här diskuterar ibland kan vara önskvärd. Jag ser därför den obligatoriska dubbla beredningen som ett slags garanti för att de många landstingsledamöterna får en chans att verka aktivt och kunna påverka besluten i landstinget på ett bättre sätt. Denna garanti skall man inte ta bort förrän man för det första vet hur den nya nämndorganisationen skall se ut — det vet man som sagt inte ännu — och för det andra har prövat i vad mån den stora gruppen landstingsledamöter har möjlighet att aktivt verka i en nämndorganisation. Utredningsmannen målar en ljus bild av detta problem, men det återstår att se hur det går i verkligheten.

Av vad jag anført framgår att jag inte alls betraktar den dubbla beredningen som någonting heligt och oersättligt; den får naturligtvis som allting annat med tiden omprövas. Men att avskaffa den nu, innan man vet vad som kommer i stället och enbart med allmänna hänvisningar till att man har en väl utbyggd nämndorganisation, är en tanke som jag inte kan biträda. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 2 under punkten 3 b i utskottets hemställan och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Leväen-Eliasson* samt herrar *Nyström*, *Andersson* i Södertälje och *Nordberg* (samtliga s).

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! De kommunala samord-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

ningsfrågorna i Storstockholm har varit aktuella i många år. Den lösning som nu föreslås är resultatet av en lång utveckling. Befolkningsökningen har varit kraftig och fortsätter att stiga samtidigt som den kommunala verksamheten har ökat och intensifierats. De särskilda problem som förorsakas av hopklumpningen av människor till huvudstadsregionen har gjort att kraven på en lösning av samordningsproblemen vuxit samtidigt som förutsättningarna snabbt har ändrats.

En väsentlig fråga för skapandet av det nya landstinget, det s. k. storlandstinget, gäller författningen. Den tillkallade sakkunnige har föreslagit en särskild författning. Utredningsarbetet har bedrivits i nära samarbete med kommunalrättskommittén och den av Stockholms stad och Stockholms läns landsting gemensamt utsedda storlandstingskommittén. En särskild lag skulle ha givit de många förtroende- och tjänstemännen tillfälle att i större utsträckning få en överskådlig bild av den författning som de skall tillämpa. Med en fristående lag hade storlandstinget också fått möjligheter att i frågor som inte har principiell räckvidd välja de lösningar som väntas ge de bästa resultaten.

Det är beklagligt att statsrådet inte har ansett sig kunna följa utredningsmannens förslag om en särskild författning. Genom de målmedvetna och energiska insatser som under hård tidspress har gjorts de senaste åren av dem som varit engagerade i det omfattande utrednings- och planeringsarbetet har förutsättningar skapats för att även med den nu föreslagna författningen få det nya landstinget att börja fungera 1971. Som ärendet nu ligger till kommer jag dock att i huvudsak stödja propositionen. Jag kan också instämma i vad herr Adamsson sade om att meningsmot-sättningarna har varit relativt små.

I de föreslagna lagarna finns bestämmelser som blivit föremål för diskus-

sion i utskottet och föranlett reservationer. Det rör sig om förslag som knappast har någon principiell betydelse, då landstinget kommer att få arbeta under förhållanden som i många och, enligt mitt bedömande, väsentliga avseenden skiljer sig från de förhållanden som råder i andra landsting. Det synes mig därför vara en rimlig begäran att riksdagen skall ta hänsyn till vad regionens förtroendevalda har uttalat som önskemål i fråga om det sätt varpå det praktiska arbetet i det nya landstinget skall bedrivas.

Det nya landstinget har vuxit fram ur mycket gamla tankar och idéer som gällt hur man bättre än nu skall kunna lösa besvärliga problem för regionens invånare; förutsättningen har inte varit att framför allt skapa en kommunbildning som passar in i gällande författning.

I en motion som har förste vice talmannen i första kammaren herr Strand som första namn och som skrivits under av en lång rad företrädare för de stora partierna yrkas att särskilda bestämmelser skall införas för Stockholms läns landstingskommun så att statförslaget får fastställas senast den 15 november; under valår skall statförslaget enligt motionen granskas och fastställas av det nyvalda landstinget.

Dessa förslag överensstämmer helt med dem som framställts av den särskilde utredningsmannen och har alltså varit föremål för prövning. Statarbetet i Stockholms läns landstingskommun blir omständligt och tidskrävande. Uppgifterna blir större och fler än hos andra landsting. En tidsförskjutning är möjlig genom att man får ett kontinuerligt verksamt landsting. Det är från allmänna politiska synpunkter önskvärt att en nyvald församling får träda till så snart som möjligt. Detta förfaringsätt finns redan i Stockholms stad, och kommunalrättskommittén arbetar med detta problem. I det läget kan det inte inge betänkligheter att genomföra

Ändringar i landstingslagen, m. m.

en begränsad specialreglering för Stockholms läns landsting.

Förslaget om initiativ- och besvärsmått för primärkommun har framlagts av utredningsmannen, och detta förslag har sedan följts av departementschefen. Utskottets majoritet har här gått emot propositionen.

Storlandstingskommunen utgör ett gemensamt utvecklingsområde där lokala och regionala organ kommer att svara för olika delar av ett samhällsbyggande, som måste samordnas i tid, rum och dimension. Här uppkommer speciella krav på samordning och samband. Den föreslagna initiativrätten bör ses som ett medel — och ett mycket viktigt sådant — i samarbetet mellan primärkommunerna och landstingskommunen. Initiativrätten ger också möjlighet till en breddning av debatten i regionala angelägenheter. I anslutning till förslag om framställningar till landstinget kan primärkommunernas fullmäktige överlägga i frågor, som ankommer på landstinget men som är av betydelse för de lokala förhållandena och för utvecklingen inom kommunen.

En besvärsmått för primärkommunerna ger ökad precision åt kompetensbestämmelsen när det gäller förhållandet mellan landstingskommunen och primärkommunen. Själva besvärprocessen torde vinna på att primärkommunen kan stå som part. Primärkommunerna har då goda möjligheter att medverka till att utredning och argumentering blir allsidig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Diskussionen om det s. k. storlandstinget för Stockholms stad och län har varit lång och intensiv. Det har rått stor osäkerhet, särskilt på den primärkommunala sidan, om vad ett sådant storlandsting skulle innebära: början till en enhetskommun — en särskild sorts kommunbildning vid sidan

av de existerande landstings- och primärkommunerna — eller ett vanligt landsting med vissa ytterligare befogenheter.

Den av departementschefen tillkallade sakkunnige stannade för att storlandstinget borde betraktas som en från andra landstingskommuner artskild kommun och föreslog i konsekvens därmed att en särskild författning borde gälla för storlandstingskommunen. Departementschefen däremot har i proposition 112 inte velat se någon principiell skillnad mellan Stockholms läns landsting och övriga landsting. Däremot har han kanske velat se det förra som ett landsting som ligger före i utvecklingen, en utveckling som kan förutses också för andra landsting. Departementschefen avvisar därför en rad förslag till särbestämmelser och anser att Stockholms läns landsting i stort skall följa landstingslagens bestämmelser. Endast de särskilda förhållanden som råder i Stockholms län motiverar att kompletterande särregler meddelas.

Mot bakgrunden av att landstingens ställning i förhållande till primärkommunerna och till staten är föremål för överväganden i länsdemokratiutredningen och i kommunalrättskommittén och att beslut i en eller annan riktning kan komma att fattas inom en relativt kort tid, tycker jag — i motsats till herr Strömberg och i likhet med herr Adamsson — att detta är en klok bedömning.

I konsekvens med en sådan bedömning vore det då angeläget att klart avgränsa den utökade kompetens som skall tilläggas Stockholms läns landsting. Landstingslagens 4 § anger genom en exemplifiering arten och beskaffenheten av de angelägenheter som landstingskommunerna får handha. Denna paragraf, som medger en ganska stor rörelsefrihet, gäller också Stockholms läns landsting. I 1 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landsting borde därför endast ha tagits upp de ytterligare befo-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

genheter som enligt överenskommelse mellan staden och landstinget bör ombesörjas av det nya landstinget, nämligen regionplanering, samordning av och stöd åt kommunernas bostadsbyggande, planering av vattenförsörjning och avloppssystem, kollektiv trafik samt planering av skolväsendet ovanför grundskolan.

Departementschefen har i stället föreslagit en lydelse av kompetensparagrafen i den särskilda lagen, som ger betydande frihet åt Stockholms läns landsting att utvidga sina befogenheter. Landstingskommunen får, enligt 1 § som herr Adamsson redan citerat, handha angelägenhet som avser del av landstingskommunens område och som ankommer på kommunerna, om det är påkallat med hänsyn till betydande behov av samverkan mellan kommunerna inom nämnda del av området.

Kärnpunkten är: Vem avgör när detta betydande behov av samverkan uppstår? Faktum är att landstinget självt har i sin makt att avgöra vilka nya arbetsuppgifter det vill upptaga. Såvitt jag kan förstå kan paragrafen i denna utformning bli upphov till kompetenskonflikter och inverka menligt på den primärkommunala planeringen, som i många avseenden måste präglas av osäkerhet i denna situation. Departementschefen förutsätter visserligen att samråd med primärkommunerna kommer att äga rum. Gäller detta männe även de kommuner som ligger utanför den del av området, där betydande behov av samverkan uppstått? En planering för en del av landstingsområdet kan innebära en — relativ eller absolut — försämring för en annan del av området. Det är förmodligen riktigt att förutsätta ett samråd. På alla andra områden har man dock ansett det säkrast att utforma sådana bestämmelser att man inte behöver förmoda eller förutsätta något därutöver. Bäst hade som sagt varit att klart avgränsa kompetensen och att ändring eller utvidgning av den hade fått ske

som vid varje annan lagändring. Det har inte, enligt min mening, gjorts troligt att så stor brådska skulle kunna tänkas att ett sådant förfarande inte kunde tillgripas.

Stockholms stad och Stockholms läns landsting har kommit överens om att det nya landstinget inte skall vara en färdig produkt utan uttrycka en utvecklingslinje. Det vore dock enligt min mening äventyrligt att utan styrning låta utvecklingen ha sin gång. Som jag tidigare nämnt har vi flera utredningar som överväger hur de demokratiska institutionerna skall fungera i framtiden. Med den utformning som 1 § fått är utvecklingen inte under kontroll; det finns en visserligen liten men dock risk för en utveckling som senare måste korrigeras.

Departementschefen har, tydligen i medvetande om att den föreslagna kompetensparagrafen ändock skulle kunna innebära ett okontrollerat intrång i den primärkommunala kompetensen, föreslagit att kommunerna skulle ges befogenhet dels att väcka förslag till landstinget, dels att anföra besvär över landstingskommuns beslut. Utskottet har emellertid, i konsekvens med grundprincipen i propositionens förslag att endast sådana särregler skall införas som är direkt motiverade av de speciella förhållandena i Stockholms läns landsting, avvisat dessa förslag. Utskottsmajoriteten har däremot inte, vilket borde ha varit en naturlig följd av detta beslut, anslutit sig till det i motion II:1214 framförda yrkandet att kompetensregeln skulle skärpas. Då majoritetens ställningstagande mot detta yrkande var överväldigande har jag stannat för att i ett särskilt yttrande tillkännage motionens och därmed mina egna synpunkter. Jag uttrycker härmed en förhoppning att departementschefen med uppmärksamhet följer utvecklingen och söker avvärja onödigt intrång i primärkommunal kompetens.

Av redan anförda skäl — endast tving-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

ande nödvändighet bör motivera särbestämmelser — bör det dubbla beredningstvånget bibehållas. Den av herr Adamsson åberopade önskvärdheten av frihet för landstingen att själva avgöra sina verksamhetsformer torde böra gälla samtliga landsting. Att det nya landstinget kommer att sammanträda oftare och att nämndorganisationen kommer att byggas ut innebär inte, vilket är det väsentliga, att demokratin kan rationaliseras bort. Statsrådet Palme har nyligen i en debatt hävdat att demokrati är jobbigt. Så förhåller det sig verkligen, och att minska landstingsledamöternas i Stockholms län möjlighet att bli ordentligt insatta i landstingsarbete under hänvisning till att det skulle bli för jobbigt utan att anvisa andra lika effektiva möjligheter är inte framsynt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation 2.

Att det nyvalda landstinget skulle få fastställa staten är i och för sig önskvärt, men en bestämmelse av den innebörden bör inte avse endast Stockholms läns landsting. En sådan bestämmelse bör alltså anstå tills frågan kan lösas för samtliga landstingskommuner. I denna fråga ansluter jag mig alltså till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Åkerlind* (m).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det har uppstått en betydande enighet i denna fråga, som från början var starkt kontroversiell. Reservationerna avser detaljer, och herr talmannen måste väl hålla med mig om att en stilla eftermiddagsfrid har lägrat sig över kammaren när denna fråga behandlas, som en gång utlöst så många stormar.

För min del finner jag det tillfredsställande att man kan genomföra en så stor reform med så små medel. Jag vill gratulera departementschefen till att ha lyckats med detta. Tack vare det finns

det möjlighet att göra mycket få ingrepp i nuvarande landstingslag och införa en särslagstiftning med mycket få paragrafer.

Det finns så mycket större anledning att gå denna väg som vi står inför en revision av landstingslagen. Det har gjort att jag försökt bidra till att man vid utskottsbehandlingen funnit en linje som skulle innebära så få ändringar och så få särbestämmelser som möjligt.

Herr Strömberg hänvisade till de önskemål som fanns inom storlandstinget. Ja, lyssnade man först till herr Gustafsson i Barkarby, sedan till herr Strömberg och därefter till fru Mogård, förstår man att det inte är lätt att tillgodose samtliga önskemål — de går ju stick i stäv mot varandra. Detta har gjort att vi inte har kunnat tillgodose alla de önskemål som förts fram av riksdagsledamöter från det område som berörs av beslutet om storlandsting.

Vi har inte velat godta bestämmelsen om primärkommunernas reservations- och besvärsmått. Det är en mycket liten fråga, men det finns skäl för och emot som bör prövas vid en blivande revision av landstingslagen. Det är inte bara Stockholm som är ett utvecklingsområde, och de skäl som kan anföras här kan åberopas även på andra håll. Låt oss, när det också kan anföras starka motstånd, pröva dessa frågor i ett sammanhang!

Vad gäller det dubbla beredningstvånget kan det förefalla inkonsekvent att vi har godtagit frihet för storlandstinget att självt besluta, men jag vill slå fast att det inte betyder att det dubbla beredningstvånget avskaffas. Vi vill bara visa dem som sitter i storlandstinget förtroendet att själva avgöra den saken. Håller herr Gustafsson inför storlandstinget det anförande som han höll från denna talarstol och vinner han samma stöd som han gjorde här, lär utgången bli den som herr Gustafsson önskar, men varför skall vi här i kammaren bestämma detta?

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Fru Mogård använde här en formulering som väl var litet onödigt tillspetsad då hon talade om att man inte skall rationalisera bort demokratin. Nej, självfallet inte, men i primärkommunerna, där vi ändå tillämpar ett demokratiskt system, har vi inte det dubbla beredningstvånget, och jag fattade det inte som ett nederlag för demokratin när vi fann att det inte behövdes ett beredningsutskott genom vilket budgeten passerar sedan den behandlats i kommunens styrelse.

Nu ger vi Stockholms län frihet. Det kan tillämpa dubbel beredning i alla eller i vissa frågor, och det kan underlätta att tillämpa den dubbla beredningen i alla frågor eller i vissa frågor. Vi skapar här en frihet som jag tror är riktig med hänsyn till det arbete som måste bedrivas inom detta landsting.

Den mest kontroversiella punkten har väl varit fastställandet av budgeten. Vad först beträffar tidpunkten önskar man att den skall vara fastställd till den 15 november. Enligt den ändring som ett enhälligt utskott tillstyrker kommer sista dagen att bli den 31 oktober. Den skillnaden är inte av någon större betydelse, men det kan för primärkommunerna spela en viss roll att det blir någon samordning, så att inte en primärkommun först fattar sitt beslut och att landstinget kommer efter.

Den avgörande frågan i detta sammanhang är emellertid om det nya landstinget eller det gamla skall fatta beslutet. Jag har starka sympatier för tanken att det inte bör finnas några eftersläpande majoriteter. Jag gör mig inte skyldig till något otillbörligt avslöjande om jag säger att vi inom grundlagberedningen arbetar på att få bort sådana eftersläpningar ur det politiska livet, men då måste man nog gå en annan väg än den som reservanterna har anbefallt.

Enligt deras mening skall det, enkelt uttryckt, finnas två landsting. Det gamla lever kvar när det nya träder in och fastställer budgeten. Skulle vi sedan få

en proposition — som antagligen kommer att bifallas — om att man skall välja ordförande, styrelser och nämnder på decembersammanträdet, kommer man i en egendomlig situation. Vem skall tjänstgöra som ordförande vid det landstingssammanträde där budgeten fastställs? Står det i lagen att ordförande skall väljas i december, måste vi införa en särslagstiftning även på den punkten. I det förslag till lagtext som ligger framför oss återfinns inga bestämmelser om detta. Man kommer alltså i en besvärlig situation om den nya lagen antas.

Men vad kan man åstadkomma reellt om det nya landstinget får fatta beslutet? Beredningen har gjorts av de gamla organen. Det går inte att välja ett nytt förvaltningsutskott som kan bearbeta förslagen från direktioner och nämnder inom landstingsområdet. I stället får ett landstingsmöte direkt försöka genomföra denna omarbetning. Skulle man inte heller här ha det dubbla beredningstvånget, kunde det rent av hända att det vid detta landstingsmöte inte funnes utskott och att landstingsmännen direkt finge bedöma, om budgeten skulle ändras. Den nya majoritet som man förutsätter skall finnas får i så fall inte göra någon samlad budgetberedning.

I stället bör vi söka oss fram till en sådan ordning att man får ett nytt förvaltningsutskott som fungerar mellan valet och fastställandet av budgeten. Det innebär att man först skall ha ett sammanträde då man väljer presidium och förvaltningsutskott, och därefter får detta förvaltningsutskott arbeta med inkomna petita. På så sätt blir det meningsfyllt att ett nytt landsting fastställer budgeten.

Denna synpunkt får vi väl återkomma till. Med den ordning vi nu har går det inte att genomföra detta, och därmed faller den tanke, hur välment den än är, som man har fört fram om att det nya landstinget skall fastställa budgeten.

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Får jag till sist, herr talman, bemöta en synpunkt som fru Mogård anförde. Hon undrade om det var sådan brådska att man inte kunde skriva en ny kompetensparagraf eller möjligen avvakta revisionen av landstingslagen för att få en ny kompetensparagraf. Ja, jag har upplevt reaktionerna både hos Stockholms stad och hos Stockholms län så, att man var mycket angelägen om att få denna reform genomförd. Man var rent av så angelägen om att den skulle behandlas vid vårriksdagen och inte skjutas till hösten, att man ville att den skulle pressas in under någon av de sista dagarna. Herr Gustafsson i Barkarby verkade också otålig över den tid det tagit att få denna reform genomförd.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru **MOGÅRD** (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan talar i utomordentligt välvillig ton om att man inte kan tillmötesgå olika önskemål. Jag har, även om jag är ganska ny här i kammaren, uppfattat utskottsbehandlingen annorlunda. Jag har inte sett den som någon sorts julklapsutdelning, där man försöker tillmötesgå olika personliga önskemål. Vi gör alla olika bedömningar. Jag gör inte anspråk på någon särskild välvilja mot mig personligen. Men jag vill ändå tala om att jag inte är ensam om den uppfattning jag har förfäktat i det särskilda yttrandet. Länsstyrelsen och en rad kommuner har haft samma uppfattning.

När det sedan gäller att »rationalisera bort demokratin» är det väl otvivelaktigt så, att man rationaliserar bort ett element av demokratin, om man slopar det dubbla beredningstvånget. Jämförelsen med primärkommunerna kan ju också vändas. Det är kanske så — jag skulle vilja hävda det — att primärkommunerna i dag behöver tillskott av demokrati.

Vidare vill jag säga att herr Johans-

son har missuppfattat mig, när han tolkar mitt yttrande om brådska på så sätt att man inte skulle ha tid att skriva en ny kompetensparagraf. Jag sade att vid en mera skärpt kompetensskrivning har man kanske kunnat hävda att det skulle vara så bråttom att utvidga befogenheterna ytterligare, att man därför redan från början ville ge kompetensen ganska vida gränser. Jag vägrar att inse att det så plötsligt skulle uppkomma ett behov av att utvidga befogenheterna, att man inte kan gå den vanliga väg man brukar använda vid lagändring.

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig helt kort begränsa mig till två saker. Denna fråga har uppenbarligen inte kommit så »plötsligt». Det har länge funnits krav på ett utvidgande av kompetensen för landstinget, och man har nu funnit en form för detta, som såvitt jag förstår tillfredsställer dem som skall bilda det nya landstinget. Sedan får vi vid den allmänna revisionen av landstingslagen se vilka ytterligare ändringar som behöver genomföras.

När jag talade om önskemål, avsåg jag inte personliga önskemål, utan det var ett yttrande av herr Strömberg som jag tog fasta på. Han talade om önskemålet från dem som skulle bilda det nya landstinget, och det är klart, fru Mogård, att man är lyhörd för dem som närmast är berörda. Men när önskemålen går isär, är det så svårt att tillgodose dem.

Herr **STRÖMBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju roligt att höra att det finns lyhördhet i detta hus för stockholmsönskemål. Det är en stilla eftermiddagsfrid här. Vad den beror på vet jag inte, men en hel del ligger väl i herr Johanssons i Trollhättan tolkning.

Men jag vill också säga att vi väl inte är helt nöjda med det förslag som har framlagts, även om vi i den nuvarande

Ändringar i landstingslagen, m. m.

situationen måste stödja propositionen på väsentliga punkter, då det viktigaste önskemålet inom det parti jag företräder här i Storstockholm är att få igenom denna reform nu, för att på det sättet bättre kunna tjäna människorna i denna region.

Vi har i Stockholms stad i stadshuset haft ett regimskifte och har därför erfarenhet av hur det är när man snabbt byter ledning på t. ex. finansroteln. Visserligen är den nya regimen — det erkänns — mycket beroende av den stat-behandling den äldre regimen gjort, men jag tror att det finns möjligheter för ett nytt parti som träder till makten att göra vissa prioriteringar som det senare partiet speciellt vill ha fram.

Vidare är det möjligt att herr Johansson med sin kunskap har rätt när han säger att det kan, om man har två landsting samtidigt, uppstå en lång rad tekniska svårigheter, men jag vill dock påpeka att den särskilt tillkallade sakkunnige utredningsmannen har föreslagit detta. Såvitt jag förstår måste det vara en garanti för att det går att praktiskt genomföra.

Fru **MOGÅRD** (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag föreslagit, yrkat på och bönat för en skärpning av kompetensregeln har det inte bara varit för att tillfredsställa dem som skall bilda landsting utan för att tillfredsställa primärkommunerna, vilkas intressen jag finner hotade.

Herr **ROMANUS** (fp):

Herr talman! Jag konstaterar först med tillfredsställelse att utskottet anslutit sig till den motion om en detaljändring i lagen som herr Åkerlind, herr Mundebo och jag väckt i denna kammare och herr Alexanderson i första kammaren. Tack så mycket för det!

Jag skall begagna tillfället att göra några allmänna reflexioner. Bakgrunden till lagförslaget är som nämnts den

starka befolkningstillväxten och befolkningsförtätningen i stockholmsområdet som gjort de nuvarande formerna för demokratisk styrelse föråldrade.

Herr Gustafsson i Barkarby sade att man kanske kan tycka att det gått för långsamt. Man kan ha olika meningar om saken, sade han, men det har i varje fall inte gått för fort.

Herr talman! Min bestämda uppfattning är att det verkligen har gått mycket för långsamt. Finns det någon tveksamhet på den punkten, skulle det vara bland vissa kommunalpolitiker men inte bland de vanliga medborgarna. Jag menar inte att dessa intresserar sig så oerhört mycket för själva indelningsfrågorna, men de konsekvenser, som frånvaron av modernisering av styrelseformerna i Storstockholm haft för medborgarna, har varit mycket påtagliga och lett till en allmän reaktion.

Medborgarna betraktar i stor utsträckning stockholmsområdet som en enhet. Det är ett enhetligt arbetsområde och ett område där man flyttar mycket mellan kommunerna; många av medborgarna har flyttat dit från andra delar av landet. De säger inte att de flyttar till Järfälla, Tyresö, Österhaninge eller någon annan av de expanderande kommunerna i området utan säger att de flyttar till Stockholm och menar därmed storstockholmsområdet, d. v. s. förutvarande Stockholms stad omkringliggande delar av Stockholms län. De har haft svårt att förstå kattrakandet om styrelseformerna och förstår inte att man inte kunnat få en enhetlig styrelse för hela området.

Det är inte en bra kommunal demokrati om den inte kan lösa verkliga akuta problem för medborgarna, sådana som trafikproblemen, planering för ökning av bostadsbyggandet och finansieringen av det samt en samordning av sjukvården inom hela området — för att bara ta några exempel. Det är helt enkelt inte fråga om en väl fungerande kommunal demokrati.

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Någon kanske säger, att det inte kan bli en bra demokrati om man bara skapar stora enheter. Nej, men man skall överföra de uppgifter som måste lösas gemensamt till ett direktvalt organ för hela området, och sedan skall man vara så mycket mer noggrann med att de lokala uppgifterna handläggs av lokala organ.

För min del vill jag som en vision se ett Storstockholm, där inte Stockholms stad som en stor klump upptar ungefär halva området, utan där man även kan decentralisera Stockholm, så att det uppstår nära lokal kontakt beträffande uppgifter av lokal natur. Jag kan inte förstå varför inte medborgarna i stadsdelen Farsta skall ha samma direkta inflytande rörande sina angelägenheter som t. ex. medborgarna i Järfälla; varför allt för dem måste gå över stadshuset på Kungsholmen.

Herr Gustafsson i Barkarby sade att det är värdefullt att samarbetet sökt sig fram på de vägar som har skett. Jag kan inte instämma i denna synpunkt. Det har varit mycket snåriga och slingriga vägar, som varit omöjliga att överskåda för den vanliga medborgaren, och det har inte gått att utkräva något politiskt ansvar för frånvaron av övergripande lösningar. Det är just det som är felet med den indirekta demokratin, kommunalförbundens och samarbetskommittéernas demokrati. Det som vi nu äntligen får till stånd är ju ett direktvalt organ där de ansvariga kan ställas till ansvar.

Det har varit ett allmänt problem för hela samarbetets utveckling att det mer gällt geografiska än politiska och principiella motsättningar. En av orsakerna till att så litet blivit gjort tror jag också har varit, rått uttryckt, att kommunalpamparna slagit vakt om sina egna befogenheter. Det har huvudsakligen varit socialdemokratiska kommunalpampar, men det tror jag framför allt sammanhänger med att vi i flertalet kommuner har haft socialdemokratisk majoritet; i

annat fall hade det förmodligen varit pampar av andra politiska kulörer.

Vidare har en del motsättningar mellan Stockholms stad och det gamla landstingsområdet hållits vid liv ända in i det sista. I folkpartiet lade vi ned en hel del möda på att få fram ett gemensamt politiskt program för Stockholms län och Stockholms stad inför 1966 års kommunalval, och vi var faktiskt det enda parti som lyckades med den bedriften. Det tycker jag är ett både tragiskt och symptomatiskt bevis för det sätt att se på dessa problem som alltför länge varit vanligt. Som jag tidigare antydde tror jag inte att det synsättet har någon resonans hos medborgarna. Det har varit en politikersjuka.

Ett problem av samma icke sakliga natur, grundat på samma geografiska motsättningar, måste jag erkänna att jag upplever när denna fråga behandlas här i riksdagen.

Detta tar sig uttryck i att man har som utgångspunkt att skapa särregler endast när detta är motiverat av de speciella förhållandena i storstockholmsområdet, och att man sedan gör en mycket restriktiv tolkning av denna målsättning. Herr Gustafsson i Barkarby anslöt ju sig till denna princip.

Men reformarbetet på den kommunala demokratins och länsdemokratins område går så oerhört trögt här i landet, att om det finns en chans att något snabbara genomföra vissa förbättringar, som alla är ense om, för ett område som inom en nära framtid kommer att omfatta en femtedel av Sveriges befolkning, så bör man ta den chansen. Man kan t. ex. genomföra den förbättringen att det nyvalda landstinget skall tillträda och börja utöva sina befogenheter omedelbart efter valet; att med andra ord låta folkets mening slå igenom så fort som möjligt.

Jag håller med herr Johansson i Trollhättan i hans kritik av reservationens förslag i tekniskt avseende. Det vore otympligt om både det nyvalda lands-

Ändringar i landstingslagen, m. m.

tinget och det gamla skulle fungera samtidigt. Motionen och reservationen är, tycker jag, inte heller helt tillfredsställande på den punkten. Det nya landstinget borde helt och fullt träda till så fort som möjligt.

Däremot kan jag inte hålla med herr Johansson om att man bör vänta med genomförandet av en ändring. Stockholms stad har sedan länge haft en sådan ordning, och den fungerar utmärkt. Jag representerar inte själv Stockholms stad men förstår inte varför man inte kan lära av de goda erfarenheter som där gjorts.

I brist på bättre kommer jag att rösta för reservationen på den punkten, eftersom dess förslag dock är överlägset propositionens.

Den restriktiva tolkning som jag nämnt tror jag tyvärr måste ses som ett utslag av, om inte stockholmskomplex, så i varje fall en viss lust att »knäppa stockholmarna på näsan» genom att inte ge dem de rationella och effektiva arbetsformer de vill ha.

En detalj i sammanhanget är huruvida det skall finnas en särskild landstingslag för Stockholms läns landsting eller om vi skall ha enbart en tilläggs- lag till den allmänna landstingslagen. Den frågan har spelat en orimligt stor roll i debatten i förhållande till sin praktiska betydelse.

Naturligtvis är det inte nödvändigt med en särskild landstingslag, men ingen vill väl bestrida att det skulle vara rationellt, när man nu skapar ett så stort landsting med så många anställda och så många kommunala och andra förtroendemän. Det skulle vara bra att ha en särskild lagbok som kunde hanteras och användas av var och en. Om man skriver en landstingslag med tilläggs- lagar och liknande, så blir lagen bara tillgänglig för specialisterna, inte för vanliga medborgare och förtroende- män.

Jag har aldrig hört någon påstå att det innebär några allvarliga nackdelar

att ha en speciell kommunallag för Stockholm. Då borde man kunna ha det även för Stockholms läns landsting.

Herr Gustafsson i Barkarby ansåg att propositionen innebär en förbättring jämfört med utredningsmannens förslag. Av vad jag här sagt torde framgå att jag snarare tycker att propositionen är en försämring. Jag vill också erinra om att förslaget inte var utarbetat bara av utredningsmannen utan det har i sin helhet — bortsett från reservationer i några detaljer — tillstyrkts av en enhällig storlandstingskommitté, där samtliga partigrupper av någon betydelse i stad och landsting varit företrädde, och där arbetet har bedrivits under kontakt bakåt med de olika grupperna.

Beträffande problemet med den s. k. dubbla beredningen i landstingen, vill jag säga att jag personligen är anhängare av en sådan beredning. Propositionen föreslår att landstinget självt skall besluta i detta avseende. Jag tycker att detta är bra. Jag förstår inte hur exempelvis en landstingsman som herr Gustafsson i Barkarby kan gå emot detta förslag och säga att det inte är en bra lösning av hänsyn till det stora flertalet landstingsmän. Om »de många landstingsmännen» vill ha en dubbel beredning, kommer de väl att besluta om en sådan och vi bör visa dem förtroendet att ge dem rätt att avgöra.

När det gäller den betydligt viktigare och svårare frågan om landstingets kompetens, är min utgångspunkt att man inte skall behöva uppleva en ny sådan period av långrotning, där de kommunala organen misslyckas med att lösa för medborgarna väsentliga problem, som vi haft under de gångna åren. Därför måste det vara en smidig ordning. De medborgare och förtroendemän som är berörda bör ges det förtroendet att beslutanderätten om arbetsfördelningen läggs hos dem.

Det har i olika sammanhang i förarbetena till den föreslagna lagen anförts att landstingslagens formulering, där

det heter att vissa uppräknade angelägenheter skall skötas, varefter tillägges orden »m. m. dyligt», skulle täcka en hel del, vilket skulle vara tillräckligt även i detta sammanhang.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det tillägg som gjorts i propositionen endast avser en möjlighet för landstinget att ta upp verksamheter som enbart berör en del av landstingsområdet. Det har inget med den allmänna kompetensen för landstinget att göra. Jag tycker inte att det tillägget är så väl formulerat, eftersom det där talas om förekomsten av ett betydande samverkansbehov mellan kommunerna i den aktuella delen av området. Det naturliga hade varit att i stället tala om gemensamma angelägenheter för invånarna inom denna del av området. Men med tanke på de uttalanden i förarbetena som jag nämnde anser jag att propositionens förslag kan accepteras, även om utredningsmannens förslag på denna punkt var överlägset.

Fru Mogård menar att det är även tyrligt att låta utvecklingen ha sin gång utan ingrepp i form av statlig styrning och kontroll. Jag håller inte med om detta, utan tror att de kommunala förtroendemännen i storstockholmsområdet själva i samråd är mogna att avgöra hur uppgifterna skall fördelas, när de nu får ett direktvalt organ för hela området där de politiska opinionerna kan komma till uttryck.

Herr Johansson i Trollhättan sade att debatten i detta ärende kännetecknas av en stilla eftermiddagfrid. Jag hoppas, herr talman, att jag inte stört den alltför länge. Det är naturligt att de som är kritiska mot den föreslagna lagstiftningen — som herr Strömberg sade — i främsta rummet vill att lagen snabbt genomförs. Det föreligger därför inte så många reservationer och säryrkanden i detta sammanhang.

Utredningen har, såsom jag framhållit utarbetats i samråd med företrädare för de ansvariga politikerna inom om-

rådet. Nu har förslaget tunnats ut. Jag vill för min del se det som ett steg i rätt riktning, men flera steg måste följa ganska snart.

I detta anförande instämde herr *Wiklund* i Stockholm (fp).

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus tyckte att samarbetssträvandena inom Storstockholmsområdet avancerat för långsamt. Också jag antydde detta i mitt anförande. Jag vet inte hur långt ifrån varandra vi står på denna punkt — kanske är det bara fråga om nyansskillnader i uttrycks sättet. En sak tycker jag emellertid att herr Romanus skall observera, nämligen att det inte blir något särskilt gott resultat om vi tvingar fram ett samarbete av detta slag. Man kan tycka bra eller illa om det faktum att det rått en viss misstänksamhet i förhållandet mellan Stockholms stad å ena sidan och kranskommunerna runt Stockholm å den andra. Jag är, liksom jag tror att man är inom de flesta delar av området, glad över att denna misstänksamhet nu försvunnit. Det är den som varit en av anledningarna till att det gått så långsamt med samarbetssträvandena.

Från denna synpunkt tror jag att det hade varit olyckligt att försöka tvinga fram en sammanläggning snabbare än vad som skett. Det hade kanske gått snabbare rent sakligt men från taktisk synpunkt var det klokt att man tog tid på sig. Jag tror att det landsting som nu skall bildas blivit bättre genom att man gått till väga på detta sätt.

Herr Romanus refererade dessutom till storlandstingskommitténs position, men han glömde därvid bort vad landstinget uttalat. Det skulle vi också kunna referera om tiden medgav det.

Jag tycker också att det är onödigt att träta alltför mycket om denna fråga. Men när herr Romanus talar om

Ändringar i landstingslagen, m. m.

socialdemokratiska pampar som skulle vara motståndare till reformen vill jag erinra om att det var en sådan s. k. pamp, nämligen herr Mehr, som 1963 i sitt ståtall inför stadsfullmäktige — som jag tidigare framhöll — åter lanserade frågan efter det att den en gång hade väckts i 1944 års kommitté.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! För undvikande av allt missförstånd vill jag fästa uppmärksamheten på att det system för fastställande av budgeten, som har lanserats i reservationen 4, inte stämmer överens med det som gäller i Stockholm för närvarande. I Stockholm byter man omedelbart efter valet fullmäktige och kan göra en budgetberedning i den nya regimens namn. Jag håller med om att den nya regimen får ta över en del från den tidigare regimen, men man har ändå möjlighet att — låt vara under pressande förhållanden — göra en beredning. Det är mot denna halvmesyra jag har vänt mig. Däremot är jag med om att utreda vilka möjligheter som finns att tillämpa stockholmssystemet i dess helhet, alltså inte i den egendomliga variant som här har föreslagits.

Slutligen vill jag säga att jag inte har fattat min uppgift i utskottet på det sättet att jag skulle knäppa stockholmarna på näsan.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så lätt att veta om det är bara nyanser som skiljer herr Gustafsson i Barkarby och mig när det gäller frågan om takten för reformens genomförande. Jag uttalade en klar mening att det har gått för långsamt, medan herr Gustafsson såvitt jag kunde höra inte uttalade någon bestämd uppfattning. Han sade, om jag antecknade rätt, att det inte har gått för fort, men att man kan ha olika meningar om huruvida det har gått för långsamt. Är det emellertid så att herr

Gustafsson vill instämna i att det gått för långsamt, då är vi ense.

Vidare säger herr Gustafsson att det inte har varit möjligt att *tvunga* fram denna reform — misstänksamheten är en realitet. Men om vi ett ögonblick skall hålla oss till realiteter måste vi väl säga oss att reformen *har* tvingats fram.

Det som tvingade fram den, var ju medborgarnas mycket utbredda missnöje med den dåliga samordningen av framför allt trafiken. Tidningarna och radion tog upp detta och påvisade, att det sammanhänge med den kommunala splittringen i Storstockholm. Därigenom tvingades faktiskt en samordning fram.

Den misstänksamhet mellan staden och länet som finns — det var detta jag ville göra till en poäng — är inte en misstänksamhet mellan medborgarna, vilka flyttar tämligen ohämmat mellan staden och det gamla landstingsområdet, utan det är en misstänksamhet som är en politikerspecialitet, och en trist sådan.

Till herr Johansson i Trollhättan vill jag bara säga att vi är ense om själva sakförhållandet. Jag tror inte att det skulle ha behövts någon större utredning för att konstatera, att det system som man har i Stockholm skulle kunna tillämpas såväl i Stockholms läns landsting som i andra landsting. Men nu gäller det ju Stockholms läns landsting, och det är särskilt angeläget att genomföra reformen där, eftersom budgeten för detta landsting omfattar betydligt mer än vad som är fallet på andra håll och sålunda är mera arbetskrävande för tjänstemän och för förtroendemän. Och om det går att för ett område, som omfattar en femtedel av Sveriges befolkning, genomföra en mera tillfredsställande demokratisk ordning, innebärande att ett nytt val omedelbart får slå igenom, så är det en vinst att detta sker något tidigare och inte något senare.

Ändringar i landstingslagen, m. m.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i storlandstingsdebatten i Stockholm. Den kan kanske föras vidare när landstinget har satt i gång sin verksamhet. På ett visst sätt belyser den dock det dilemma som konstitutionsutskottet hamnat i när utskottet haft att ta ställning till det föreliggande förslaget. Den belyser ganska klart att enigheten i stockholmsområdet inte är så stor. Vi har därför försökt att bilda oss en uppfattning om hur vi bäst skall komma ut ur det dilemma som uppstår genom de olika värderingar som här råder.

Herr talman! Jag vill gärna ha sagt att jag i vissa delar instämmer helt med herr Romanus' bedömning av tillkomsten av storlandstinget, ty den ordning som tidigare rått och som råder inom vissa andra områden i vårt land är inte tillfredsställande ur demokratisk synpunkt. I stället för att ha ett storlandsting måste man träffa kommunala avtal och upprätta kommunalförbund m. m. Den ordning som nu gäller ger inte heller behövlig insyn på detta område.

Herr Romanus drar ut konsekvenserna av sitt resonemang och kommer fram till att det borde finnas en särskild landstingslag för stockholmsområdet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att när han exemplifierar detta med påståendet att de som bor i Järfälla etc. känner sig som stockholmare, är detta samma företeelse som man kan notera i Skåne. De som kommer till Åkarp eller Arlöv anser sig bo i Malmö och malmöområdet. Detta är inte något alldeles speciellt för Stockholm.

Jag tror att den lösning som statsrådet här har kommit fram till är den mest tillfredsställande. I annat fall riskerar vi att få speciallagar för de olika landstingen över hela landet.

På en punkt delar jag helt den mening som herr Romanus framfört, nämligen då han säger att valet bör slå

igenom så fort som möjligt. Detta bör givetvis inte bara gälla stockholmsområdet utan det bör gälla överallt i vårt land.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga denna debatt, utan hemställer att kammaren i likhet med första kammaren följer utskottets förslag.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag har inget behov av att polemisera mot herr Adamsson när det gäller Malmö, utan vill bara påpeka att vi nu behandlar frågan om organisationen i Storstockholm.

Vad jag har vänt mig mot är att man skulle försena förbättringar här med hänvisning till hur det kan förhålla sig i andra delar av landet.

Jag förstår att konstitutionsutskottet haft svårt att orientera sig fram i remissyttrandena, framför allt i landstingets eget remissyttrande, och därför tillrådde jag att man skulle hålla sig till utredningsmannens förslag, vilket backats upp av de ledande politikerna från landstinget och staden i storlandstingskommittén.

Landstingets remissutlåtande har — det är ju ingen hemlighet — till stor del författats av landstingsdirektören, som i detta sammanhang kanske upplevde sig själv även som politiker, och sedan har man ändrat på slutsatserna. Det är därför utlåtandet är svårt att läsa.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall inte heller medverka till att förlänga denna debatt, men det var ett uttalande av herr Romanus som jag inte kan låta stå oemotsagt. Han nämnde att vår ambition när vi skrev denna proposition kanske varit att försöka — som han uttryckte saken — »knäppa stockholmarna på näsan».

Ambitionen har varit att försöka åstadkomma de särskilda bestämmelser

Ändringar i landstingslagen, m. m.

som kan behövas för att klara de speciella problem som finns just nu i stockholmsområdet. Utredningen har emellertid tagit upp en rad frågor som kan gälla generellt för alla landstingsområden, och vi menar då att det är riktigt att vi i dessa avseenden får pröva landstingslagen i ett vidare sammanhang och inte bara på basis av det utredningsförslag och de remissyttranden som föreligger i det här enskilda fallet.

Jag vill göra den deklARATIONEN att utredningen på många punkter har lagt fram förslag som vi bedömer inte bara har generell giltighet för landstingen i sin helhet, utan som också är mycket väl värda att prövas i detta större sammanhang. Jag vågar redan nu säga att det måste företas en översyn av landstingslagen, och då kommer dessa utredningsförslag att bli bedömda.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Herr Romanus talar om att det går för långsamt med samarbetssträvandena i stockholmsregionen. Jag skulle vilja dra en parallell: I andra sammanhang krävs det långa mognadsprocesser innan man kan lägga ihop kommuner. Det kanske behövs en sådan också i detta fall. Det är ju även här fråga om att integrera för att få kommuner att samverka bättre. Herr Romanus borde tänka litet grand på det.

Herr Romanus borde kanske också erinra sig att han i landstinget biträdde extra utskottets förslag, som innebar en kritik av utredningsmannen.

Vidare bör man inte blanda in landstingsdirektörens person i detta sammanhang. Han är en tjänsteman och uppriktar promemorior, men det är ändå utskott och ting, d. v. s. politikerna, som är ansvariga för besluten.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3 a

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Strömberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 3 a) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Sörenson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Strömberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 37 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3 b

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Barkarby begärde emellertid votering, i anledning varav

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 3 b) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Erik Olsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Barkarby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 80 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3 c

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3 d

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Sörenson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 3 e

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Strömberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 3 e) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Sörenson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Strömberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 38 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 3 f och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 27

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner angående användningen av vissa fettvaruavgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

om statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder.

I de likalydande motionerna I: 818 av herr *Axel Andersson* och II: 971 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående frågan om statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte lämna motionerna I: 818 och II: 971 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp), *Skagerlund* (fp), *Nils Nilsson* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp) och *Nilsson* i Lönsboda (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 818 och II: 971 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående frågan om statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Vi har här att behandla ett motionspar om utredning angående statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder. Representanterna för socialdemokratiska partiet och moderata samlingspartiet har i utskottet avstyrkt motionerna.

Vad som i motionerna sägs om Norrland äger sin giltighet även beträffande andra platser. I skogslänen har befolkningsutflyttningen varit mycket kraftig, som vi alla vet. Brukningsdelar har lagts ned och mjölkproducenternas antal har minskat i hastig takt. Man har därför tvingats dra in mjölkbillinjer, eftersom transporten till mejerierna blivit mycket dyrbar. Detta är naturligtvis en stor nackdel i första hand för de mjölkproducenter som vill leverera

mjölk — det är svårt att finna någon alternativ produktionsinriktning.

Denna indragning medför dessutom en stor försämring för bygden som sådan. Mjölkbilen har i många fall varit den enda kontakt man haft med yttervärlden. Mjölkbilen har utfört många småfrakter för hela befolkningen i dessa områden, alltså inte endast för mjölkproducenterna. Den har ibland också tagit med sig passagerare och chauffören har utträttat ärenden; han har på olika sätt varit glesbygdens »ombudsman».

För mejeriernas del har emellertid transportkostnaden per kilo blivit så pass hög, att många linjer nu hotas av indragning.

I 1967 års riksdagsbeslut om riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken uttalades att en betydande jordbruksproduktion skulle upprätthållas i Norrland även i fortsättningen. Sedan har det inte blivit mer. Småjordbruk med mjölkproduktion i kombination med skogsbruk är en vanlig produktionsform i dessa bygder, och jag vill än en gång betona att alternativa sysselsättningsmöjligheter nästan helt saknas. Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte kan inse detta, utan säger att produktionen bör läggas om. Det är inte så lätt för dessa jordbrukare att göra det.

För övrigt bör det enligt reservanternas uppfattning vara en samhällelig angelägenhet att hjälpa dessa bygder. Utskottsmajoriteten anser att de problemen faller inom ramen för det uppdrag som arbetsgruppen för glesbygdsfrågor har fått. Vi reservanter befarar att ingenting då kommer att hända. Kommunalmän, organisationer och enskilda kämpar för glesbygden, men regeringen vill inte ta några djärva grepp i dessa avseenden. Den vill bara satsa på de livskraftiga områdena. Människorna i glesbygden glömmar man bort utom när tiden för ett val närmar sig. Enligt vår uppfattning måste någon-

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

ting ske så snart som möjligt. Med ett litet stimulansbidrag skulle man kunna vinna ganska mycket. I en av de punkter angående norrlandsproblemen, som statsminister Erlander presenterade i förrgår, heter det att det skall vara en god samhällsservice i glesbygderna. Om detta är allvarligt menat, bör man göra någonting snart. Den fråga vi nu behandlar gäller ett område där man med mycket ringa medel kan åstadkomma oändligt mycket.

Jag ber för den skull, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag är motionär i detta ärende, som naturligtvis inte rör någon större jordbrukspolitisk fråga. Den gäller ett fåtal människor, men för dem är den nog så betydelsefull.

Utskottsmajoriteten skriver att dessa jordbrukare, som blivit avstängda från mjölktransporterna, bör ändra sin produktion. Jag tror nog att utskottet tagit litet för lätt på saken när man anser, att en norrländsk jordbrukare, vars gård ligger i en avsides jordbruksbygd och som endast har en liten kreatursbesättning, skall kunna övergå till annan produktion. Det finns över huvud taget inga möjligheter att ändra produktionen och därigenom klara ekonomin. I och med att dessa jordbrukare blir avstängda från mjölkleveranserna har också deras utkomstmöjligheter totalt spolieerats.

Orsaken till denna situation är bl. a. rationaliseringen inom mejerihandlingen. Det blir färre mejerier och längre avstånd till gårdarna, och kostnaderna för hämtning av mjölk — en kostnad som slås ut kollektivt — blir för stora för att det skall löna sig att hämta dessa mindre kvantiteter. Följden blir att dessa mjölkproducenter blir avstängda från transporterna.

Det rör sig som sagt inte om någon särskilt stor jordbrukspolitisk fråga utan snarare om en social fråga för människor som på grund av den utveckling som sker inom jordbruket riskerar att deras levebröd helt försvinner. Utskottet uttalar visserligen att detta problem kan falla inom ramen för de spörsmål som den särskilt tillsatta arbetsgruppen för glesbygdsfrågor har att beakta och det är möjligt att denna arbetsgrupp kommer att ta upp problemet. Men jag anser att saken är så pass brådskande att man borde tillsätta en särskild utredning. Det gäller inte bara mjölkhämtning utan även de övriga transporter till och kommunikationer med tätorterna som dessa människor behöver för inköp av förnödenheter och saluförande av framställda produkter.

De produktionskvantiteter som här är aktuella måste vara obetydliga sett mot bakgrund av den totala produktionen och kan inte påverka inriktningen av vår jordbrukspolitik. Frågan har en helt annan storleksordning för de människor som blir drabbade. I och med att mjölkbillinjen dras in blir deras utkomstmöjligheter totalt spolieerade.

Om vi inte anser oss ha råd ens att utreda denna fråga för att hjälpa dessa människor, är det verkligen ynkligt. Även om endast en liten grupp av människor berörs, bör de kunna fordra att samhället visar solidaritet med dem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Herr Larsson i Umeå reducerade den fråga vi nu diskuterar till den storleksordning som den i själva verket har — det är en liten fråga. Herr Jonasson trodde däremot tydligen att en ny valrörelse hade börjat genom denna motion, och han sade att regeringen saknar djärva grepp; det är bara i en valrörelse som man visar sig intresserad av glesbygderna o. s. v. Men, herr

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

Jonasson, det här är fråga om en folkpartimotion — äras den som äras bör — och om inte den motionen funnits hade inte herr Jonasson haft möjlighet att gå upp i talarstolen och visa sitt intresse för dessa människor.

När vi antog 1967 års beslut om den framtida jordbrukspolitiken hade vi fullt klart för oss att jordbruket bl. a. i Norrland skulle få vissa besvärigheter, och vi behöll därför det extra mjölkpristillägg som utgår med 1—10 öre, beroende på vilket område det gäller. Tillägget utgör en kompensation för de fördyrade produktionskostnaderna bl. a. till följd av de långa transporter. Reservanterna har uttalat att tillägget täcker endast en del av kostnaderna, och de vill ha till stånd en utredning av frågan. Men socialdemokraterna och moderata samlingspartiet, säger herr Jonasson, de vill ingenting; soc.-dem. är bara aktiva i samband med valen.

Det finns emellertid, herr Jonasson, en arbetsgrupp som sysslar med glesbygdsfrågor och som består av representanter för de departement som har med dessa frågor att göra. Landstingsförbundet och Kommunförbundet är också involverade i utredningen. Denna har framlagt förslag bl. a. beträffande glesbygdskonsulterna. Och om herr Jonasson studerar årets riksdagsberättelse skall han vidare finna förslag från arbetsgruppen för glesbygdsfrågor i en annan fråga som jag tror har betydelse ur glesbygdssynpunkt, nämligen varudistributionen. Där kommer man just in på den service som mjölkbillinjerna tillhandahåller och som jag vill minnas att herr Larsson i Umeå omnämnde.

Bidraget utgår till mejerierna, och det är mejerierna som betalar transportkostnaderna. Det kan innebära att den som bor långt från ett mejeri får lika mycket som den som bor alldeles intill. Det sker alltså ingen utjämning mellan grupperna på det sätt som man på centerpartihåll önskar.

Vi som utgör majoriteten menar att den arbetsgrupp som utreder dessa frågor bör få presentera de förslag som den kan komma fram till.

Jag vill minnas att herr Axel Andersson, som är medmotionär till herr Larsson i Umeå, under debatten i första kammaren sade att de här mjölkbillinjerna är så bra, eftersom han får sin tidning med mjölkbil. Det är i och för sig ett legitimt sätt att utnyttja denna transportmöjlighet i vissa bygder, men då bör anslagen inte gå över jordbrukshuvudtiteln, utan sådana saker får man försöka ordna på annat sätt.

Herr Johansson i Simrishamn undersöker för närvarande i kommunikationsdepartementet i vad mån man kan förbättra statsbidragen för busstrafiken inom glesbygdsområdena, så visst görs det en del åt dessa frågor. Jag tror att herr Jonasson skall finna att de kategorier det här gäller blir ihågkomna. Arbetsgruppen för glesbygdsfrågor har nu verkat under en ganska lång följd av år, och den har en sådan sammansättning att den är väl förtrogen med hithörande frågor.

Herr talman! Med hänsyn till den instundande middagsrasten och den instundande sommarledigheten skall jag inskränka mig till dessa ord och ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Herr Persson i Skänninge är sig lik. Han säger att man inte kan hänga på en folkpartimotion. Ja, tänk om herr Persson i Skänninge & Co hade kommit så långt att de kunde ansluta sig till ett bra förslag oavsett varifrån det kommer — då skulle vi inte behöva träta så mycket här i kammaren. Men det finns inga möjligheter för dem att göra någonting sådant, eftersom det skulle innebära en prestigeförlust. Först efter någon tid går det an att återkomma till saken.

Herr Persson säger att mjölkpristill-

Statligt stöd till vissa mjölkbillinjer i Norrlands glesbygder

lägget avser att täcka fördyringarna, och det är riktigt. Detta gäller över lag. Det förslår emellertid inte till att täcka kostnaderna på de svaga linjerna. Mejerierna kan inte klara mer kostnader som kanske går upp till 18—20 öre per kilo, men om man satsade litet pengar på det sätt som motionen avser, skulle man kunna lösa både detta och många andra problem, även om det går över jordbrukshuvudtiteln.

Vi fick i går höra många allmänna fraser och teorier om Norrland, och då var alla positiva. I dag gäller det praktiska åtgärder och då är man inte lika aktiv.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig lika föredömligt kort som herr Persson i Skänninge.

Jag blev förvånad över att herr Persson sade att han inte vill att de eventuella kostnaderna skall gå över jordbrukshuvudtiteln. Det är en av de allra svagaste motiveringar jag har hört. Här gäller det att lösa ett glesbygdsproblem; till vilken huvudtitel det hör anser jag vara egalt.

Att säga att man skall vänta och se vad som sker med de utredningar som är i gång tycker jag är en kall och cynisk inställning. Vi vet att många människor i dag sitter i kläm utan möjligheter att få inkomster, och de är inte betjänta av att man eventuellt kommer att undersöka de här sakerna i framtiden.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Herr Jonasson säger att jag är mig lik. Ja, jag får tyvärr dras med det. Jag skall kvittera artigheten med att säga att inte heller herr Jonasson förändrar sig så mycket, i varje fall inte till det bättre. Han är alldeles oemottaglig för sakskäl.

De som inte har sysslat så mycket med jordbruksfrågor kan ta upp det

här lilla utlåtandet och läsa vad det är herr Jonasson vill. Han vill ha en utredning som skall lägga fram förslag på detta område. Vi som tillhör majoriteten säger att det redan finns en utredning -- varför skall man då tillsätta ytterligare en som skall penetrera hithörande problem? Majoriteten i utskottet menar att det inte finns någon anledning till det, eftersom en arbetsgrupp redan sysslar med dessa frågor.

Vi skall inte hålla på att träta här, säger herr Jonasson. Nej, det tycker inte jag heller. Vi skall bara lägga fram våra synpunkter. Jag vill bara säga att herr Jonasson har fel då han påstår att socialdemokraterna inte vill någonting. Jag bestrider att han vill någonting mer, han vill bara ha en utredning.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Skårman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonasson begärde

Den reglerade älgjakten

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 62 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 29

Den reglerade älgjakten

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motion angående den reglerade älgjakten.

I en inom riksdagen väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion II: 409 av herr *Wikner m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att, innan nya försök med reglerad älgjakt i länen genomfördes, en grundlig och fullständig undersökning först utfördes, samt att jägarorganisationernas medlemmar i större utsträckning än hittills finge möjlighet att uttala sig om denna jaktform.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionen II: 409 utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Om jag skulle med tystnad gå förbi denna fråga kanske kammarens ledamöter skulle få den uppfattningen att jag ändrat åsikt. De flesta känner ju faktiskt till min uppfattning i dessa frågor, och därför kan jag också fatta mig ganska kort, även om jag kanske kommer att göra någon besviken.

Trots detta vill jag ändå upprepa, att jag och det jägarförbund som jag tillhör är motståndare till den obligatoriskt reglerade älgjakten. Jag vill ha en jaktordning, som ger möjligheter även för

små markägare och också för dem som saknar marker att jaga.

Anledningen till att jag kommer att fatta mig kort är att statens naturvårdsverk i sitt remissyttrande lovat att följa upp den reglerade älgjakten i försökslänen och att resultatet kommer att redovisas hösten 1969. Utskottet har även framhållit detta i sitt utlåtande som i denna del lyder: »Som framgår av statens naturvårdsverks remissyttrande över nu förevarande motion har verket i överensstämmelse med uttalandena vid 1965 års riksdag erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att följa utvecklingen av försöksverksamheten med reglerad älgjakt. Ämbetsverket anmäler sin avsikt att efter samråd med olika parter före hösten 1969 redovisa erfarenheterna från de båda första årens försöksverksamhet samt att därvid även på grundval av gjorda erfarenheter lämna vissa förslag.»

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr TRANA (s):

Herr talman! I denna motion som behandlas i jordbruksutskottets utlåtande nr 27 går motionärerna till storms mot den försöksverksamhet med reglerad älgjakt som i ett par års tid pågått i Kronobergs och Västmanlands län.

Denna försöksverksamhet har, som framgår av utskottsutlåtandet, ställts under naturvårdsverkets överinseende, och naturvårdsverket har i sitt remissyttrande över motionen anmält, som herr Wikner sade, att man före hösten 1969 har för avsikt att redovisa erfarenheterna av de två senaste årens reglerade älgjakt och avlämna därav motiverade förslag i frågan.

Motionärerna hävdar att inga nya försök med reglerad älgjakt skall få komma till stånd utan att en grundlig utredning först verkställs. Man underkänner helt den reglerade älgjakten såsom jaktform och uttalar bl. a. följande:

»Resultaten av de två årens försöksverksamhet med enbart reglerad älgjakt

Den reglerade älgjakten

har besannat de värsta farhågorna. Motståndet bland bygdejägarna är stort mot fortsatt reglerad jakt. Från många mindre markägare och jaktmarkslösa jägare har man i praktiken skilt bort jakt-rätten från markrätten eller utestängt dem från vidare jakt. Avskjutningen har blivit en ren parodi på rättvisa, eftersom de älgrika småmarkerna fått en betydligt minskad tilldelning av älgstammen jämfört med senare års avskjutning, medan större, ofta älgfattiga marker, fått en förhållandevis hög tilldelning. Härtill kommer en ökad otrivsel i markerna med denna långa älgjaktstid och med den för de flesta jägare osmakligt höga kalvavskjutningen.»

Jägarnas riksförbund—Landsbyg-gens jägare, som det förbund numera heter som herr Wikner tillhör, understryker i sitt remissyttrande dessa synpunkter och framhåller att i Kronobergs län 2 026 jägar- och markägare har skrivit under protestlistor mot reglerad älgjakt.

Dessa synpunkter är synnerligen missvisande, herr talman, och bör inte få stå oemotsagda. Jag ber därför att till protokollet få läsa in ett avsnitt ur Svenska jägareförbundets remissyttrande över motionen, ett avsnitt som ger en helt annan bild av försöksverksamhetens erfarenheter. Jag citerar på nytt:

»Enligt jägareförbundets mening medför reglerad älgjakt så betydande vinster för såväl älgstammen som jakten i Sverige, att det vore olyckligt, om man av hänsyn till äldre jakttradition och med bortseende från såväl den viltbiologiska forskningens erfarenheter och rön som skogs- och jordbruksnäringarnas intressen omöjliggjorde en övergång till reglerad älgjakt.

Slutligen skall här redovisas det preliminära resultatet av en skriftlig enkät i Kronobergs län. Till samtliga befintliga 701 älgjaktsområden inom länet — vare sig dessa utgjordes av jaktvårdsområden, av särskilt bildade älgjaktsområden eller av marker, som tillhörde

varken jaktvårdsområde eller särskilt bildade älgjaktsområden — har under år 1969 genom länsjaktvårdsföreningens försorg ställts frågan: 'Önskas reglerad älgjakt eller ej?'

Svar har hittills erhållits från 525 älgjaktsområden. Inom dem önskar 4 162 älgjägare behålla den reglerade jakten, medan 1 879 är negativa. Uttryckt i procent av sammanlagda antalet berörda jägare inom de 525 områdena är 68,8 % för reglerad älgjakt medan 31,2 % är emot den. De jägare som ställt sig positiva till den reglerade jakten representerar 504 461 ha medan de som är negativa i frågan representerar 162 605 ha eller uttryckt i procent 75,6 respektive 24,4.

Dessa uppgifter vederlägger klart motionens påstående om 'en mycket stor majoritet av jägarna är negativa — — — till den reglerade älgjakten'. I verkligheten förhåller det sig tydligen så att majoriteten bland de jägare som bedriver älgjakt i Kronobergs län och således deltar i försöket med reglerad älgjakt är positiva därtill.»

Jordbruksutskottet har med hänvisning till naturvårdsverkets remissvar hemställt att riksdagen lämnar motionen II: 409 utan åtgärd och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Då jag lovat kammarens ledamöter att fatta mig ganska kort avstår jag från ytterligare replik till herr Trana.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 409; och biföll kammaren utskottets hemställan.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredrag-

ningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 30

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 275, i anledning av proposition med förslag till ändringar i landstingslagen och till särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun jämte följdmotioner;

från bevillningsutskottet:

nr 235, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Liberia för undvikande av dubbelbeskatt-

ning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

från första lagutskottet:

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. jämte motioner i ämnet; samt

från tredje lagutskottet:

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, m. m. jämte motioner i ämnet.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.58.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 29 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Den äldre arbetskraftens sysselsättning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående den äldre arbetskraftens sysselsättning.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I det motionspar som

behandlas i förevarande utskottsutlåtande, motionerna I: 246 och II: 278, har vi tagit upp frågan om den äldre arbetskraftens sysselsättning. I den strukturomvandling vi nu upplever och har upplevt under de senaste åren har den äldre arbetskraften i många fall drabbats av stora svårigheter. Vid företagsnedläggningar har den äldre arbetskraften svårt att på nytt få en plats i produktionslivet, och vid driftsinskränkningar företas friställelserna oftast bland dem som nått de högre åldrarna. Jag är inte motståndare till strukturomvandling och rationalisering. De är viktiga led i våra strävanden att hävda oss i den internationella konkurrensen, vilket i sin tur är viktigt

för våra möjligheter att öka vårt välstånd. Men villkoret för att vi skall acceptera en sådan utveckling är att den enskilde individen inte kommer i kläm och får betala kostnaderna för flertallets höjda standard.

Statistiken visar att under en längre tid har drygt en tredjedel av de vid arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa varit i åldrarna över 60 år. Vi kan naturligtvis inte i längden stå till svars för ett sådant förhållande.

Utskottet redovisar, efter att ha remitterat motionerna till arbetsmarknadsstyrelsen, att det bl. a. startats särskilda beredskapsarbeten, givits ökade resurser åt skyddat och halvskyddat arbete och i övrigt vidtagits vissa andra åtgärder i syfte att hjälpa den äldre och mera svårplacerade arbetskraften. Allt detta är bra, ja, det är mycket bra, men kvar står det faktum att antalet anmälda äldre arbetslösa fortfarande är stort. Det visar att de åtgärder som hittills vidtagits inte räcker till.

I motionerna har vi pekat på vissa tänkbara vägar för att lösa frågan. Jag är väl medveten om att dessa kanske inte är tillräckliga för att leda till en lösning på denna onekligen svåra fråga. Utskottet understryker i sitt utlåtande vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört, nämligen att det i det nu förbättrade konjunkturläget och med den ökade efterfrågan på arbetskraft som gör sig gällande bör vara möjligt för fler handikappade och äldre att få arbete ute i öppna marknaden. Detta nya läge bör, framhåller man vidare, också leda till ett ökat intresse för halvskyddat arbete, och koncentrerade insatser skall göras för att snabbt öka omfattningen av denna sysselsättningsform.

Jag känner till att man satsat ganska hårt bl. a. på halvskyddat arbete under det senaste året, men jag vet också att resultatet hitintills varit ganska blygsamt. Detta får inte leda till att man ger upp, utan bör snarare föranleda att

Den äldre arbetskraftens sysselsättning

man sätter till ytterligare krafter för att genomföra denna satsning, ty jag anser att den halvskyddade sysselsättningen är en mycket god sysselsättningsform för den äldre och mera svårplacerade arbetskraften.

Vi har också i motionen framhållit frågans stora svårighetsgrad och sagt att man möjligen bör pröva nya vägar för att finna lösningar. Jag undrar därför om man inte borde sätta in forskning på detta område för att på så sätt få ett bättre grepp om hela frågan och därefter kunna sätta in åtgärder med större effektivitet.

Jag kommer till denna slutsats efter att ha tagit del av vad såväl utskottet som arbetsmarknadsstyrelsen har sagt. Det är en redovisning av alla de åtgärder som hitintills vidtagits. Men ändå nödgas vi konstatera att läget för den äldre arbetslösa arbetskraften fortfarande är bekymmersamt. Ett delvis nytt grepp på frågan, givetvis i kombination med alla de åtgärder som nu vidtagits, skulle kanske leda fram till lösningar av en för oss alla, men särskilt för den äldre arbetslösa arbetskraften, ytterst viktig fråga. Jag avstår, herr talman, från att ställa något yrkande men hoppas ändå på beaktande av de framförda synpunkterna.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om behovet av aktiva insatser för att lösa den äldre arbetskraftens sysselsättningsproblem. Genom den strukturomvandling som vårt samhälle och vår arbetsmarknad genomgår kommer den äldre arbetskraften ofta i en besvärande situation. Herr Bengtsson i Landskrona har belyst detta i sitt inlägg. Det framgår även i det remissvar som arbetsmarknadsstyrelsen har lämnat och i vilket ingår en nog så intressant och belysande sifferserie, som ger uttryck åt situationen för den äldre arbetskraften när det gäller friställning.

Den äldre arbetskraftens sysselsättning

Utskottet har i sitt utlåtande hänvisat till de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vidtagits för att skapa möjlighet för den äldre arbetskraften att få sysselsättning. Det har i årets statsverksproposition understrukits att vissa grupper på arbetsmarknaden, bland annat de äldre, på grund av förändringarna på arbetsmarknaden riskerar att utsättas för långvarig arbetslöshet eller undersysselsättning om inte särskilda åtgärder vidtages.

Det har uttalats att det för de konkurrenssvaga grupperna behövs en väsentlig förstärkning från samhällets sida. Vikten härav illustreras av de uppgifter arbetsmarknadsstyrelsen lämnat i sitt remissyttrande rörande arbetslöshetens fördelning och varaktighet i skilda åldersgrupper. I syfte att förbättra kunskaperna om verkningarna av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har även föreslagits ökad medelsanvisning för arbetsmarknadsforskning. Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 58, som vi behandlade förra veckan, anslutit sig till departementschefens bedömning av behovet av insatser för de svårplacerade, som är särskilt utsatta i nuvarande arbetsmarknadsläge, och även framhållit att en ökad andel av resurserna bör kunna användas för regionala och eljest selektiva åtgärder.

Det uttalas vidare att den ökade efterfrågan på arbetskraft bör göra det möjligt för fler handikappade och äldre att få arbete i öppna marknaden. Det nya läget bör också leda till ökat intresse för halvskyddat arbete, och koncentrerade insatser skall göras för att snabbt öka denna sysselsättningsform. Det kan i sammanhanget erinras om att en utredning är tillsatt med uppgift att utreda huvudmannskapet för den skyddade sysselsättningen, så att det kan skapas en enhetlig organisationsform.

Vidare kan observeras att arbetsmarknadsstyrelsen den 15 april i år antagit vissa riktlinjer för en intensifie-

rad arbetsmarknadspolitik, i vilken ingår en rad åtgärder som ger den äldre arbetskraften större möjligheter. Jag kan också erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen har utarbetat ett särskilt aktiveringsprogram för intensifiering av åtgärderna för den äldre och medelålders arbetskraften.

En central konferens med uppgift att informera och stimulera en ökad sysselsättning för den äldre arbetskraften har också följts upp med lokala konferenser. Härvid har värdefulla informationer erhållits som kommer att vidareutvecklas i form av åtgärder som kan anses pakallade.

Utskottet vill även erinra om äldrestödet som infördes 1968 och som innebär att den arbetslöse i likhet med medlem i arbetslöshetskassa skall stå till arbetsmarknadens förfogande och vara anmäld vid arbetsförmedlingen. Härigenom blir det möjligt med en arbetsmarknadsmässig prövning, vilket innebär att vederbörande får möjlighet att komma i åtnjutande av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som står till buds.

Till slut vill utskottet i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen betona att ansvaret för lösningen av problemet delas av alla: näringsliv, myndigheter, partsorganisationer och enskilda. Samarbetet med arbetsmarknadens parter och effektiv information är nödvändiga förutsättningar. Det är väsentligt att kontakter även på det lokala planet tas med de fackliga organisationerna på ett tidigt stadium. Med hänsyn till den intensiva uppmärksamhet som redan ägnas frågorna anser utskottet dock att något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionerna inte är påkallat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2

Bidragen för rehabilitering, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motioner angående bidragen för rehabilitering och om en enhetlig organisation för samhällets rehabiliteringsverksamhet, m. m.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Samhällets åtgärder att återföra långvarigt sjuka och handikappade medborgare i arbete är utomordentligt viktiga från såväl mänskliga som samhällsekonomiska synpunkter. Alltefter behoven i de enskilda fallen är rehabiliteringsåtgärderna av skiftande natur. Det kan vara fråga om medicinsk rehabilitering, arbetsvård, utbildning, anskaffande av tekniska hjälpmedel eller bostad och det kan vara ordnande av transportfrågan och mycket annat.

Under den tid anpassningen pågår skall försörjningen klaras genom antingen sjukpenning, pension, arbetsmarknadsbidrag eller socialvård, och i bästa fall kan även ersättning utgå från arbetsgivaren. Om det nu skall lyckas att bereda arbete åt en gravt handikappad erfordras ett intimt samarbete mellan de olika parter som här berörs, nämligen den handikappade själv, sjukvårdens rehabiliteringspersonal, arbetsvården, socialvården, försäkringskassan och arbetsgivaren.

Man kan då konstatera att resultaten tyvärr är mycket blygsamma när det gäller att återanpassa den gravt handikappade till arbetsmarknaden, beroende främst på bristande resurser och bristande samarbete. Grundorsaken till detta är att det i dag saknas en enhetlig och systematiskt uppbyggd organisation för rehabiliteringen i landet. På riksplanet är sålunda socialstyrelsen tillsynsorgan för den medicinska rehabiliteringen och sorterar under social-

departementet; arbetsvården är underställd arbetsmarknadsverket och inrikesdepartementet; utbildningsfrågorna för handikappade sorterar under skolöverstyrelsen och utbildningsdepartementet medan försäkrings- och pensionsfrågorna, där riksförsäkringsverket är tillsynsorgan, lyder under socialdepartementet. Någon samordning finns inte mellan dessa instanser.

På länsplanet är förhållandet ungefär detsamma. Något effektivt samarbetsorgan finns inte mellan landsting, länsarbetsnämnd, socialvård och arbetsgivare.

De ekonomiska förmånerna under den tid en handikappad undergår rehabilitering bör vara så konstruerade och av en sådan storleksordning att de stimulerar den handikappade och utgör en drivkraft för denne att göra sitt bästa för att komma tillbaka i ett produktivt arbete. Så är inte förhållandet i dag. Förmånerna som står till buds på olika stadier av rehabiliteringen är ofta så osmidiga och oöverskådliga och i vissa fall så olyckligt utformade att de kan verka rent rehabiliteringshinder.

Med hänsyn till de brister som finns i det nuvarande systemet har herr Mellqvist och jag i en motion hemställt om utredning dels rörande lämpligheten av en omfördelning av den av olika myndigheter bedrivna verksamheten på rehabiliteringsområdet för att få en enhetlig organisation, dels beträffande möjligheterna att skapa bättre ekonomiska villkor för personer som undergår rehabilitering. Våra krav har kraftigt understrukits av remissinstanser, som haft möjlighet att yttra sig över motionen.

Utskottet har redovisat läget för dagen och det har också i sitt utlåtande ntlovat åtgärder som skall åstadkomma bättre förhållanden i såväl organisatoriskt som ekonomiskt hänseende. När det gäller förmånerna förbereder man inom regeringen en proposition. Arbetsmarknadsstyrelsen har i cirkulär den 15 april — alltså helt nyligen — anmält

Bidragen för rehabilitering, m. m.

sin avsikt att göra en översyn av utbildningsbidragens storlek och konstruktion samt framlägga förslag i årets petita. Samordningsbehovet har man uppmärksammat inom socialdepartementet, och en kartläggning av området har just påbörjats.

Vi kan alltså till vår glädje konstatera att man nu har fått i gång det utredningsarbete som vi har åsyftat. Låt mig därför bara till sist få framföra det önskemålet att utredningsarbetet sker snabbt. Det är nämligen mycket angeläget att man får bort de administrativa gränsproblemen, att vi får en effektiv organisation där man tar ett enhetligt grepp på den enskilde handikappades alla rehabiliteringsbehov. Jag hoppas att man inom regeringen och inom de berörda ämbetsverken driver detta arbete hårt och snabbt så att vi mycket snart kan komma fram till en lösning.

Med det sagda, herr talman, nöjer jag mig för dagen.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Utskottet har tagit upp motion nr 231 i första kammaren av herr Werner och 255 i andra kammaren av bl. a. mig själv tillsammans med motion nr 1 007 i andra kammaren. Orsaken till sammankopplingen tycks vara att alla motionerna behandlar rehabiliteringsfrågor. Men om man studerar motionerna närmare så finner man att de båda första motionerna tar upp rehabiliteringsproblemen ur en annan synvinkel än motion nr 1 007, där huvudproblemet reducerats till att gälla den administrativa ordningen för rehabiliteringen. Vi tror att det är ett problem som i och för sig bör observeras, men vi tvivlar på att det kan lösas med en parlamentarisk utredning. Huvudproblemet ser vi i stället som en ekonomisk fråga — sett ur både den enskilda individens synpunkt och ur de huvudmäns synpunkt som har ansvaret för rehabiliteringen.

I vår motion skisserar vi en ny ersättningsform med syftet att skapa en mer rehabiliteringsstimulerande effekt än det nuvarande splittrade ersättningsystemet. Det är ur denna synpunkt beklagligt att inte vår motion har blivit föremål för remissbehandling.

Ändå har flera remissinstanser, som tagit upp de ekonomiska problemen i samband med yttrande över motion nr 1007 klart deklarerat behovet av en översyn av nuvarande ersättningsystem vid rehabilitering. Hade samma remissinstanser fått yttra sig över våra motioner, är jag övertygad om att dessa krav hade blivit ännu kraftigare markerade.

Bakgrunden till våra motioner är behovet av en helhetssyn på rehabiliteringens ekonomiska sida — ur individens synvinkel. Det är ganska märkligt att samtidigt som det i själva rehabiliteringsbegreppet ligger en helhetssyn har man inte i det svenska socialförsäkringssystemet lyckats innefatta ett helhetsgrepp på bidragsformerna under tid för olika slag av rehabilitering. De utredningar som tidigare haft denna fråga uppe har misslyckats därför att de haft felaktiga utgångspunkter. De har endast strävat efter att passa in ersättningsformerna under tid för rehabilitering i eller i direkt anslutning till redan existerande hjälp- och försäkringsformer.

Utskottet anför nu att en proposition håller på att utarbetas på grundval av de framställningar som riksförsäkringsverket och arbetsmarknadsstyrelsen har gjort. Men dessa framställningar gäller bara frågan om sjukpenning vid arbetsvård i form av omskolning-yrkesutbildning, alltså en del av rehabiliteringen, om än en mycket viktig sådan.

Det skulle vara överraskande om regeringen i en proposition med denna utgångspunkt skulle lyckas med det som 1958 års utredning om socialförsäkring och arbetsanpassning, 1958 års socialförsäkringskommitté, 1960 års ar-

Bidragen för rehabilitering, m. m.

betsmarknadsutredning m. fl. *inte* har lyckats med, nämligen att skapa en enhetlig syn på bidragsformer under tid för rehabilitering. Troligen kommer propositionen att innehålla förslag om en administrativ förenkling av nu gällande bidragssystem vid arbetsvård under tid för sjukskrivning. En sådan förenkling är naturligtvis välkommen, inte minst ur den enskilde individens synpunkt — denne slipper på så sätt det krångliga system som nu tillämpas — men den innebär sannerligen inte någon lösning av det problem som har skisserats i våra motioner. Ändringen innebär inte någon ekonomisk reform. Den löser framför allt inte problemet med den låga ersättningen för de lågavlönade under tid för rehabilitering. Vi vet att dessa i många fall är människor som kanske i flera år, innan de rehabiliterande åtgärderna blev aktuella på grund av skador och sjukdomar, har tvingats leva på en låg standard därför att de har haft långa sjukperioder och perioder av arbetslöshet och därför att de hamnat i arbeten med låg lönenivå och sålunda fått låg sjukpenning. Denna sjukpenningnivå innebär inte någon rehabiliteringsstimulans.

Utbildningsbidraget vid omskolning och yrkesutbildning är lågt och har dessutom inte anpassats efter kostnadsutvecklingen. Tar man t. ex. 1961 som utgångspunkt och jämför med det utbildningsbidrag som då utgick och tar basbeloppet för ATP som mätare på kostnadsutvecklingen, får man fram, att grundbidraget för en gift person i dag borde vara 625 kronor i stället för de 550 som det är efter höjningen i fjol.

I utskottsutlåtandet skrivs att man avvaktar vad arbetsmarknadsstyrelsen föreslår i anslutning till en passus i det nyligen framlagda arbetsmarknadspolitiska programmet för utbildningsbidragen. AMS har emellertid i sina petita år efter år föreslagit höjningar av utbildningsbidragen utan att det lett till mer än smärre justeringar, som tycks företas

utan någon fast plan eller någon systematik. Det kunde vara intressant att någon gång få en belysning av de tankegångar som ligger bakom dessa ryckvisa höjningar. Eftersom AMS tvingas återkomma år efter år med nya krav på höjningar kan det inte gärna vara arbetsmarknadspolitiska bedömningar. Nu skulle alltså plötsligt den tid vara inne då man kan vänta sig en höjning av utbildningsbidragen efter en fast och systematisk plan bara därför att AMS antagit ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program! Vi tvivlar nog på den saken.

Vad som är väsentligt är två ting: för det första att samhället skapar en ersättningsform vid olika slag av rehabilitering som är konstruerad mot bakgrunden av en helhetssyn på rehabiliteringen, samt för det andra att denna ersättningsform är rehabiliteringsstimulerande och under tid för rehabiliteringen ger kompensation till dem som hamnat i låglöneområdet, varigenom skapas enabanda förutsättningar för skilda grupper att kunna använda sig av de rehabiliteringsmöjligheter som växer fram i vårt samhälle.

De frågor som aktualiserats i vår motion återkommer år efter år vid handikapporganisationernas kongresser. De återkommer till dess att en ny ersättningsform genomförts. Det hjälper inte med att lappa och laga de gamla formerna. Bristerna lyser ändå igenom.

Herr talman! Med hänsyn till att vi i dag inte vet hur den proposition kommer att se ut som anges i utskottsutlåtandet vill jag inte ställa något yrkande. Vi får anledning att återkomma med de frågor som vår motion aktualiserat i anslutning till den propositionen.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Det är ett stort och viktigt problemkomplex som aktualiseras i motionerna och som ytterligare understrukits i de här gjorda inläggen. Det framgår även av det sätt varpå allmänna beredningsutskottet i sitt utlåtande

Bidragen för rehabilitering, m. m.

nr 46 behandlat motionsyrkanden om utredningar dels om en ny bidragsform, av motionärerna kallad rehabiliteringsersättning, dels om förbättring av de ekonomiska förhållandena för personer som undergår rehabilitering, dels slutligen om samordning eller omfördelning av rehabiliteringsverksamheten i dess olika former för skapande av en enhetlig organisation.

I vad avser de ekonomiska frågorna vill jag först erinra om att riksdagen redan fattat beslut denna vårsession om utbildningsbidragen genom att godta statsverkspropositionens ståndpunkt att en ytterligare höjning inte nu borde vidtagas.

I detta sammanhang har riksdagen också avslagit motionsyrkandena om utredning för att samordna och snabbt åstadkomma resultat av utredningsarbetet rörande handikappades inkomst- och skatteförhållanden. Riksdagen har liksom statsutskottet förutsatt att samordning och initiativ på detta område sker utan någon riksdagens särskilda åtgärd.

I motionerna I:231 och II:255 har nämnts att AMS och riksförsäkringsverket gemensamt har föreslagit en ändring av lagen om allmän försäkring i syfte att man skall komma ifrån det nuvarande systemet med bidrag från två håll vid arbetsvård i form av yrkesutbildning i de fall som avses i 4 kap. 2 § lagen om allmän försäkring. Avsikten är att det i stället skall utgå bidrag enbart från arbetsmarknadsverket, och sjukpenningförsäkringen skall vara vilande under utbildningstiden. En sådan reform ligger i linje med vad motionärerna önskat. Det bör framhållas att ett antal remissinstanser har föreslagit att frågeställningen skall vidgas och att en mer allmän översyn av bidragssystemet skall komma till stånd. Hela denna fråga ligger således redan under prövning hos Kungl. Maj:t, och proposition förberedes. Dessutom kommer AMS att om några månader redovisa förslag röran-

de utbildningsbidragen både i fråga om beloppens storlek och i fråga om bidragssystemets konstruktion.

Frågorna är alltså redan uppmärksammade, och någon utredning av det slag som förordats i motionerna I:231 och II:255 och i det ena delyrkandet i motionen II:1007 kan i detta läge inte vara påkallad.

I motionen II:1007 föreslås vidare en utredning om rehabiliteringsverksamhet i syfte att man skall skapa en enhetlig organisation.

Utskottet kan instämma i mycket av vad motionärerna sagt om behovet av ett väl fungerande samarbete på det här fältet, och det har också kommit till uttryck i utlåtandet. Tanken på en enhetlig organisation för all den verksamhet som rör rehabilitering har emellertid inte vunnit gehör hos remissmyndigheterna. Såväl socialstyrelsen, AMS, handikapprådet som Kommunförbundet har framhållit att rehabiliteringen har funktionella anknypningar till undervisningsväsendet, socialförsäkringen, sjukvården och arbetsmarknadsorganen och att man inte bör bryta dessa anknypningar. Däremot har flera remissinstanser förordat ett samordningsorgan på central nivå, och handikapprådet har framhållit att det bör inrättas permanenta rehabiliteringsberedningar på lokal- och länsplanet där det inte redan har skett. Landstingsförbundet och Kommunförbundet har inte förordat att man skapar nya organ utan har ansett att man bör kunna lösa frågorna med bestämda samordningsrutiner och direktiv.

Utskottet kan dela uppfattningen att det är lämpligt att man ser över samordningsfrågorna, men som framhålls i utlåtandet sker redan detta. Socialdepartementet har påbörjat en kartläggning av området, och vidare har socialstyrelsen beslutat göra en utredning om organisationen av den medicinska rehabiliteringsverksamheten. I denna utredning kommer man bl. a. att ta upp sam-

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

arbetet med arbetsvården, socialvården, den allmänna försäkringen, utbildningsväsendet och handikapporganisationerna. Förra året tillkallades också en utredning som bl. a. skall behandla frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för den skyddade sysselsättningen. Frågorna är alltså uppmärksammade, och det bör nog kunna förutsättas att de kommer att drivas vidare utan att riksdagen nu begär en ytterligare utredning.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 3

Föredrogs vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av motioner angående datateknikens inverkan på den enskildes integritet;

utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motioner angående skyddet för svenska fiskefartyg utanför den norska kusten; och

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4**Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 77, hade Kungl.

Maj:t under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617). Förslaget innebar upphävande av det i 10 § allmänna ordningsstadgan upptagna förbudet mot offentliga tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels likalydande motionerna I: 967 av herr *Svenungsson* och II: 1112 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.,

dels likalydande motionerna I: 1004 av herr *Eric Carlsson* och fröken *Pehrsson* samt II: 1155 av herr *Persson* i Heden m. fl.,

dels likalydande motionerna I: 1005 av herr *Åkesson* m. fl. och II: 1156 av herr *Nelander* m. fl.,

dels ock likalydande motionerna I: 1013 av herr *Ferdinand Nilsson* m. fl. och II: 1163 av herr *Börjesson* i Glömminge.

I samtliga motioner yrkades att riksdagen måtte avslå propositionen. I motionerna I: 1013 och II: 1163 hemställdes därjämte att riksdagen måtte uttala att juldagen, långfredagen och påskdagen alltfört borde fredas mot offentliga tillställningar med karaktär av kommersiell nöjesindustri.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna

- 1) I: 967 och II: 1112,
- 2) I: 1004 och II: 1155,
- 3) I: 1005 och II: 1156 samt
- 4) I: 1013 och II: 1163, såvitt avsåge upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan,

i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke funnit anledning till

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

erinran mot det vid förevarande proposition, nr 77, fogade förslaget, samt

B. att motionerna I: 1013 och II: 1163 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Schött (m), Ernulf (fp), Ferdinand Nilsson (cp), Dockered (cp) och Fridolfsson i Stockholm (m) samt fru Jonäng (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna

1) I: 967 och II: 1112,

2) I: 1004 och II: 1155,

3) I: 1005 och II: 1156 samt

4) I: 1013 och II: 1163, såvitt avsåge upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan,

i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla att riksdagen funnit det i nyssnämnda lagrum upptagna förbudet mot offentliga tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen icke böra upphävas, samt

B. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 1013 och II: 1163 i övrigt, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att anvisningar utfärdades rörande meddelandet av tillstånd till offentliga nöjestillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen, så att dessa helgdagar fredades från att utnyttjas av kommersiell nöjesindustri.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! I fjol tyckte några socialdemokrater att tiden borde vara inne att slopa förbudet mot offentliga nöjestillställningar på vissa kyrkliga helgdagar. I motionen yrkades att Kungl. Maj:t skulle framlägga ett förslag i denna riktning. Nu, cirka ett år efter det att dessa ledamöter gick till attack och sköt in sig på denna fråga — att futtiga tre dagar av årets 365 av en alldeles speciell anledning skulle få vara frid-

lysta från ett braskande och kommersialiserat nöjesliv — behandlar vi en proposition som går ut på ett slopande av ordningsstadgans 10 §.

Regeringen har som synes varit ovanligt snabb i vändningarna. När man tittar litet närmare på ärendet kan man inte undgå att fråga: Har någon folkgrupp utanför det här huset krävt en ändring av den ordningsstadga som stipulerar det s. k. nöjesförbudet? Det är ju modernt och populärt med uppvaktningar i kanslihuset. Har det förekommit någon uppvaktning i kanslihuset i den här frågan? Är det några som förorättats av det nuvarande förhållandet? Nej, inte vad jag vet. Det är bara några ledamöter ur regeringspartiet som satt i gång det hela. Man har, antar jag, funnit att en fridlysning av offentliga nöjestillställningar på de främsta kyrkliga helgdagarna kopplats samman med kristen tro och därför skall de bort.

Nu har departementschefen och utskottsmajoriteten fått god hjälp — tror man. Man hänvisar till remissbehandlingen av en departementspromemoria. Ett övervägande antal remissorgan, som har att företräda kristna synpunkter, har inte haft något att erinra mot ett slopande av nöjesförbudet.

Denna fråga kan naturligtvis som de flesta spörsmål vi resonerar om här i riksdagen belysas och diskuteras utifrån skiftande infallsvinklar. Att de kristna organisationerna i sina remissvar har framhållit att de inte har något att erinra mot ett slopande av nöjesförbudet är rätt naturligt. Man vill från det hållet inte strida i onödan. Vill man ta bort förbudet, må det vara hänt.

Man är naturligtvis också på kristet håll medveten om att hur mycket än majoritetspartiet med visst stöd från grupper inom de övriga partierna attackerar dessa dagar och försöker jämställa dem med vilka helgdagar som helst — till och med den 1 maj — kommer kristenheten både verksamhetsmäs-

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

sigt och såsom institution att fortleva. Den varken står eller faller med Kungl. Maj:ts proposition nr 77 av år 1969.

Men, herr talman, om nu vissa re-
missinstanser i sina svar icke har haft
något att erinra mot ett slopande av
nöjesförbudet så är därmed inte sagt
att man önskar ett sådant. Tvärtom
skulle man med största sannolikhet va-
ra tacksam, om den nuvarande ordning-
en framdeles fick gälla.

Om man nu från en del kristna or-
ganisationers sida uppträder närmast
undfallande, i varje fall visar ett sådant
mått av generositet att man utan strid
låter våra myndigheter skövla vara för-
nämsta helgdagar på deras kristna sär-
prägel, är det dock, herr talman, vi
här i riksdagen som har det politiska
ansvaret. Det är vi som från den ut-
gångspunkten skall tackla frågan.

Skulle inte vi kunna visa den hänsy-
nen, den toleransen, att juldagen, lång-
fredagen och påskdagen, vilka dagar
för den svenska kristenheten och för
kristenheten världen över är förknip-
pade med för tron omistliga värden,
skulle få behålla sin särställning och
sin med hänsyn till just nöjesförbudet
unika karaktär?

I departementspromemorian heter det
enligt referatet i propositionen: »Även
om bara en minoritet anser att offent-
liga tillställningar på vissa kyrkliga
helgdagar stör högtidens helgd, kan det
finnas anledning att förbjuda sådana
tillställningar.» Det heter vidare: »Det
kan sägas innebära ett rimligt mått av
tolerans hos majoriteten att avstå från
aktiviteter som skulle kränka eller stö-
ta människor med denna övertygelse.»

Nu tycks dock nöjesförbudet för en
del människor, bl. a. utskottsmajorite-
ten inom första lagutskottet, vara så
betungande, så olidligt, att det måste av-
skaffas. Skärtorsdagsbalen måste fort-
sätta med långfredagsjippot. Trots att
ansvaret ligger hos regering och riks-
dag vill man tydligen inte ta ställning
för ett bevarande av den nuvarande

ordningen, vilket jag djupt beklagar.
Ingen skall få mig att tro att en frid-
lysning av offentliga tillställningar på
de nämnda dagarna skulle innebära att
staten därmed tog ställning i trosfrå-
gor.

Frågan gäller till syvende og sidst
respekt och tolerans för uppfattningar
som jag tror omfattas av övervägande
delen av svenska folket. Enligt en i
dagarna publicerad opinionsundersök-
ning tror fortfarande, trots energiska
försök från många håll att rasera den-
na tro, cirka 72 procent av svenskarna
på Gud.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den
reservation som finns intagen i första
lagutskottets utlåtande nr 36.

I detta anförande instämde herr
Nilsson i Agnäs (m).

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Det är en högst person-
lig deklaration som jag vill lämna i
samband med den fråga vi nu behand-
lar om upphävande av 10 § allmänna
ordningsstadgan, som Kungl. Maj:t fö-
reslår i proposition nr 77 innebärande
att förbudet mot allmänna nöjestillstäl-
ningar under juldagen, långfredagen
och påskdagen skall upphävas.

Det innebär i och för sig inte någon
revolutionerande förändring av sam-
hällsbilden. Förslaget utgör inte någon
reform av stort format, och jag vill ock-
så säga att det inte är någon angelä-
gen reform. Den kommer dessutom inte
att innebära några inskränkningar i
kyrkans och kyrkosamfundens möjlig-
heter att utöva sin kristna verksamhet.
Man kan emellertid samtidigt säga, att
ett bibehållande av helgriden på dessa
för hela kristenheten stora helgdagar
inte heller i nämnvärd utsträckning in-
skränker människornas möjligheter att
söka avkoppling i den profana nöjes-
världen på dessa aktuella dagar. En-
skilda profana nöjestillställningar kan
anordnas på dessa dagar, och det kan

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

dessutom beviljas dispens för offentliga sådana under vissa förhållanden.

Vad är det då frågan gäller? Fältet är liksom öppet för båda intressegrupperna. Jag ställde mig den frågan också 1968, då det från socialdemokratiskt håll motionerades om en utredning rörande upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan, och jag har gjort samma fråga när propositionen har framlagts nu i vår.

Uppfattningarna om propositionen är delade även i kyrkliga kretsar, liksom inom organisationer av skilda slag, men ett torde vara ganska säkert: att den överväldigande delen av svenska folket betraktar denna s. k. reform som ganska onödig, lika visst som en stor del av vårt folk ännu i dag bekänner sig till den kristna livsåskådningen och betraktar juldagen, långfredagen och påskdagen såsom alldeles speciella högtidsdagar under kyrkoåret. De är liksom kardinaldagarna bland alla kristna helgdagar.

Man förväntar därför, att Sverige som nation skulle vilja erkänna vad kristenheten genom århundraden betytt för vårt folk och kommer att betyda genom tiderna. Vi bör erkänna detta genom att befria dessa tre dagar — av årets 362 eller i vissa fall 363 — från profana offentliga nöjestillställningar. Många kommer att betrakta det som stötande om 10 § upphävs. Självfallet skall vi ta hänsyn till och respektera varandras uppfattningar. Man torde dock inte kunna påstå att kraven är för högt ställda om det begärs en viss hänsyn till tre speciella kristna helgdagar bland de bortåt ett sextiotal som vi har varje år. Jag vill säga att kraven är ganska små.

Det må kallas gammalmodigt eller vad man vill, men jag har den bestämda uppfattningen att man inte kan komma ifrån den stora betydelse det skulle ha, om riksdagen genom att avslå förslaget om slopande av den aktuella 10 § erkänner att landet och folket även i

fortsättningen är och vill vara en kristen nation och slå vakt om kristna värden.

Jag vill gärna säga att gällande kungörelse har uppfattats som en samhällets gård av hänsyn till den stora grupp inom vårt folk som bekänner sig till den kristna livsåskådningen. Jag tror dessutom att det är en ganska liten grupp som höjt röster för förbudets upphävande. Det är sålunda inte heller från demokratisk synpunkt någon angelägen reform. Däremot kan reformen komma att uppfattas som ett desavouerande av en folkmajoritet.

Ingen torde förneka att människan har ett inneboende och naturligt behov av stillhet med möjlighet till vila och eftertanke. I vår tid är utan tvekan behovet härav större än någonsin. I tristessens och jäktets tid är detta helt enkelt nödvändigt om människan såväl psykiskt som fysiskt skall kunna stå ut med sin uppgift. Detta gäller alla människor oavsett vilken livsåskådning de bekänner sig till. Samhället kan bidra till att tillfredsställa detta behov. Ett skydd för juldagen, långfredagen och påskdagen, herr talman, mot offentliga nöjestillställningar är ett led härutinnan.

Jag yrkar därför bifall till den reservation som är fogad till första lagutskottets utlåtande nr 36 och som sammanfaller med de yrkanden som är ställda i ett antal motioner i såväl första som andra kammaren.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr *NELANDER* (fp):

Herr talman! År 1956 skrev departementschefen i sin proposition att ett generellt förbud mot offentliga tillställningar kunde vara betingat av att enligt den allmänna meningen vissa tillställningar inte var förenliga med helgfriden. Varken i den utredning som då låg till grund för propositionen eller

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

under remissbehandlingen hade ifrågasatts att slopa gällande förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar. I likhet med utredningen och remissinstanserna ansåg departementschefen att förbudet liksom dittills borde avse tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen.

Detta var som sagt år 1956. Nu, 13 år senare, förordar statsrådet Lundkvist efter en utredning inom departementet att förbudet mot att anordna offentliga tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen skall helt upphävas fr. o. m. den 1 juli 1969.

På drygt dussintalet år har det sålunda svängt i en högst väsentlig grad inte bara inom regeringen utan också hos remissinstanser och andra. Inte minst märklig är omsvängningen hos åtskilliga företrädare för de kristna och kyrkliga intressena. Av domkapiteln är det egentligen nu bara två som helt går in för ett bibehållande av nöjesförbudet. Några ställer sig tveksamma.

Sveriges frikyrkoråd redovisade för bara ett år sedan den uppfattningen, att majoriteten av befolkningen fortfarande håller juldagen, långfredagen och påskdagen i sådan helgd, att man inte bara finner sig i förbudet utan också önskar att det bibehålles. Rådet menade att frågan borde behandlas i samband med den fortsatta utredningen om förhållandet mellan staten och svenska kyrkan. I år är frikyrkorådet färdigt med nöjesförbudet och har intet att invända mot dess borttagande.

Vad är nu orsaken till denna omsvängning? Vi lever i ett pluralistiskt samhälle, säger man, där alla slag av livsåskådningar är företrädade. Det är riktigt. Men det var likadant för 13 år sedan. Vi hyllar religionsfrihetens princip, menar man, och den står i vägen för förbud. Men inte heller detta är någon nyhet. Det skall erkännas att den andliga nivån och likgiltigheten för högre värden ständigt sjunkit under det gångna decenniet. På olika vägar, främst

genom massmedia, har en intensiv propaganda förts mot allt vad förbud och restriktioner heter. Vi skall ha ett öppet samhälle; normer hör en förgången tid till.

Men på många andra områden i den mänskliga sammanlevnaden får vi finna oss i förbud och påbud och restriktioner. Ett samhälle utan normer är f. ö. dömt till undergång. I fråga om de tre nämnda helgdagarna säger departementschefen tydligt ifrån att ett upprätthållande av förbudet innefattar en tämligen obetydlig frihetsinskränkning.

Det förhåller sig helt säkert, som Sveriges frikyrkoråd framhöll i fjol, så att majoriteten av vårt folk fortfarande håller dessa dagar i sådan helgd att man inte bara finner sig i förbudet utan också önskar att det bibehålles. Den stora majoriteten är inte direkt kristet eller kyrkligt engagerad, men ännu verkar det kristna arvet från fädernas dagar och tidigare generationer. Jag tror att Bygdegårdarnas riksförbund har rätt i sitt yttrande att allmänheten har vant sig vid att det skall vara »stilla dagar». En mycket stor del av folket skulle sannolikt betrakta det som olämpligt om det på dessa dagar skulle anordnas offentliga tillställningar som kunde vara störande för gudstjänstlivet. Riksförbundet uttrycker därför den förhoppningen att arrangörerna — om förbudet upphävs — vinnlägger sig om att förlägga tillställningarna till sådan tid och plats att tillställningarna inte verkar störande. Detta är önskvärt inte endast av religiösa skäl utan för att hänsyn bör tas till andras tro och uppfattning. — Så långt det tänkvärda yttrandet från Bygdegårdarnas riksförbund.

I ett pluralistiskt samhälle måste tolerans och generositet vara vägledande för vårt handlande. Bör man då inte visa den generositeten mot en kristen opinion, även om denna — vilket inte alls är bevisat — skulle befinna sig i minoritet, i så måtto att tre av årets

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

365 dagar hålls fria från störande nöjeställningar?

Vi har i motionen II:1156 anfört ett uttalande i denna fråga av en känd teaterchef. Han yttrade: »Personligen anser jag att vi behöver dessa 'andningshål' med tanke på den knappt tilltagna frihet vi har inom vårt speciella serviceyrke. I varje fall kan man utgå från att denna nya ordning knappast går att genomföra utan att man tar upp diskussion med berörda parter.»

Men strider nu inte ett förbud mot religionsfrihetsprincipen? Nej, det menar jag att det inte gör. Jag tycker att domkapitlet i Strängnäs har definierat begreppet religionsfrihet riktigt. Enligt domkapitlet innebär religionsfrihet rätt för var och en att ha en egen religionsuppfattning men inte att hänsyn inte måste visas dem som har en annan tro. Och det är statens uppgift att se till att sådan hänsyn visas.

Det är också riktigt vad FPU skriver, nämligen att det följer av religionsfriheten att de kristet engagerade måste ges möjlighet att ostörda utöva sin tro.

Trosfrihet är väl inte ett av dagens moderna begrepp, men det torde vara riktigt som Lunds stifts domkapitel skriver: »Tanken att omge vissa kristna högtider med en särskild helgd har nära samband med den trosfrid som man i ett demokratiskt samhälle vill värna om.» Syftet skulle sålunda vara att garantera trosfriden för dem som av religiösa skäl håller högtiderna i helgd. Att anordna tillställningar av uppsluppen nöjeskaraktär på t. ex. långfredagen lär även utanför de kristet engagerades led uppfattas som stridande mot god smak.

I och för sig behöver naturligtvis inte kristendomen något skydd av lagar. Kristi evangelium är av evig natur och har i sig stark sprängkraft. Där det får verka på den enskilde individen omskapar det och föres vidare till medmänniskorna, till grupper, samhällen och folk. Vårt land är förvisso inte något kristet land, men jag vill för min del inte

medverka till att från det offentliga livet och samhället plocka bort allt som är signifikativt för kristendom och dess eviga värden.

Herr talman! Mina slutsatser blir följande:

1. Även om det är ovisst om en majoritet av befolkningen önskar behålla förbudet finns det åtskilliga motiv för detsamma.

2. Ett upprätthållande av förbudet innefattar en tämligen obetydlig frihetsinskränkning.

3. Man gör inte människorna någon tjänst om man bidrar till att göra varje helg till en fridag lik alla andra. Det kan innebära en utarmning av människors liv att driva en sådan nivellering för långt.

4. I ett pluralistiskt samhälle bör man ha råd att visa generositet mot kristna, även om dessa inte utgör någon majoritet.

5. Det nuvarande fredandet av de tre helgdagarna ifrågasätts icke av någon utbredd folkopinion liksom det ej heller uppfattas som något mot religionsfriheten stridande förtryck.

6. Om tillstånd till offentliga nöjeställningar ändock skulle komma att ges, bör regeringen meddela sådana föreskrifter att dessa helgdagar fredas från att utnyttjas av kommersiell nöjesindustri.

Jag ber att få yrka bifall till den vid första lagutskottets utlåtande nr 36 fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Lönsboda (fp).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! I proposition nr 77 föreslås en ändring i 10 § allmänna ordningsstadgan, innebärande ett upphävande av förbudet för offentlig tillställning på juldagen, påskdagen och långfredagen. Också jag har väckt en motion i detta ärende, II: 1163 — likalydande med motionen I: 1013 — vari

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

jag yrkat avslag på propositionens förslag.

Jag representerar i detta sammanhang inte något särskilt samfund eller någon kyrklig institution utan jag ser frågan från mina egna synpunkter. Jag tycker att förslaget om förändring av ordningsstadgan på denna punkt är onödigt. Vad är det för krav som har framförts — förutom de motionskrav som det talats om tidigare — och vad är det för anspråk som ställts på att få offentliga nöjeställningar? Kanske det är biografägarna som ligger bakom, men biograferna är numera inte särskilt starkt frekventerade. Jag tror inte att biograf-föreställningar under dessa tre dagar skulle betyda något för biografägarnas ekonomi.

För dem som bor intill ett nöjesetablissemang och som samtidigt är starkt religiöst engagerade måste det ändå te sig störande att just dessa dagar få uppleva att människor inte kan avstå från nöjesanordningar.

Om man ser det hela litet praktiskt är det faktiskt så att om inte åminnelsen av Kristus hade firats hade inte dessa helgdagar funnits. Då hade inte långfredagen, annandag påsk eller annandag jul firats. Vi hade i stället haft arbetsdagar vid dessa tillfällen. Således har åminnelsen av Kristus här gripit in i vår indelning av året i helgdagar och vardagar. Vi lever efter det, och jag tycker att man som sann demokrat bör respektera det som andra håller heligt och sätter högt.

Man kan anlägga en annan praktisk synpunkt på frågan och säga att när vi får 40 timmars arbetsvecka kommer 77 procent av året att vara icke arbetstid. Räkna vi in semestern får vi bortåt 80 procent ledig tid. Är behovet av nöjen så stort att det även på dessa tre helgdagar skall behövas nöjesanordningar?

När ungdomsfrågorna diskuteras säger man ofta att de unga måste aktiviseras på ett helt annat sätt än som sker genom det industrialiserade nöjeslivet

där ungdomarna också ofta riskerar att förses med stimulerande medel av olika slag. Det skulle kanske vara lämpligt med en kompromiss som innebär att man just på dessa helgdagar försöker stimulera verksamheten bland ungdom när det gäller sådana ideella ändamål som man anser angelägna.

Herr talman! Jag trodde inte att så många debattörer skulle delta i denna diskussion och vill på grund av tidsbrist sluta. För min del ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! I proposition nr 77 begärs riksdagens yttrande över ett förslag till upphävande av det i 10 § allmänna ordningsstadgan upptagna förbudet mot offentliga tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen. Frågan som sådan är ingen ny företeelse. Redan under 1890-talet var den föremål för utredning, och utredningens arbete ledde även så småningom fram till viss uppmjukning i då gällande förbud. Under förarbetena till allmänna ordningsstadgan sattes det visserligen inte i fråga att slopa förbudet, vilket då som nu gällde alla offentliga tillställningar på nämnda dagar. Ett slopande av förbudet har emellertid därefter aktualiserats vid flera tillfällen och senast vid 1968 års riksdag.

Departementschefen skriver i propositionen: »Som framhållits i departementspromemorian innebär inte den omständigheten att det är tveksamt om en majoritet av befolkningen önskar behålla förbudet att det helt skulle saknas motiv för ett förbud. Genom förbudet har man velat ta hänsyn till dem som på grund av ifrågavarande dagars stora betydelse enligt den kristna trosåskådningen anser att högtiderna bör hållas i särskild helgd.» Och departementschefen fortsätter: »Det är rimligt att visa en sådan hänsyn och det kan t. o. m. finnas anledning att genom lag-

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

stiftning inskrida till förmån för denna grupps intresse. En sådan lagstiftning innebär nämligen inte att staten tar ställning i en trosfråga utan endast att det intresse som skyddas bedöms vara så väsentligt att det framstår som berättigat att andra medborgare underkastas vissa inskränkningar i sin frihet.»

Men därefter heter det: »Företrädare för den kristna trosåskådningen — i vilkas intresse förbudet alltså upprätthålls — har emellertid allt oftare hävdade att förbudet innebär ett tvång som strider mot denna åskådning.»

Med hänsyn till dessa uttalanden och till att en klart övervägande del av de remissinstanser som företräder de kristna synpunkterna har intagit samma ståndpunkt bör man väl anse att dessa omständigheter utgör ett starkt skäl — för att inte säga det starkaste skälet — för att förbudet skall upphävas.

Denna fråga diskuterades rätt ingående förra året med anledning av motioner — såsom för en stund sedan påpekades från talarstolen — i vilka krävdes utredning om ett slopande av 10 § allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956. Även om utskottet också då var delat motsatte sig ingen att frågan blev prövad. Det var bara i fråga om formerna och tidpunkten som olika uppfattningar framfördes.

Riksdagen beslöt också i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande upphävande av nöjesförbudet just på juldagen, långfredagen och påskdagen. Nu har denna utredning skett, och remissvaren på den utsända departementspromemorian har inkommit.

Utredningen har rönt ett mycket positivt mottagande från nästan alla remissinstanser. En övervägande del av de remissorgan som företräder de kristna synpunkterna har, såsom jag tidigare sagt, framfört åsikten att förbudet innebär ett tvång som är oförenligt med den kristna förkunnelsen.

Utskottet har också i år ingående behandlat denna fråga. Utskottsmajorite-

ten anser i likhet med departementschefen att det rådande nöjesförbudet bör kunna upphävas och förordar att det framlagda förslaget lämnas utan erinran.

Jag undrar om inte denna fråga har givits större proportioner än den egentligen har. Ett upphävande av förbudet mot offentliga nöjestillställningar under dessa tre dagar skulle knappast, som någon har sagt, märkas i jämförelse med vad som i övrigt sker. Det kommer inte att ordnas så många nöjen och dessa kommer inte att kollidera med de större gudstjänsterna. Ingen tror väl heller att det under just dessa dagar kommer att arrangeras några uppsluppna nöjen vilka kan strida mot god smak. Om vi går tillbaka till det egna föreningslivet på våra hemorter, kan vi konstatera att föreningsmedlemmarna i allmänhet då inte önskar ha tillställningar för offentligheten av något slag om dessa inte har religiös och seriös karaktär.

Jag har ganska svårt att förstå framför allt det uttalande som herr Fridolfsson i Stockholm nyss gjorde från denna talarstol. Låt mig säga att herr Fridolfssons tro på sin egen övertro mer skadar än gagnar den rörelse han vill främja.

Jag skulle också vilja säga att det inte ankommer på oss att döma eller fördöma. Herr Fridolfsson krävde tolerans mot människor med kristen övertygelse. Men själv vill han inte vara tolerant mot alla de medmänniskor som trots en djupt rotad religiös tro har en annan uppfattning i denna fråga än han själv. Jag tänker på alla de människor som är övertygade om att kristen tro inte är i behov av detta förbud.

Ett hänsynstagande av fri vilja till och respekt för de stora högtidernas helgd är enligt mitt sätt att se betydligt mera värt än ett förbud.

Herr talman! Det kunde finnas mycket mer att tillägga i denna fråga, men med det utspel som gjorts känns det oerhört svårt att föra en debatt emot offentligt deklarerade synpunkter som

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

jag ändå vill tro finns rotade — fastän de inte framföres lika högljutt — hos flertalet av det svenska samhällets medborgare. För egen del upplever jag detta utspel på ett sådant sätt att jag inte har någon större lust att föra ut debatten på vingliga vägar.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är vid det här laget ganska van vid att hur jag än går ned i varv — som herr Svensson i Kungälv för några veckor sedan uttryckte det — och hur dämpad jag än må vara i mitt agerande så blir jag utsatt för, om inte direkt personliga påhopp så näst intill från socialdemokratiska talesmäns sida.

Det torde vara av ringa intresse för kammarens ledamöter vad jag personligen tror och tycker. Det är sakfrågan som vi skall diskutera.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Man vill väl ändå föreställa sig att de tankegångar som låg till grund för herr Fridolfssons uttalande inte bara hänför sig till hans egna upplevelser, utan att han anser sig ha — jag ber att få understryka det — stor erfarenhet av sina egna församlingsmedlemmars åsikter i det här avseendet.

När det gäller frågan om tolerans o. s. v. vill jag fortfarande hävda att om vi kräver tolerans för oss själva eller vår egen grupp, bör vi också vara beredda att visa tolerans mot andra individer och grupper.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet inbillar jag mig att jag har lika stor rätt som alla andra ledamöter av denna kammare att framföra mina synpunkter på de frågor

vi behandlar, inte minst om dessa skulle, såsom jag anser, vara identiska med frikyrkofolkets.

Fru Löfqvist talar om tolerans. Det är enligt min uppfattning samhällets plikt att hävda friheten, men det är också dess plikt att upprätthålla hänsynen.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Egna synpunkter och trosfränders synpunkter är *en* sak, det angrepp som herr Fridolfsson i Stockholm riktade mot den socialdemokratiska rörelsen och dess representanter i denna församling är en helt annan.

Jag tillåter mig att fråga, om den partipolitiska stämpeln (s) icke gör en berättigad att ha samma tro som herr Fridolfsson anser sig ha.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Om jag får lägga mig i den senaste lilla konflikten mellan herr Fridolfsson i Stockholm och fru Löfqvist, vill jag konstatera att de är minst lika duktiga domare båda två. Att påtala vem som har tagit initiativet till propositionen kan väl ändå inte vara värre än att säga att herr Fridolfsson hyser tro på sin övertro; det anser jag inte vara så oskyldigt sagt.

Jag tycker nog att herr Fridolfsson gick ner i varv och fick fram vad han ville ha sagt. Vi bör ju ha rätt att framföra vår mening även i frågor som angår oss högst personligen. Om man inte jämt säger det, respekterar man naturligtvis likväl dem som har andra åsikter.

Reservationen har verkligen en positiv avsikt. Vi vill i almanackan fridlysa en liten bit terräng och därmed bevara dess särprägel i den andliga geografien. Vi vill slå vakt om ett värdefullt arv som vi fått att förvalta. Kan inte fädernas tro vars frukter vi njuter litet till mans — ofta utan att veta om det — vara värd den pieteten? Jag kan instämma i Göteborgs domkapitels yttrande och säga att vi behöver dessa andliga

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

strövområden litet var i detta stressens tidevarv.

Vi politiker, samhällspolitiker eller kyrkpolitiker — och jag får göra den distinktionen —, är ofta ambivalenta i vårt sätt att angripa frågorna. Å ena sidan är vi oerhört känsliga för tillfälliga kastvindar i det som vi uppfattar som opinionen, angelägna att vara i takt med tiden. Å andra sidan teoretiserar vi gärna över principer på ett sätt som ofta saknar verklighetsförankring. Det är ingen tillfällighet att det är just politiker och kyrkliga toppinstanser som tillstyrker propositionen.

Politikerna försöker finna en teoretisk gyllene medelväg. När nu detta nöjesförbud skall upphöra anför man i samma veva att ordningspolisen har möjlighet att pröva frågan om vissa tillstånd och på så sätt ge det hela en balans — kompromissens väg. Kyrkoledare — eller om jag vågar säga kyrkopolitiker — som också är ängsliga för att inte vara tillräckligt i takt med tiden, kan naturligtvis ur sin arsenal plocka fram teorier om att kyrkan klarar sig i alla fall, och fattas bara annat. Men båda parter glömmar hur folket vill ha det. Det är svårt att bland vanligt folk finna gehör för att strunta i t. ex. långfredagens religiösa karaktär. Inom kyrkans värld upplever man också den dagen som en allt större kyrkohelg. Aldrig har man så mycket folk i kyrkorna som på långfredagen numera.

Det är svårt att bland vanligt s. k. sekulariserat folk finna en ovilja att avstå från kommersialiserat nöjesliv under de stora helgerna. Därför vill jag tillsammans med flera andra talare fråga: Var finns den opinion som trycker på och kräver en reform här? Det hela är enligt min mening bara en politisk produkt.

Vi själva firar ju varandra ganska ordentligt vid skilda tillfällen, och vi hedras t. o. m. här efter att ha lämnat detta jordeliv med en tyst minut och böjd nacke oavsett den politiska hem-

visten. Skulle inte mänsklighetens utan tvivel störste välgörare kunna räkna med någon liknande reverens? Kan man verkligen inte kosta på sig att fira honom med den blygsamma insats som någon avhållsamhet under några dagar av året utgör?

Fru Löfqvist har med rätta erinrat om att det finns kyrkiga remissorgan som anser att ett tvång är oförenligt med den kristna livssynen. Men man kan anlägga en helt annan infallsvinkel också och säga att kyrkan vill fostra oss alla till hänsyn. Det är också ett viktigt incitament i den kristna livssynen. Jag tror inte att dessa remissorgan på något sätt skulle bli skakade om riksdagen mot all förmodan följde reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! När den här frågan debatterades vid föregående års riksdag var jag en av motionärerna, och jag har attackerats ganska hårt av en del av de föregående talarna i debatten för att vi tog initiativ till den motionen. Men redan då hade vi motionärer den uppfattningen, att tiden kunde vara inne att slopa 10 § allmänna ordningsstadgan. Vi valde emellertid att överlåta till Kungl. Maj:t att pröva frågan och att framlägga förslag. Det är givetvis glädjande för oss att regeringen delat vår uppfattning, vilket också många remissinstanser har gjort.

Detta ärende behandlades i förra veckan av första kammaren, och jag skulle i likhet med min medmotionär från i fjol när han talade i första kammaren vilja deklarerat att jag har mycket stor respekt för de kyrkliga helgdagarna liksom för alla helgdagar — den 1 maj inräknad, herr Fridolfsson i Stockholm.

Alla som deltog i fjolårets debatt yrkade, som det redan sagts, bifall till någon form av utredning. De motioner,

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

i vilka det yrkas avslag på proposition nr 77, visar att jag i fjol hade rätt i min förmodan att det fanns ledamöter som hoppades att eventuella utredningar inte skulle komma fram till ett som jag ser det positivt förslag i frågan.

Eftersom frågan nyligen diskuterats här i riksdagen, skulle det kanske inte behövas så lång debatt i dag, men jag vill, herr talman, ta upp ett par punkter trots den tidsnöd vi befinner oss i.

Åtminstone en mening i herr Fridolfssons i Stockholm motion förbryllar mig något. Meningen lyder: »Respekten för demokratin borde också leda till att man respekterade den trosfrid som det nuvarande förbudet i 10 § allmänna ordningsstadgan medverkar till.»

Vad har respekten för demokratin med respekten för trosfriden att göra? På vilket sätt brister man i respekt för demokratin genom att yrka på borttagande av nöjesförbudet de tre helgdagar där detta ännu kvarstår? Personligen har jag stor respekt för demokratin och även för människors ärliga och uppriktiga åsikter i religiösa och andra frågor, även om dessa skiljer sig från min egen uppfattning. Jag kan absolut inte förstå att man kränker vare sig demokratin eller människors trosfrid genom att slopa 10 § allmänna ordningsstadgan. Vad är herr Fridolfssons uppfattning om demokrati i detta sammanhang?

De som är negativt inställda till förbudets slopande talar alltid om tolerans eller brist på tolerans hos dem som vill slopa nöjesförbudet. I en av motionerna heter det: »Ett bibehållande av den nuvarande ordningen skulle innebära att medan människor av kristen åskådning 362 dagar om året — söndagar som vardagar — tolererar antireligiösa manifestationer» — det gäller att ta i! — »skulle de till kristendomen mera negativt inställda respektera den kristna helgden tre dagar om året.»

»Antireligiösa manifestationer» står

det i denna motion. »Braskande nöjesliv» tror jag herr Fridolfsson talade om i sitt anförande. Så som jag ser det är detta alldeles fel.

De som talar för ett bibehållande av förbudet vill ha två olika tideräkningar för året i detta avseende — det kan man säga att vi har i och med det nuvarande förbudet. De människor som har en religiös uppfattning kan anordna sammankomster under 365 dagar på året — ingen vill förbjuda det. Men tre dagar om året utestänger de andra människor som vill ordna sin tillvaro på ett annat sätt. De ger dem ett år med 362 dagar i detta speciella avseende.

Detta förbud, herr talman, gäller inte enbart rena nöjestillställningar, utan även restauranger och matställen omfattas av detsamma. Detta finner jag mera allvarligt, eftersom det drabbar ensamma människor som dagligen brukar äta sina måltider ute. Man visar ingen tolerans eller förståelse när det gäller dessa människors situation.

Jag anser att man målar spöken på väggen och målar i alltför mörka färger och vill ge ett sken av att ett upphävande av förbudet skulle innebära att svenska folket skulle släppa Barabbas lös på juldagen, långfredagen och påskdagen.

Vad har man för anledning att tro det? Senaste veckoslutet kunde vi fira pingst. Också pingstdagen var ända till 1943 belagd med förbud. Har man den erfarenheten, sedan pingstdagen undantogs från förbudet, att det speciellt den dagen anordnas sådana förskräckliga antireligiösa manifestationer som motionerna I:1013 och II:1163 talar om? Är inte pingstdagen — vilket jag framhöll också i fjol — just en stor kyrklig helgdag? Konfirmationer och kyrkbröllop äger rum över hela landet. Om jag minns rätt, kunde Dagens Nyheter redovisa 140 kyrkbröllop efter den senaste pingsthelgen. Det är väl ett bra bevis för att de religiösa samfundet kan samla människor vid konkur-

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

rens på lika villkor, och fler exempel kunde nämnas.

Herr Fridolfsson i Stockholm sade att den motion som väcktes föregående år av bl. a. mig var en attack mot de religiösa helgdagarna. Jag vill absolut förneka det. Detta är en fråga som varit allvarlig för mig ända sedan speciella tillfällen i min ungdom. Det förbud som då gällde medförde att ensamma människor inte ens kunde gå ut och få ett mål mat under julhelgen, som ju är en familjehögtid då alla andra kan samlas och känna gemenskap. De ensamma har det emellertid speciellt svårt under den helgen. Jag blev påmind om den situationen igen, och när jag fann att några organisationer uttalat sig för att det här förbudet borde upphävas, fann jag, som jag tidigare sade, tillfället inne att gå med på en framställning i riksdagen för att få bort 10 § allmänna ordningsstadgan.

Vad beträffar förståelsen för andra människor och övertygelsen om att kyrkan kan samla människor ändå vill jag hänvisa till vad herr Sörenson sade när första kammaren diskuterade frågan. Hans anförande gav uttryck för en syn på det här problemet som jag tror att många kristna, toleranta och vidsynta människor med respekt för andras åsikter har. Jag skulle vilja rekommendera dem som inte hörde på hans anförande att läsa protokollet. Han slutade sitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Det kan sägas en hel del om vad herr Persson i Heden anförde i sitt inlägg. Han påstod att året hade 362 dagar och ibland 363. Det märks ju då hur man har fixerat sig i att det under dessa tre dagar skall råda förbud mot annat än kyrkliga tillställningar. Annars är det ju så att året har 365 dagar och ibland 366.

Herr Börjesson i Glömminge talade om att man borde anordna sammankomster och försöka intressera ungdomen i större utsträckning under des-

sa helgdagar i stället för att upphäva nöjesförbudet enligt 10 § allmänna ordningsstadgan. Jag tycker att man från kyrkligt håll skall försöka aktivera ungdomen både dessa dagar och andra dagar för det som man vill intressera den för. Det vore ett bättre och riktigare sätt att gå till väga.

Jag tror alltså att religiösa värden och religiösa sammankomster av olika slag inte kommer att förlora något genom att förbudet slopas. Jag skulle bli besviken på kyrkans möjligheter, om man skulle påstå något annat. Jag tror också att kyrkan skulle vinna på att visa tolerans. Som jag tidigare har sagt kan ju kyrkan och övriga religiösa samfund på de helgdagar som nu är undantagna från förbud samla stora människoskaror, trots att nöjesindustrin, som man här talar om, samtidigt har arrangemang på sitt håll. Någon annan utveckling har man inte anledning att tro på under de nu aktuella dagarna om förbudet slopas. Genom upplysning och information bör kyrkan också i fortsättningen kunna hävda sig. Jag vill att man skall gå en demokratisk väg och inte hindra oliktankande att utnyttja dagarna på det sätt de önskar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Sigurdson*, herr *Zachrisson*, fru *Gradin* samt herrar *Göransson* och *Hugosson* (samtliga s).

Herr **FRIDOLFSSON** i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Det har i debatten sagts att jag har gjort ett angrepp på socialdemokratin. Vilket angrepp? Jag har nämnt att det i det aktuella ärendet har förekommit en motion som är (s)-märkt. Fru Thunvall som är socialdemokrat har ju deklarerat sin tacksamhet för att hennes motion av 1968 har resulterat i en proposition som går i den

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

riktning hon har önskat sig. Är det ett angrepp?

Jag är medveten om att jag aldrig kommer att accepteras i det socialdemokratiska lägret. Jag beklagar det. Resonemanget skulle naturligtvis vara trevligare men framför allt mera fruktbart om vi respekterade varandras åsikter. Rimligtvis kan jag inte utplåna mig själv. Jag tillhör moderata samlingspartiet, och min uppfattning framför jag från denna talarstol. Även om jag debattekniskt har ändrat mig så att jag knappt känner igen mig själv, så kan tydligen inte de socialdemokratiska debattmotståndarna acceptera mig.

Fru Thunvall frågade mig vad demokrati är. Det är bl. a. hänsynstagande, även till minoriteter.

Fru Thunvall var litet bekymrad över att det, om den nuvarande ordningen skulle få fortsätta, skulle vara omöjligt att ha några nöjestillställningar på tre av årets 365 dagar. Nej, det är inte omöjligt. Både enskilt och i föreningar kan man »slå klackarna i taket» och ha en enligt fru Thunvalls uppfattning trevlig kväll. Dessutom kan det som bekant ges dispens för offentliga tillställningar.

Som motionär — jag skall inte dra in de andra motionärerna utan bara tala för mig själv — och som reservant har jag menat att dessa dagar mister sin prägel om man ändrar på den nuvarande ordningen. Det är vad jag bl. a. sade i mitt första anförande. Jag hoppas att inte minst de socialdemokratiska ledamöterna läser protokollet och ser vilket lugnt och sansat anförande jag höll i början.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna påpeka för fru Thunvall, att jag i mitt första inlägg sade att ett slopande av 10 § inte kommer att innebära några inskränkningar i kyrkans och kyrkosamfundens möjligheter att utöva den kristna verksamheten, men det kommer inte

heller, såsom jag också sade, att betyda någonting nämnvärt för de människor som önskar någon annan form av — om jag får använda ett profant uttryck — avkoppling på dessa högtidsdagar. Organisationer av alla slag har nämligen möjlighet att anordna enskilda sammankomster, och andra arrangörer har tillfälle att söka dispens för anordnande av vissa nöjestillställningar. Det är alltså tämligen lätt för de människor som vill ha annat än vad kyrkan och kyrkosamfundet kan ge under juldagen, långfredagen och påskdagen att få detta önskemål tillgodosett. Men det är någonting annat med dessa tre dagar, enligt mitt sätt att bedöma, än med övriga helgdagar. Dessa är kardinaldagarna i hela kristenheten, en predikan om kristenheten och dess sanningar.

Jag tycker ändå att, så länge vi har en kyrka som är bunden till svenska staten, Sverige som nation också borde erkänna detta. Jag anser inte heller att det behöver råda någon panik i denna fråga. Vi står snart inför ett avgörande i frågan om kyrkan och staten. När den tidpunkten kommer torde det väl ändå vara mer ändamålsenligt att ta upp och diskutera denna fråga än vid ett separat tillfälle som nu.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm trodde tydligen att vi blev irriterade — eller hur jag skall uttrycka mig — av hans uttalande. Han vill göra gällande att han inte hade gått till angrepp. Men ordet attack använde herr Fridolfsson i sitt anförande. Sedan sade han att socialdemokratiska regeringen villigt sluter upp bakom motionärerna eller någonting i den stilen, med en negativ syftning.

Herr Fridolfsson talar också väldigt mycket om tolerans och hänsyn. Det är just det jag efterlyser. Jag vill att man skall visa hänsyn till människor med en annan uppfattning än den som herr Fridolfsson i detta fall tycks hysa. Jag

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

vill för min del visa hänsyn mot olik-tänkande och respektera deras olika uppfattning, ge dem lika möjligheter. Det har varit mitt sätt att se på denna fråga.

Enskilt och föreningsvis kan man ordna sammankomster, säger både herr Fridolfsson i Stockholm och herr Persson i Heden. Javisst, men många människor har inte någon förening att gå till och kan inte komma in i en familj eller en enskild sammankomst en sådan helgdag. Det är dem jag tänkte på. Jag kan dra fram exempel ur verkligheten om så skulle behövas.

Jag vet inte om det är bättre att för-fara som en del föreningar gör, när de under dessa helgdagar anordnar en enskild tillställning och får en mängd medlemmar därför att människor då inte har någonstans att ta vägen. Jag tycker det vore bättre att man fick anordna vanliga offentliga tillställningar med ordningsvakter o. d.

Herr Fridolfsson säger att helgdagarna skulle mista sin prägel av helgdagar — om jag förstod honom rätt — om man skulle upphäva detta förbud. Jag ställer på nytt frågan: Har pingstdagen mist sin prägel av kyrklig helg? Jag vill absolut förneka det. Herr Persson, jag tror inte heller att det minskar kyrkans möjligheter, men jag tror att det vore rättvisare och riktigare om alla gavs samma möjligheter. Därför yrkar jag på ett upphävande av detta förbud.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det torde vara alldeles ostridigt att vi har en lång tradition, en lång hävd och en lång erfarenhet att falla tillbaka på, när vi vill uppehålla den speciella helgkaraktär som av ålder alltjämt tillkommer juldagen, långfredagen och påskdagen. Att vilja bibehålla denna speciella helgkaraktär genom en spärr emot en obegränsad frihet för den kommersiellt inriktade nöjesindustrin har, som jag ser det, inget med övergrepp mot oliktankande eller

olikkännande att göra, inte ens mot dem som fru Thunvall talade om, som ville ha ett mål mat på dessa dagar — det går alldeles utmärkt. Det finns inget förbud mot den sortens nöjen. Om det inte finns möjlighet till det, är det av andra orsaker. Det har heller ingenting att skaffa med inskränkningar i religionsfriheten.

Jag vill liksom Sveriges frikyrkoråd gärna redovisa den uppfattningen — och det är enligt min mening en av kardinalpunkterna i övervägandena — att majoriteten medborgare fortfarande håller de tre helgdagarna i sådan helgd, att man för deras skull inte bara finner sig i förbudet utan också önskar att det bibehålls.

Förbudet tjänar till att skydda helgfriden på de tre största kristna högtidsdagarna mot nöjesarrangemang som kan — jag säger kan — vara störande. Det kommer alltså, så länge majoriteten av medborgarna inte kan bevisas kräva ett upphävande av förbudet, otvivelaktigt att av många uppfattas som stötande om offentliga tillställningar av den kommersiella nöjesindustrin tillåts på dessa dagar. Jag skulle vilja säga, att även om bara en minoritet anser, att offentliga tillställningar på vissa kyrkliga helgdagar stör högtidens helgd, skulle det finnas anledning att begränsa sådana nöjesarrangemang. Det kan nämligen sägas innebära ett icke mer än rimligt mått av förståelse och vidsyn hos majoriteten att avstå från aktiviteter som kan kränka eller stöta människor med en djup, personlig övertygelse om helgdens betydelse på ifrågavarande dagar.

Givetvis, och jag är ganska angelägen att understryka detta, är det inte förenligt med kristen uppfattning att till det yttersta tvinga människor att inta en bestämd attityd till kyrkliga helgdagar eller att personligen hålla dem i helgd. Enligt min mening rör det sig inte heller om ett krav på att använda outrerat tvång utan mera om en önskan att skapa acceptabla garantier för att de som

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

håller dagarna i helgd också får ha dem i sådan. Ett upphävande av förbudet kan innebära, vilket med rätta framhållits, att den yttre helgden, som kan vara en av förutsättningarna för den inre, liksom försvinner eller suddas ut. Vem vinner på det? Enligt min mening inte ens de som av principiella skäl är negativt inställda till ett kommersiellt nöjesförbud. För dem torde det också finnas åtskilliga andra möjligheter till nöjen.

Jag vill gärna se så enkelt och okomplicerat som möjligt på problemet och tycker inte att det bör göras djupare och besvärligare än det är. Varför nödvändigtvis häva en tradition och en ordning som ingen avsevärd folkopinion synes vilja komma åt? Traditionen upplevs av många människor som mycket värdefull, och många, som i och för sig inte finner ett större värde i nu gällande ordning, tycker ändå att den kan få vara i fred med hänsyn till dem som upplever den som värdefull. De som aktivt och till varje pris vill förändra nuvarande ordning torde, som jag framhöll inledningsvis, vara jämförelsevis få. Dessutom vet man också, att det faktiskt finns mycket positivt i en spärr mot offentliga nöjesarrangemang under dessa dagar. Man vet inte och kan svårigen bedöma vilka negativa konsekvenser som kan följa med att nöjesindustrin ohämmat släpps in i helgfriden och helglugnet.

Herr talman! När jag gör dessa överväganden och ställer alternativen mot varandra utan att göra detta till någon stor principiell fråga kan jag inte annat än yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Om man ser på den fråga vi här diskuterar ur religionsfrihetens aspekt tror jag man skall finna att religionsfriheten kommer mycket starkt in i bilden. Man skall ha klart för sig att religionsfriheten i likhet med alla andra friheter är både en frihet för

någonting och en frihet att ta avstånd från någonting. Det är ett synsätt som kan ha sin betydelse.

Jag undrar hur många i denna kammare som erinrar sig att socialstyrelsen för några år sedan, när Maranata var en ny rörelse här i landet, anmodade barnvårdsnämnderna i landet att alldeles särskilt hålla ögonen på barn till föräldrar som tillhörde Maranata. Detta anmäldes för JO, och efter dennes ingripande fick socialstyrelsen återkalla sitt påbud. Barn till föräldrar tillhörande viss religiöst samfund skall alltså inte betraktas på annat sätt än alla andra barn.

Det fördes i denna kammare för bara någon vecka sedan en diskussion om Kathryn Kuhlmanns helbrägdagörelsemöten. Också i detta sammanhang kom religionsfrihetsfrågan in i bilden. Vi kan ha olika åsikter om företeelser som dessa, men vi måste ha klart för oss att de skall tillåtas förekomma just med hänsyn till religionsfriheten. Det är med denna frihet precis som med alla andra friheter, att man måste tillåta en del företeelser som man inte gillar därför att friheten i sig är av så stort värde. Det är det pris som man får betala för friheten.

Herr talman! Religionsfriheten kan heller aldrig få bli beroende av vad majoriteten eller minoriteten tycker och tänker. Även om det är ytterst få människor som har en viss uppfattning, måste religionsfriheten gälla också för dessa.

Det har under debatten talats om anledningen till att denna fråga ursprungligen väcktes. Det föreligger nu en proposition i ärendet, och förra året väcktes som bekant en motion i frågan. Jag vill erinra om att både Frikyrkliga ungdomsrådet och Broderskapsrörelsen 1967 antog var sitt religionsfrihetsprogram, där de frågor vi nu diskuterar togs upp. En av fjolårets motionärer, nämligen herr Hjorth, har sagt till mig att dessa program gjorde ett ganska starkt

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

intryck på honom och i stor utsträckning låg bakom hans önskan att motivera i frågan.

Det är alltså felaktigt att säga att denna fråga förts fram enbart från visst socialdemokratiskt håll. Den har drivits av i varje fall en organisation, som inte sätter någon partibeteckning efter sitt namn.

Skall då inte religionen skyddas på något sätt? Vi har för vår del sagt att den inte skall skyddas mer än någonting annat. Men det är alldeles givet att vi måste värna om mötesfriheten, och när den hotas — och det gör den nu och då — är det någonting mycket farligt och någonting som man skall slå tillbaka. Mötesfriheten är helig, och den måste man slå vakt om.

Jag förstår reservanterna och dem som delar deras uppfattning, även om jag själv inte gör det. Jag kan förstå att man känner detta som ett steg tillbaka — man får gå ifrån skansarna. Det rör sig om tre av våra viktigaste kyrkliga helgdagar, av vilka långfredagen är den allra heligaste för kristna människor. Självfallet vill man inte att de värden som den representerar skall trampas under fötterna. Men jag tror ändå att det är felaktigt om man med lagen som skydd försöker vinna respekt för dessa värden.

Kristendomen är ju ett fritt erbjudande, och allt som kan göra den till ett tvång på något sätt motverkar denna grundläggande princip. Kristendomen måste alltid framstå som ett fritt erbjudande.

Till slut har vi i denna fråga att lita till vad som så mycket har talats om här — toleransen. Jag vill gärna säga mina ärade kammarledamöter på den borgerliga sidan, att jag lider ganska starkt när jag ser att människor gräver i sina trädgårdar när 1 maj-tåget går fram eller att man — vilket sporadiskt skett från något frikyrkligt håll — anordnar egna demonstrationståg 1 maj. Som socialdemokrat tar jag illa vid mig

av sådana saker. Jag tror att den som vill tänka efter emellertid kommer fram till att det inte vore riktigt att söka förhindra detta. Vi måste visa tolerans åt olika håll, och vi hoppas också på denna tolerans gentemot den kristna livs-
 askådningen.

Eftersom det inte finns tid till långa debatter så här i slutet av riksdagsperioden vill jag till slut, herr talman, säga att den kristna tron inte kan vara beroende av de förhållanden vi nu diskuterar. Den går mycket djupare. Från kristen sida vinner vi säkerligen inte någon människa genom att ett sådant här nöjesförbud kvarstår. Den kristna tron i sig är inte beroende av sådana yttre arrangemang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Bergman* (s).

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag har stött utskottets majoritet i den här frågan och vill gärna säga ett par ord om det.

Jag vill hålla med herr Svensson i Kungälv när han säger att det vi nu diskuterar inte är en trosfråga. Däremot vill jag inte hålla med honom om vad han sade om att gräva i trädgårdar 1 maj, men det skall jag tala med honom om en annan gång.

Frågan om det aktuella nöjesförbudets vara eller icke vara är alltså inte någon trosfråga. Om mina kristna kamrater i kammaren inte blir alltför chockerade skulle jag vilja säga att det är en ömsesidig trivselfråga. Tron lever alldeles utmärkt, såsom tro, i länder där det sannerligen inte tas den minsta hänsyn till vad de kristna anser vara helgdagar eller inte.

Jag hör till dem som går i kyrkan både på långfredagen, juldagen, påskdagen och andra dagar, och jag kan verkligen inte säga att min och övriga kyrkobesökarens andakt på minsta sätt

Upphävande av förbud mot offentliga tillställningar på vissa helgdagar

höjs av att veta att på grund av samhälleliga föreskrifter andra människor på kvällen samma dag kommer att ha tråkigare än de egentligen skulle vilja. Jag tycker tvärtom att vi som har glädjen av att gå i kyrkan, inte skall missunna de andra deras glädje. Meditation och stillhet, frid och stressöar är alldeles underbara saker, men inte kan de lagstiftas fram på detta vis för folk, som inte vill ha dem eller inte behöver dem.

Och jag kan inte alls förstå, att den som söker meditation på dessa tre dagar eller på någon annan dag skulle hindras mer av att folk gick och såg även andra filmer på kvällen än exempelvis »Sound of music», som nu i vissa län visas på långfredagens afton. De som söker meditation har ju precis samma chans till frid vare sig nöjesförbudet upphävs eller ej. Det är ju inte fråga om att man skall ha tingeltangel eller tivoli på kyrkbacken under gudstjänsttid — vi skall inte mana fram den sortens visioner.

Detta med helgfriden — den yttre, av polisen framtvungade helgfriden — är ju en rest av att vi under några århundraden haft en kristen enhetskultur i detta land, som har framtvungats med alla för samhället till buds stående maktmedel. Nu har lyckligtvis alla fått en annan känsla för hur tron skall uttryckas med yttre medel.

Att, som någon talare sade, kyrkliga instanser har ändrat sig i det här avseendet på de senaste tretton åren, är verkligen ingenting att förvåna eller beklaga sig över. Det har hänt många och glädjande saker i kyrkans och samfundens uppfattning, deras inställning till samhället och den s. k. världen på de senaste tretton åren. Då är detta förslag ett litet och relativt oviktigt men dock symtom på att vi inte vill använda maktspråk i det här lilla löjliga obetydliga avseendet.

Personligen tycker jag inte att denna fråga är så viktig, att jag någonsin skulle ha tagit upp den på egen hand,

men nu när den har ställts måste jag svara att man inte skall fira sin egen gudstjänst genom att av andra kräva ett visst uppträdande, som dessa inte frivilligt vill visa.

Med denna motivering, herr talman, ansluter jag mig till utskottsmajoriteten.

I detta anförande instämde herr *Martinsson* (s).

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Fridolfsson* i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr *Schött* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Fridolfsson* i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 65 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 5

Ändring i lagen om allmänna
arvsfonden, m.m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, m.m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 83, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i ärvdabalken,
- 2) lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden,
- 3) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Förslagen under punkterna 1) och 2) hade hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet, medan förslaget under punkten 3) hänvisats till bevillningsutskottet.

I samband med propositionen hade första lagutskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels motionen II: 1191 av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.*,

dels ock motionen II: 1192 av herr *Westberg* i Ljusdal, vari hemställdes att riksdagen i samband med behandlingen av förevarande proposition måtte göra det uttalandet, att bidrag från allmänna arvsfonden icke borde tilldelas organisationer som bedreve politisk verksamhet.

Utskottet hemställde,

A. att förevarande proposition, nr 83, i vad den hänvisats till lagutskott, måtte av riksdagen bifallas samt

B. att motionerna

- 1) II: 1191 och
- 2) II: 1192

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fru *Löfqvist* (s), utan angivet yrkande;

2) av herrar *Schött* (m) och *Ernulf* (fp), fru *Anér* (fp) samt herr *Fridolfs-son* i Stockholm (m), vilka ansett att utskottet under B bort hemställa,

1. att motionen II: 1191 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd samt

2. att riksdagen, med bifall till motionen II: 1192, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att bidrag från allmänna arvsfonden icke borde tilldelas organisationer som bedreve politisk verksamhet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig nu heller och inte göra någon utredning om denna proposition, som utskottet i stort sett varit enigt om att acceptera. Det finns bara en reservation, som några av utskottets ledamöter står bakom och som gäller en speciell detalj.

Allmänna arvsfonden delar ut pengar till verksamhet bland barn och ungdom, och det har nu varit fråga om att se över bestämmelserna och undersöka om man kunde ge pengar till nya ändamål, behålla de gamla eller eventuellt göra inskränkningar. Det har varit förslag om olika nya ändamål, av vilka ett har vunnit departementschefens och utskottets gillande, nämligen att pengar skall ges även till politiska ungdomsorganisationer.

Mot detta har betänkligheter rests, och det är dem reservanterna ansluter sig till. Lagrådet var mycket kritiskt mot detta och anförde att man kan befara att de som skulle kunna tänkas lämna pengar till allmänna arvsfonden skulle dra sig för det, om de visste att pengarna gick till politiska ungdomsorganisationer, ty deras verksamhet är kontroversiell och man kanske inte gil-

Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.

lar deras politik. Remissinstanserna hade ingenting att erinra mot detta, men i propositionen står förslaget fortfarande kvar.

Vi reservanter, som ansluter oss till en folkpartimotion, II:1192, tror att den som vill lämna sina pengar till allmänna arvsfonden i stället för till någon arvsberättigad kan uppleva den ordningen att bidrag från fonden skall kunna lämnas till politiska ungdomsorganisationer såsom någonting mera kontroversiellt än om bidrag lämnas till andra ändamål. Vi vill avråda från en sådan ordning.

Med hänvisning dels till lagrådets bestämda avstyrkande, dels till motionen II:1192 yrkar jag, herr talman, bifall till reservation 2 vid första lagutskottets utlåtande nr 37.

I detta anförande instämde herr *Fridolfsson* i Stockholm (m).

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Allmänna arvsfondens ändamål är att främja barns och ungdoms vård och fostran. Bidrag får inte lämnas för åtgärder som stat och kommun skall bekosta.

Bidragen har under senare år till väsentlig del utgått till barnstugor och ungdomslokaler. Det är en bra inriktning. I sitt yttrande till lagrådsremissen sade statsrådet Kling, att behoven inom dessa områden alltjämt är stora, och att bidragsgivningen därför inte får minska. Samtidigt föreslås arvsfondens ändamål — på grund av ökade resurser — utvidgas att gälla omsorger om handikappade. Det är viktiga ändamål, som naturligtvis lätt skulle kunna kompletteras med fler.

När departementschefen säger, att behoven av bidrag från fondens nuvarande verksamhetsområden kommer att vara stora och att bidragen därför inte får minska, är det dock ett understatement — vad man kan vänta sig är att

bidragsbehoven kommer att öka högst väsentligt i samband med de förväntningar samhället har på ungdomsorganisationernas och andra gruppers fritidsaktiverande insats bland barn och ungdom. En målsättning, som enbart går ut på att bidragen skall hållas på oförändrad nivå, medför i själva verket risk för betydande försämring av relationen mellan berättigade anspråk och resurser.

Det är därför vi i motionen II:1191 har velat understryka vikten av att det ansvar, som vilar på kommunerna när det gäller utbyggnad av barnstugor och omsorger om handikappade, inte får inkräkta på bidragsgivningen till organisationerna, som ju inte har kommunernas finansieringsvägar till sitt förfogande.

I storstädernas förorter, i nya kommundentra, i anslutning till nya skolor och i nya fritidsområden har i dag de organisationer, som vill erbjuda fritidservice av olika slag, mycket besvärliga lokalproblem. En rationalisering i den anda som utredningen förordar för att samutnyttja befintliga samlingslokaler kan betyda en förbättring. Men kvar står starkt växande behov av insatser från arvsfonden. Det är därför av stor vikt att inte stanna på nuvarande ambitionsnivå utan i stället åstadkomma en generösare bidragsgivning, inom den nuvarande målsättningens ram, än för närvarande, när det gäller framställningar från de fria och frivilliga organisationerna. Om en sådan förändring inte kommer till stånd, är det stor risk för att vi genom beslut i enlighet med utskottets hemställan motverkar den önskan vi uttalat i samband med beslutet om de förstärkta bidragen till ungdomsorganisationerna, nämligen om en väsentligt utbyggd fritidsaktivitet. Jag förutsätter därför att berörda myndigheter beaktar sambandet mellan kraven på ökade insatser och större lokalresurser.

Till sist, herr talman, vill jag bara uttala min glädje över att den tidigare

Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.

diskrimineringen av de politiska ungdomsorganisationerna nu föreslås hävd.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Till första lagutskottets utlåtande nr 37 har jag fogat en blank reservation. Det är alltså en egendomlig situation jag befinner mig i då jag skall dels förklara varför jag har avgivit en blank reservation, dels försvara utskottets skrivning i dess helhet.

Förklaringen till min blanka reservation är helt enkelt att jag vill erkänna att utformningen av motionen II: 1191 blivit något oklar och på en del punkter inte ger någon riktig bild av motionärernas syften.

Första lagutskottet har alltså haft att behandla proposition nr 83, vari föreslås vissa ändringar beträffande reglerna för allmänna arvsfonden. I propositionen föreslås något generösare bestämmelser än tidigare beträffande godkännande av testamente till förmån för annan än fonden samt beträffande avstående av arv exempelvis till släkting till arvlåtaren. En annan nyhet är att riksdagen i fortsättningen skall höras endast vid fondens avstående av arv i form av fast egendom.

Beträffande fonderingen har hittills gällt att en tredjedel av de influtna medlen levererats till fonden medan två tredjedelar av den årliga avkastningen på kapitalet varit tillgängliga för utdelning. Då fonden nu är uppe i 40 miljoner kronor, har det ansetts lämpligt med en något mer begränsad ökningstakt, varför det föreslås att endast en tiondel av de inflytande medlen skall fonderas. I fondens stadgar föreskrivs att bidragsgivningen skall främja barns och ungdoms vård och fostran, dock inte ändamål som det åligger stat och kommun att tillgodose.

I propositionen föreslås också att möjligheterna att erhålla stöd ur fonden skall vidgas till att omfatta även omsorgen om handikappade samt politiska ungdomsföreningar. Vidare föreslås att

åldersgränsen för de ungdomar som kommer i fråga höjs från nuvarande 21 till 25 år.

De föreslagna ändringarna beräknas medföra att det i ökad utsträckning blir möjligt att bevilja medel ur fonden men också att de områden som kan stödjas blir fler än tidigare. Utskottet har inte ansett det lämpligt att ta upp till prövning vad som föreslås i motionen II: 1191, i varje fall inte just nu, innan erfarenheter har vunnits av hur de nya bestämmelserna verkar.

På en enda punkt har olika meningar kommit till uttryck inom utskottet, vilket föranlett en reservation. Det gäller frågan om de politiska ungdomsorganisationernas rätt att få bidrag till verksamhet som bedrivs i enlighet med allmänna arvsfondens syften. Reserverna anser att det finns en viss misstänksamhet gentemot de politiska organisationerna och att detta i sin tur kunde medföra att medel i minskad utsträckning skulle tillföras fonden. Detta måste väl ändå vara att tänka för svart om bland annat det egna politiska partiet. Eller har jag fel? Är det inte så att politiska partier är fria staters liv?

Jag vill vidare, och kanske främst, gärna understryka att allmänna arvsfonden i flera avseenden har bedrivit en pionjärverksamhet av betydande värde, vilket inte minst har gällt bidragsgivningen till ungdomsorganisationer av olika slag. I proposition nr 83 redovisas att regeringen under budgetåret 1967/68 utdelade sammanlagt 7 613 000 kronor. Där redovisas också hur fördelningen har skett, vilket jag givetvis inte skall återge i detta sammanhang. Det framgår emellertid att cirka 4 miljoner kronor har gått till barnstugor och barnkolonier, bidrag som under gången tid varit och även i nuvarande läge är av betydande värde.

Enligt gällande bestämmelser skall allmänna arvsfondens tillgängliga medel användas just till främjande av barns och ungdoms vård och fostran men, som

Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.

jag tidigare har sagt, inte till ändamål som åligger stat och kommun. Det är en bestämmelse som för närvarande tolkas så att bidrag inte kan lämnas till sådana ting som har ålagts stat och kommun enligt författningen. Eftersom flera aktiviteter inom barnvårdens område inte är reglerad i lag, har hitintills huvudparten av fondens avkastning anslagits till barnstugor och barnkolonier. Där emot har jag ingenting att invända i detta sammanhang, trots att jag vet att en del av dessa barnkolonier drivs direkt i kommunal regi.

Vi motionärer har begärt en framtida omprövning av tolkningen av fondens bestämmelser på denna punkt, detta i synnerhet som det med fog kan hävdas att 1966 års riksdagsbeslut om ökat statligt stöd till barnstugor innebär en uppfordran till kommunerna att göra kraftfulla insatser för att bygga ut samhällets barntillsyn. Vi har emellertid inte ställt något yrkande på denna punkt, utan den saken får skjutas på framtiden.

Det framstår väl ändå som fullt klart att ungdomsorganisationer av olika slag — politiska, ideella och andra — nu och i framtiden behöver större bidrag. Vid bidragsgivningen bör man främst ta hänsyn till den barn- och ungdomsfostrande verksamheten.

Det går lätt att anföra hållbara motiv för en bidragsgivning även till politiska ungdomsföreningar. Initiativ och aktiviteter av olika slag präglar ungdomsorganisationerna. Ungdomar kan verksamt bidra till fostran av sin egen generation. Ett aktuellt exempel på initiativ från ungdomsförbunden som är värda att stödjas också med anslag ur allmänna arvsfonden är den information bland ungdomen om narkotikaproblemen som ungdomsförbunden har aviserat och som — om jag inte är felaktigt underrättad — redan har avancerat en bit på vägen.

Låt mig, herr talman, ta ytterligare ett exempel som visar att verksamheten inom en annan grupp av organisationer

väl står i överensstämmelse med departementschefens av utskottet tillstyrkta förslag att bidragsgivningen skall omfatta även omsorgen om handikappade barn och ungdomar samt de politiska ungdomsorganisationerna och i vissa fall deras lokalbehov. Det är med anledning av den negativa inställning till förslaget om bidragsgivning till politiska ungdomsorganisationer, som framkommer i reservation nr 2, som jag med herr talmannens tillåtelse vill frammana en bild av verkligheten som bevisar att politiska organisationer kan göra samhällsinsatser som varken är eller kan anses vara kontroversiella.

Många frivilliga krafter arbetar fortfarande på olika områden där de i dag ofta ställs inför frågan: Är inte detta en sak som samhället borde ordna? Under 1930-talet gick som en våg över hela vårt land medkänslan med de många utarbetade flerbarnsmödrar som ej hade någon möjlighet till semester eller avkoppling. Så växte det ena semesterhemmet efter det andra upp över hela landet. Initiativtagare var i allmänhet de politiska kvinnoorganisationerna. Semesterhemsföreningar bildades, medel anskaffades och man startade hemmen. Omedelbart därefter ombildades emellertid de flesta av dessa föreningar till ekonomiskt fristående föreningar med syfte att främja den verksamhet för vilken de hade skapats. I dag är det ytterst sällan man på dessa semesterhem träffar någon gäst som vet vilket semesterhem som har startats av vilken politisk organisation. Än mindre vet man, trots att det än i dag förekommer, att dessa politiska organisationer helt underhåller hemmen.

Jag är medveten om, och det är säkert också många andra, att hemmen i flertalet fall — åtminstone de hem jag känner till — skapats av de socialdemokratiska kvinnodistrikten. Men jag vet att även Kooperativa kvinnogillesförbundet skapat liknande hem, och jag känner till att centerpartiet också har

Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.

gjort det — bl. a. ett på min egen hemort. Däremot vet jag inte om vare sig folkpartiet eller moderata samlingspartiet, eller deras kvinnoförbund, på någon plats tagit initiativ till dylik verksamhet. Det hindrar dock inte att sådana hem finns.

Under cirka 30 år har alltså bedrivits en verksamhet, vars karaktär i dag inte ändrats — men väl dess klientel. Nu är det främst invalider, sjuk- eller ålderspensionärer och i undantagsfall mödrar med stor barnaskara som är semesterhemmens gäster. Förfrågningar från kommunala myndigheter om platser för mödrar med spädbarn göres emellertid åter allt oftare. Nu gäller det inte familjer av den art som det tidigare var fråga om, utan det är främst förvärvsarbetande mödrar, som under hela året har sitt eller sina barn på daghem och gärna skulle vilja semestra tillsammans med barnen — men inte har råd att göra det på vanliga semesterorter.

I dag har, som väl är, den grupp för vilken hemmen startades helt andra möjligheter än tidigare. Men en annan grupp har gjort sig gällande i allt högre grad, nämligen våra åldringar och sjukpensionärer. Det finns emellertid också andra grupper som skulle kunna dra nytta av den stora tillgången på kvalitativt högtstående fastigheter, parkområden o. d. — på ett helt annat sätt än som nu sker — om olika aktiviteter kunde knytas samman. Framför allt vill jag peka på att man, som också sägs i propositionen, bör samordna och ta vara på de möjligheter som fastigheter och lokaliteter kan erbjuda.

I vårt land är fortfarande semestern ett sommarbegrepp. Det är därför som jag har velat betona att de fastigheter och lokaler det här gäller kan ge möjlighet till aktiviteter av olika slag. Dessa organisationer, dessa fastigheter och verksamheten i sin helhet står i dag under socialstyrelsens överinseende, och landstinget är tillsynsmyndighet. Därför har vi garanti för fortsatt utvid-

gad verksamhet. Många gånger kan semesterhemmen tillgodose det stora behovet av kursgårdar och lokaler för ungdomsaktiviteter under den långa mörka årstiden, och under den korta sommartiden kan de användas till det ändamål, för vilket de var avsedda från starten.

Herr talman! Att jag fört in semesterhemmen i debatten i detta sammanhang beror givetvis inte på semesterhemsverksamheten som sådan. Jag har velat visa av politiska organisationer, utan att utåt skylta med politisk aktivitet, ändå kan åstadkomma och vilken samhällsnytta som detta kan medföra.

Alla allmänt samhällsgagnande verksamheter kan alltså sammanföras. Även om detta påpekande helt naturligt får räknas som ett rent personligt påpekande, vill jag på utskottets vägnar i likhet med vad som görs i vår motion understryka värdet av att anslagsgivningen också till handikapporganisationer och till politiska organisationer kan utökas.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 37.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt därför att jag känner en viss oro inför vad som anförts i motion II: 1191 om barnstugeverksamheten.

Motionärerna säger där: »Vår åsikt är således att allmänna arvsfondens medel icke bör användas för kommunernas utbyggnad av barnstugor.» Man avstår dock från att ställa något yrkande. Motiveringen till att man inte gör det är att man med hänsyn till att utredning om statsbidraget pågår inom socialdepartementet anser det rimligt att vänta med yrkandet beträffande kommunernas rätt att disponera medel ur allmänna arvsfonden.

Jag vill säga att motionärerna drar en

Ändring i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.

felaktig slutsats av vad som står i statsverkspropositionen. Där står det nämligen att det skall göras en översyn av systemet för driftbidrag till barnstugorna. För att vara på den säkra sidan och förvissa mig om att det inte låg något annat bakom denna skrivning i statsverkspropositionen har jag i dag kontrollerat detta med socialdepartementet, och man säger att detta är det som skall utredas. Det kommer alltså inte där in bidrag som allmänna arvsfonden ger till barnstugeverksamheten.

Före 1963 utgick det från allmänna arvsfonden anordningsbidrag för anordnande av daghem och fritidshem. Vad utgår då ur allmänna arvsfonden till barnstugeverksamheten nu? Det utgår bidrag för anordnande av barnstugor som enbart inrymmer lekskola. I övrigt utgår det understöd till barnstuga inrymmande daghem eller fritidshem, men understödet är inskränkt till att gälla inventarier. I de anvisningar som gäller för allmänna arvsfonden sägs också att understöd till driftkostnader ej kan utgå. Det är alltså driftbidraget som utreds i socialdepartementet.

Om motionärerna hade kontrollerat detta, hade man förmodligen redan i år yrkat att det inte skulle utgå något bidrag till barnstugorna. Jag beklagar ett sådant ställningstagande av socialdemokratiska motionärer.

Utskottet konstaterar att bidrag ur allmänna arvsfonden inte lämnas till uppgifter som på grund av åliggande enligt lag eller författning är obligatoriska för kommunerna. Utskottet tillägger att det finner denna begränsning riktig och ändamålsenlig och därför inte kan ansluta sig till det som har anförts i motion II: 1191.

Ingen skulle önska högre än jag att vi hade en lagstiftning om inrättande av barnstugeverksamhet. Den drar mycket stora kostnader, men man önskar att den skulle vara mer omfattande, och enligt de stora planer som nu finns i kommunerna kommer verksamheten att dra

ännu större kostnader i framtiden. Jag har också när vi här i kammaren debatterade den huvudtitel som uppstår anslagen till barnstugeverksamhet anført, att staten borde överta en större del av ansvaret för denna verksamhet.

Även om införandet av statsbidrag år 1966 kunde betraktas som en uppfordran till kommunerna att bygga ut barnstugeverksamheten, drivs den fortfarande på frivillig grund, men den kraftiga utbyggnad som är på gång kommer att kräva stora bidrag exempelvis för inventarier, och just sådana bidrag utgår ur allmänna arvsfonden. Likaså önskar vi naturligtvis att även lekskoleverksamheten kan byggas ut, och härtill utgår anordningsbidrag från allmänna arvsfonden.

Jag tror alltså att det i nuvarande situation vore olyckligt om det under de närmaste åren kommer ett krav på att bidrag från allmänna arvsfonden inte skall utgå till barnstugor. Det skulle i nuvarande läge och för många år framåt få en hämmande inverkan på barnstugeverksamheten, vilket jag tror vore mycket olyckligt när vi nu är på väg att få en god utbyggnad av barnstugorna.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fru *Eckroth* (s) och herr *Romanus* (fp).

Fru **LÖFQVIST** (s):

Herr talman! Jag hoppas att fru Sigurdsen har observerat att vad vi främst har velat påpeka är vad bestämmelserna i arvsfonden innebär. Det är således på vår sida icke fråga om någon vilja att yrka avslag på att medel från arvsfonden skulle kunna anvisas till barnstugeverksamheten. Vi har endast tagit upp den nuvarande tolkningen av dessa bestämmelser och anført synpunkter på dessa för att sedan anknyta till den framtida utvecklingen.

Härmed var överläggningen slutad.

Beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall såvitt avser narkotikamissbrukare*Mom. A*

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Anér begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Schött m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Anér begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 49 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fru BERGLUND (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla fel på voteringsutrustningen i bänken.

§ 6

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om

bemyndigande att avstå fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden såsom arv;

bevillningsutskottets betänkande nr 42, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, m. m.; och

första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 381) om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket jämte motion i ämnet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 7

Beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall såvitt avser narkotikamissbrukare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall, jämte motioner i ämnet.

Genom en den 18 april 1969 dagtecknad proposition, nr 111, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall. Den föreslagna ändringen begränsades till sådana fall där beroende av narkotiska medel föreläge.

I samband med propositionen hade

Beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall såvitt avser narkotikamissbrukare

utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 222 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 251 av herr *Hedlund m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

2) motionen II: 72 av herr *Björck* i Nässjö, såvitt nu var i fråga;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

3) de likalydande motionerna I: 1051 av herr *Sveningsson* och II: 1208 av herr *Enarsson*,

4) motionen I: 1050 av herr *Kaijser*, samt

5) motionen II: 1209 av herr *Åkerlind*.

I motionen II: 1209 hemställdes att riksdagen måtte anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall med den ändringen att 1 § erhöles i motionen angiven lydelse, innebärande att begreppet »narkotiska medel» i lagtexten förtydligades till »narkotiska och andra beroendeskapande medel utom alkohol».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionen II: 1209 anta det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall;

B. att motionen I: 1050 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 222 och II: 251, såvitt anginge yrkandet under f),

2) motionerna I: 1051 och II: 1208, samt

3) motionen II: 72, såvitt anginge yrkandet under 2, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr

Kaijser (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 1050 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad reservanten anfört om överförande av irivilligfall till vård mot patientens vilja.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Med anledning av propositionen om beredande av sluten psykiatrisk vård har jag väckt en motion i denna kammare, där jag har begärt en ändring i den av Kungl. Maj:t föreslagna lagtexten.

I den i propositionen föreslagna lagtexten sägs att den som »till följd av sjukdomen uppenbarligen saknar sjukdomsinsikt eller till följd av beroende av narkotiska medel uppenbarligen är ur stånd att rätt bedöma sitt behov av vård» kan beredas sådan sluten psykiatrisk vård. Jag har i min motion begärt att man skall ändra den formuleringen så, att det i stället för »beroende av narkotiska medel» skall stå »beroende av narkotiska och andra beroendeskapande medel utom alkohol».

Mitt förslag i detta avseende ansluter rätt nära till det förslag som socialstyrelsen har framlagt i frågan. Min avsikt med den föreslagna formuleringen är att missbruk av sådana beroendeskapande medel som inte räknas som narkotika utan någon som helst tvekan skall falla under lagen. Man bör alltså kunna utläsa det direkt ur lagen utan att behöva gå till några särskilda tolkningsföreskrifter.

Utskottet hänvisar till departementschefens uttalande »att med narkotiska medel bör i sanmanhanget förstås alla medel utom alkohol som enligt vetenskap och beprövad erfarenhet har förmåga att framkalla beroende hos människan». Men som jag framhållit i min

Åtgärder mot narkotikamissbruket

motion finns det olika slags beroende-framkallande medel som enligt praxis inte räknas till narkotiska medel. Det är för att komma åt det problemet genom en klar lagtextformulering som jag har lagt fram mitt förslag.

Utskottet anser att genom vad departementschefen uttalat »har man enligt utskottets mening sört för en tillfredsställande avgränsning av begreppet narkotiska medel». Jag tycker inte det är tillfredsställande att avstyrka ett förslag som innebär en klarare begreppsbestämning i lagtexten, när vi nu ändå skall göra en ändring. Vi bör skapa större klarhet redan i lagtexten, så att ingen behöver gå till några särskilda tillämpningsföreskrifter för att se vad som skall räknas som narkotiska medel. Det är som sagt anledningen till att jag har väckt min motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 1209.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Som herr Åkerlind framhöll har utskottet i anledning av den väckta motionen hänvisat till departementschefens uttalande i propositionen, vilket helt överensstämmer med de synpunkter som herr Åkerlind anförde. Utskottet har därför ansett att det inte behöver göras några tillägg eller förtydliganden i detta fall.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det är riktigt att utskottet hänvisar till departementschefens uttalande och menar att det tillfredsställer motionens syfte. Jag anser emellertid att man inte behöver nöja sig med ett uttalande om att lagen kan tolkas på ett visst sätt, när man direkt kan skriva in denna uppfattning i lagtexten.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Förevarande förslag till lagändring innebär självfallet ett fram-

steg i arbetet på att få till stånd en ordnad narkomanvård, men jag kan för min del inte anse att det här är fråga om en slutlig lösning. Jag förutsätter, herr talman, att hela frågan om narkomanvården skall tas upp till en mera principiell prövning sedan narkomanvårds-kommitténs tredje betänkande publicerats och remissbehandlats, då som jag hoppas ett mera definitivt förslag kommer att framläggas beträffande organisationen av narkomanvården i vårt land.

Jag vill som motiv för mina förbehåll hänvisa till att t. ex. Svenska läkaresällskapet i sitt yttrande över socialstyrelsens förslag till ändring av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård faktiskt helt avstyrker detta förslag.

Herr talman! Jag har i dag inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 1209; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Mom. B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner angående lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Åtgärder mot narkotikamissbruket

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 113 i anledning av motioner angående åtgärder mot narkotikamissbruket.

Åtgärder mot narkotikamissbruket

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Statsutskottet har avgivit ett enhälligt utlåtande om åtgärder mot narkotikamissbruket. Utskottet konstaterar att det råder enighet om att narkotikamissbruket måste bekämpas med kraft och med hjälp av omedelbara, effektiva och samordnade åtgärder från samhällets sida. Enighet råder också om att fortsatta ansträngningar är nödvändiga för att skapa ökade och förbättrade resurser för vård och behandling av narkotikamissbrukare.

Det finns många som menar att det, i synnerhet i det skede av riksdagsarbetet vi nu befinner oss i, kan vara obehövt att i ett anförande i kammaren beröra detta utlåtande. Men det finns också många som skulle bli förvånade om riksdagen behandlade en av detta års viktigaste samhällsfrågor utan att ett enda ord yttrades i kammaren och endast godkände ett ganska kort och allmänt hållet utskottsutlåtande.

Med all respekt för tidsplanen — jag skall bli kortfattad — vill jag säga några ord och särskilt understryka ett par avsnitt i utlåtandet som jag finner väsentliga och som har utgjort en förutsättning för att jag och mina partikamrater i utskottet har kunnat medverka till detta utlåtande.

Utlåtandet utgår från några motioner väckta vid vårriksdagens början. En del av de spörsmål som berörs i motionerna har sedan dess behandlats i riksdagen, då vi tidigare i år beslutat rörande narkotikalagstiftningen m. m. Några anslagsfrågor tas inte heller upp i detta utlåtande, utan det är mera en översikt över de allmänna riktlinjerna för samhällets insatser.

Då det gäller vård och behandling av narkotikamissbrukare beslutade förra årets riksdag att värden skulle organi-

seras som en vårdkedja omfattande uppsökande verksamhet, öppen vård, sluten vård och eftervård. Jag tror att detta är en riktig uppläggning och att vi har funnit en god form för vårdorganisationen.

Det finns emellertid anledning att understryka den uppfattning som framförs både av socialstyrelsen och i motionerna, att vi behöver större vårdresurser och att hälso-, sjuk- och socialvårdens resurser bör integreras. Utskottet säger också detta och framhåller, som jag inledningsvis nämnde, att fortsatta ansträngningar är nödvändiga för att skapa ökade och bättre resurser för vård och behandling.

Jag vill belysa problematiken då det gäller att genomföra en enda länk i denna vårdkedja — en viktig länk — nämligen den uppsökande verksamheten.

Riksdagen har tidigare klargjort socialnämndernas ansvar för en aktiv uppsökande socialvård. Socialhjälpslagen kompletterades i det avseendet förra året. Det är emellertid inte så lätt att klargöra på vilket sätt, i vilka former och med vilka medel socialnämnderna skall fullgöra denna uppgift. Jag har tidigare under vårriksdagen haft anledning att efterlysa närmare anvisningar på denna punkt. Socialstyrelsen har nu utarbetat råd och anvisningar rörande socialnämndernas uppsökande verksamhet. I dem erinras om 1968 års riksdagsbeslut, som innebar att personer vilkas vårdbehov har sin direkta eller indirekta orsak i narkotikamissbruk också skall vara föremål för socialnämndernas uppsökande verksamhet. Därefter heter det: »Socialstyrelsen har för avsikt att senare återkomma med råd och anvisningar angående socialvårdens engagemang i rehabiliteringen av personer, hemfallna åt missbruk av beroendeframkallande medel.»

Detta är alltså vad vi nu, i maj 1969, kan läsa beträffande en viktig länk i den vårdkedja som 1968 års riksdag

Åtgärder mot narkotikamissbruket

beslutade om. Jag vill konstatera hur litet som har gjorts för ett praktiskt förverkligande av 1968 års riksdagsbeslut och mot den bakgrunden än en gång understryka att vi nu måste skapa ökade och förbättrade resurser för vård och behandling av narkotikamissbrukare.

Då det gäller den framtida narkotikapolitikens utformning har i flera motioner framhållits att en parlamentarisk utredning bör tillsättas för att föra narkomanvårdskommitténs arbete vidare. Den uppfattningen har vi bl. a. inom mitt parti. Statsutskottet har samstämmigt uttalat att utskottet inte är övertygat om att en parlamentarisk utredning eller beredning nu är lämpligaste sättet att föra arbetet vidare. Trots detta vill jag säga att en sådan parlamentarisk utredning vore värdefull, och jag poängterar det lilla men viktiga ordet »nu» i utskottets skrivning.

Vi har för vår del inom utskottet accepterat uppfattningen, att det kan finnas skäl för att narkomanvårdskommittén får avsluta sitt arbete och resultatet får bedömas, innan vi beslutar tillsätta en ny utredning. Jag anser emellertid fortfarande att en parlamentarisk utredning framdeles bör tillsättas. Uppgiften att utforma riktlinjerna för narkotikapolitiken är av sådan karaktär och berör så många olika samhällsorgan på olika nivåer — stat, landskap och kommuner — att den lämpligen bör fullgöras inom en parlamentarisk utredning. Vi torde få tillfälle att återkomma till detta.

Jag bedömer det som värdefullt att de politiska partierna är ense om huvudlinjerna rörande samhällets åtgärder mot narkotikamissbruk. Jag vill också klart ansluta mig till de positiva uttalanden som statsutskottet gör rörande de insatser som under senare tid planerats och gjorts. Jag vill emellertid understryka statsutskottets uttalande rörande nödvändigheten av fortsatta an-

strängningar för att skapa ökade och förbättrade resurser för vård och behandling. Detta är för oss den centrala huvudlinjen i utlåtandet, och jag vill gärna med mitt inlägg klart markera detta.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Den narkotikaepidemi som drabbat vårt land kan inte betraktas som en tillfällig företeelse som går över av sig själv. Knarkandet har fått en starkt grepp om en oroande stor del av vår ungdom, även om vi glädjande nog kunnat konstatera en nedgång i missbruket av narkotika under den senaste tiden.

När narkotikamissbruket tenderade att utveckla sig nära nog till en katastrof tedde det sig ganska naturligt att det från flera håll restes krav på snabba och effektiva motåtgärder. Myndigheterna visade alltför länge en för stor passivitet. Först den 27 december 1968 samlade sig regeringen till ett allvarligt rådslag för att skärpa kampen mot farsoten. En samarbetskommitté tillsattes, och olika konferenser anordnades. Konferenser med olika ungdomsgrupper förtjänar att särskilt omnämnas i detta sammanhang. Det var ett gott initiativ, även om det framstår som ännu bättre om det skett betydligt tidigare.

Jag vill konstatera, herr talman, att det alltså har skett en hel del i denna fråga den senaste tiden. Jag noterar detta med tillfredsställelse, och alldeles särskilt vill jag betona vikten av det initiativ som tagits från svensk sida beträffande de av Förenta Nationernas narkotikakommission antagna resolutionerna med rekommendationer om kontrollåtgärder rörande bland andra de sex centralstimulerande ämnen som anses speciellt farliga. Om man över huvud taget skall komma till rätta med det illegala narkotikabruket, måste åtgärder vidtagas på det internationella planet. FN:s narkotikakommissions resolutioner

Åtgärder mot narkotikamissbruket

ner bör därför ses som ett led i den internationella kampen mot narkotika.

Det är självklart att det fordras många åtgärder i förebyggande syfte för att hejda narkotikamissbrukets vidare framfart. En av de viktigaste åtgärderna — det har jag framhållit vid tidigare debatter i denna kammare — är att ge upplysning om narkotikans skadeverkningar. Med tanke på de skador som ett omfattande narkotikamissbruk får för samhället i dess helhet och med hänsyn tagen till de omfattande kostnader en sådan utveckling kan medföra för samhället är kostnaderna för en förebyggande upplysningskampanj väl använda pengar.

Jag vill då konstatera att den upplysningskampanj, som har bedrivits och bedrivs av radio och TV är en kampanj, som just syftar till att söka informera om narkotikan och dess skadeverkningar på ett objektivt sätt. Jag vill även erinra om den informationskampanj som bedrivs inom skolorna. Ingen kan väl ha undgått att komma i kontakt med den upplysningsverksamhet som jag här har nämnt om, inte minst den upplysningsverksamhet som har bedrivits via vår massmedia.

En riksomfattande aktion för bekämpning av narkotikabrottsligheten har satts i gång och mycket snabbt givit ett påtagligt resultat. Tillgången till narkotika på den illegala marknaden uppges ha sjunkit högst avsevärt. Det är dock angeläget att se till att aktionen inte blir kortvarig utan ger ett bestående resultat. Det ter sig därför inte egendomligt att ett enigt statsutskott med anledning av bl. a. en partimotion från centerpartiet på de flesta punkter kan hänvisa till åtgärder som redan har vidtagits av olika myndigheter och institutioner.

Jag vill dock i likhet med herr Mundebo beklaga utskottets ställningstagande på en punkt, nämligen när det gäller vårt även tidigare framförda krav på en parlamentarisk utredning i narkotikafrågan. Även om det råder enighet i 5* — *Andra kammarens protokoll 1969. Nr 29*

riksdagen om de flesta åtgärder som vidtagits i narkotikafrågan torde en parlamentarisk utredning vara av mycket stort värde. Jag skall emellertid inte framställa något särskilt yrkande på denna punkt.

Jag vill, herr talman, än en gång understryka vad som sägs i våra motioner och även har framhållits av mig och andra centerpartister från denna talarstol och annorstädes, nämligen att narkotikamissbruket i sig självt är ett svårt problem men också ett symtom på brister i vårt samhälle. Varje åtgärd som bidrar till att avhjälpa bostadsbristen, förhindra standardjäktet och stressen eller förbättra boendemiljön är att betrakta som ett led i kampen mot missbruket av narkotika och andra medel, som människorna använder för att fly bort från en problemfylld verklighet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Innan jag gick upp i talarstolen fick jag rådet att bara direkt yrka bifall till utskottets hemställan. Kanske jag borde göra det, men trots rådet ber jag att få säga några ord.

Statsutskottets utlåtande nr 113 är enhälligt, och det beror väl på att de motioner som lämnades in under den allmänna motionstiden inte tog hänsyn till de initiativ som vid årsskiftet togs av regeringen genom tiopunktsprogrammet och andra åtgärder. En hel del av de åtgärder som föreslås i motionerna finns, som redan antytts, med i tiopunktsprogrammet. Vi kan, som herr Börjesson i Falköping sade, i utskottsutlåtandet hänvisa till redan vidtagna åtgärder.

En snabb genomläsning av utskottets hemställan kan skapa intrycket att utskottet visar en negativ inställning till frågan. Att utlåtandet är enhälligt vittnar dock om något annat; det är, som har sagts, ett positivt utlåtande som utmynnar i en hemställan att riksdagen

Anslag till folkhögskolor, m. m.

skall ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i ärendet. Det innebär emellertid inte att vi anser att allt är bra som det är — man kanske t. o. m. kan säga att det är långtifrån bra. De åtgärder som har vidtagits har visserligen givit resultat, men vi vet inte hur länge de varar. Vi är alla överens om att mycket återstår att göra både i fråga om undersökningar och information. Många initiativ behöver tas, särskilt på vårdområdet, för att bygga upp den kedja av åtgärder som vi har beslutat vidta — den uppsökande verksamheten, den öppna och den slutna vården samt eftervården. I fråga om den uppsökande verksamheten och eftervården har vi mycket ringa erfarenhet från andra områden. Vad vi behöver är kommunala initiativ som inte är alltför formalistiska; vi måste ta itu med problemen ute i kommunerna och försöka finna vägar för att lösa dem. Jag tror att det behövs en aktiv medverkan från alla samhällsmedborgare i denna kamp. Vi behöver ett positivt gensvar från hela Organisationssverige för att få hjälp när det gäller upplysning om narkotikans nedbrytande verkningar — och jag tror att man kan få det gensvaret. Det är viktigt att man inte heller glömmer bort det samspel som många gånger finns mellan alkoholmissbruk och det vi talar om i detta sammanhang — narkotika.

Jag skall inte på något sätt polemisera mot de föregående talarna i denna fråga. Vad beträffar det som här antytts om att man är missbelåten med att inte utskottet har tillstyrkt en parlamentarisk utredning, vill jag framhålla, att utskottet inte velat tillstyrka detta krav av den anledningen att utskottet anser att vi behöver mer kunskaper och fler specialistundersökningar innan vi tar slutgiltigt ställning. Vi vet inte vad framtiden bär i sitt sköte, och vi behöver inte i dag ta ställning till om vi skall ha en parlamentarisk utredning. De specialistundersökningar

och den forskning som görs får väl visa vilka vägar man bör välja.

Det enda jag något vill bemöta av det som sagts av de föregående talarna är det förhållandet att herr Börjesson i Falköping på något sätt drog in partipolitik och talade om centerpartistiska talare, som berört dessa problem från denna talarstol och från andra talarstolar. Jag tror inte att vi skall blanda in partipolitik och säga att det gäller centerpartister, socialdemokrater, folkpartister eller talare från moderata samlingspartiet eller vänsterpartiet kommunisterna. Detta är ett samhällsproblem som vi helt enkelt måste lösa gemensamt. Att säga att man vill någonting mer än någon annan tror jag är mycket olyckligt i debatten om hur vi skall angripa narkotikaproblemet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Låt mig säga att det inte var min avsikt att på något sätt driva partipolitik i denna fråga. Jag vill alldeles särskilt uttrycka min tillfredsställelse över att samtliga partier här visat sig vara eniga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Anslag till folkhögskolor, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till folkhögskolor jämte motioner och Kungl. Maj:ts proposition angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m. jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Vi har här ett enigt ut-

Anslag till folkhögskolor, m. m.

skottsutlåtande om lärarutbildningen för folkhögskolan, och det finns bara en blank reservation, av mig fogad till utlåtandet. Jag skulle vilja säga några ord om anledningen till denna blanka reservation.

Föredragande statsrådet har förklarat, att han inte är beredd att nu inrätta en ny lärarkategori, lektorer, vid folkhögskolan, trots att folkhögskolans lärarutredning förordar den tjänstetypen. Utskottet följer Kungl. Maj:t utan några reservationer, och jag har, som sagt, inte velat gå så långt som att avlämna en motiverad reservation. Men jag vill ändå gärna ha fört till protokollet, att man kan resa vissa invändningar mot statsrådets ståndpunktstagande.

Utredningens förslag om inrättande av lektorstjänster inom folkhögskolan har tillstyrkts av ett stort antal remissinstanser, och åtskilliga av dessa måste betraktas som »tunga». En medelväg går Svenska landstingsförbundet, som förordar att ett begränsat antal lektorstjänster på försök tilldelas några folkhögskolor.

Ett par ord om undervisningen vid folkhögskolorna såsom jag uppfattar den i nuläget! Den är nu — eller skall åtminstone vara det — närmast att jämföra med den undervisning som ges på det gymnasiala stadiet. På en del folkhögskolor kan undervisningen i vissa avseenden t. o. m. anses ligga på en högre och mer krävande nivå. Det innebär givetvis, att den också är mer krävande för läraren; den ställer bestämda fordringar på hans ämneskunskaper. Ingen vill, såvitt jag känner till, bestrida den betydelse som lektorsinstitutionen haft och fortfarande har för det svenska gymnasiet, även om man givetvis kan — något som ofta kommer till uttryck — ha olika uppfattningar om vilka arbetsuppgifter som bör åligga en lektor och anses vara de viktigaste i hans tjänsteutövning.

Jag anser att åt folkhögskolan under-

visningsmässigt bör ges samma förutsättningar som gymnasiet har, även om skolformerna givetvis i allt inte är och inte heller bör vara jämförbara. Folkhögskolan synes mig vara ett ganska naturligt arbetsfält för lärare med samma kompetens som lektorer på gymnasiet. Vid folkhögskolorna finns redan åtskilliga lärare med den kompetensen, vilka dock inte har lektorsställning, eftersom institutionen ej finns vid denna skolform.

Föredragande statsrådet liksom utskottet hänvisar till en nyligen påbörjad utredning om lektorsinstitutionen vid gymnasier och anser, att man inte skall göra någonting när det gäller folkhögskolan så länge denna utredning pågår. Det har inte exakt angivits vilken utredning som avses, men det torde gälla den utredning som sker genom en tillkallad expert som skall belysa lektorsinstitutionen i syfte att få fram ett fast underlag för prövningen av institutionens utformning och arbetsuppgifter i framtiden.

Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift när jag säger, att det är ganska svårt att nu fixera, när ett resultat av denna utredning kan föreligga och vilka slutsatser man då skall kunna dra. Det torde enligt min mening dröja ganska länge. Utredningen bör därför inte — på denna punkt är jag inte ense med utskottet och föredragande statsrådet — få hindra, att man åtminstone, vilket också föreslagits i någon instans vid remissbehandlingen, bedriver begränsade försök med lektorstjänster av gymnasial typ vid några folkhögskolor. Därigenom skulle man erfarenhetsmässigt kunna få en uppfattning om deras värde och främsta arbetsuppgifter inom denna skolform. De erfarenheter man skulle kunna vinna borde vara av intresse för den av skolöverstyrelsen tillkallade experten, när han skall försöka forna en framtida konstruktion av lektorsinstitutionen.

Utskottet följer Kungl. Maj:t, och jag

Anslag till folkhögskolor, m. m.

har med min blanka reservation velat markera, att jag ser saken på ett något annorlunda sätt än utskottsmajoriteten i vad det gäller lektorsinstitutionen vid folkhögskolan. Jag vill inte bryta enheligheten i övrigt. Det är glädjande att den har varit så total beträffande den viktiga utbildningen av lärare för folkhögskolan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! I fråga om det utskottsutlåtande som vi just nu behandlar har utskottet varit fullständigt enigt. Inte från något håll har det avgivits någon reservation. Detta kan förefalla egendomligt dels därför att det är ett mycket viktigt och aktuellt ämne, nämligen lärarutbildningen för folkhögskolan och vuxenutbildningen, dels därför att det vid utskottsbehandlingen förelegat motioner med betydande ändringsförslag. Men trots detta har man kommit fram till enighet i utskottet, och även jag konstaterar det som något glädjande.

Det sägs i utskottsutlåtandet att utskottet med tillfredsställelse tagit del av Kungl. Maj:ts proposition angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m. med hänsyn inte bara till de föreslagna förbättringarna på området utan även till den positiva inställning till folkhögskolan som propositionen ger uttryck åt. Jag vill för egen del helt instämma i detta.

Folkhögskolan har en särpräglad och viktig uppgift att fylla inom det svenska skolsystemet och det svenska samhällslivet. Det är därför av yttersta vikt att folkhögskolan får möjlighet att fortleva och att få göra det under de bästa betingelser. Framtidens folkhögskola kommer sannolikt i ännu högre grad att bli en skola för vuxna. De viktiga erfarenheter av vuxenutbildning, som samlats inom folkhögskolan, bör komma hela vuxenutbildningen till del.

Inom folkpartiet ser vi mycket posi-

tivt på det arbete som utförs av folkhögskolorna och delar propositionens uppfattning att de stora krav som ställs på folkhögskolan nödvändiggör en särskild praktisk-pedagogisk utbildning av lärare för skolformen. Vi hälsar med tillfredsställelse att den utbildningen får ett sådant innehåll att den även kan utgöra en god grund för dem som vill ägna sig åt pedagogiska uppgifter inom studieförbunden och annan folkbildning.

Det är också viktigt att lärarna vid folkhögskolorna i största möjliga utsträckning kan erhålla den anställningstrygghet som en ordinarie tjänst innebär. Utskottet förutsätter att ett förnyat förslag från skolöverstyrelsen om inrättande av ett väsentligt större antal ordinarie tjänster än som finns för närvarande kommer att få en positiv behandling i departementet, och jag vill kraftigt understryka vikten av att så sker.

Det skulle enligt vår mening ge fördelar och även ökade möjligheter att skapa ett väl utbyggt vuxenutbildningscentrum med de forskningsmöjligheter som detta viktiga samhällsåtagande kräver, om all lärarutbildning för vuxna kunnat koncentreras till en ort. I motionerna I:1009 och II:1159 hade vi föreslagit att denna utbildning skulle förläggas till Linköping. De uppgifter som lämnats under utskottsbehandling en har dock lett till att vi kunnat enas om Kungl. Maj:ts förslag.

Det väsentliga i detta sammanhang är att utbildning och forskning på detta viktiga område får tillräckliga resurser. Utskottet ser optimistiskt på dessa frågor och säger att man utgår ifrån att även vuxenutbildningen uppmärksammas vid utnyttjandet av de anslagsmedel som anvisas till pedagogiskt utvecklingsarbete. Man finner därför inte motionärernas förslag om särskild framställning till Kungl. Maj:t på denna punkt vara nödvändigt. Detsamma gäller motionärernas förslag om att åt den reguljära ämneslärarutbildningen skall

Anslag till folkhögskolor, m. m.

ges ökade inslag av utbildning i vuxen- undervisningens pedagogik och att studiedagarna inom skolväsendet till viss del bör behandla problem inom vuxen- utbildningsområdet samt att även andra som arbetar inom vuxenutbildningen bör inbjudas till dessa studiedagar.

Vi förutsätter att denna utskottets optimism är välgrundad och ansluter oss till utskottets yrkande, men vill samtidigt kraftigt understryka vikten av att vuxenutbildningens metodik och pedagogik ägnas stor uppmärksamhet och att inte brister i fråga om ekonomiska och personella resurser förhindrar ett angeläget framstegsarbete på detta viktiga område.

Jag har velat göra dessa kommentarer till utskottsutlåtandet men yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! I och för sig vore det kanske värdefullt med en debatt vid årets riksdag om folkhögskolan. Skolformen befinner sig i någon mån i en brytning. Nya pedagogiska verksamhetsformer prövas, och nya former för arbetet är nödvändiga för att skolformen väl skall kunna hävda sig när skolsystemet i övrigt omdanas i vårt land. Jag tror emellertid det är en olyckligt vald tidpunkt under riksdagens arbetsår att nu starta en debatt om detta i och för sig viktiga ämne. Jag är över huvud taget överraskad, herr talman, av att det har blivit någon diskussion i dag, eftersom statsutskottet presenterar ett enhälligt utlåtande.

Jag kände mig föranlåtten att som talesman för utskottet begära ordet när herr Nordstrandh äntrade talarstolen och uttalade missnöje med utskottsutlåtandets innehåll på en punkt.

Herr Nordstrandh sade att han inte är ense med utskottet om lektorsinstitutionens eventuella införande i folkhögskolan. Det var en intressant upplysning, eftersom herr Nordstrandh i statsutskottets andra avdelning och i utskot-

tet inte har reserverat sig på denna punkt utan är med om utskottets skrivning. Visserligen kom det så småningom en blank reservation, men den kan inte tolkas så att den innebär att han inte är ense med utskottet. Ett enigt statsutskott har alltså sagt att man nu inte är beredd att tillstyrka införandet av lektorsinstitutionen vid folkhögskolan. Utskottet avskriver inte möjligheten att denna speciella lärartjänst kan behöva användas i framtiden, men man hänvisar till en pågående översyn i skolöverstyrelsen.

Jag vill sålunda mycket bestämt understryka, herr talman, att detta utskottsutlåtande icke stänger dörrarna, utan att det är mycket möjligt att man kommer att behöva denna nya typ av lärartjänst vid folkhögskolan. Det är inte så, som herr Nordstrandh gav ett intryck av, att vi härmed avvisar tanken. Dörren är öppen för att eventuellt införa denna institution i framtiden, men ett enigt utskott har menat att det kan vara klokt att avvakta den översyn som görs inom skolöverstyrelsen.

Herr talman! Jag är också glad att kunna notera, att det i ett enhälligt utskottsutlåtande nu föreslås att riksdagen skall besluta införa lärarutbildning i en skolform där någon sådan utbildning inte har förekommit tidigare.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets framställning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag vill anknyta till vad herr Alemyr sade mot slutet av sitt anförande, nämligen hans tolkning att utskottsutlåtandet inte stänger dörrarna för införande av lektorsinstitutionen. Hade jag inte tolkat vad vi har skrivit här på samma sätt, skulle det givetvis ha blivit en motiverad reservation, och jag hade drivit saken vidare.

Vad jag i första hand anmälde missnöje med, när jag gjorde en liten rundmålning av lektorsinstitutionens betydelse för folkhögskolan, var att före-

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

dragande statsrådet något lättvindigt hänvisar till att det föreligger oenighet om saken bland remissinstanserna. Det är riktigt, men bara på ett visst sätt. Utredningens förslag att lektorstjänster skall inrättas vid folkhögskolan har tillstyrkts av en lång rad av ytterligt betydelsefulla remissinstanser. Det är lärarhögskolor, olika folkhögskolor, universitetskanslersämbetet med flera underinstanser, arbetsmarknadsstyrelsen, SACO, TCO och Svenska folkhögskolans lärarförening. Det är egentligen bara den betydelsefulla remissinstansen LO som ställer sig tveksam till ett införande av lektorstjänster. Observera att man bara är tveksam och inte avvisar förslaget! Det var emellertid den tveksamhet som kom fram i ett annat avseende, som jag uppehöll mig vid i mitt förra anförande. Remissinstanserna hade litet olika synpunkter på lektorernas arbetsuppgifter, inte i fråga om införandet av lektorsinstitutionen. Det är bakgrunden till att jag tagit upp saken.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1969/70.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte motioner.

I propositionen 1969:100 föreslog Kungl. Maj:t att riksdagen måtte anta därvid fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Enligt propositionen föreslås på grundval av företagsskattutredningens betänkande (SOU 1968:26) ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter. De föreslagna ändringarna syftar till att bättre anpassa gällande regler till det företagsekonomiska kostnadsbegreppet.

I fråga om rörelsefastigheter innebär förslaget bl. a. en ändrad gränsdragning för vad som i avskrivningshänseende skall räknas till mark, byggnad och inventarier. Den ändrade gränsdragningen innebär bl. a. att ledningar m. m., som enligt nuvarande regler räknas till marken och därför inte alls kan avskrivas, i stället skall behandlas på samma sätt som inventarier. De skall alltså kunna avskrivas efter de procentsatser som tillämpas för maskiner och inventarier. Detsamma gäller andra tillgångar som, trots att de används i produktionsprocessen, nu räknas som tillbehör till byggnad.

En särskild avskrivningsrätt föreslås för vissa till rörelsefastighet hörande markanläggningar såsom körplaner, parkerings- och upplagsplatser, vägar m. m.

I fråga om rörelsebyggnader föreslås en förbättrad avskrivningsrätt för den som nyinvesterat genom ny-, till- eller ombyggnad. För sådana investeringar föreslås rätt till ett s. k. primäravdrag med 2 % för vart och ett av de första fem åren efter investeringen. Även i fråga om de vanliga årliga värdeminskningsskattavdragen förutsätts en viss allmän höjning av procenttalen. Avskrivning på byggnad föreslås i princip alltid ske på byggnadens verkliga anskaffningsvärde.

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

Taxeringsvärdet skall därför inte få användas som avskrivningsunderlag.

Även i fråga om hyresfastigheterna föreslås en höjning av de procentsatser som skall gälla för avskrivningarna. Således föreslås att värdeminskningssavdraget beräknas efter 1,5 % för stenbyggnader och efter 1,75 % för träbyggnader. Också för hyresfastigheternas vidkommande föreslås en övergång så att avskrivningarna fortsättningsvis skall ske på anskaffningsvärdet i stället för det taxerade byggnadsvärdet. En annan nyhet är att reparations- och underhållskostnader överstigande 6 000 kr. får fördelas till avdrag på tre år.

De nya bestämmelserna om fastighetsavskrivningar avses kunna tillämpas första gången vid 1970 års taxering. Skattskyldig som så önskar kan dock få äldre bestämmelser tillämpade även vid 1970 och 1971 års taxering.

Motioner väckte med anledning av propositionen

1) Motionerna I: 1030 av herr *Karl Pettersson* och II: 1184 av herr *Petersson* i Gäddvik;

2) motionerna I: 1038 av herr *Johan Olsson* och II: 1194 av herr *Hansson* i Skegrie;

3) motionen II: 1195 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte avslå propositionen.

Motioner väckta vid riksdagens början

1) Motionerna I: 210 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 228 av herr *Hovhammar m. fl.*;

2) motionerna I: 384 av herr *Virgin m. fl.* och II: 441 av herr *Holmberg m. fl.*, såvitt nu var i fråga;

3) motionerna I: 696 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 800 av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen beslutade om sådana ändringar i kommunalskattelagen, att

avdrag för kostnader för vatten- och luftvårdande anläggningar i inkomstkällan jordbruksfastighet komme att medges, samt att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext;

4) motionen I: 212 av herr *Karl Pettersson*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 *dels* anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att punkterna 2 b och 3 av anvisningarna till 25 §, punkt 16 av anvisningarna till 29 § och punkt 1 av anvisningarna till 36 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

dels anta i utskottets hemställan intaget förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 november 1961 (nr 528) om skattefrihet för bidrag från norrlandsfonden, m. m.;

B) att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 210 och II: 228,

2) motionerna I: 384 och II: 441, i vad avsåge avskrivningsreglerna,

3) motionerna I: 696 och II: 800,

4) motionerna I: 1030 och II: 1184,

5) motionerna I: 1038 och II: 1194,

6) motionen I: 212 samt

7) motionen II: 1195,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom var utskottet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Sundkvist* (båda cp), vilka ansett, att utskottet under B 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 696 och II: 800 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till höstrikdagen om sådan provisorisk ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), att vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet generösare värdeminskningssavdrag kunde med-

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

ges i fråga om investeringar i luft- och vattenvårdande syfte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Jag vill helt kort lämna några synpunkter på den reservation som herr Eriksson i Bäckmora och jag har fogat till bevillningsutskottets betänkande nr 45.

Hela frågan är föranledd av proposition nr 100, som gäller förslag till ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter. I anslutning till denna proposition har det också väckts åtskilliga motioner. I en del av dem har det påpekats, att i de avskrivningsregler som nu byggs upp för rörelse- och hyresfastigheter har man inte kunnat ta med jordbruksfastigheterna. I viss mån har vi haft förståelse för det i utskottet, även vi reserverar.

Utskottet har klart poängterat att den sittande jordbruksbeskattningskommittén med förtur skall behandla dessa frågor, innebärande att enhetliga avskrivningsregler skall gälla också i fråga om jordbruksbyggnader.

På en punkt anser vi dock att en åtminstone provisorisk lösning redan nu hade bort göras. Motioner har väckts i vilka ifrågasatts att investeringar som görs för miljövård i syfte att lösa vatten- och luftföroreningsproblemen skall vara avdragsgilla. Av skrivningen i såväl propositionen som i utskottets betänkande framgår klart att investeringar som görs av andra rörelseidkare än jordbrukare skall vara avskrivningsbara och omfattas av det förslag som har framlagts.

Vi reserverar anser att förslaget borde ha omfattat även investeringar som jordbrukare måste kosta på sig för anläggningar i miljövårdssyfte. Vi stödjer oss därvid på en motion som har väckts

i denna fråga, II: 800, i vilken klart redovisats hur man på ett enkelt sätt provisoriskt skulle kunna lösa detta problem till dess att jordbruksbeskattningskommittén kan lägga fram ett definitivt förslag i frågan.

Jag nöjer mig, herr talman, med denna korta motivering. Jag vet att herr Josefson i Arrie kommer att något utförligare redovisa sin motion.

Jag yrkar bifall till reservationen av herr Eriksson i Bäckmora och mig själv.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I detta betänkande från bevillningsutskottet berör man ju avskrivningsreglerna vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter men, såsom här sagts, jordbruksfastigheterna är inte medtagna i ifrågavarande proposition.

Vi är några stycken centerpartister som har tagit upp frågan om jordbrukets situation i detta avseende. Vi har krävt att jordbruket skall få vara med och beredas rätt till samma avdrag för investeringar för vatten- och luftvårdande anläggningar som man har avsett att ge andra delar av näringslivet.

Jag hade 1967 väckt en liknande motion, där jag yrkade på att förbättrade avskrivningsregler skulle införas för anläggningar avseende vatten- och luftvård. För lantbrukets del hemställdes då att de regler, som gäller avskrivning för täckdikningsanläggningar, också skulle gälla för markanläggningar i vattenvårdande syfte. Bevillningsutskottet ställde sig i sitt betänkande nr 34 år 1967 synnerligen positivt i sakfrågan men föreslog att frågan om avskrivningsregler för nämnda anläggningar skulle hänskjutas till företagsskatteutredningen för skyndsam prövning. Detta blev också riksdagens beslut.

Därmed förväntade man att frågan snart skulle aktualiseras genom förslag från utredningens sida. Men när företagsskatteutredningen i höstas lade fram

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

sitt förslag omfattade förslaget inte jordbruket utan endast rörelse- och hyresfastigheter. I fråga om jordbruksfastigheter har utredningen förklarat, att frågan i princip bör lösas på ett likartat sätt men att de konkreta förslagen skulle redovisas i ett särskilt betänkande.

I höstas tillsattes emellertid den s. k. jordbruksskattekommittén, och av direktiven för den framgår, att företagskatteutredningens arbete anses vara slutfört och att jordbruksskattekommittén skulle fortsätta nämnda utredningsarbete beträffande jordbruksfastigheter. Sannolikt kommer detta att innebära att det, därest vi skall invänta jordbruksskattekommitténs förslag, kommer att dröja ett par år innan riksdagen får tillfälle att ta ställning till ett förslag som vi hoppas skall komma att ge jordbruket med den övriga delen av näringslivet likvärdiga avskrivningsregler.

Utskottet har efter vad jag kan förstå enhälligt tillstyrkt de regler som föreslås i propositionen, och det hälsas med tillfredsställelse att så sker. Vad vi däremot beklagar är att förslaget inte omfattar även jordbruksfastigheterna. Så sent som i går beslöts en ny miljöskyddslag som riksdagen i stort sett var enig om, en lag som dock innebär en viss skärpning av gällande regler. Dessa nya bestämmelser omfattar hela landet och alla näringsgrenar, även jordbruket. Här görs alltså inga undantag för jordbruket, men när det gäller de generösare avskrivningsregler som vi nu står i begrepp att besluta om är inte jordbruksfastigheterna med. Detta är en orättvisa som vi inte anser oss kunna acceptera, och såväl i motionen som i den till betänkandet fogade reservationen begär vi provisoriska regler för att jordbruket skall få i förhållande till det övriga näringslivet mera likvärdiga beskattningsregler beträffande investeringar i luft- och vattenvårdande syfte.

Riksdagen har också tidigare i år beslutat anvisa 50 miljoner kronor att utgå

under kommande år som statligt stöd till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. Stödet utgår som vi vet med högst 25 procent av godkänd investeringskostnad för anläggning inom befintlig industri. Men också härvidlag har jordbruket ställts utanför och blir inte delaktigt av de beslutade bidragsmöjligheterna.

Jag är väl medveten om att utskottsmajoriteten och dess talesman kommer att säga att man bör avvakta resultatet av en pågående utredning. Det är givet att i regel bör så ske. Men man håller ju inte alltid på den regeln, och i förra veckan frångicks den när det gällde släpfordonsskatten. Jag anser därför att starka skäl talar för att man inte behöver känna sig alltför hårt bunden till den synpunkten i detta fall.

Sedan konstaterar jag med tillfredsställelse att riksdagen beslutat om åtgärder avsedda att stimulera till en bättre miljövard, framför allt en bättre vatten- och luftvard. De åtgärderna berör hela näringslivet utom jordbruket. Med hänsyn härtill och med hänsyn till kravet på rättvisa och likvärdig behandling vid beskattningen samt även med hänsyn till att riksdagen 1967 begärde att frågan borde bli föremål för skyndsamt prövning, anser jag att riksdagen nu i skrivelse till Kungl. Maj:t bör begära förslag till höstriksdagen om en provisorisk ändring av kommunalskattelagen, så att vid beräkningen av inkomst av jordbruksfastighet generösare värdeminskningssavdrag kan medges för investeringar i luft- och vattenvårdande syfte.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen av herr Eriksson i Bäckmora och herr Sundkvist.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vår partigrupp har yrkat avslag på de förslag till ändringar

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

i avskrivningsreglerna vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter som regeringen vill genomföra. Skälen härför är två. För det första anser vi att inga större förändringar i företagsbeskattningen bör göras innan denna har blivit föremål för en allsidig utredning. Detta krav har vi utvecklat i en särskild motion, som kommer att behandlas i samband med behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 50.

Det bör tilläggas att vi inte är ensamma om denna ståndpunkt. Även de stora löntagarorganisationerna har ställt sig kritiska till det utredningsförslag som ligger till grund för proposition nr 100. Såväl LO som TCO anser att företagsbeskattningen borde utredas och ses över i sin helhet. LO hävdar att de framlagda förslagen inte bör genomföras innan betydande brister i utredningen avhjälpes. TCO anser att inga stora förändringar bör införas i företagsbeskattningen förrän man sett över denna i dess helhet. Man påpekar att de föreslagna förändringarna till största delen inte är av brådskande karaktär och att ett ställningstagande till dem därför kan vänta.

Det är möjligt att bevillningsutskottet anser sig kunna nonchalera den opinion som uttrycks från vårt håll. Men hur motiverar bevillningsutskottet att man också helt struntar i den opinion som uttryckts från de stora löntagarorganisationerna i denna fråga? Man har inte ens brytt sig om att på något som helst sätt ta upp deras argumentation. Jag anser detta vara synnerligen anmärkningsvärt. Finansministern har beställt en utredning, finansministern framlägger ett förslag — punkt och slut! Det är svårt att få annat intryck än att bevillningsutskottet i huvudfrågan tjänstgjort som transportkompani.

Vårt andra skäl för avslag är att vi anser denna stora skattelättnad för företagen helt omotiverad. Redan första

året uppgår skattelättnaden till några hundra miljoner kronor och belöper sig om några år till en halv miljard kronor. En reservant i utredningen har beräknat skattebortfallet till minst 300 miljoner kronor redan vid nuvarande avskrivningsunderlag.

Avskrivningsreglerna för företagen är redan mycket generösa. Det finns heller ingenting i det nuvarande ekonomiska läget, med en snabb ökning av investeringarna, som skulle motivera ytterligare lättnader i företagsbeskattningen. Vi anser att denna i stället med fördel kan skärpas, men det är en annan fråga som kommer upp till behandling i morgon.

Man kan inte heller komma ifrån att skattelindringar för företagen ändrar den relativa skattebelastningen till löntagargruppernas nackdel. Är riksdagen verkligen beredd att sänka skatterna för företagen med 300 miljoner kronor samtidigt som man avslår konkreta förslag om en omedelbar skattelindring för låglönegrupperna? Det är i så fall avslöjande för de intressen som man vill främja på skattepolitikens område. Med en jämlikhetspolitik tycker jag inte att ett sådant handlande har något som helst gemensamt.

Herr talman! Det är knappast otillbörligt att i förväg erinra om bevillningsutskottets motivering i dess betänkande nr 50, vari hävdas att en av oss begärd skattelindring för låginkomsttagarna, vilken kostar statskassan 340 miljoner kronor per budgetår, skulle medföra så stort skattebortfall att förslaget inte kan genomföras utan en omfördelning av skattebördan i samband med en mera genomgripande skattereform. Så skriver bevillningsutskottet.

Jag måste ställa frågan: Hur kan man då sänka skatterna för företagen med 300 miljoner kronor? Är ett skattebortfall större om det gäller låginkomsttagarna än om det gäller företagen, fast det i kronor är av samma storlek? Det är en märklig attityd som bevillnings-

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

utskottet intar. Översatt i klartext innebär den att bevillningsutskottets fyra partier vill ha omedelbara skattesänkningar för företagen men motsätter sig sådana för låginkomstgrupperna. Det finns bara en beteckning som man kan ge en sådan skattepolitik. Den är reaktionär och odemokratisk.

Bevillningsutskottet anser att de nya reglerna om avdrag för värdeminskning av fast egendom är, som man skriver, väl anpassade till ett företags ekonomiska kostnadsbegrepp. Men vem har bestämt att de skall vara det? Det är väl riksdagens sak att avgöra om en sådan anpassning är befogad till en kostnad av 300 miljoner kronor redan under det första året och snart en halv miljard kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 1195 i denna kammare, vari hemställs om avslag på proposition nr 100.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall börja med herr Sundkvist och säga att den reservation som finns fogad till betänkandet vill jag nog betrakta som en okynnesreservation. Som herr Sundkvist själv sade är utskottet enhälligt, bortsett från den punkt som reservationen avser.

För bevillningsutskottet har det ju varit uteslutet att inta någon annan ståndpunkt än vad som här har skett. Den fråga som upptas i reservationen måste nämligen utredas ytterligare. Att det inte finns något förslag om avskrivning av byggnader och markanläggningar i förvärvskällan jordbruksfastighet beklagar vi som tillhör utskottsmajoriteten. I varje fall anser vi att det hade varit en fördel, om nya regler hade kunnat framläggas på samma gång som för rörelsefastigheter och hyresfastigheter. Det är emellertid inte så lätt att övervinna de svårigheter som är förknippade med kontantredovisning, det system som dominerar inom

jordbruket. Det går helt enkelt inte att utan vidare överföra de bestämmelser som gäller rörelsefastigheter och hyresfastigheter till jordbrukets förhållanden.

Utskottet anför att den fortgående rationaliseringen och mekaniseringen inom jordbruket understryker »angelägenheten av att mera tidsenliga regler tillskapas i fråga om jordbrukets kostnader för byggnader och markanläggningar» och understryker vidare vad departementschefen sagt i direktiven för den i november 1968 tillkallade jordbruksbeskattningskommittén. Där uttalas bl. a. att kommunalskattelagens bestämmelser om avskrivning av byggnader så långt möjligt borde vara lika för alla förvärvskällor och att de bestämmelser som kunde komma att beslutas med anledning av företagsskatteutredningens förslag därför borde vara vägledande för motsvarande bestämmelser i fråga om jordbruksbyggnader. Klarare kunde man väl knappast uttrycka detta.

Utskottet säger slutligen: »Utskottet förutsätter därför att arbetet inom jordbruksbeskattningskommittén bedrivs skyndsamt, så att förslag till bestämmelser i ämnet så snart som möjligt kan föreläggas riksdagen.»

Jag förutsätter att riksdagen inte kan fatta något annat beslut. Problemet är inte så enkelt att man kan göra det. Det var den saken!

Sedan skulle det kanske vara nödvändigt att lämna en redogörelse över det föreliggande förslaget, men eftersom det är invecklat skulle det ta tid. Det har talats mycket om denna fråga tidigare, men jag anser inte att det är nödvändigt att hålla långa tal i alla ämnen när ändå allting framgår så pass tydligt av det tryckta materialet. Men eftersom herr Hermansson uttalat så bestämda åsikter om utskottets ledamöter och deras sätt att behandla denna fråga, kanske jag kan få göra några kommentarer.

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

Det är odisputabelt att dessa nya avskrivningsregler kommer att medföra skattelättnader för rörelseidkarna liksom att de på kort sikt kommer att resultera i ett skattebortfall för staten av ganska betydande storlek. Men varför föreslår man ändå dessa åtgärder, fastän man vet vad som blir följden? Det beror på att den grundläggande principen i vår skattelagstiftning är att avdrag skall medges för alla kostnader för förvärv och underhåll av egendom som används i rörelse. De nya reglerna avser att i högre grad än nu är fallet anpassa avdraget till företagens ekonomiska kostnadsbegrepp. Detta är väl alldeles odisputabelt. Med de nya reglerna kommer man bättre att kunna beakta en fastighets ekonomiska livslängd. Och departementschefen framhåller att det är angeläget och en fördel för det allmänna att de avskrivningsregler som föreslås skall medverka till att företagen kan utveckla större effektivitet och ökad produktivitet — alltså en högre grad av rationalisering.

Det är klart att man kan säga: Låt Jerusalem brinna — vi har ett privatkapitalistiskt näringsliv och vi struntar i hur det går, det angår oss inte! Men vi har ju kommit underfund med att den standard vi skapat i detta land inte kan bibehållas och ytterligare förbättras annat än genom att vi har ett starkt näringsliv. Det är väl vårt dilemma. Att Sveriges arbetare i dag har 30—40 procent högre löner än arbetarna i jämförbara länder måste väl ändå bero på någonting — och det beror just på att vi har ett starkt och effektivt näringsliv.

Om vänsterpartiet kommunisterna tror att man kan höja bolagsskatten väsentligt, så är det ett misstag. Jag tror ingalunda att det föreslagna systemet går ut över löntagarna — det gäller ju ingen skattelättnad i vanlig mening. Har herr Hermansson ett åkeriföretag med lastbilar för några hundra tusen

kronor, en garagebyggnad och kanske en liten verkstad, så kör han ju inte sina lastbilar ända tills de är slut och han står där utan bilar, utan kapital. Nej, så får det inte gå till. Vi har ända sedan Ernst Wigforss' tid accepterat att företagen skall ha rätt att göra avskrivningar för att förnya kapitalet, om jag så får uttrycka mig.

Detta innebär att om man exempelvis har ledningar av alla de slag som förslits, skall man ha rätt att göra avskrivningar för värdeminskningen för att kunna ersätta det förslitna materialet. När jag växte upp och började arbeta inom industrin brydde sig företagen i stort sett inte om den saken. De körde industrierna ända till dess de gick i botten och lade sedan ned företagen med resultat att vi arbetare blev arbetslösa, kommunerna förlorade inkomster och det blev depression och misär i hela landet.

Det hela är inte så enkelt att man bara kan höja bolagsskatten. Om företagen och ägarna till dessa rörelse- och hyresfastigheter får möjlighet att göra avskrivningar är det en åtgärd, säger man, som skulle gå ut över löntagarna. Det borde inte verka på det sättet, och jag är för min del övertygad om att det inte heller kommer att göra det.

Jag diskuterade här rätten att få göra avdrag för ränta på skuld. Jag framförde då samma synpunkter som nu, nämligen att det är en kostnad för inkomsternas förvärvande och att man måste ha rätt att göra avdrag för den kostnaden. På samma sätt måste ändå företagen ha rätt att göra avsättningar, så att de kan ersätta det förslitna materialet och se till att vi får ett effektivt och rationellt näringsliv.

Jag tror att det kommer att bli lätt för oss att förklara för Sveriges arbetare att den standard vi skapat är resultatet av att vi fört en riktig politik, i stort sett, i detta avseende allt sedan

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

Wigforss' tid. De kommer säkerligen också att förstå att vi måste ha ett effektivt och rationellt näringsliv, om vi i fortsättningen skall kunna höja standarden.

Sedan är det en helt annan sak att se till att man har insyn i och kontroll över detta näringsliv, och det har vi kanske i vårt land i större utsträckning än man har i andra länder därigenom att vi har den politiska makten. Vi har kanske världens starkaste fackföreningsrörelse, och vi har vidtagit en hel rad åtgärder för att se till att de ökade vinster som ett effektivare näringsliv ger icke hamnar i företagarnas egna fickor utan verkligen kommer de anställda och samhället till godo i ganska stor utsträckning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Herr Brandt började med att säga att han betraktar vår reservation som en okynnesreservation. Det är klart att man kan anlägga den synpunkten på en reservation. Men då menar jag att man antingen för dåligt satt sig in i vad frågan gäller eller också inte lyckats förstå vad frågan gäller, även om man har försökt sätta sig in i den.

Som jag poängterade i mitt första anförande har vi inte sagt att vi nu skall ta med jordbruket i dess helhet utan att vi vill bryta ut en angelägen fråga, vilket det är möjligt att göra. Vi vet hur dessa saker fungerar, och vi har visat vilka vägar man skulle kunna gå för att ordna ett provisorium utan att det blir särskilt krångligt. Man skulle mycket väl kunna tillämpa samma avskrivningsregler som nu gäller för täckdiktanslagningar. Då hade man onekligen fått ett rättvisare system än man nu är beredd att acceptera. För de miljövårdande investeringarna har vi ju varit beredda att satsa 50 miljo-

ner kronor om året från statens sida. Det är fråga om ett rent bidrag när det gäller det övriga näringslivet. Men jordbruket kommer inte i åtnjutande av bidrag och inte heller av de avskrivningsregler som får tillämpas inom det övriga näringslivet.

Det är inte okynne utan en önskan att skapa rättvisa avskrivningsregler som har gjort att vi avlämnat denna reservation.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Brandt höll här ett mycket varmt försvarstal för det privata näringslivet, men jag skall inte gå närmare in på det vid denna tid på dygnet, utan jag bara konstaterar faktum. Jag vill dock anföra som min mening att sammanhangen ligger annorlunda till än herr Brandt framställde dem. Om svenska löntagare har ett relativt högt löneläge, lär det framför allt bero på deras egna mycket effektiva insatser i produktionen. Dessa insatser torde icke ökas genom att man genomför denna skattelättnad för företagen samtidigt som man vägrar att sänka skatterna för låginkomstgrupperna. Effekten kan snarare bli den motsatta.

Herr Brandt anförde som skäl för denna förändring återigen att man — så som sagts från regeringshåll och i utskottsbetänkandet — måste bättre anpassa skatteprinciperna till de företagsekonomiska begreppen när det gäller avskrivningar. Han frågade mig om jag, ifall jag t. ex. hade ett åkeri, skulle vilja köra mina lastbilar utan avskrivningar tills de var fullständigt nedslitna och saknar medel för att förnya min maskinpark. Men här rör det sig, herr Brandt, om två helt olika frågor. En fråga är vilka avskrivningsregler ett företag följer i sin företagsekonomiska verksamhet, en annan fråga är vilka regler vårt land har för företagsbeskattningen.

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

Jag vill erinra herr Brandt om vad han mycket väl känner till, nämligen att det finns mycket stora skillnader mellan de olika länderna i fråga om företagsbeskattningen, särskilt beträffande företagens möjlighet att få skattefördelar på avskrivningssidan. Det framhålls mycket ofta och jag tror med rätta — det gjordes redan av Ernst Wigforss och även av följande finansministrar — att vårt land har mycket generösa skatteregler för företagen; de får mycket stora skattefördelar. Nu vill regeringen och bevillningsutskottet ytterligare öka dessa skattefördelar — det är vad som ligger bakom förslaget.

Herr Brandt medgav att det odiskutabelt handlade om skattelättnader för företagen och att det skulle bli en ganska betydande minskning av statens skatteinkomster. Men han sade: Detta är ingen skattelättnad i egentlig mening. Hur är det, herr Brandt, menar inte finansministern och riksdagsmajoriteten att det skall vara ett visst förhållande mellan statsutgifter och statsinkomster? Och minskar man statsinkomsterna med en rätt kraftig post, 300—500 miljoner kronor, är det då inte avsikten att man skall ta in motsvarande belopp på något annat sätt? Eller skall vi låna upp den halva miljard som minskningen kommer att utgöra om några år? Vill herr Brandt och finansministern att vi skall öka upplåningen och på det sättet täcka det bortfall i skatteinkomster för staten som genomförandet av detta förslag föranleder?

Genom förslaget blir det naturligtvis en relativ skattehöjning för låginkomstgrupperna, en ökning av deras relativa skattebörda. Att en skattesänkning för företagen direkt återverkar på skattepolitiken i övrigt visar bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 50, som herr Brandt väl också varit med om att skriva. Man avvisar där kraven på en omedelbar skattesänkning för låginkomst-

grupperna med motiveringen att den skulle förutsätta en mycket genomgripande reform och en helt annan utformning av skattepolitiken.

Man hänvisar alltså till att det inte nu finns resurser för att genomföra denna skattelättnad för låginkomstgrupperna. Men då frågar jag mig återigen: Varifrån får man resurser att genomföra en mycket stor skattelättnad för företagen? Skall det gälla olika hänsynstaganden till företag och till låginkomstgrupper, så att låglönegrupperna åter sätts i efterhand?

Herr Brandt har inte, lika litet som bevillningsutskottet, gått in på vad de stora organisationerna har sagt om detta betänkande. Både LO och TCO har varit mycket kritiska mot denna omläggning av beskattningen. Varför vill inte bevillningsutskottet ta hänsyn till deras synpunkter, som enligt min uppfattning måste väga mycket tungt när man skall göra denna ganska genomgripande reform? Det vore intressant att få höra herr Brandts uppfattning om vad LO och TCO har anfört i sina remissyttranden.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det känns litet besvärande att ta kammarens tid i anspråk så sent på kvällen, och jag hade tänkt att behandlingen av det här ärendet skulle gå raskt undan. Men jag vill ändå ge en liten replik till herr Hermansson.

Låt mig erinra om att finansministern i propositionen tagit upp problemet om löntagarna och sagt att »utredningen med sitt förslag inte äsyftat annat än att åstadkomma tekniska förbättringar inom ramen för nu gällande beskattningssystem. Enligt min mening är ett genomförande av förslaget inte ägnat att medföra en sådan övervältring av skattebördan på löntagare och konsumenter som kan anses vara av betydelse. För min del anser jag det vara angeläget och till fördel för det allmänna att

Ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter

de avskrivningsregler som det här är fråga om får en sådan utformning att företagen inom ramen för nu gällande system kan utveckla större effektivitet och ökad produktivitet.»

Detta är väl obestridligt. Herr Hermansson måste nog hålla med om att oavsett om näringslivet är socialistiskt eller kapitalistiskt måste det vara effektivt och rationellt.

Låglönegruppernas problem kommer ju att diskuteras här i morgon, och inom utskottet är vi alla överens om att krafttag måste tas på detta område. Men jag tror inte att herr Hermansson riktigt har förstått avsikten med den aktuella propositionen, som enbart gäller en teknisk omändring i syfte att åstadkomma bättre avpassade avskrivningsregler. Jag vidhåller fortfarande min uppfattning att de föreslagna åtgärderna inte skall vidtas i avsikt att åstadkomma en skattesänkning för företagen. Det ligger helt andra skäl bakom.

Jag skall inte uppehålla kammarens ledamöter längre, herr talman, men jag vill säga att det verkar som om herr Hermansson anser att företagen skall behandlas på samma sätt som galten Särinner i sagan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När herr Hermansson påstår att bevillningsutskottet och riksdagen skulle vara ett slags transportkompani åt regeringen vill jag bara säga att så ingalunda är förhållandet. Riksdagen har enhälligt år efter år slagit fast att de nuvarande avskrivningsreglerna för byggnader är föråldrade och att de bör anpassas efter den ekonomiska livslängden. Vidare har herr Hermansson förbisett att det nya förslaget på en punkt innebär en skärpning. Tidigare har man kunnat skriva av på taxeringsvärdet, och genom att detta höjts har avskrivningsmöjligheterna ökat.

Nu måste avskrivning ske på anskaffningsvärdet. Om möjligheter finns till en något större avskrivning på anskaffningsvärdet i början av den aktuella byggnadens livstid, blir det senare så mycket mindre att skriva av.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Med anledning av herr Gustafsons i Göteborg inlägg vill jag säga att det är självklart att det nya systemet kan verka på olika sätt under olika avsnitt av en investerings tidslängd. Men det är svårt att tala om en skatteskärpning eftersom systemet totalt medför en skattelättnad för de berörda redan under det första året på omkring 300 miljoner kronor och om ett par år på en halv miljard kronor. Om detta skall kallas skärpning tycker jag att ordet har förlorat något av sin valör.

Jag skall inte förlänga diskussionen med herr Brandt, som här bara läste upp vad finansministern anfört. Om man hänvisar endast till detta utan att ta upp en diskussion om vad de stora löntagarorganisationerna har uttalat bestyrker det bara det intryck jag fick när jag läste utskottsutlåtandet, nämligen att utskottet inte brytt sig om någon egen argumentation utan helt enkelt velat vidarebefordra regeringens förslag till riksdagen för godkännande.

Herr Brandt anförde att ett näringsliv skall vara effektivt och rationellt. Företagen har under lång tid haft mycket gynnsamma avskrivningsregler som man nu vill göra ännu förmånligare. Ingen har bevisat att nuvarande avskrivningsregler skulle utgöra något som helst hinder för den kapitalistiska företagsamheten i vårt land att utvecklas. Den har tvärtom frodats i hägnet av dessa avskrivningsregler. Vad vi i kväll diskuterar är inte ett förslag om skatteskärpning för bolagen utan ett förslag om en mycket kraftig skattelindring.

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Vad jag sade var, att de föreslagna reglerna i *ett* avseende innebär en skärpning.

De siffror för skatteutfallet som herr Hermansson nämner är inte grundade på de beräkningar som experterna gjort utan tydligen på herr Hermanssons egna beräkningar.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Uppgiften om en skattelättnad på 300 miljoner kronor redan på nuvarande avskrivningsunderlag är hämtad från en reservation till den utredning som ligger till grund för regeringens förslaget.

I finansministerns proposition ges uppgifter som innebär en skattelättnad på tillsammans några hundra miljoner kronor redan under det första året och på uppemot en halv miljard kronor om några år. Det går ju att titta i propositionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Propositioner framställes först på bifall till eller avslag å det i motionen II: 1195 av herr Hermansson m. fl. framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 100. Om detta yrkande avslås upptages utskottets hemställan till avgörande i ett sammanhang.

Det i motionen II: 1195 framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 100

Herr andre vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och avtog kammaren detsamma.

Utskottets hemställan

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen; och

fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sundkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen av herrar Eriksson i Bäckmora och Sundkvist.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sundkvist begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 32 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt oförändrat.

§ 13**Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m. jämte motioner.

I skrivelse till riksdagen den 25 februari 1969 hemställde styrelsen för riks-

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

dagens förvaltningskontor att riksdagen skulle

1. besluta att fortsatt utredning av riksdagens lokalfrågor på längre sikt skulle bedrivas enligt de riktlinjer som angetts i skrivelsen och att program för en arkitekttävling skulle avse förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1 eller 2 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus», d. v. s. ombyggnad eller nybyggnad på Helgeandsholmen;

2. godkänna att huvuddelen av riksdagsbiblioteket enligt riktlinjer, som angetts i skrivelsen, skulle förläggas utanför riksdagshuset och icke omfattas av lokalprogrammet för ett permanent riksdagshus eller av programmet för arkitekttävlingen;

3. besluta att förberedelserna för arkitekttävlingen skulle avse en nordisk arkitekttävling; samt

4. till Den inre riksdagsförvaltningen: Utredning om riksdagens hus m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Punkten 4 i ovanstående hemställan behandlade utskottet under 16:o) i ett senare utlåtande, nr 27.

I anledning av skrivelsen hade väckts

A) motionen II: 1061 av herr *Enskog*, vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att fortsatt utredning av riksdagens lokalfråga på längre sikt skulle bedrivas enligt de riktlinjer som angetts i motionen, d. v. s. omfatta *dels* en förut-sättningslös utredning om förläggning av riksdagshuset till annan ort än Stockholm, förslagsvis Arboga, *dels* — om riksdagen skulle vara kvar i Stockholm — utredning om det provisoriska riksdagshuset vid Sergels torg kunde omändras till permanent riksdagshus;

B) motionen II: 1117 av herr *Ullsten m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att program för en arkitekttävling om riksdagens hus skulle avse förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1, 2 eller 3 i byggnadsstyrelsens utredning »Riks-

dagens hus», innebärande att tävlingsområdet utsträcktes till att omfatta även den del av Nedre Norrmalm som begränsades av Herkulesgatan.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till hemställan under 1 i förevarande skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och med avslag på motionerna II: 1061 och II: 1117 besluta att fortsatt utredning av riksdagens lokalfrågor på längre sikt skulle bedrivas enligt av utskottet angivna riktlinjer och att program för en arkitekttävling skulle avse förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1 och 2 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus»;

2) att riksdagen måtte med avslag på hemställan under 2 i skrivelsen besluta att lokalprogrammet för ett permanent riksdagshus och programmet för arkitekttävlingen skulle innefatta riksdagsbiblioteket i den utsträckning som utskottet angivit;

3) att riksdagen måtte med bifall till hemställan under 3 i skrivelsen besluta att förberedelserna för arkitekttävlingen skulle avse en nordisk arkitekttävling.

Reservation hade avgivits av herrarna *Stefanson* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av hemställan under 1 i förevarande skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, med bifall till motionen II: 1117 och med avslag på motionen II: 1061 besluta att fortsatt utredning av riksdagens lokalfrågor på längre sikt skulle bedrivas enligt av reservationerna angivna riktlinjer och att program för en arkitekttävling skulle avse förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1, 2 och 3 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus».

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Ett särskilt yttrande häde avgivits av herr *Palm* (s).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *LARSSON* i Umeå (fp):

Herr talman! Det beslut riksdagen nu går att fatta kommer att få betydelse för i huvudsak andra än dem som i dag skall fatta beslutet. Det är ett ansvar för framtida lokalbehov för en riksdag som helt säkert kommer att ställa betydligt större anspråk på en väl fungerande byggnad än vad vi har varit vana vid. Vi vet inte i vilken utsträckning data-teknik och tekniska hjälpmedel kommer att tas i anspråk av kommande generationer riksdagsledamöter, men med all sannolikhet kommer de att ställa större krav på både utrustning och utrymme än vi i dag gör.

En parlamentsbyggnad är för en levande demokrati den centrala punkten, där besluten fattas. Vad vi har att göra i dag är att besluta om placeringen av en byggnad, som skall rymma inte enbart ett antal riksdagsledamöter, utan dessutom alla de lokaler de kommer att behöva för att kunna fullgöra sitt värv på ett effektivt sätt.

Det förslag som utskottsmajoriteten framlägger är att den kommande tävlingen skall begränsas till Helgeandsholmen. Så sent som förra året beslöt riksdagen att en tävling skulle omfatta även tre olika alternativ på Nedre Norrmalm.

Det nuvarande riksdagshuset har det stått strid om vid dess tillkomst på grund av skilda uppfattningar om stadsbilds- och miljösynpunkter. Den arkitektoniska utformningen av exteriören har kritiserats, och man kan givetvis ha olika uppfattningar om den saken. De flesta har dock accepterat byggnaden, och jag tycker själv att den inte är stötande på något sätt.

Ett faktum, som inte kan bestridas,

är att en stor del av vårt lands historia har skrivits i detta hus. Under den tid riksdagen haft sitt säte här har Sverige genomgått stora förändringar inom många områden och har, från att ha varit ett tämligen fattigt och outvecklat land, nu blivit det i materiellt hänseende högst utvecklade landet i Europa. Den utvecklingen har i stor utsträckning berott på de beslut som fattats i detta hus.

Riksdagshuset speglar en epok i svensk historia och bör därför enligt min uppfattning bevaras som ett minne från denna tid. Ett tillgodoseende av det önskemålet betyder att huset inte kan användas för den enkammarriksdag som vi får 1971, eftersom det inte uppfyller de fordringar på utrymme som då måste uppställas.

Att riva det nuvarande riksdagshuset för att ge plats för ett nytt sådant på Helgeandsholmen anser jag vara oförenligt med det ansvar vi måste känna för kommande generationer. Vi får inte riva ned den byggnad som varit säte för Sveriges riksdag under en så betydelsefull epok i landets historia.

Det framgår av de handlingar vi tagit del av att ett riksdagshus på Nedre Norrmalm kommer att orsaka vissa besvär för Stockholms stad. Att hysa landets parlament innebär dock förpliktelser, och jag anser att staden uppträtt ogint mot riksdagen då den motsatt sig möjligheterna att utlysa en tävlan med de olika alternativ som förra årets riksdag beslöt. Förnyade förhandlingar med staden borde därför komma till stånd.

Det kan kanske finnas vissa förutsättningar för att staden därvid intar en mera välvillig ställning. Med den erfarenhet riksdagen har av stadens beredvillighet att klara provisoriet är det väl tänkbart att staden efter att ha tagit del av de olika tävlingsförslagen skulle ompröva sitt ställningstagande. Detta förutsätter dock att riksdagen beslutar i enlighet med reservanternas förslag och låter utlysa en tävling som om-

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

fattar alla de alternativ som vi tidigare varit ense om.

Att efter ett nej från Stockholms stad till en placering på Nedre Norrmalm begränsa tävlingen till att omfatta endast Helgeandsholmen måste vara olyckligt ur många synpunkter. Den nya enkammarriksdagen kan knappast rymmas på Helgeandsholmen; vi ser redan av handlingarna att biblioteket inte får plats i full utsträckning. Det finns för övrigt inte någon möjlighet till en framtida utökning av lokalerna, och det måste vara olyckligt att binda den framtida lokaltillgången inom så snäva ramar.

Både byggnadsstyrelsen och statens planverk är skeptiska mot en placering på Helgeandsholmen. Planverket tillägger att man inte anser att en tävling innefattande även området norrut till Herkulesgatan skulle behöva rubba några bärande huvuddrag i cityplanen, utan att det tvärtom skulle vara värdefullt att i samband med en arkitekttävling få vissa problem bl. a. beträffande trafiksystemet genomlysta.

Det har sagts att planmonopolet skulle åsidosättas om riksdagen beslöt om en tävling omfattande Nedre Norrmalm. Formellt sett är detta inte riktigt, men reellt kommer genomförandet av cityplanen att fördröjas — hur mycket kan man dock tvista om. Staden torde inte vara beredd att inom den närmaste tiden lösa de problem som sammanhängar med cityplanen, och det är ovisst om en tävling i praktiken fördröjer genomförandet.

En begränsning till Helgeandsholmen innebär stora risker ur stadsbildssynpunkt, och det är inte otroligt att en byggnad där kommer att få sådana dimensioner att staden inte finner det förenligt med sina intressen att acceptera den. Riksdagen och staden skulle i ett sådant läge vara låsta, och riksdagen måste i så fall sätta sig över planmonopolet, om den över huvud taget skall få en plats att hålla till på. En

tävling som belyser olika alternativ måste därför både för staden och för riksdagen vara den enda vettiga lösningen.

Ett riksdagshus byggs inte ofta. Det nuvarande är närmare 70 år, och det som kommer att byggas blir förmodligen minst lika gammalt innan det är uttjänt. Stockholm anser jag vara den enda stad som kan komma i fråga för en sådan byggnad. Mot den bakgrunden är det förvånande att en sådan bagatell som att eventuellt för en kortare tid rubba arbetet med pågående stadsplanarbete skall utgöra hinder för en tävling om bästa och lämpligaste formen för en parlamentsbyggnad. De experter vi hört i denna fråga uttalar sig för det vidgade tävlingsområdet. En majoritet i Stockholms stadsfullmäktige sätter sig emot detta.

När riksdagen nu kan besluta om en kommande möjlighet att välja det bästa alternativet, bör enligt min uppfattning ingen tvekan råda om att riksdagen måste besluta sig för en tävling omfattande alla de alternativ som förra årets riksdag önskade.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! När det gäller frågan om en arkitekttävling avseende förslag till det framtida riksdagshuset har några utskottsledamöter från centerpartiet och folkpartiet avlämnat en reservation, vari vi framhåller att även alternativen 3 a, 3 b och 3 c på Nedre Norrmalm bör vara med i tävlingen. Förvaltningskontoret har i sin framställning föreslagit att tävlingen skall begränsas till en ny eller ombyggnad på den plats där vi nu befinner oss, alltså på Helgeandsholmen.

Efter sammanjämkning — kamrarna röstade olika — beslöt riksdagen förra

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

året att förslaget skulle utökas till att även omfatta alternativen på Nedre Norrmalm. Jag har ingen känsla av att jag skulle vilja förorda en flyttning från Helgeandsholmen. Jag har nog mitt hjärta kvar här där det gamla huset är beläget. Jag anser dock att frågan blir bäst utredd om man i arkitekttävlingen tar med samtliga de alternativ som hittills har diskuterats.

Det kan inte vara tillräckligt att Stockholms stadsfullmäktiges majoritet har förkastat möjligheterna att placera ett riksdagshus på andra sidan om Norrström. Såsom herr Larsson i Umeå påpekade har de flesta experterna förklarat att den platsen ur många synvinklar skulle vara fördelaktigare. Experterna har även förnekat att de skäl som Stockholms stad har anfört mot denna placering av riksdagshuset är tillräckligt vägande. Staden har bl. a. sagt att cityplanen skulle brytas sönder. Experterna framhåller att dessa skäl inte är starka; placeringen kommer inte i någon större utsträckning att rubba huvudgrunderna för den cityplan som nu föreligger. Man får väl säga att de skäl som anförts från Stockholms stad i någon mån är pressade. Man talar gärna om det planmonopol, som riksdagen har beslutat att ge kommunerna. Emellertid kan man väl säga att riksdagshuset är ett så unikt byggnadsverk, att man bodde kunna se bort från det planmonopol som även Stockholms stad skulle ha. Om man fick till stånd förhandlingar med Stockholms stad skulle väl den frågan på något sätt kunna ordnas.

Det är många som har ställt frågan — och jag vill minnas att i en artikel i Dagens Nyheter också ett borgarråd i Stockholm gjorde det — hur man skall ställa sig till planmonopolet, om t. ex. arkitekttävlingens resultat skulle visa att en nybyggnad eller ombyggnad på Helgeandsholmen inte heller skulle passa byggnadsplanmyndigheterna i Stockholms stad.

Utskottet har skrivit att det finns risk för att stadsbilden inte skulle bli sådan som man skulle önska, om man bygger riksdagshuset på Helgeandsholmen. Om man har olika alternativ att välja mellan får man ju större möjligheter att bedöma riskerna för stadsbilden vid de olika alternativen.

Det har också talats om att det nya riksdagshusets funktion kommer att bli annorlunda än det nuvarande. Detta kommer att leda till att utformningen av det nya riksdagshuset kan bli sådan, att det är tveksamt om det kan accepteras ur miljösynpunkt i denna miljö som ju är en av de viktigaste och ömtåligaste i vårt land.

Utskottets huvudsynpunkt återges egentligen i följande mening: »Utskottet anser för sin del att det inte bör ifrågakomma att mot stadens vilja driva frågan om en arkitekttävling beträffande området norr om Jakobsgatan längre än som hittills skett.» Således har utskottet här sagt att det väsentliga är, att det inte vill driva frågan mot majoritetens i Stockholms stadsfullmäktige önskningsar mer än som redan skett.

Skulle jag redan nu ge uttryck för mina sympatier beträffande alternativ 3 a, 3 b, och 3 c rörande Nedre Norrmalm framstår för mig alternativ 3 c som den bästa lösningen. Men detta skulle också innebära utsträckning till andra sidan av Jakobsgatan där Stockholms stad inte vill ha något riksdagshus. Stockholms stad har i något sammanhang framhållit, att planeringen skulle ha kunnat omfatta även Nedre Norrmalm om frågan väckts tidigare.

Herr Larsson i Umeå underströk helt riktigt att det också diskuterades mycket om det nuvarande riksdagshusets utseende när det byggdes. Det har också sagts att man befann sig i tidsnöd när huset byggdes, och historien upprepar sig tydligen nu, ty även denna gång har frågan om ett nytt riksdagshus behandlats under tidsnöd. Strax efter det att det nuvarande riksdagshuset var

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

färdigt framfördes kritiska synpunkter på husets placering och utseende, och om arkitekttävlingen denna gång får till resultat att vi beslutar om ett nytt hus här på Helgeandsholmen är det inte osannolikt att den debatten blossar upp på nytt. Om och när Helgeandsholmen blivit avröjd och riksdagshuset slagits i grus och spillror av grävskoporna skulle kanske debatten om huruvida vi skall bygga nytt riksdagshus på samma ställe blossa upp igen. Med hänsyn härtill anser vi reservanter att det vore klokt att i god tid utarbета ett ytterligare alternativ, ty det kan hända att krav på ett sådant kommer att resas om några år.

Som föregående talare nämnde är det givetvis ett i viss mån historiskt ögonblick vi upplever, när vi nu efter en författningsreform går att ta ställning till frågan om en ny parlamentsbyggnad. Många händelser som sedan blivit historiska har också utspelats här i huset. Jag minns t. ex. hur konstitutionsutskottets gamle ordförande prostén Hallén berättade att han en gång var med om att fatta beslut om en större reform och att sedan beslutet var klart ledamöterna sent en natt gick ut på östra balustraden i gryningen och hurrade och sjöng.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Det är beklämmande att studera följetongen om riksdagens lokalfrågor på längre sikt. Vid behandlingen av ärendet i Stockholms stadsfullmäktige har majoriteten inte gått med på det beslut beträffande en arkitekttävling om det permanenta riksdagshusets planering, som riksdagen för precis ett år sedan fattade. Detta ståndpunktstagande är ofattbart. Man planerar att på en av de tänkta platserna för riksdagshuset förlägga ett jättehottell och ett parkeringshus. Jag undrar vilken annan svensk stad som skulle be-

handla ett riksdagsbeslut på detta sätt.

Även ur en annan synpunkt är de redovisade ställningstagandena egendomliga, nämligen på grund av det statiska tänkande i fråga om den framtida utvecklingen som de avslöjar. För egen del anser jag att lokalbehovet på längre sikt avsevärt kommer att öka. De personer som om några årtionden kommer att arbeta i riksdagen — jag säger inte *sitta* i riksdagen — kommer att behöva betydligt större utrymmen för att kunna sköta de alltmer svällande arbetsuppgifterna än vad som står till förfogande i dag. Det kommer att behövas fler sammanträdeslokaler, fler kontorslokaler och större utrymmen för olika tekniska anordningar, vilkas karaktär vi i dag kanske kan ana oss till men vilkas utrymmesbehov vi inte känner till.

Ett förläggande av allt detta till Helgeandsholmen kommer att kräva en byggnad av så stora dimensioner att en av landets mest känsliga miljöer — vid Norrström i anslutning till det klassiska Tessinska slottet — kommer att förstöras.

Herr talman! Har vi verkligen råd med den sortens miljöförstöring?

Bland annat dessa skäl har föranlett mig att börja fundera på om riksdagshuset ovillkorligen måste förläggas till Stockholm. Jag fann att det inte är absolut nödvändigt. Det har jag också redovisat i en motion, II:1061, där jag som ett alternativ föreslår att man skall utreda om riksdagen inte kan förläggas till annan plats, exempelvis Arboga. Med den utveckling vi har haft på kommunikationsområdet — och då inte minst inom det teletekniska området — finns inga oöverstigligen hinder för en sådan förläggning.

Fjärde avdelningen i statsutskottet skall redan om några månader göra en resa till Japan för att bland annat studera järnvägar, där tågen går med sådan hastighet att restiden mellan Stockholm och Arboga skulle bli betydligt under en timme, om en sådan järnväg

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

anordnades mellan dessa båda städer. Med flyg skulle restiden bli ännu kortare.

Jag har i motionen också redovisat andra skäl för att en lokalisering till just Arboga är lämplig. Jag skall dock inte nu lägga fram de skäl som kan anföras för och emot en sådan förläggning. Ärendet kommer i sinom tid att diskuteras i den riksdag som sedermera kommer att sammanträda i de provisoriska lokalerna vid Sergels torg. Jag skulle tro att, med den behandling detta ärende hittills fått, riksdagen under en mycket lång tid kommer att vara kvar vid Sergels torg. Jag skall därför, herr talman, nu nöja mig med att yrka bifall till motion II: 1061.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ett kort genmäle med anledning av att den föregående talaren sökte göra gällande att förvaltningskontorets styrelses förslag till tävlan på Helgeandsholmen skulle förstöra Tessins vackra skapelse. Jag tror att den föregående talaren har stort behov av att studera hur Tessin hade tänkt sig bebyggelsen här på Helgeandsholmen. Enligt hans förslag skulle man här bygga ett stall, som var inte mindre än 24 meter högt, och jag skulle tro att ur estetisk synpunkt ett riksdagshus av samma dimension som det stall Tessin tänkt sig inte kan verka särskilt störande.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag tycker att arbetshypotesen i varje fall tills vidare bör vara att riksdagen skall ligga i Stockholm. Men visst kan Stockholms stad få ha det hotet hängande över sig, att man kommer att fräntas sina huvudstadsrättigheter om man inte bättre än hittills är beredd att ta det ansvar som är förknippat med det när det gäller riksdagshusets placering.

Jag har tillsammans med 13 andra ledamöter från fyra partier väckt en

motion, där vi föreslagit att riksdagen skall stå fast vid beslutet från förra året, d. v. s. att arkitekttävlingen skall omfatta alla de tre alternativ som är aktuella.

Bankoutskottet har nu avstyrkt den motionen, men man kan ändå inte undgå att känna en viss medlidamhetens sympati med utskottets majoritet. Egentligen är man ju i sak ense med motionärerna om att det är fel, när man nu skall bestämma sig för vilken utformning riksdagshuset skall ha, att utesluta det alternativ som i den allmänna opinionen och av en rad sakkunniginstanser bedömts som det sannolikt bästa. Utskottet har emellertid känt hotet från Stockholms stads fullmäktigemajoritet så starkt att man böjt sig för det; motivet är det s. k. kommunala planmonopolet.

Som understrukits av flera talare här gäller det nu inte ett planbeslut utan ett beslut om hur stor omfattning en arkitekttävling skall ha. Utskottet säger också att det inte finns några legala skäl att böja sig för Stockholms stads invändningar. Det är klart att man i alla fall kan ha skäl att ta hänsyn till vad kommunen säger. Även om kommunen inte har någon formell vetorätt i sammanhanget, berörs den dock intimt av det här byggnadsprojektet. Men i det läget har man också skäl att granska vilka de argument är som kommunen anför mot att arkitekttävlingen skall utvidgas. Utskottet har på ett enligt min mening litet för kritiklöst sätt bara accepterat Stockholms stads åsikter som mer eller mindre sakrosänkta. Om man gör en sådan granskning, framgår det ganska klart att den ståndpunkt, som en majoritet i stadsfullmäktige bestående av socialdemokrater och representanter för moderata samlingspartiet intar, är ganska svagt underbyggd.

Huvudskälet är att en tävling på Nedre Norrmalmsområdet skulle hota hela cityplanen. Det argumentet har som flera talare framhållit blivit myc-

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

ket grundligt bemött av praktiskt taget alla sakkunniginstanser som yttrat sig: byggnadsstyrelsen, statens planverk, stadens eget stadsbyggnadskontor, byggnadsnämnden och det föredragande borgarrådet. Man menar att en sådan tävling på intet sätt skulle rubba de bärande huvuddragen i cityplanen. Stadsbyggnadsdirektören, som från början själv var skeptisk till ett utvidgat tävlingsområde, har efter nya överväganden kommit fram till att tävlingen kan begränsas till ett fåtal kvarter söder om Herkulesgatan. Dessutom framgår att inom detta område det parkeringshus som tidigare skymtat som konkurrent till riksdagshuset nu sannolikt inte blir av. Den andra konkurrenten till tomtområdet, det amerikanska storhotellet, har nu inte längre någon finansiär och utgör därför inte heller något vägande skäl till att man inte skall acceptera förslaget om en tävling även på denna bit av det stadsparti det gäller. Jakobs gatans framdragningsplan kan man klara liksom den tunnelbanestation som tidigare ansågs utgöra ett hinder. Stockholms stad har i dag inte alls bestämt sig för vad det område skall användas till som skulle bli aktuellt för en arkitekttävling.

Jag har med detta inte velat göra gällande att inplaceringen av ett riksdagshus inte skulle kunna innebära vissa förseningar av områdets reglering utöver vad som annars skulle ha behövt bli fallet. Ett riksdagshus med vissa krav på monumentalitet är naturligtvis ett svårare projekt än de andra som varit aktuella. Men när nu praktiskt taget alla sakkunniginstanser och dessutom en bred allmänopinion är eniga om att placeringen på Nedre Norrmalm både med hänsyn till funktionen hos riksdagshuset och med hänsyn till de stadsbildsmässiga krav som måste ställas är överlägsen en placering på Helgeandsholmen, så tycker jag inte det är rimligt att acceptera Stockholms stads argument att några års fördröjning av city-

planens realisering skall få vara helt avgörande. Vi som bott i denna stad har under åtminstone ett par årtionden fått finna oss i att stora delar av de centrala stadspartierna legat avrivna och ödelagda, och jag tror inte att vi skulle ta åt oss särskilt mycket av ytterligare några gruskratrar.

En annan tidsdimension är i så fall mycket viktigare. Ett riksdagshus skall ju rimligen stå i något eller några århundraden, och då kan man fråga sig: Skall verkligen några års förseningar av regleringen av en mindre del i en stor cityplan få bli ett argument mot att man ens prövar vad som allmänt anses vara den bästa lösningen? Fastighetsborgarrådet Hjalmar Mehr och hans experter i fastighetsnämnden anser tydligen att svaret på den frågan är ja. För dem tycks det enda väsentliga vara att de uppgjorda rivningsplanerna kan följas till punkt och pricka — sedan får det bli som det vill med stadsbilden och riksdagens arbetsförhållanden.

Visst finns det anledning för Stockholms stad att kritisera riksdagen — och jag instämmer för min del i det — för att den inte tagit itu med sina lokalfrågor tidigare och givit staden en chans att planera in riksdagshuset under det tidigare arbetet på cityplanen. Redan 10—15 år efter det att detta hus var färdigt blev man på det klara med att det var för litet, att det var för opraktiskt. Självfallet måste man acceptera att denna senfärdighet och brist på förutseende från riksdagen har satt Stockholms stad i en prekär situation och kanske också kommer att förorsaka staden en hel del kostnader.

Men nu är vi alltså i detta läge. Slumpen har dessutom försatt oss i den lyckliga situationen, att det enda alternativet till Helgeandsholmen som riksdagshustomt befinner sig under omvandling samtidigt som riksdagshusfrågan aktualiserats. Landets alla stadsmiljöintresserade är överens om att detta har skapat ett unikt tillfälle att gestalta ett av

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Stockholms intressantaste stadspartier. För oss här i huset är det ett unikt tillfälle att lösa en annan minst lika viktig fråga, nämligen den om arbetsförhållandena för landets viktigaste folkrepresentation.

Herr talman! Ett bifall till reservationen ger oss en möjlighet att ta vara på den chansen — ett bifall till utskottet innebär att vi kommer att försitta den. Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Wennerfors* (m).

Herr **REGNELL** (m):

Herr talman! Man har redan erinrat om att behandlingen av detta ärende — riksdagens lokalfrågor på längre sikt — i fjol bjöd på en osedvalig dramatik. In i det sista var utgången oviss, och talesmän för olika uppfattningar sökte i korridorer och i kammare att till sin sida vinna de röster som skulle bli avgörande för utgången. Nu är situationen radikalt annorlunda. Fastän tre talare å rad har förordat bifall till reservationen vågar jag ändå säga att utgången är helt klar. De flesta av oss — vilka i fjol fick en knapp majoritet för vår uppfattning — röstar nu på det förslag som vi då bekämpade, det snävare tävlingsprogrammet.

Detta betyder inte att vi ångrat och omvänt oss. Det kan jag i varje fall deklarerera för min del. För mig står det nu som då helt klart att stor rörelsefrihet är önskvärd när det gäller att avgöra en så viktig sak som placeringen av riksdagshuset.

Den förändring som inträtt är att vi nu fått ett besked från Stockholms stad. Stadsfullmäktige har — låt vara långtifrån enhälligt och under protester från många enskilda medborgare och från många kvalificerade grupper — beslutat avvisa riksdagens förslag att få pröva de lägen på Nedre Norrmalm som kallats 3 b och 3 c.

Fullmäktiges debattprotokoll finns nu med som bilaga i våra handlingar. Man blir vid läsningen av detta protokoll måhända en aning desorienterad av en del formuleringar med konstiga ord som »kombultanter», »kulturannonsörer», »hypolitiskt tänkande» m. m. eller förståeliga men ändå förbluffande uttryck som »grovt vilseledande resonemang» om vad meningsmotståndarna tyckte, »planverket har mage att säga» o. s. v. Men sedan häpnaden över kärnfullheten i vissa inlägg övervunnits finner man som ett faktum, att majoriteten av de beslutande myndigheterna i Stockholm inte vill ställa till förfogande de lägen på Nedre Norrmalm som är av intresse.

Visst kan både gamla sakskäl återupprepas, herr Ullsten, och nya läggas till. Men jag tror ändå att man tyvärr måste säga att herr Ullsten liksom före honom herr Larsson i Umeå och herr Börjesson i Glömminge visat ogrundad optimism när de velat tro att Stockholms stadsfullmäktige är redo att ta upp en ny sakdebatt och eventuellt tänka om. Jag finner inga tecken på något sådant, och därmed är saken klar för mig. Juridiska funderingar kring begreppet kommunalt planmonopol och de legala möjligheterna att bryta ett sådant är ointressanta. När nu Stockholms stad inte vill, vore det — menar jag — både principiellt oriktigt och praktiskt ogörligt att hävda riksdagsbeslutet från i fjol.

I ett särskilt yttrande, fogat till bankoutskottets utlåtande, har herr Sture Palm i första kammaren skrivit följande: »Riksdagens vilja till samverkan i riksdagshusbyggnadsfrågan har emellertid genom 1968 års beslut dokumenterats, varför den läsning som senare kom att ske av denna fråga framstår som djupt beklaglig.» Jag gissar att det är med instämmande i detta yttrande som många av oss nu ändrar sitt votum till att förordna ett mera begränsat tävlingsprogram för arkitekterna. Banko-

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

utskottet rekommenderar liksom förvaltningskontoret ett sådant ställningstagande, och till denna hemställan ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Under flera år har diskussionen om platsen för enkammarriksdagens nya hus pågått. Det är nu praktiskt taget jämnt ett år sedan riksdagen senast diskuterade frågan. Då bestämde vi oss för att pröva förläggning såväl till Helgeandsholmen som till Nedre Norrmalm. Meningarna inom riksdagen var delade, och en stor grupp pläderade för att alla förberedelser skulle koncentreras till Helgeandsholmen.

Vi vet nu att meningarna om tävlingsområdets omfattning har varit delade även inom de kommunala myndigheterna i Stockholm. Byggnadsnämnden och skönhetsrådet har tillstyrkt att arkitektävlingen utöver Helgeandsholmen skulle få omfatta samtliga tre alternativ på Nedre Norrmalm. Stadskollegiet, drättselnämnden, fastighetsnämnden och gatunämnden har avstyrkt en utvidgning av tävlingsområdet norr om Jakobsgratan. Stadsfullmäktiges majoritet har som bekant sedan anslutit sig till den senare ståndpunkten.

Jag kan inte underlåta att konstatera att det läge vari frågan nu befinner sig är ganska unikt. Uppenbart är att om vi i arkitektävlingen hade kunnat inrymma alla de fem alternativ, som fjolårets riksdagsbeslut innebar, hade vi den dag då tävlingsförslagen kommit in haft mer att välja bland. Vilket alternativ vi sedan hade valt vet vi givetvis ingenting om just nu.

Situationen är emellertid sådan som den är, och vi kan inte bortse från Stockholms stadsfullmäktiges beslut. Om riksdagen i strid häremot skulle besluta sig för att utvidga tävlingsområdet till att omfatta även alternativen 3 b och 3 c på Nedre Norrmalm skulle det inte i och för sig innebära att vi där-

med bryter det kommunala planmonopolet. Däremot skulle det innebära att vi lägger en död hand på hela cityplanen. Under den tid arkitektävlingen pågår kan staden inte låta arbetet med cityplaneringen fortgå.

Ett reellt brytande av det kommunala planmonopolet kommer det givetvis att bli först om vi efter en tävling bestämmer oss för att bygga enligt något av alternativen 3 b eller 3 c. Ett sådant handlande kan inte jag vara med om — jag vill inte medverka till ett brytande av det kommunala planmonopolet.

Under förhandenvarande omständigheter kommer jag alltså liksom majoriteten inom bankutskottet på samma linje som förvaltningskontorets styrelse i denna fråga. Jag kan nämligen inte tänka mig ett riksdagshus utfört enligt alternativ 3 a. Detta alternativ är, som generaldirektör Sixten Larsson sade inför utskottet, endast en illustration till vad man skulle kunna göra utan att rubba cityplanen. Att förslaget i fråga dessutom skulle bli ytterst dyrt kan man givetvis inte heller bortse från, dyrt med hänsyn till de fastigheter som skulle behöva inköpas.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag nu har yttrat förordar jag liksom förvaltningskontoret och utskottsmajoriteten att tävlingen skall omfatta alternativen nybyggnad eller ombyggnad på Helgeandsholmen. Alternativet nybyggnad på Helgeandsholmen medför, har det sagts, betydande risker ur stadsbildssynpunkt. Även byggnadsstyrelsen har som bekant framhållit detta. Det är uppenbart att det begränsade område som Helgeandsholmen utgör i och för sig kan vara känsligt och inte tål vilken exploatering som helst. Men jag tror å andra sidan att de skickliga arkitekter som vi har i Norden kommer att kunna lösa denna fråga.

Jag kan för övrigt tillägga att generaldirektör Sixten Larsson inför utskottet förklarat att de stadsbildsmässiga frågorna vad gäller Helgeandsholmen

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

inte är alltför besvärliga. Och överdirektör Holm i planverket har inför utskottet sagt att han inte anser att ett nytt hus på Helgeandsholmen är otänkbart; det går att ordna även stadsbildsmässigt, förklarade han.

Dessa uttalanden har lugnat mig och övertygat mig om att det kommer att bli fullt möjligt att lösa frågan om det nya riksdagshuset på Helgeandsholmen. Det geografiska läget i förhållande till den övriga statsförvaltningen är dessutom sådant att man inte kan bortse från den synpunkten i helhetsbilden.

Frågan om riksdagsbibliotekets omfattning finner jag ingen anledning att utveckla. Med utskottets ställningstagande i denna fråga har vi enligt min mening nått en tillfredsställande lösning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! I korthet följande: Här sitter vi, riksdagsmän och riksdagskvinnor, för att försöka se in i framtiden och försöka medverka till att forma morgondagens samhälle. För att kunna göra det fordras kunskaper, framtidsbedömning, framtidsforskning och en ganska stor portion fantasi. Men vi tycks vara ett mycket konservativt skrå och inte ha ork över att föreställa oss att även våra arbetsformer är underkastade en förändringsprocess, eller i varje fall borde vara det. På annat sätt kan jag inte tolka den kompletta ovilja som finns när det gäller att inse att ett nytt riksdagshus inte bara är ett arkitektoniskt problem utan i högsta grad ett organisatoriskt, och att Helgeandsholmen kan befaras vara otillräcklig. Det är ju trots allt inte något slags arkitektmonument vi skall bygga, utan ett arbetsinstrument. Att låsa fast riksdagshustävlingen till Helgeandsholmen kan innebära att vi skapar en arbetsplats för riksdagsmän år 2000 anpassad till arbetsmetoder som var moderna 25, 30 eller 40 år tidigare. Vi vet att huset blir

för trångt redan i inflyttningsögonblicket, så trångt att biblioteket är programmerat att flytta.

Med hänsyn till vad jag här i korthet anfört vill jag anmäla att jag tycker att det är både oförklarligt och oförsvarligt att inte låta tävlingsområdet omfatta även Nedre Norrmalm, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag har under senare år i olika sammanhang haft anledning att umgås med plantekniker och kommunalmän i Stockholm. En del av dessa har förvånat sig över att jag över huvudet taget kan delta i ett resonemang där man inte helt böjer sig för Stockholms stadsfullmäktiges majoritetsbeslut. Därför anser jag mig böra säga något om planmonopolet och de frågor som i detta sammanhang tagits upp.

Jag har läst igenom vad utskottet och förvaltningskontoret skrivit. Av förvaltningskontorets utredning framgår klart att det inte finns något formellt planmonopol, utan planmonopolet har kommit till på grund av att man inte tillämpar de regler som finns för att bryta det. Jag tycker att det kan vara anledning att slå fast den saken. År 1931 bröts planmonopolet genom en paragraf i stadsplanelagen som sedan upptogs i 27 § byggnadslagen.

Vad som sägs i utredningen beträffande byggnadslov torde också behöva kommenteras något. Det uppges att staten inte behöver söka byggnadslov, utan man anmäler till byggnadsnämnden när man vill bygga och har möjlighet att själv bevilja dispens. En sådan dispens kan emellertid knappast innebära att man får bygga något annat än vad gällande stadsplan föreskriver; att man bygger över gator etc. kan inte ske med dispens. Detta borde ha kommenterats något i förvaltningskontorets utredning.

Vidare gäller det i detta fall begreppet staten. När man har gett staten möjlighet att bryta planmonopolen — vi

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

kan kalla det så — gäller detta staten som myndighet och inte som byggherre. Man får naturligtvis vara särskilt försiktig med att göra ett sådant ingrepp när staten samtidigt är både byggherre och myndighet.

Jag övergår nu till att kommentera vad utskottet och reservanterna skrivit. Jag vill först understryka utskottsmajoritetens uttalande att arkitekttävlingen i och för sig inte är ett formellt intrång i planmonopolet. Reservanterna har yttrat sig på ungefär liknande sätt men har tillagt att man kan undvika kränkning av monopolet genom att sedan uppta förhandlingar med Stockholms stad. Jag tycker att det vore orimligt av Stockholms stad att motsätta sig en lösning, om en tävling beträffande nedre Norrmalm skulle ge goda förslag som även kunde lösa stadens egna problem, låt vara med en viss fördröjning. Får man fram fina förslag är det orimligt att staden visar dem ifrån sig. En stark minoritet i stadsfullmäktige anser ju för övrigt att det är möjligt att inordna ett riksdagshus mellan Gustav Adolfs torg och Brunkebergstorg.

Jag beklagar alltså att först förvaltningskontoret och sedan utskottet har kapitulerat inför motståndet från Stockholms stad. Jag kan förstå det, men jag beklagar det. Eftersom jag ogärna vill medverka till att riva detta hus och uppföra ett nytt i denna känsliga miljö och då jag har svårt att tänka mig en ombyggnad av detta hus som tillgodoser berättigade anspråk på plenisal samt goda arbetslokaler för ledamöter, utskott och gruppkanslier, vill jag yrka bifall till reservationen.

Jag vill avsluta mitt anförande med att upprepa vad utskottets ordförande yttrade: Vill inte Stockholms stad gå med på en sådan lösning, blir det inte heller någon lösning. Jag tror inte att man i realiteten kan gå emot Stockholms stad och bryta planmonopolet.

Jag kan också konstatera att det när Stockholms stadsfullmäktige avgjorde

denna fråga fanns ett antal riksdagsmän på läktaren. Jag ser dock inte några stadsfullmäktigeledamöter på riksdagens läktare när vi diskuterar denna fråga.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion om planmonopolet, fastän jag är rätt förvånad över herr Tobés sätt att skildra detsamma.

Men det är ett annat argument som har anförts av flera talare. Här sägs att man borde ta upp ett resonemang med Stockholms stad. Det förefaller som om man inte skulle känna till att förvaltningskontorets styrelse haft många sammanträden med vissa borgarråd från Stockholms stad. Vi har diskuterat såväl provisoriet som de framtida lösningarna. Vidare är den utredning som har verkställts väl känd av Stockholms stad. Efter dessa samtal har Stockholms stadsfullmäktige fattat sitt beslut. Enligt min mening finns det inte underlag för ytterligare samtal, sedan Stockholms stad på detta bestämda sätt har markerat sin uppfattning i sakfrågan.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar inte att förhandlingar inte skulle ha förts med Stockholms stad, utan jag menar att om arkitekttävlingen resulterar i en god lösning så är det orimligt om Stockholms stad inte går in på nya förhandlingar.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att hela problematiken har diskuterats igenom. Om vi nu skulle handla så som herr Tobé önskar, kommer kostnadsfrågan också in i bilden.

Här har framförts så många förenklade synpunkter på hur lätt det är att lösa de problem som skulle uppstå om en död hand lades över citplaneringen sådan den nu är uppgjord. Man har talat om hotellet, om parkeringshuset

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

och allting. I debatten i Stockholms stadsfullmäktige framhölls emellertid med mycken skärpa att varken hotellet eller parkeringshuset är några väsentliga saker. Däremot kommer de mycket invecklade trafikförhållandena att totalt förändras om man skall bygga ett riksdagshus med den storlek och utformning som vi har rätt att kräva av ett riksdagshus i vårt land. Där kommer stora ersättningsfrågor in i sammanhanget, och jag tror nog att herrar reserveranter får tänka litet grand på ekonomin också.

En av vårt lands främsta arkitekter har uttalat att visserligen är det en svår uppgift att rita på Helgeandsholmen, men det är samtidigt en utomordentligt intressant uppgift.

Man har sagt att utrymmet på Helgeandsholmen skulle vara för litet, men det talet anser jag att vi kan ta med betydande ro. I det planeringsarbete som utförts hitintills är det nämligen räknat med avsevärda reservutrymmen.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag får påminna herr Lindholm om att statens planverk säger att en arkitektävling skulle lösa en hel del problem på Nedre Norrmalm som inte är klara.

Enligt vad jag kunde förstå ansåg herr Lindholm att Stockholms stad hade löst alla problem, men planverket har en annan uppfattning, och jag tillmäter nog planverket större kompetens på det området än någon ledamot av Stockholms stadsfullmäktige.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDHOLM (s), som yttrade:

Herr talman! Jag vill markera att jag inte har någon replikrätt.

Härefter anförde:

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag är en av dem som redan en vårnatt förra året uttalade den

uppfattning som bankoutskottet redovisar i dag.

Jag har blivit litet fundersam när jag under diskussionen här hört ledamöter som visionärt blickat in i framtiden och med stora ord talat om hur man borde lösa detta problem, när förvaltningskontoret har arbetat i årtal med det, hört argument från olika håll och sökt sig fram efter olika vägar för att komma ur den svåra situation som vi nu befinner oss i.

Det är också litet märkligt att höra folkpartister här tala om att riksdagen borde flyttas till Arboga. Jag skulle naturligtvis vara intresserad av att få riksdagshuset förlagt till Sundsvall, men det skulle inte falla mig in att föra fram ett sådant förslag i en motion. Vill man låta fantasin löpa vidare, kan man sikta in sig på att riksdagen skall ha ett jättestort hus, där framtidens alla horder av sekreterare och alla datamaskiner skulle rymmas. Då kan man tänka sig att förlägga riksdagshuset exempelvis till Märsta i stället för att låta det ligga i centrum av Stockholm.

Man har emellertid sonderat stämningen bland kommunalmännen i Stockholm ända sedan 1966 och funnit att de bestämt avböjer att man ruckar på norrmalmsplanen. Som herr Lindholm redan påpekat har vi under många timmar suttit i förhandlingar med borgarråd av tre olika schatteringar. Under ganska lång tid avvisade även det folkpartistiska borgarrådet tanken att låta riksdagen tränga sig in på Nedre Norrmalm, men efter hand ändrade han uppfattning, medan däremot det socialdemokratiska borgarrådet Mehr och högerborgarrådet Agrenius under alla dessa förhandlingar avvisat våra framställningar.

Mot den bakgrunden är det litet förvånande att någon utan vidare kan dra upp stora vyer och utgå från att Stockholms stad nog skall ändra uppfattning, om bara arkitektävlingen kommer till stånd.

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Frågan om planmonopolet är en ganska allvarlig sak. Jag tycker att inte bara reservanterna, utan även majoriteten i bankoutskottet har tagit ganska lätt på det. Jag blev också förvånad när en annars mycket hederlig politiker som herr Tobé försökte blanda bort korten på ett område där han är mycket väl hemma.

I den skrivelse som förvaltningskontoret överlämnat till riksdagen och som är dagtecknad den 25 februari 1969 har ärendet behandlats ur rättsliga aspekter med utgångspunkt i de tillgängliga kommentarerna till byggnadslagstiftningen. Dessa frågor redovisas på sidorna 7, 8 och 9.

Planmonopolets rättsliga konstruktion är den, att Kungl. Maj:t har formell möjlighet att »sätta sig» på en kommun, men att denna möjlighet enligt sedvanerätten aldrig har utnyttjats. Detta har vi som kommunalmän — och i vårt agerande på andra områden — lärt oss betrakta som gällande rätt och därför betecknat som planmonopolet. På sidan 9 i den nämnda skrivelsen heter det: »Möjligheten för Kungl. Maj:t att mot stads önskan fastställa stadsplan eller ändring av sådan plan har ännu inte i något fall tagits i anspråk.»

Här är alltså inte författningstexten rättskällan, utan i stället den Kungl. Maj:ts praxis som skapat detta planmonopol. Om vi då skulle låta Kungl. Maj:t, i sin egenskap av byggnads- och stadsplaneprovande myndighet, »sätta sig» på Stockholms stad skulle jag betrakta det som ett synnerligen allvarligt avsteg från vad man rimligen bör tillåta sig som politiker. Ett sådant tillvägagångssätt skulle öppna dörrar och vara till mycket stort men för kommunerna i vårt land. Jag skulle nog inte själv, i min egenskap av kommunalman, gärna se att staten i olika skepnader utan vidare, med stöd av Kungl. Maj:ts beslut, kunde ge sig in i våra städer och bestämma om den statliga bebyggelse som där skall komma till stånd.

Man har sagt att det nuvarande riks-

dagshuset kommer att bli helt otillräckligt. Det är möjligt att vi inte kan överblicka framtiden till alla delar. Vi har under 1960-talet haft en mycket stor ökning av antalet människor som arbetar i detta hus. Men det är ingenting som säger att inte en stor del av den apparat som skall hjälpa riksdagsmännen att arbeta i framtiden kan finnas utanför husets väggar. Byggnadsstyrelsen, som vi haft ett mycket fruktbart samarbete med, har förklarat för oss att man kommer att få ta en stor del av angränsande bebyggelse i det centrala Stockholm i anspråk för förvaltningsändamål. Det gäller förvaltningar som skall samarbeta med kanslihuset och riksdagen. Det är väl också mycket rimligt att en stor del av serviceapparatens — gruppernas sekreterare, kanske stora kanslier, sekreterare åt ledamöterna eller datamaskiner — inte behöver finnas inom husets väggar. Att man inom samma byggnad skulle ha hela den apparat som man behöver är otänkbart inte bara här på Helgeandsholmen utan skulle vara lika otänkbart om man fick ta områden i anspråk även på Nedre Norrmalm.

Jag återkommer till det projekt som jag mer eller mindre på skämt kastade fram: Varför inte gå ut på tillräckligt avstånd från Stockholms centrum, där man har obegränsade markresurser för att skapa detta jättelika Pentagon, eller vad man vill kalla det, för våra behov? Men i det läge vi befinner oss i, och med de målsättningar som ändå tycks vara gemensamma för oss, tror jag att den enda möjliga lösningen är den som efter ett mycket långvarigt arbete har presenterats av förvaltningskontorets styrelse och bankoutskottet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till bankoutskottets utlåtande.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kunde inte helt instämma i herr Martinssons anförande, men jag instämmer helt i den skildring

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

han gav av planmonopolet. Det var precis samma sak som jag sade, nämligen att praxis är grunden till det.

För att ytterligare understryka detta påminde jag om att reservanternas uttalande avser förhandlingar med Stockholms stad om en arkitekttävlan ger en god lösning. Det visar ju att det inte är fråga om att gå fram med makt-språk. Slutligen sade jag, varvid jag citerade ett uttalande av herr Regnéll, att det inte blir något av saken, om inte Stockholms stad vill.

Jag har ingen tanke på att bryta något planmonopol. Men jag tyckte, att jag skulle tala om litet hur det ligger till, eftersom jag anser att det inte klart framgår av handlingarna i ärendet.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag tror att när vi om en stund skall fatta beslut i denna fråga, gör vi det med ett djupt beklagande av att Stockholms stad inte har gett riksdagen möjlighet att ta ställning till alternativa arkitektförslag att fatta beslut i om kanske fyra å fem år.

Anledningen till att jag begärde ordet är att mitt namn står under den motion som herr Ullsten har skrivit och som han har talat för här tidigare. Jag vill i dag helt ansluta mig till det särskilda yttrande som min partivän i första kammaren Sture Palm fogat till bankoutskottets utlåtande och som påvisar de begränsade möjligheterna för olika lösningar. Jag instämmer i herr Palms uttalande att en arkitekttävling med flera alternativ enligt riksdagens tidigare beslut borde ha varit ett gemensamt intresse för riksdagen och Stockholms stad. Stockholms stad har ju genom att så envetet hävda planmonopolet i beslutsinstanserna skapat risk för att riksdagen på grund av den starka begränsningen inte får några alternativ att välja mellan.

Herr talman! Mot denna bakgrund skulle jag, trots att jag är herr Ullstens medmotionär, vilja instämma i de syn-

punkter som framförts av bland andra utskottets ordförande. Beklagandet kvarstår emellertid, och enligt bilaga I har 44 ganska klartänkande personer i staden från olika samhällsgrupper under-tecknat en vädjan till Stockholms stadsfullmäktige att ge riksdagen dessa större möjligheter genom att utöka tävlingsområdet till Herkulesgatan. Hade detta accepterats, skulle det ha funnits ett något så när vettigt alternativ i arkitekttävlingen. Stockholms stad har alltså inte velat gå med på det, och jag är därför benägen, herr talman, att rösta för utskottsmajoritetens förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II:1061; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 52 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner angående byggnadsmaterialindustrin och byggnadsindustrin, samt

nr 32, i anledning av motioner om överförande i samhällets ägo av rikets mineraltillgångar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Åtgärder mot företagsnedläggningar

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner om åtgärder mot företagsnedläggningar.

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande i ett sammanhang

dels de likalydande motionerna I: 335 av herr *Hansson m. fl.* och II: 380 av herr *Eskel m. fl.*;

dels de likalydande motionerna I: 730 av herrar *Lars Larsson* och *Augustsson* samt II: 837 av herr *Hugosson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att en utredning tillsattes som undersökte möjligheterna att skapa ett system varigenom inom företagen fonderades medel till tryggnad av de anställdas anspråk på företagen i samband med nedläggning, omflyttning eller andra omställningar;

dels ock de likalydande motionerna

Åtgärder mot företagsnedläggningar

I: 732 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 833 av herr *Hansson* i *Skegrie m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheter att tillskapa särskilda riskmedel att användas för förebyggande av nedläggning av företag i sådana fall då förutsättningar för lönsamt fortbestånd föreläge eller där det bedömdes angeläget utifrån anställdas och kommunala myndigheters synpunkt.

Motionerna I: 730 och II: 837 hade, såvitt de avsåge skattefria fondavsättningar, hänvisats till bevillningsutskottet, som behandlade dem i sitt betänkande nr 48.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 335 och II: 380;

B. att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 730 och II: 837, såvitt nu var ifråga,

b) motionerna I: 732 och II: 833.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund* (m), *Brundin* (m), *Mattsson* (cp), *Regnell* (m), *Börjesson* i *Glömminge* (cp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottet under B bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av

a) motionerna I: 730 och II: 837, såvitt nu var i fråga,

b) motionerna I: 732 och II: 833 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder mot företagsnedläggningar i enlighet med vad reservationerna anförde.

Herr TALMANNEN yttrade:

Debatten rörande detta utlåtande må omfatta jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 48, men yrkanden beträffande nämnda betänkande framställes först sedan det föredragits.

Bankoutskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Åtgärder mot företagsnedläggningar

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Moderata samlingspartiet och centerpartiet står bakom den reservation som har fogats till bankoutskottets utlåtande. Från folkpartiets sida har vi ställt oss bakom utskottets skrivning i ärendet. De motioner som behandlas berör ett betydelsefullt område i fråga om tryggheten för de anställda. I fråga om grunduppfattningen att man bör skydda de anställdas intressen föreligger inga delade meningar. På den punkten är reservanterna och de som står för utskottets skrivning eniga.

Frågan är dock känslig på grund av att de parter som den i främsta rummet berör, LO och Svenska arbetsgivarföreningen, önskat lösa frågan själva och fördenskull båda avstyrkt motionerna. Vi anser för vår del att man bör respektera arbetsmarknadsparternas önskan att utan ingripande själva få lösa sina problem. Ingripanden i ett fall får lätt till följd ingripanden i andra fall. När nu förhållandena på arbetsmarknadens område i stort sett fungerar bra bör man vara ytterst försiktig med att föregripa parternas handlingsfrihet i frågor som de anser sig bäst kunna lösa själva och som de för närvarande förhandlar om.

Det bör observeras att därvidlag är arbetsgivarparten och arbetstagarparten ense.

I fråga om fondbildning i företag för att möta de problem som motionärerna har pekat på vill jag hänvisa till den inställning som vi från folkpartiet har. I vår reservation till bevillningsutskottets betänkande säger vi klart ifrån att vi för att möta svårigheter vid omställningar och dylikt vill ge möjligheter till en fondbildning inom företagen. Vi har från folkpartiets sida för övrigt också vid skilda tillfällen deklarerat, att de frågor som berör arbetsmarknadens parter i första hand bör få lösas av parterna själva och att man skall respektera den frihet som parterna an-

ser att de bör ha och som vi också tycker att det är klokast att de får behålla.

Det finns därför enligt vår uppfattning ingen anledning att i nuvarande läge påkalla något ingripande från statsmakternas sida för att lösa dessa problem. Om vi hamnar i en situation där parterna själva inte kan klara av sina problem får denna fråga tas upp till ny behandling.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! För de ledamöter i bankoutskottet som tillhör moderata samlingspartiet har det varit naturligt att ta vara på uppslagen i motionsparen I: 730 och II: 837 samt I: 732 och II: 833.

Vi har från vårt håll ofta understrukt att den första försvarslinjen mot arbetslöshet utgörs av välkonsoliderade företag. Vi tillstyrker därför tanken att man genom skattemässigt avdragsgilla avsättningar skulle kunna bygga upp fonder inom företagen vilka skulle bidra till företagets konsolidering och i situationer med nedläggningshot hjälpa företagen genom svårigheterna.

Vi är inte helt övertygade om det riktiga i uppfattningen hos arbetsmarknadens parter när man där säger att överväganden av sådana tankegångar är något som borde förbehållas dem. Inte minst under denna vår har man kunnat konstatera hur arbetsmarknadens parter förvisso »har häcken full» med löpande angelägna uppgifter, varför man kanske inte alltid har möjligheter för mera långsiktiga överväganden. Sådana borde kunna komma till stånd inom en utredning, tillsatt av Kungl. Maj:t.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid bankoutskottets utlåtande nr 33.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Vi har ett motionspar från centerpartiet gällande förebyggande åtgärder för sådana företag som

kommer på obestånd och måste läggas ned. Motionerna har behandlats i bankoutskottets utlåtande nr 33.

När företag blir tvungna att inställa betalningarna och friställa folk, finner man ibland att de kanske hade haft en framtid, om det hade funnits tillräckligt med riskvilligt kapital att tillskjuta vid de avgörande tillfällena. Det är inte ovanligt att man sedan ett företag nedlagts och konjunkturen på ett eller annat sätt har svängt — några större förändringar därvidlag är inte erforderliga — finner att företaget i det nya läget skulle ha haft en framtid.

De likalydande motionerna I: 732 av herr Johan Olsson m. fl. och II: 833 av herr Hansson i Skegrie m. fl. syftar till att genom en utredning och därav följande åtgärder kunna åstadkomma trygghet för företagen i detta avseende.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid bankoutskottets utlåtande.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Strukturomvandlingen i vårt svenska samhälle är upphov till de tre motionspar som ligger till grund för bankoutskottets utlåtande nr 33, vilket vi nu har att ta ställning till. Alla motionsparen har det gemensamt, att de kräver utredning för att skapa bättre förutsättningar och åtgärder som lindrar då omställningar inom näringslivet blir nödvändiga. Strukturomvandlingen är ju i många fall förbunden med stora omställningssvårigheter för såväl samhället som de anställda. Frågorna är som bekant inte nya, även om de till följd av den konjunktursvacka vi upplevt har kommit att ytterligare aktualiseras. Från samhällets sida har som bekant också en rad åtgärder vidtagits inom ramen för arbetsmarknads-, lokaliserings- och näringspolitiken för att mildra svårigheterna för de anställda och på olika sätt öka tryggheten i anställningen.

Det framförda kravet på utredning rörande vidgad samhällsinsyn och kon-

Åtgärder mot företagsnedläggningar

troll över företagen är, menar vi inom utskottsmajoriteten, redan tillgodosett genom den utredning som tillsatts och som har till uppgift att överväga formerna för förbättrad information och vidgat samarbete mellan näringsliv och samhälle.

De anställdas trygghet skall ökas, menar man, genom skapandet av ett system med fondering inom företagen av medel avsedda för tillgodoseende av de anställdas anspråk på företagen vid nedläggning, omflyttning eller andra omställningar. Man har också aktualiserat frågan om skapande av särskilda riskmedel som skulle användas för att förebygga nedläggning av företag då förutsättningar bedöms föreligga för fortsatt lönsam drift eller då det skulle bedömas angeläget från de anställdas eller berörda kommuners sida att driften kan fortsätta.

Dessa motioner har varit föremål för remissbehandling. Arbetsmarknadens parter, såväl LO som Svenska arbetsgivareföreningen och Industriförbundet har tagit del av motionerna och avstyrkt bifall till dem. De anser att en hel del av de aktualiserade frågorna är föremål för överläggningar mellan arbetsmarknadens parter. Undertonen finns där, nämligen att de helst vill lösa frågorna själva. I övrigt menar man att så länge utredningen pågår finns det ingen anledning för samhället att ta några initiativ. Därför har utskottsmajoriteten också kommit fram till ett avslagsyrkande på motionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 48, som gäller frågan om rätt till skattefria avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder, har fogats en reservation av utskottets borgerliga ledamöter.

I reservationen framhålles att bevill-

Åtgärder mot företagsnedläggningar

ningsutskottet förra året tillstyrkte motionsyrkanden om utredning av möjligheterna för företagen att skattefritt avsätta medel till särskilda fonder för omskolning och utbildning. I det sammanhanget pekades det på bland annat den snabba expansionen på forskningens och teknikens områden och den allt större internationella konkurrensen. Vidare framhölls att stora förskjutningar skett i konsumenternas efterfrågan. Allt detta har lett till en strukturell omdaning av näringslivet som ställer stora krav på omställningsberedskap hos arbetskraften. Det framhölls också vid det tillfället att det krävdes stora insatser från såväl samhället som företagen för att garantera de enskilda arbetstagarna ekonomisk trygghet.

I årets statsverksproposition talas om nödvändigheten av fortsatta samhälleliga insatser. Vi reservanter tycker fördenskull att utskottet bort vidhålla sin förra året uttalade uppfattning att möjlighet skall finnas till skattefri avsättning till fonder för omskolning och utbildning. Reservationen går ut på ett yrkande om skrivelseförslag till Kungl. Maj:t om den saken.

Jag ber, herr talman, att senare få återkomma med yrkande i ärendet.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Motionsyrkanden av samma innebörd som de i år föreliggande har tidigare framställts men avslagits. Riksdagen har därvid erinrat om samhällets insatser på det arbetsmarknadspolitiska området under senare år. Att jämsides med dessa åtgärder, som är mycket kostnadskrävande för staten, införa rätt till skattefri fondavsättning för omskolnings- och utbildningsverksamhet, ansåg utskottet och riksdagen inte motiverat. Något nytt som skulle ha ändrat bevillningsutskottets ställningstagande har icke inträffat. Därför vidhåller utskottet nu sitt avstyrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Den reservation som är fogad vid bankoutskottets utlåtande nr 33 bygger till stor del på ett motionspar, och mitt namn står först under den motion som väckts i denna kammare. I motionerna kräver vi att en utredning skall tillsättas för att undersöka möjligheterna att skapa ett system varigenom inom företagen fonderas medel för att trygga de anställdas anspråk i samband med att företag läggs ner eller flyttas eller andra omställningsåtgärder vidtas.

Jag hävdar att man av företagen bör kunna kräva ett större ekonomiskt ansvar och att möjligheterna härför bör utredas. Jag vill, herr talman, klart deklarerera att jag anser att utskottet inte har anfört någon övertygande argumentering för att det skulle vara fel att undersöka dessa möjligheter. Därför kommer jag att stödja den vid bankoutskottets utlåtande fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 69 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Bevillningsutskottet behandlade i detta betänkande i ett sammanhang

1) motionerna I: 127 av herr *Nyman m. fl.* samt II: 147 av herrar *Enskog* och *Hyltander*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om sådana ändringar i skatteförfattningarna att företag erhöles rätt att skattefritt avsätta medel till särskilda omskolnings- och utbildningsfonder,

2) motionerna I: 232 av herr *Virgin m. fl.* och II: 256 av herr *Holmberg m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag snarast om rätt

till skattefri avsättning till utbildnings- och omställningsfonder,

3) de under nästföregående paragraf redovisade motionerna I: 730 av herrar *Lars Larsson* och *Augustsson* samt II: 837 av herr *Hugosson m. fl.*, såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 127 och II: 147,

2) motionerna I: 232 och II: 256, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,

3) motionerna I: 730 och II: 837, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson (m)*, *Sundin (cp)*, *Gösta Jacobsson (m)*, *Tistad (fp)*, *Annerås (fp)*, *Eriksson i Bäckmora (cp)*, *Enarsson (m)*, *Börjesson i Falköping (cp)* och *Ericsson i Atvidaberg (fp)*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av

1) motionerna I: 127 och II: 147,

2) motionerna I: 232 och II: 256 samt

3) motionerna I: 730 och II: 837

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om möjligheterna för företagen att skattefritt avsätta medel till särskilda omskolnings- och utbildningsfonder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och

Inventering av väderkvarnar

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 82 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

nr 35, angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning,

nr 36, i anledning av motioner om förhöjda pensionsförmåner åt f. d. avdelningssekreteraren i statsutskottet Åke Gyllenram, och

nr 37, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvalt-

ningskontor om ADB-teknikens utnyttjande i riksdagsarbetet;

första lagutskottets memorial nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

tredje lagutskottets memorial nr 44, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 18

Inventering av väderkvarnar

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av motioner om inventering av väderkvarnar.

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 874 av herrar *Yngve Nilsson* och *Blomquist* samt II: 1011 av herrar *Nilsson* i *Bästekille* och *Clarkson* hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en inventering av de svenska väderkvarnarna samt en utredning om vilka som borde bibehållas som kulturminnesmärken.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 874 och II: 1011 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Med anledning av de remissyttranden som inkommit till allmänna beredningsutskottet och utskottets yrkande att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna att en inventering av landets väderkvarnar bör göras omedelbart vill jag framhålla, att det

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

inte finns någon motivering för att ge sig in på en sådan inventering. Läget av de väderkvarnar som behöver ses över vet riksantikvarieämbetet och landsantikvarierna redan nu, om de fullgjort sina åligganden. Det kan inte vara rimligt att i detta sammanhang vidtaga åtgärder som kommer att kosta staten minst 200 000 kronor och troligen en halv miljon. Därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som finns i utlåtandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit denna hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 84 nej, varjämte 10 av kammarens

ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs vart för sig

allmänna beredningsutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; och

utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 20

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation jämte i ärendet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Herr talman! Vid denna sena timme kan det inte komma i fråga att dra i gång någon Nordek-debatt, och jag skall inte göra det. Jag skall bara med några få ord uttala min synnerliga glädje över att enigheten mellan de demokratiska partierna i Sverige är så stor att ett enhälligt utrikesutskott står bakom utlåtandet.

Det måste innebära en betydande

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

styrka för den svenska regeringen att veta att den i de svåra förhandlingar som ligger framför oss nu i sommar, i höst — och förmodligen också nästa vår — har en så stark och säker förankring i den allmänna opinionen. Denna starka förankring innebär också en sporre till att med all kraft fortsätta att arbeta för förhandlingarnas vidareförande och att därvid lägga i dagen den optimism och seghet som denna svåra uppgift kräver.

Jag vet att det finns en del människor — kanske inte så många i vårt land — som vill hävda att Nordek i dag förlorat i aktualitet. Man säger också att det förhållandet att general de Gaulle är borta som Frankrikes president innebär att islossningen är nära och att vägen kanske snart står öppen till EEC. Man vill hävda att det därför skulle vara möjligt och lönsamt att gå direkt dit och inte bry sig om det nordiska samarbetet. Men jag är övertygad om att detta är en felsyn och att, tvärtom, om ett nytt förhandlingsklimat i Bryssel verkligen kommer att råda — och därom vet vi inte så särskilt mycket — detta skulle göra det dubbelt angeläget att i stället påskynda de nordiska enhetssträvandena. På det sättet skulle vi, i de förhandlingar vartill tillfälle kanske kan erbjudas, komma att stå samlade och med den nordiska enhetens hela ekonomiska styrka kunna uppträda som jämbördiga parter till de andra ekonomiska stormakter som vi där har att möta.

Herr talman! Med dessa få ord vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Med hänsyn till tiden skall jag också avkorta mitt anförande och börja där herr Cassel slutade; jag vill tillfoga ett par reflexioner.

Det är naturligtvis tänkbart men ingalunda säkert att frågan om Storbrianniens och andra EFTA-staters inträ-

de i EEC blir aktuell de närmaste åren, vilket man ju för ett halvår sedan knappast räknade med.

Här är kanske inte tillfälle att spekulera över vilket inflytande det kommer att ha om Frankrikes nästkommande president heter Pompidou eller Poher. Men vi kan säkert utgå ifrån, som herr andre vice talmannen antydde, att Nordek inte kommer att förlora i betydelse eller intresse, hurudan utvecklingen än kan bli när det gäller kommande förhandlingar mellan EEC och Storbritannien. Vissa tecken tyder ju på att de förhandlingarna kan komma före EEC:s förhandlingar med övriga EFTA-stater — Danmark, Norge och andra.

När jag sagt att Nordek inte förlorar i aktualitet vill jag helt kort motivera detta. En huvudtanke bakom Nordek har väl varit för det första att man inte får lov att försvåra eller hindra inträde i EEC för de nordiska stater som önskar uppnå sådant inträde, och till dem bör Sverige höra.

För det andra: Nordek är inte något instrument att dra de nordiska staterna in i den västeuropeiska integrationen på andra villkor än de skulle eftersträva utan Nordek.

För det tredje: Nordek kan öka utsikterna att ett långtgående nordiskt samarbete blir möjligt, vare sig den västeuropeiska ekonomiska integrationen ordnas efter den ena riktlinjen eller efter den andra. På det sättet kan man alltså minska risken för en splittring av Norden i två delar.

För det fjärde: Nordek kan öka de nordiska staternas förhandlingsmöjligheter utåt och ge väsentliga direkta ekonomiska fördelar inåt. De kulturella och andra kontakterna behöver inte särskilt nämnas.

Ingen vet vilka former den västeuropeiska integrationen kommer att få och i vad mån de ekonomiska och de politiska hänsynen tillgodoses. Därför kan man i dag inte bedöma, hurudana för-

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

utsättningarna kommer att bli för de neutrala staterna. Det är möjligt att man får olika kretsar av stater, en inre cirkel, där samarbetet är mera politiskt betonat, och en yttre cirkel, där tonvikten ligger mera på det ekonomiska. Den yttre cirkeln omfattar då också alla den inre cirkelns medlemmar.

Det vore enligt min mening oklokt att inte här räkna med olika möjligheter. Vi får inte utgå från att EFTA-staterna med säkerhet samtidigt får sin anslutning och sina samarbetsproblem lösta, men uppenbart är att Nordek kan vara till nytta inför sådana ovissa framtidsmöjligheter.

Jag hoppas att den svenska regeringen håller fast vid det grepp som hittills alla har varit eniga om. Till stor del har statsminister Erlander personligen haft ansvaret för den linjen när det har gällt själva verkställigheten. Det är mycket som talar för att han borde få slutföra detta arbete såsom en i ordets egentliga mening företrädare extraordinarie et plénipotentiaire, en representant för regeringen med stora befogenheter, givetvis i samarbete med andra.

Jag utgår från att Nordiska rådet liksom hittills kommer att kunna spela en aktiv roll. Kanske kunde det finnas anledning här i landet att i höst tillsätta någon tillfällig delegation, bestående av partiledarna, de svenska deltagarna i Nordiska rådets ekonomiska utskott, stats- och utrikesministrarna samt handelsministern för att såsom ett extraordinärt organ fortlöpande diskutera den problematik som Nordek erbjuder på svenskt håll. Mycket blir nämligen beroende på sakens skötsel på svenskt håll. Alla de fyra nordiska staterna har ju ett stort intresse av att Norden inte splittras, och det gäller inte minst Sverige.

Jag tror, herr talman, att det är mycket viktigt att vi när vi diskuterar Nordek också tar hänsyn till vikten av att flexibla former kan finnas för

samverkan inom och med Västeuropa i övrigt, så att alla de nordiska staterna kan delta utan att uppge sina utrikespolitiska huvudlinjer. Jag tror inte vi bör lita på att EFTA och EFTA-medlemskapet kommer att få någon större betydelse när avgörandets dag randas för den västeuropeiska integrationen. Jag har under mina resor i andra länder de senaste veckorna blivit slagen av hur den engelska opinionen alltmera fast koncentreras på beslutssamhet att av i inskränkt mening politiska skäl åstadkomma ett brittiskt inträde i EEC. Man visar allt svagare intresse på engelskt håll för andra sidor av det västeuropeiska integrationsproblemet.

Vi måste på nordiskt håll själva lösa våra samarbetsproblem efter Nordeks riktlinjer, och vi måste göra vad vi kan för att åstadkomma sådana flexibla former för det västeuropeiska samarbetet som kan befrämja en lösning av våra problem, ett sammanhållet, enat Norden och ett deltagande i integrationsarbetet på det sätt som motsvarar varje lands utrikespolitiska hållning.

Ingen människa tänker på att göra något här uppe i Norden som skulle försvåra t. ex. för Norge och Danmark att bli medlemmar i EEC.

Lika litet tänker någon på att främja en utveckling som skulle innebära press på Finland att delta i västeuropeisk integration under former som inte är förenliga med dess utrikespolitiska huvudlinjer.

När detta är sagt, herr talman, har jag därmed också angivit hur stora och svåra de uppgifter är som väntar inte minst Sveriges handlande. Att främja Nordek är ett viktigt mål i sig själv. Det kan och får inte hindra ett nordiskt konstruktivt deltagande i den västeuropeiska integrationen i allmänhet. Den enighet som herr andre vice talmannen berörde är glädjande och bör vara en grundval för ett fortsatt arbete med dessa problem — inte en

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

stillastående tillfredsställelse med vad som redan uppnåtts.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21

Föredrogs vart för sig utrikesutskottets utlåtande och memorial:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område, och

nr 13, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av almanacksprivilegiet m. m. jämte motioner,

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1969/70 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.,

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1969/70 i vad avser godkännande av förslag till stat, m. m.,

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1969/70, och

nr 120, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

bevillningsutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av framställning från Nordiska rådets svenska delegation angående ändring i reglementet för delegationen, och

nr 28, angående regleringen för budgetåret 1969/70 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

jordbruksutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 22

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:

nr 122, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69, samt

nr 123, angående statsregleringen för budgetåret 1969/70.

§ 23

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att statsutskottets utlåtande nr 121 måtte uppföras närmast efter bankoutskottets utlåtande nr 39 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Vidare hemställer jag, att statsutskottets i dag till bordläggning anmälda memorial nr 122 och 123 måtte uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde. Beträffande nämnda memorial hemställer utskottet, att de måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Vad herr talmannen hemställt bifölls.

§ 24

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om bemyndigande att av-

stå fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden såsom arv;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till folkhögskolor jämte motioner och Kungl. Maj:ts proposition angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m. jämte motioner;

nr 291, i anledning av motioner angående åtgärder mot narkotikamissbruket; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1969/70;

från bevillningsutskottet:

nr 232, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, m. m.; och

nr 233, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte motioner;

från första lagutskottet:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617);

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, m. m.; och

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 381) om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket;

från andra lagutskottet:

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av slutna psykiatrisk

vård i vissa fall, jämte motioner i ämnet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 205, i anledning av motioner angående användningen av vissa fettvaruavgifter.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av almanacksprivilegiet m. m. jämte motioner;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1969/70 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1969/70 i vad avser godkännande av förslag till stat, m. m.; och

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1969/70.

§ 25

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.53 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson